EPITOME
JURIS
ET
LEGUM ROMANARUM,
FREQUENTIORIS USUS,
JUXTA SERIEM DIGESTORUM

CUM BREVISSIMIS ADDITIONIBUS ET NOTIS, TAM EX PRAGMATICIS, QUAM EX USU FORENSI SELECTIS

ACCEDIT INDEX LOCUPLETISSIMUS.

AUCTORE
D. ANDREA BARRIGA D. DE MONTVALON,
IN SUPREMA AQUENSI CURIA SENATORE HONORARIO.

TOM. II.

FLORENTIAE
EX TYPOGRAPHIA FORMIGLI
MDCCCXXVIII.

LIBER XXVIII

TIT. I.

Qui testamenta facere possunt, et quemadmodum testamenta fiant.

Cod. VI. 22. 23.

1486. TESTAMENTUM est voluntatis nostrae justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri velit, *l.* 1. *h. t.*

Quasi testatio mentis. §. 1. *instit de testam. ordin.*

1487. Publice expedit suprema hominum judicia exitum habere, *l.* 5. *test. qu. aper.*

Ideo Praetor voluntates defuncti tuetur, *l.* 1. *si qu. omiss.*

Testamenti *enim* factio non privati, sed publici juris est. *l.* 3. *h. t.*

1488. Voluntas facit quod in testamento scriptum valeat, *l.* 12. *in f. de legat.* 1. *vide* 1815. 1533.

Nemo *tamen* potest cavere, ne leges in suo testamento locum habeant, *l.* 55. *de legat.* 1.

Nec jurisdictionis mutare formam, vel juri publico derogare, *l.* 13. *cod. de testam. vide* 132.

Idcirco forma ejus privatorum pactis non laeditur, *l.* 3. *h. t.*

1489. In eo qui testatur integritas MENTIS, non corporis sanitas exigenda est, *l.* 2. *h. t.*

Nec senium aetas sinceritatem mentis tenentibus, factionem testamenti aufert, *l.* 3. *cod. h. t.*

Si testatorem SANAE MENTIS Notarius

scripserit, talis praesumitur, nisi contrarium probetur. Goth. in l. 2. *h. t. ex l.* 5. *cod. de codic.*

Item, FUROR superveniens sicut et bonorum interdictio testamentum non vitiat, *l.* 1. §. 9. *de bon. poss. sec. tab. l.* 18. *h. t.*

Imo furiosus testari potest in dilucidis intervallis, *l.* 9. *cod. h. t.*

1490. SURDUS simul et MUTUS testari non potest, *l.* 6. §. 1. *h. t.*

Si talis ex natura sit, *l.* 10. *cod. h. t.*

Nisi ex jure militari, *l.* 4. *de testamen. mil.*

Si ex casu potest, modo litteras sciat, et sua manu scribat, *l.* 10. *cod. h. t. vide* 1965.

Potest *quoque*, si surdus tantum vel mutus sit. *ibid.*

CAECUS potest per nuncupationem coram 7. testibus tabulario adhibito. *l.* 8. *cod. h. t. ut sint octo. Goth. ibid. hodie septem, ut* 1496.

1491. In masculis 14. annus spectandus est, in foeminis 12. completus, *l.* 5. *h. t.*

Sed sufficit ut dies ultimus inceptus sit. *d. l.* 5.

Jam jam enim minor non est, qui diem supremum agit, *l.* 1. *de manum.*

Nec refert, si bissexto natus est, nam id biduum pro uno die habetur, *l.* 3. §. 3. *de minor. l.* 98. *de verb. sign.*

Quia ANNUM civiliter non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus. *l.* 134. *de verb. signif.*

Praeterquam si de restitutione agatur, *l.* 3. §. 3. *de minor. vide* 256.

1492. Qui in POTESTATE parentis est, testamenti faciendi jus non habet, *l.* 6. *h. t.*

Quamvis pater ei permittat, nihilo magis tamen jure testari possit. *d. l.* 6.

Tantummodo mortis causa DONARE patre permittente potest, *l.* 25. *in fin. de mort. caus. don. modo in forma codicillorum, ut* 1983.

Nec si patris consensu bona sua possideat, *l.* 11. *cod. h. t. quid si de peculio? Vide* 794.

Nec valet testamentum, licet sui juris aut pubes factus decesserit, *l.* 19. *h. t. l.* 1. §. 8. *de bonor. poss. sec. tab.*

Testari potest cum pater-familias efficitur ex emancipatione: quid vero, si TACITE emancipatus sit? (ut 64. *) pro jure testandi faciunt. ll.* 1. *cod. de patr. potest.* 25. *de adopt. contra. l.* 3. *cod. de emancip. quae novum jus adduxit expresse, nec obstat eam ipsam abrogatam esse Novella Leonis* 25. *quia Novel. Leon. auctoritatem non habent ut notat Cujac. XVII. observ.* 31. *unde contra testamentum filii tacite tantum emancipati sentiendum esset in puncto juris, quod tamen apud nos non obtinet. vide Bonif. tom.* 2. *p.* 24. *d' Olive, lib.* 3. *cap.* 3.

1493. Utroque tempore jus testamenti faciendi *inspicitur,* et cum facit testamentum, et cum moritur, *l.* 1. §. 8. *de bon. poss. sec. tab.*

Media vero tempora non nocent. *d.* §. 8. *vide* 1536.

Proinde nec patris-familias testamentum valet, si postea civitatem amittat, *l.* 6. §. 5. *de injust. rupt.*

Veluti si damnatus capite decesserit. *ibid.* §. 6. *l.* 8. §. 1. *h. t.*

Vel si post mortem suam in memoria damnatus est, *l.* 6. §. 11. *de injust. rupt.*

Vel si futurae poenae metu, voluntaria morte supplicium antevertit, *l.* 2. *cod. h. t. l.* 6. §. 7. *de injust. rupt.* est enim veluti confessus, *l* 3. *de bon. eor. qui mort.*

Non *autem* si in custodia decesserit indemnatus, *l.* 9. *h. t.*

Nec si pendente APPELLATIONE fecerit testamentum et decesserit. *l.* 13. §. 2. *h. t. l.* 6. §. 7. *de injust. rupt. vide* 2503. 2531.

1494. Ejus qui apud HOSTES est, testamentum quod ibi fecit non valet, quamvis redierit, *l.* 8. *h. t. l.* 10. *de testam. milit.*

Testamentum *vero* antea factum valet. *l.* 12. *h. t.* licet apud hostes decesserit, vel in captivitate. *l.* 85. §. 1. *de regul. jur. vide* 2662.

1495. Per scripturam et sine scriptis testamenta conficiuntur, *l.* 21. *cod. de testam. hodie non nisi in scriptis Edict. Aug.* 1735. *art.* 1.

Mystica seu per scripturam, si testator obtulerit scripturam involutam coram 7. testibus rogatis, Civibus Romanis, puberibus, et praesentibus, suum esse testamentum dicens, coram eis sua manu in reliqua parte subscribens, deinde ipsis uno eodemque tempore subscribentibus et consignantibus, *l.* 21. *cod. de testam.*

Octavo teste adhibito, si litteras ignoret, vel subscribere nequeat. *ibid. hodie necesse est ut litteras sciat, quamvis subscribere nesciat. Edicto Aug.* 1735. *art.* 11.

1496. *Nuncupativa*, sive sine scriptis, si septem testes simul uno eodemque tempore collecti, testatoris voluntatem audierint. *d. l.* 21. *vers. per nuncupationem.*

Omni formali observatione penitus amputata, *l.* 26. *eod. t.*

Hodie testamentum nuncupativum dictare debet testator coram sex testibus, scribente propria manu Notario, deinde legendum et subscribendum, expressa causa, si quis non subscripserit. d. Edicto, art. 3. 23. *et* 28.

Numerus testium diminutus est, ex quo Notarius pro uno habetur. d. Edicto, art. 5.

1497. Pater et filius TESTES simul adhiberi possunt, *l.* 22. *h. t. l.* 17. *de testib.* haeres non potest, *l.* 20. *h. t.*

Nec substitutus. *Edict.* 1735. *art.* 43.

Legatarius potest. *d. l.* 20. *sed tantum in subscriptione testamenti mystici. d. art.* 43.

Non potest is cui bonis interdictum est, *l.* 18. *h. t.*

Nec si Religiosi Ordinis, licet adhuc tiro d. Edicto, art. 41.

Nec si in potestate testatoris est. *d. l.* 20.

NEC *si scriba vel domesticus Tabellionis d. Edict. art.* 42.

Nec mulier. *d. l.* 20. §. 6.

Neque impubes, servus, furiosus, mutus, surdus, intestabilis. §. *testes autem, instit. de testam.*

Conditio testium inspicitur cum signarent, non mortis tempore. *l.* 22. §. 1. *h. t.*

1498. CONTAGIONIS tempore, licet aliquid de jure laxatum est, veluti jungere atque sociare testes, non etiam conveniendi numeri eorum observatio sublata est, *l.* 8. *cod. de testam.*

Si testator contagiosus sit, vel si agri deserti sint, quinque sufficiunt. Goth. in d. l. 8. cum favore rusticorum 5. sufficiant ubi plures inveniri non possint, *l. ult. cod. de testib.*

Hodie duo sufficiunt, si coram Notario vel coram Parocho in publica functione constituto, vel Sacramenta administrante, vel omnino a solo testatore, si totum scripsit et signavit. Edicto 1735. *art.* 33. 35. *et* 36.

1499. UNO CONTEXTU testamenta fieri debent, id est, nullo actu alieno intermixto, *l.* 21. *in f. h. t.*

Nec obstat, si quid necessitate testatori, vel alicui testium contigerit. *l.* 28. *cod. de testam*

1500. Et ANNULO testatoris signare poterat testis, *l.* 22. §. 2. *h. t.*

Hodie annuli formula sublata est. Edicto 1735. *art.* 9.

1501. Unum testamentum pluribus exemplis consignari potest. *l.* 24. *h. t.*

1502. Sufficit in testamentis INTER LIBEROS subscriptionis tempus declarare, et filiorum nomina propria manu scribere, et portiones non signis per numerum (*chiffres*) sed per totas litteras declarare. *Novel.* 107. *cap.* 1.

Ex eis extraneus nihil capit, sed ejús portio liberis accrescit, *l.* 21. §. 1. *cod. de testam. l. ult. cod. fam. ercisc.*

A parentibus utriusque sexus confici possunt. *d.* §. 1.

Si bonorum divisiones a patre factas filii subscribant, ratae erunt. *Novel.* 18. *cap.* 7.

Talia testamenta ex testamento imperfecto non revocantur. *Novel.* 107. *cap.* 2. *id est*, 5. *testibus praesentibus.*

Revocantur, si testator Religionis votum emiserit, nisi antea coram Notario probata sint Edicto 1735. *art.* 21.

1503. Pro voluntate ultima INTESTATI quinque testium juratorum depositiones sufficiunt, *l.* 21. §. 3. *cod. de testam. ex usu nostro quinque coram Tabellione, et quidem quatuor, vide* 1496.

Et sic testamentum prius revocatur. *ibid.*

Tres quoque sufficiunt, si postea decennium fuerit emensum. *l.* 27. *cod. eod. t.*

1504. Ex his verbis, *hoc testamentum volo esse ratum quacumque ratione poterit*, valet, etiam-

si intestatus decessisset. *l.* 29. §. 1. *h. t. intellige de eo in quo* 5. *testes adhibiti sunt, tunc enim legata servantur ex jure codicillorum, vide* 1517.

1505. *De scriptura commutanda vel explananda, vide* 1771. *de die et consule* 2710. *de testamento militis* 1579.

Tit. II.

De liberis et posthumis, haeredibus instituendis vel exhaeredandis.

Cod. VI. 28. 29. Novel. 115. cap. 3.

1507. SUI haeredes instituendi sunt, vel nominatim exhaeredandi, §. 1. *instit. de exhaer. lib. vide* 333.

Sui *autem* haeredes sunt, liberi quos in potestate habemus. *ibid. et* §. *sui autem* 3. *instit. de haered. qual. vide* 1916.

1508. Filiorum nomine, FILIAE comprehenduntur, *ll.* 45. *de legat.* 2.° 116. *de verb. sign.*

Quod non est ex converso accipiendum. *d. l.* 45.

LIBERI sunt etiam ex foeminino sexu descendentes, *l.* 56. §. 1. *de verb. signif. l. ult. de pollicit.*

Et Nepotes et Pronepotes, caeterique qui ex his descendunt. *d.* §. 1. *vide* 2642.

1509. POSTHUMUS is quoque intelligitur, qui ex quacumque uxore nascatur, *l.* 4. *h. t.*

Nisi si ex certa uxore natum scripsit, *l.* 28. §. 2. *h. t. natum, id est,* nasciturum. *Glos. ibi.* §. 3. *in verbo* natum.

Post mortem patris, *l.* 3. §. 1. *de injust. rupt. vel* post testamentum. *d.* §. 1.

Institui *quidem* potest ab eo qui nondum uxorem duxit, *l.* 4. *h. t. vide* 1541.

Exhaeredari poterat. *l.* 3. §. 5. *de injust. rupt.* quod non licet *hodie deficiente ingratitudinis causa. Nov.* 115. *cap* 3.

1510. Filio qui in potestate est praeterito, inutile est testamentum, *l.* 30. *h. t. vide* 338.

Hodie etiam, si a matre vel avo materno. proavo et proavia, licet in potestate non sit. *Novel.* 115. *cap.* 3. *vide* 343.

Nisi filius ingratus sit. *ibid. vide* 340.

Potest *tamen* institui sub conditione quae in potestate ipsius sit. *l.* 4. *de haered, instit.*

1512. POSTHUMI nativitate ruptum testamentum non restituitur, quamvis natus illico decesserit, *l.* 2. *cod. de posth. haer. intellige post mortem patris.*

Intelligendus est *enim* mortis tempore fuisse qui in utero est, *l.* 153. *de verb. sign.*

Nec videtur sine liberis decessisse, qui praegnantem uxorem reliquit, *l.* 187. *de regul. jur.*

Non *autem* si ex abortu uxoris, *l.* 2. *cod. de posth. haered.*

Qui *enim* mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur, *l.* 129. *de verb. signif.*

Vel si ad ullum declinaverit MONSTRUM vel prodigium, *l.* 3. *cod. de post. haered.* quamvis parentibus prosit, *l.* 135. *de verb. signif. vide* 51.

Rumpit *vero*, si cum spiritu editus sit, licet non integrum animal, *l.* 12. §. 1. *h. t.*

Etiam si vocem non emiserit, *l.* 3. *cod. de posth. haered.*

Vel ex exsecto ventre editus sit, *l.* 12. *h. t.* MORTE autem posthumi praeteriti vivente testatore, testamentum valet, *l.* 12. *de injust. rupt.*

Item, agnascendo is rumpit, quem nemo praecedebat mortis tempore, *l.* 6. *eod. tit.*

Vel si apud hostes (*intellige captivus*) est pater qui praecedit. *d. l.* §. 1.

Unde filio instituto, nepote praeterito, valet testamentum. *l.* 13. *eod. t.*

Sed mortuo filio rumpitur, agnatione nepotis. *ibid.*

Item, valet testamentum, si posthumus se abstineat. *l.* 17. *eod. t.*

1513. De exhaeredatione, *vide* 340. *de inofficioso.* 333.

Tit. III.

De injusto, rupto, irrito facto testamento.

Novel. 107.

1516. Testamentum NON JURE factum dicitur, ubi solemnia juris defuerunt, *l.* 1. *h. t. de quibus, vide* 1495....

RUPTUM dicitur, vel alio testamento, vel agnatione sui haeredis. *ibid.*

IRRITUM, non adita haereditate. *ibid.*

1517. Ex IMPERFECTO testamento revocatur perfectum, modo scripti haeredes in eo sint ab intestato venientes, *l.* 21. §. 3. *cod. de testam. l.* 2. *h. t.*

Et quinque testes adhibiti sint. *d.* §. 3.

Tunc enim imperfectum valet, quasi voluntas ultima intestati. *d.* §. 3. *vide* 1503.

Legata et fideicommissa adimi possunt ex eo, *l.* 3. *in fine de adim. vel transf. vide* 1771.

Et fideicommissum petitur, si ab intestato succedentes rogati probentur, *l.* 29. *cod. de fideic.*

Modo fuerit adjectum ut PRO CODICILLIS valeret, *l.* 11. *cod. de testam. manum. l.* 41. §. 3. *de vulg. et pup. l. ult.* §. 1. *cod. de codic.* sive quacumque ratione valere poterit, *l.* 29. §. 1. *qui test. fac.*

Alias, ex eo nec Princeps legata et fideicommissa vindicabit, *l.* 23. *de leg.* 3. *vide* 2552.

Attamen si sua sponte legatum haeres AGNOVERIT, implendi necessitatem habet, *l.* 16. §. 1. *cod. testam vide* 1690. etsi voluntas defuncti legibus non sit subnixa. *d.* §. 1.

1518. Solo lapsu temporis testamenta non infirmantur, *l.* 27. *cod. de testam.*

Nisi et contraria voluntas ex 3. testibus, vel inter acta manifestata sit, et decennium fuerit emensum. *d. l.* 27. *vide* 1503.

Alioquin necesse est ut qui REVOCAT testamentum, aliud faciat. Goth. in auth. hoc inter liberos. *cod. de testam vide* 1772. *vel se declaret intestatus.*

1519. Si quis confirmando codicillos dixerit, non alias valere quam sua manu signatos, tamen valent, licet sua manu signati non sint, *l.* 6. §. 2. *de jur. codic. quod intellige de confirmatione in futurum, non in praeteritum, vide l.* 8. *de jur. codic.*

Nam ea quae postea geruntur, prioribus derogant. *d.* §. 2.

Item, nemo potest eam sibi legem dicere, ut a priore suprema voluntate, ei recedere non liceat, *l.* 22. *de legat.* 3. *vide* 1967. si specialiter dixerit, prioris voluntatis sibi poenituisse. *d. l.* 22.

Ex his introducta est clausula DEROGATORIA. Goth. in l. 21. §. 3. *cod. de testam. hodie abrogata Edicto* 1735. *art.* 76.

1520. IRRITUM testamentum est et quoties ipsi testatori aliquid contigit, puta si civitatem amittat, *l.* 6. §. 5. *h. t.*

Non *tamen* si provocaverit. *ibid.* §. 8. *vide* 1493.

1521. Si linum quo ligatae sint tabulae incisum est, et testator ipse fecerit, non videntur signatae. *l.* 1. §. 10. *de bonor. posses. sec. tab.*

Vel si ab eo signa turbata sint, *l.* 22. §. 3. *qui testam. fac. l.* 30. *cod. de testam. vide* 1524.

Non si alius contra voluntatem testatoris inciderit. *d.* §. 10.

Vel si ipse testator, sed mente captus, *l. ult. h. t.*

Vel si a muribus, vel vetustate, vel situ, vel casu, modo unum signum teneat, *l.* 1. §. *ult. de bon. poss. sec. tab. l.* 30. *cod. de testam.*

Interdum licet subtilitas juris refragari videatur, attamen voluntas testatoris ex bono et aequo tuebitur. *l.* 17. *h. t.*

1522. Non obstat legatum acceptum, quin liceat falsum testamentum arguere, *l.* 5. *de his qu. ut indign. l.* 3. *cod. ad. l. Corn. de fals.*

Vel non jure factum. *d. l.* 5.

Modo agnoverit, ignorans falsum esse, *l.* 3. *de l. Corn. de fals.*

Si non jure factum contendit, non amittit quod consecutus est, *l.* 5. §. 1. *de his qu. ut indign. secus si falsum, l.* 2. *cod. eod. tit. vide* 1803.

Quid si inofficiosum? Vide 345.

1523. Eorum qui mori magis, quam damnari maluerint, ob conscientiam criminis, testamenta irrita fiunt. *l.* 6. §. 7. *h. t. vide* 1493.

Tit. IV.

De his quae in testamento delentur, inducuntur vel inscribuntur.

1524. Inconsulto deleta vel inducta, nihilominus valent, si legibilia sint, *l.* 1. *h. t. inducta, id est, cancellata* (bâtonnè, rayé.) *Goth. ibi. si intelligi non possunt, vide* 1792.

Si consulto, non valent *ibid. l.* 2. §. 7. *l.* 8. §. 3. *de bon. poss. sec. tab. vide* 1521.

Nam pro' non scripto est, quod scribi nolui. *d.* §. 7.

SUPERFLUA vero non nocent. *l.* 17. *cod. de testam. vide* 2664.

Namque necessaria praetermissa testatoris officiunt voluntati, non abundans cautela. *d. l.* 17.

1525. Neque quidquam interest, utrum primum dicitur, aut scribitur. *l.* 14. *de pecul. leg. vide tamen* 1701. 1551.

1526. Si haeredum nomina inducta sunt, caetera non valent, nisi favore libertatis, *l.* 3. *h. t.*

Sed cohaeredum institutio, unius deleta non infirmatur, *l.* 2. *h. t.*

Si ex falsa causa delevit, vide 1534. *si signa turbata* 1521.

Tit. V.

De haeredibus instituendis.

Cod. VI. 24.

1527. Quinque verbis fieri potest testamentum, *Lucius Titius mihi haeres esto. l.* 1. §. 3. *h. t.*

Etiam tribus, *Lucius haeres esto. ibid.* et quidem non adjecto *esto. l.* 1. §. 5. *h. t.*

1528. HAERES juris successor est, *l.* 9. §. 12. *h. t.* et in omne jus mortui, *l.* 37. *de acq. vel omitt haer. vide* 354. 1591.

Nemo *autem* plus commodi haeredi suo relinquit, quam ipse habuit, *l.* 120. *de reg. jur.*

Haeredis appellatione et haeredis haeres, et deinceps continetur, *l.* 65. *et* 70. *de verb. sign. vide* 1595.

Quamvis longissima successione, *l.* 194. *de regul. jur.*

Et omnes significantur successores, *l.* 170. *de verb. signif.*

Haeres *enim* haeredis, testatoris est haeres. *l. ult. cod. h. t.*

1529. Sine haeredis INSTITUTIONE, nihil in testamento scriptum valet, *l.* 1. §. 3. *de vulg. et pup.*

Fallit si dixerit *quem haeredem codicillis fecero, haeres esto*, et codicillis Titium instituit, *l.* 77. *h. t.* non vero si Titius filius sit, *l.* 10. *de condit. instit.*

Nec si videtur haereditas codicillis data, quod interdictum est. *d. l.* 10. *vide* 1617.

1530. *Quem Titius voluerit haeres esto.* illa institutio ideo vitiosa est, quod ab alieno pendet arbitrio, *l.* 32. *h. t. vide* 1651.

Et hoc expresse, non vero si tacite, et per consequentias, veluti *si Titius capitolium ascenderit*, *l.* 68. *h. t. l.* 52. *de cond. et dem.*

Expressa *enim* nocent, non expressa non nocent, *ibid. l.* 195. *de regul. jur vide* 350.

1531. CAPTATORIAE scripturae quarum conditio confertur in secretum alienae voluntatis,

nec in haereditatibus, nec in legatis valent, *l.* 64. *de legat.* 1. *l.* 70. *h. t. vide* 1651.

Veluti *qua ex parte Titius me instituerit* ex ea parte Maevius haeres esto, quia in futurum confertur, *l.* 71. *h. t. l.* 1. *in f. de his qu. pro non ser.*

Non si in praeteritum, veluti *qua ex parte Titius me haeredem instituit. d. l.* 71. *l.* 20. *in f. de cond. instit.*

Valent si mutuis affectionibus judicia provocata sunt. *l.* 70. *h. t. vide* 1612.

1532. Extraneum etiam penitus IGNOTUM haeredem quis instituere potest, *l.* 11. *cod. h. t.*

Nec ignorantia testantis inutilem institutionem facit. §. *ult. instit. h. t.*

1533. Error in nomine non officit veritati, si de quo senserit testator non incertum sit, *l.* 4. *cod. de testam. l.* 48. *in f. h. t. vide* 2209.

Secus si INCERTUM sit, *l.* 9. *h. t. vide* 1781.

Tunc enim neque haeres est qui scriptus est, quoniam voluntate deficitur, neque quem voluit, quoniam scriptus non est. *ibid. vide* 1668.

Non officit ERROR scribentis, quamquam desit *haeres esto,* quando minus scriptum plus nuncupatum videtur, *l.* 7. *cod. de testam. vide* 2688. §. 22.

Quibuscumque *enim* verbis uti, libera facultas est, *l.* 15. *in f. eod. t.*

Idem, de falsa DEMONSTRATIONE, *l.* 48. §. *ult. h. t. vide* 1833.

Quia semper vestigia voluntatis sequimur testatorum, *l.* 5. *cod. de neces. serv. haer.*

Cum enim manifestissimus est sensus testatoris verborum interpretatio nusquam tantum valet, ut melior sensu existat, *l.* 3. *cod. de liber. praet.*

Quoniam indignum est ob inanem observationem verborum irrita fieri judicia mortuorum, *l.* 15. *cod. de testam.*

Verum voluntatis defuncti quaestio, in aestimatione judicis est. *l.* 7. *cod. de fideic.*

1534. Qui FALSA CAUSA mutavit testamentum nihil egit, veluti si dixerit, *Quia haeredes quos volui habere mihi continere non potui*, Rufus haeres esto, *l. ult. h. t. vide* 1834.

Sed legata ex posteriore testamento praestantur. *ibid. intellige si appareat legaturus, etiamsi primos haeredes vivere cognovisset.*

1535. Haeres institui nemo potest, nisi certus demonstretur, *l.* 9. §. 9. *h. t.*

Quoties non apparet quis haeres institutus sit, institutio non valet, *veluti* si testator complures amicos eodem nomine habeat, *l.* 62. §. 1. *h. t. vide* 1553.

Verum si dixerit, *uter eorum vivet*: si uterque vivat, ambo haeredes sunt. *l.* 24. *h. t.*

1536. Ita institui potest Lucius Titius, *cum capere potueris*, haeres esto, *l.* 62. *h. t.*

Sunt *enim* qui capere non possunt, ut qui deportantur, *l.* 1. *cod. h. t.* et peregrini. *ibid. l.* 6. §. 2. *h. t.*

Sed media tempora non nocent, ut puta, si ante mortem testatoris CAPAX effectus sit, *l.* 6. §. 2. *l.* 49. *in f. h. t. vide* 1493.

Quod duobus temporibus inspicitur, testamenti facti ut constiterit institutio, et mortis testatoris ut effectum habeat, *l.* 49. §. 1. *h. t.*

Cum adibit haereditatem. *ibid. l.* 59. §. 4. *h. t. quod hodie non observatur ex regula,* le mort saisit le vif.

1537. Haereditas EX DIE vel ad diem non recte datur, *l.* 34. *h. t.*

Sed vitio temporis sublato, manet institutio. *ibid*

Ne qui semel haeres extitit, desinat haeres esse, *l.* 88. *h. t.*

Nec sicut viventium, ita et defunctorum actus suspendi receptum est, *l. ult. in f. comm. praed. intellige ex quo dies cessit sive utiliter, sive inutiliter Faber ration. ibi.*

Potest quis ita instituere, *si intra annum* 70. *decessero, l.* 56. *h. t.*

Extraneus ita potest institui cum morietur. *l.* 9. *cod. h. t. at non filius, nam haec institutio praeteritioni ob longam moram similis est. Goth. ibi.*

1538. Haeres in RE CERTA scriptus, legatarii loco habetur, *l.* 13. *cod. h. t.*

Cum legari possit portio haereditatis, *l.* 22. *in f. ad S. C. Trebell*

Qui vero ex certa parte, vel sine parte scriptus est, haereditariis actionibus et utitur, et convenitur. *l.* 13. *cod. h. t.*

1539. *PACTIS matrimonialibus recte defertur haereditas, contra dispositionem. ll.* 15. *cod. de pact. ult. de suis et legit.* 5. *cod. de pact. conv. Goth. in d. l.* 5.

1540. Quod PAUPERIBUS relinquitur non ut incertis personis relictum habetur, *ll.* 24. 49. *cod. de Episc. et cler. vide* 1781.

Et quod redemptioni captivorum, *l.* 28. *eod. tit.*

Quamvis captivos scripserit haeredes, *et incerti sint. d. l.* 49. (*de Collegiis vide* 187).

1541. POSTHUMUS alienus recte instituitur. §. *posthumo* 27. *instit. de legat.*

Hodie institutus haeres incapax est, si natus aut conceptus non sit ante mortem testatoris. Edicto 1735. *art.* 49.

1542. Si in eodem testamento haeredem instituero, et deinde *eumdem* sub conditione, nihil valet secunda institutio, quia satis plena prior fuit, *l.* 27. §. 1. *h. t.*

Nec prima, si secunda scriptura sit plenior, *l.* 67. *h. t.*

De conditionibus. 1814.

Tit. VI.

De vulgari et pupillari substitutione.

Cod. VI. 26.

1543. INSTITUTUS dicitur qui primo gradu vocatur, veluti. *Titius haeres esto, l.* 1. *h. t.*

SUBSTITUTUS *vulgariter* qui secundo vel tertio gradu, veluti, *si Titius haeres non erit, Sejus haeres esto. ibid. et* §. 1.

1544. Potest quis plures gradus haeredum facere, et plures in unius locum substituere, *l.* 36. *et* §. 1 *h. t.*

Et legatariis, sicut et haeredibus, *l.* 50. *de legat.* 2. *vide* 1671. 1666.

Et eum qui post mortem haeredis natus fuerit vocare. *l.* 17. *h. t. vide tamen* 1541.

1545. Pro qua parte haeres, pro ea parte substitutus intelligitur, *ll.* 5. 24. *h. t.* 1. *cod. de impub. et al.*

Conjunctus haeres substituto praefertur ex praesumpta testatoris voluntate. *l.* 30. *h. t. et ibi. Goth.*

1546. SPES *vulgaris* substitutionis non transmittitur ad haeredes. *l.* 10. *h. t. l.* 81. *de acqu. vel omitt.*

Item, post aditam haereditatem directae sub-

stitutiones expirare solent, *l.* 5. *cod. de impub. et al.* si non impuberibus filiis factae. *ibid.*

Si dixerit *haeres meos INVICEM substituo,* alter accepit, deinde repudiavit, portio ejus ad superviventem pertinebit, *l.* 23. *h. t. non ad haeredem praemortui. Gloss. in d. l.*

Quoniam invicem in omnem causam singuli substituti videntur. *d. l.* 23.

Et hi substituti videbuntur qui haeredes extiterunt. *ibid.* pro haereditariis portionibus. *l.* 5. *h. t.*

1547. Substitutio quae nondum competit, extra bona nostra est, *l.* 42. *de acqu. rer. dom.*

Praeposterum est *enim* ante nos locupletes dici, quam acquisierimus. *l.* 63. *ad l. falcid. vide* 2673.

1548. Substitutus cohaeredi substituto in utramque partem substitutus est, *l.* 27. *h. t.*

Nisi si haeres supervixerit. *l.* 47. *h. t. qua non obstante generalis regula haec est,* substitutus substituto, est substitutus instituto. *Duperier, lib.* 2. *qu.* 5. *vide* 2691.

1549. Substitutus ei qui supremus moreretur omnibus haeres est, si simul morerentur, *l.* 34. *h. t. l. qui duos, de reb. dub.*

Idem, si dixerit testator, *si ambo mortui essent, et simul mortui sint, l.* 42. *h. t.*

Cum non videatur alter alteri supervixisse, *l. sed et in illo. de reb. dub. vide* 1778.

Fallit si in parte tantum substitutus sit ei qui novissimus obiisset, et haereditatem petierit, nec ostenderit quis novissimum obiisset, *l.* 14. *ad S. C. Trebel. et hoc ita, quia pars incerta est. Cujac. ibi.*

De commorientibus, vide 1778

1550. PUPILLARIS substitutio est, si testator ad-

jecerit, si filius haeres *intra pubertatem decesserit*, Sejus haeres esto, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Modo filius vel nepos in potestate sit testatoris, nec recasurus in alterius potestatem, *l.* 2. *h. t.*

Fieri potest, donec masculus ad 14. annum, foemina ad 12. perveniat. *ibid.*

1551. Substitutio pupillaris testamentum est impuberis, *l.* 2. *et* §. 1. *h. t.*

Prius *autem* sibi quis debet haeredem scribere, deinde filio substituere, et non convertere ordinem scripturae, *l.* 2. §. 4. *h. t. vide* 1525.

Nisi primum filio impuberi substituit, et deinde eumdem instituit. *ibid.* §. 5. *et* 6.

MATER inofficiosum impuberis testamentum non dicit, quia pater ei hoc fecit. *l.* 8. §. 5. *de inoff. test. modo expressis verbis pupillaris substitutio sit.*

1552. *TACITA pupillaris est, etsi expresse de pupillari aetate seu de pubertate nihil dixerit, veluti si haeres non erit, vel quandocumque decesserit.*

Cum *enim* pater impuberi filio in alterum casum substituit, in utrumque casum substituisse intelligitur, *l.* 4. *h. t.*

Et verba, *si haeres non erit*, porrigi placuit ad eum casum, quo posteaquam haeres extitit, impubes decessit, *l.* 4. *cod. de impub. et al.*

Si modo non contraria voluntas probetur. *ibid.*

Nec alter ex cohaeredibus pubes sit, ne in altero duplex esset substitutio, in altero sola vulgaris, *l.* 4. §. 2. *h. t.*

Tacita pupillaris cohaeredem MATREM non excludit. *l. ult. cod. de instit. et subst. quamvis cohaeres non sit. Duperier, lib.* 3. *qu.* 8. *Cujac. XII. obser.* 27. *in fine.*

1553. In pupillari substitutione unum testamentum

est, licet duae sint haereditates, *l.* 2. §. 4. *h. t.* sed junctae, *l.* 10. §. 2. *h. t.*

Sive duo quodammodo testamenta, alterum patris, alterum filii. §. *igitur* 2. *instit. de pupill. subst. vide* 1551.

Idcirco et propria pupilli bona ad substitutum pertinent, *l.* 10. §. 5. *h. t.*

Nisi si adita patris haereditas non sit, *ll.* 2. §. 1. 10 §. 4. *h. t.*

Proinde ubi testamentum patris non valet; nec testamentum valet filii, *l.* 38. *in fine h. t.*

Quod fallit in MILITE, *l.* 15. §. 5. *et l.* 41. *in f. de test. milit.*

Porro impuberis haereditates separare non potest qui ei substitutus est, ut filii habeat, patris non habeat, *ll.* 10. §. 2. *et* 3. *h. t.* 13. *de priv. cred.*

Nec si haeres sit patris, *l.* 59. *de acqu. vel omit.* juncta enim haereditas caepit esse, *l.* 10. §. 2. *h. t.*

Nisi frater impuberis sit, modo legata ex secundis tabulis praestet, *l.* 12. *h. t.*

Vel si alter cohaeres testamentum patris sustineat. *l.* 40. *de acqu. vel omit.*

1554. Qui prohibitus est succedere patri, a pupillo capere potest de his quae non a patre acquisivit, *l.* 6. *h. t.*

Nec obstat eum qui contra tabulas possessionem petierit, a substitutione pupillari repelli. *l.* 22. *h. t. vide* 1803.

1555. Si dictum sit, *si uterque impubes decesserit,* non aliter admittitur substitutio, nisi uterque in prima aetate decesserit, *l. penult. cod. de impub. et al. vide* 1822.

Quasi cogitasset pater fratrem in ejus portionem succedere. *ibid.*

Idem, si fratres INVICEM substituti sunt, *l.* 25. *h. t. vide* 1546.

Nec unquam admittitur substitutus, ubi superest persona, quae ex praesumpta voluntate defuncti debet antecedere substitutum. Goth. ind. l. 25.

1556. Pupillaris substitutio FINITUR pubertate, licet longius tempus comprehensum fuerit, *l.* 14. *h. t.*

Nec post 14. annum fieri convenit, *l.* 7. *h. t. vide* 1550.

MILES vero usque ad 25. annum filii potest, quoad bona dumtaxat sua. *l.* 15. *h t.*

1558. Ad EXEMPLUM pupillaris, mente captis liberis parentibus substituere indulgetur, *l.* 9. *cod. de impub. et al.*

Legitima portione eis relicta, ne querela contra testamentum oriatur. *d. l.* 9.

Non licet *autem* parenti qui vel quae testatur alios quam descendentes ex eis substituere, vel unum, vel omnes. *d. l.* 9.

Aut fratres *aut sorores* eorum, si ex eis nullus descendat. *ibid.*

Ita tamen ut si postea resipuerint, talis substitutio cesset. *ibid.*

1559. *De precariis substitutionibus, seu fideicommissis, vide* 1671....

Tit. VII.

De conditionibus institutionum.

Cod. VI. 25.

1562. *CONDITIO est eventus futurus, qui in dubio est, sit an non sit. Cujac. h. t.*

Sive est causa qua existente nascitur obligatio, deficiente nulla constituitur, suspensa suspenditur. Cujac. lib. 17. *qu. Papin ad l.* 71. *de cond. et dem.*

Dies incertus appellatur conditio. *l.* 30. §. 4. *de legat.* 1°.

1563. Implenda est voluntas si haeres possit, *l.* 8. §. 7. *h. t.*

Si accipere nolit cui dare jussus est, pro impleta conditione habetur, *l.* 3. *h. t.*

Plerumque enim haec conditio, *si uxorem duxerit, si dederit, si fecerit*, ita accipi oportet, quod per eum non stet quominus ducat, det, aut faciat. *l.* 23. *h. t. l.* 1. *cod. de instit. et subst. vide* 2654.

1564. Sub IMPOSSIBILI condictione facta institutio non vitiatur, *l.* 1. *h. t. vide* 1816. 1966.

Cum nullam vim habeat quod impossibile est, *l.* 45. *de haered. instit.*

Item, testamentum PATRIS infirmat, conditio quae contra leges, pietatem, existimationem, verecundiam, bonos mores est, *ll.* 9. 14. *et* 15. *h. t. vide* 1817.

Vel si conditio non fuit in filii potestate, *l. ult. h. t. l.* 4. *de haered. instit. l.* 4. *cod. de instit. et subst.*

In caeteris, perinde est conditio impossibilis vel turpis, ac si pure institutus esset haeres, *l.* 50. §. 1. *de haered. inst.* et pro non scripta, *l.* 8. *et* 20. *h. t. l.* 20. *de cond. et dem.*

Vel si sub conditione jurisjurandi, *l.* 8. *h. t.*

Quamvis conditio *reproba* alternata sit cum conditione justa, ne haeredem urgeat ad injustam. *ibid.* §. 5.

Si se facturum jurare jussus est, compellitur facere solo jurejurando remisso. *l.* 26. *de cond. et dem.*

1565. Et vivo testatore, conditio potest impleta videri. *l.* 7. *cod. de inst. et subst. vide* 1815.

1566. Sub conditione haerede instituto, eique substituto, pure substitutus erit, nisi repetita sit conditio. *l.* 73. *de haered. instit.*

1567. Si plures instituti sub diversis conditionibus sint, conditio quae PRIOR extiterit, occupabit institutionem. *l.* 17. *h. t.*

1568. Conditio in praeteritum, *si Consul fuit*, vel in praesens, *si Consul est*, superius testamentum rumpit, si conditio existat, *l.* 16. *de injust. rupt.*

Quae vero in futurum, *si Consul erit*, superius rumpit, licet non extiterit, si existere potuit. *ibid.*

1569. *De conditione nubendi*, *vide* 1242. *captatoria*, 1531. *in legatis vel fideicommissis*, 1814.

TIT. VIII.

De jure deliberandi.

COD. VI. 30. NOVEL. 158.

1570. *Jus adeundae haereditatis est perpetuum, Cujac. in parat. cod. h. t. ex l.* 1. *cod. de. suis et legit.*

Praeterquam si tempus datum sit. ibid.

Hodie supervacua est deliberationis petitio, cum sine periculo adeat haeres, modo INVENTARIUM conficiatur, *l. ult.* §. 13. *cod. h. t.*

Et subscribat, quod nulla malignitate res apud eum remaneant. *d. l. ult.* §. 2.

1571. Intra 30. dies ex quo cognoverit se haeredem esse, inventarium exordium capiat, et intra alios 60. dies impleatur, *l. ult.* §. 2. *cod. h. t.*

Intra annum, si haeredem abesse contigerit a locis, in quibus vel maxima pars rerum posita est. *ibid.* §. 3.

Et sit hoc spatium ipso jure pro deliberatione concessum. *ibid.* §. 11.

Nec interea in jus vocari possit, nullo ex hoc creditoribus circa praescriptionem temporalem praejudicium generando. *d.* §. 11.

Ex quo autem in hoc spatio temporis inventarium perfecerit, conveniri potest. Goth. in d. §. 11.

1572. Qui adivit haereditatem nullo indiget inventario, cum omnibus creditoribus suppositus sit, *l. ult.* §. 1. *cod. h. t.*

Vel si sese IMMISCUERIT, ut non postea eam repudiet. *ibid. vide* 1596.

Ut si debitum paternum solverit, *l.* 2. *cod. h. t. vide* 1588.

Vel rem haereditariam vendiderit, *l.* 16. §. 5. *et l.* 13. §. 4. *de haered. petit.*

Ex eo *enim* ipso quod inventarium facere distulerit, in solidum creditoribus haereditariis tenetur, *l. ult.* §. 12. *h. t.*

Et legis falcidiae beneficio non utitur. *ibid.* §. 14. *Nov.* 1. *cap.* 2.

1573. Qui subripuisse vel CELASSE ex haereditate convictus est, vel amovendum curasse, in duplum hoc restituere vel computare compellitur, *l. ult. cod.* §. 10. *h. t.*

1574. Ex inventarii confectione in tantum haeres haereditariis creditoribus tenetur, in quantum ad eum devolutum est, *l. ult.* §. 4. *cod. h. t.*

Ita ut nihil ex substantia sua penitus amittat. *d.* §. 4.

Et nec lucrum nec damnum sentiat. *ibid.* §. 10.

Nec si quas contra defunctum habeat actiones confundantur. *ibid.* §. 9. sed similem cum aliis creditoribus habeat fortunam. *d.* §. 9.

1575. Intra deliberationis tempus (*sive confectionis inventarii*) adito Praetore potest vendere res quae ex tempore deteriores fiunt vel mora, *l.* 5. §. 1. *h. t. vide* 1377. 1470.

Et nimium sumptuosas, et venalitias. *d.* §. 1.

Et a debitoribus pecunias exigere, unde fiant impendia, *l.* 6. *h. t.*

Quod si nulli sint, venire debent res supervacuae. *ibid.*

Modo Praetor aditus permiserit *l.* 7. *in f. h. t.*

1576. FILIUS, dum deliberat haeres, alimenta habere debet ex haereditate. *l.* 9. *h. t. vide* 1897.

1577. *De separatione a creditoribus petita, vide* 2068.

LIBER XXIX.

TIT. I.

De testamento Militis.

Cod. VI. 21.

1579. MILITIBUS quoquomodo velint, et quoquomodo possint testamentum facere concessum est, *l.* 40. *h. t.*

Quamvis filii-fam. *l.* 15. *de mort. caus. donat.* *l.* 43. *h. t.*

Modo pupilli non sint, *l. ult. cod. h. t.*

Arma etenim magis quam jura scire milites, sacratissimus legislator aestimavit, *l.* 22. *cod. de jure delib.*

Et propter simplicitatem militarem, *l.* 3. *cod. h. t.*

Nam voluntas militis in expeditione occupati, pro jure servatur, *l.* 1. *cod. h. t.*

Modo de testamento constet, *l.* 24 *h. t.* legitimis probationibus. *l.* 40. *h. t.*

Quamvis nec legitimum numerum testium adhibuerint. §. 1. *instit. h. t.*

Ad minimum vero duo. Goth. in Novel. Leon. 40. *subscribentes, si ipse non subscripserit, Edicto* 1735. *art.* 28. *avec un Notaire ou un Officier militaire, jusq'au Greffier du Prévot, et s'il est malade ou blessé, devant l'Aumonier, quoique religieux ou régulier. art* 27.

Nec sufficit dixisse, *te haeredem, facio*, nisi ad hoc convocatis hominibus, *l.* 24. *h. t.*

In scriptis eorum voluntas stabilis est, si quid in vagina aut clypeo litteris sanguine suo rutilantibus, aut in pulvere gladio suo scripserit, *l.* 15. *cod. h. t.*

Hodie valet, si ipse totum scripsit, et subscripsit cum die et anno. d. Edicto 1735. *art.* 27.

1580. Eodem jure utuntur qui in hostico loco deprehenduntur et decedunt, *l. un. de bon. poss. ex test mil.*

Quamvis milites non sint. *ibid. et l. ult. h. t.*

Et qui castra sequuntur, vel ibi desserviunt. d. Edicto 1735. *art.* 31.

Idem, de his qui in CLASSIBUS sunt remiges et nautae, milites enim sunt. *d. l. un.* §. 1.

Scriba navis pro Tabellione constituto. Ordin. 1681. *lib.* 3. *tit.* 11. *art.* 1.

Cum tribus testibus subscribentibus. ibid. vel si totum scripserit. ibid.

Sed tantummodo de rebus in nave positis. ibid. art. 2.

1581. Privilegium militum durat quamdiu in expeditionibus sunt occupati, *l.* 17. *cod. h. t.*

Id est, sive in hibernis, stativis, vel aedibus, alioquin parum distabit miles a Pagano, cum Paganus in procinctu et hostico jure militari testari potest. Goth. in. d. l 17.

Si ignominiae causa missus est, desinit statim testamentum valere. *l.* 26. *h. t. vide* 1586.

1582. MULIER in quam turpis suscipio cadere potest, nec in testamento militis aliquid capiet, *l.* 41. §. 1. *h. t.*

Ut puta, si stupro cognita in contubernio militis fuit. *l.* 14. *de his qu. ut indign.*

1583. Miles pro parte testatus potest decedere, pro parte intestatus, *ll.* 6. *et* 19. *h. t. l.* 1. *cod. h. t.*

Quod in Paganis jus nostrum non patitur, *l.* 7. *de regul. jur.*

Item, et ad tempus haeredem facere, *l.* 15. §. 4. *l.* 41. *h. t. vide* 1527.

Et deportatum, et fere omnes qui testamenti factionem passivam non habent, instituere, *l.* 13. §. 2. *h. t.*

Et impuberi filio testamentum facere, tametsi sibi non fecerit, *l.* 15. §. 5. *l.* 41. *in. f. h. t.* usque ad 25. filii annum, *l.* 15. *de vulg. et pupill.*

Alienum jus miles minuere non potest. *l.* 28. *h. t.*

1584. In testamento militis legem falcidiam cessare, explorati juris est. *l.* 12. *cod. h. t.*

1585. Et ante militiam factum testamentum jure

militari valet, si miles ita se velle aliquo modo declaraverit, *l.* 25. *h. t.*

Et in militia factum valet, si intra annum quam missus est decesserit. *l.* 38. *h. t. hodie intra sex menses post reditum. Edicto* 1735. *art.* 32.

1586. Valet in militaribus rebus, tametsi ex militari delicto damnatus sit, *l.* 11. *h. t. l.* 13. *cod. h. t.*

Nisi sacramenti fides rupta sit. *d. l.* 11. *id est, si proditor vel profugus, vide* 1581.

Non valet, si alios scribat haeredes, ignorans se filium habere, *l.* 9. *cod. h. t.*

Si fecit inofficiosum, vide 352. *si mutus simul et surdus.* 1490.

TIT. II.

De acquirenda vel omittenda haereditate.

COD. VI. 31.

1587. *Quid sit HAEREDITAS, vide* 354.

Delata haereditas intelligitur, quam quis possit adeundo consequi, *l.* 151 *de verb. signif.*

In suis haeredibus ADITIO non est necessaria, quia statim ipso jure haeredes existunt, *l.* 14. *de suis et legit. vide* 1916. *quod in omnibus obtinuit apud nos.*

Quamdiu autem potest ex testamento adiri, ab intestato non defertur, *ll.* 39. 70. *h. t.* 89. *de reg. jur.*

Item, quamdiu institutus admitti potest, substituto locus non est. *ll.* 3. 69. *h. t.*

1588. ANIMO quoque potest agnosci haereditas, licet nihil attingat haereditarium, vel alienam rem ut haereditariam possideat, *l.* 88. *h. t.*

Vel putat se haeredem esse, *l.* 11. *de haered. petit. vide* 361.

Vel aliquid facit quasi haeres, *l.* 20. *h. t. vide* 1572.

Nec hoc an tenuerit res haereditarias, necne, sed an admiserit haereditatem, querendum est, *l.* 4. *unde legit.*

Cum non tam sit facti, quam animi, *l.* 20. *h. t.*

Idcirco pro haerede non gerit, qui pretium accepit ne haeres sit, *l.* 24. *h. t.*

Quamvis teneatur ut haeres, *l.* 2. *si qu. omiss. eo quod haereditatem vendidit, secus si repudiavit.*

Nec qui testamentum ignorans quasi proximus agnatus gessit, *l.* 22. *h. t.*

Nec qui pietatis vel custodiae causa, *l.* 20. *h. t.* vel metu, *l.* 85. *h. t.*

Nec si communibus sibi et defuncto rebus usus est, *l.* 78. *h. t.* et non plus quam sua parte *ibid.*

1589. Pro haerede gerit ille, qui accipit quod citra nomen et jus haeredis accipere non poterat, *l.* 20. §. 4. *h. t.*

Vel debitum paternum exsolvit, *l.* 2. *cod. de jure delib.*

MUTUS et surdus etiam ita natus, pro haerede gerere, et obligari haereditati potest, *l.* 5. *h. t. curatore adhibito, vide* 1481.

Et ille cui lege bonis interdicitur, *l.* 5. §. 1. *h. t.* cum acquirere sibi stipulando possit, *l.* 6. *de verb. oblig.*

PUPILLUS non potest, sine tutoris auctoritate, *l.* 8. *h. t. vide* 1396.

Nec repudiando sibi nocere, *l.* 5. *cod. de rep. vel abst.*

MINOR potest, sed restituitur, si damnosam adierit haereditatem. *l.* 57. §. 1. *h. t. vide* 258.

1590. Jus nostrum non patitur eundem in Paganis et testato et intestato decessisse, *l.* 7. *de reg. jur. nisi expressim voluerit testator. Goth. ibi.*

Quapropter haereditatis, vel omnia admittantur, vel omnia repudientur, *l.* 20. *cod. de jure delib.* vel totum agnoscat, vel a toto recedat, *l.* 55. *h. t.*

Cum scindendo adiri non possit, *l.* 1. *h. t.*

Nec ab eo qui ex parte institutus est, *l.* 2. *h. t.*

Sed deficientium partes accrescunt cohaeredi, etiam invito, *l.* 53. §. 1.

Attamen si minor cohaeres restitutus est, ejus partis onus sustinere cohaeres ejus non cogitur, *l.* 61. *h. t.*

Sed bonorum possessio creditoribus datur. *ibid.*

1591. Haeres jam tunc a morte, successisse defuncto intelligitur, *l.* 54. *h. t. l.* 193. *de regul. jur.*

Et in omne jus mortui, *l.* 37. *h. t.* et potestatem, *l.* 59 *de regul jur. vide* 354. 1528.

Quamvis haereditas postea adeatur. *l.* 138. *de regul. jur.*

1592. Si nemo subit haereditatem, omnis vis testamenti solvitur, *l.* 181. *de regul jur.*

Et res ad intestati causam redit, *l.* 1. §. 1. *qu. ord. in poss.*

Cum semel *vero* adita est haereditas, omnis defuncti voluntas rata constituitur, *l.* 55. §. 2. *ad S. C. Trebel.*

Haereditas *enim* nisi fuerit adita, non transmittitur, *l. un.* §. *in novissimo.* 5. *de cad. toll.*

Verum transmittit haeres, si intra tempus deliberationis, *id est, annale*, decesserit. *l.* 19. *cod. de jure delib. apud nos quandocumque si non repudiavit vide* 1880.

1593. Deficientis pars conjunctis ACCRESCIT, *l.* 63. *de haered. inst.*

Pro portionibus haereditariis, *l.* 59. §. 3. *cod. t. l. un.* §. *his ita* 10. *cod. de caduc toll.*

Etiam invitis, *l.* 53. §. 1. *h. t.*

Conjunctim enim institutis, tota haereditas singulis data est, *l.* 80. *de legat.* 3.º et partes concursu fiunt. *ibid.*

Item, ex residua parte institutus ex asse haeres existit, si alter haeres capere non poterit, *l.* 2 *cod. de haered. inst.*

Si plus vel minus assis distribuit, pro portionibus crescit vel decrescit. *l.* 13. *h. t. per totum.*

1594. Is solus potest REPUDIARE qui et acquirere potest, *l.* 18. *h. t. l* 174. *de regul. jur.*

Nolle enim adire haereditatem non videtur, qui non potest adire. *l.* 4. *h. t.*

Cum ejus sit nolle qui potest velle, *l.* 3. *de regul. jur.*

Item, haeres repudiatione haereditatem amittit, *l.* 13. *h. t.* si certus de suo jure sit. *l.* 23. *h. t.* et haereditas adiri possit. *d. l.* 13. *vide* 1660.

1595. Haeres haeredis Titii non potest Titii omittere haereditatem, *l.* 7. §. 2. *h. t.*

Cum haeres haeredis testatoris haeres sit, *l. ult. cod. de haered. inst. vide* 1528.

Secus in legatariis, *l.* 38. *de legat.* 1.º *vide* 1655.

1596 Major (25. *ann.*) qui vel adiit vel repudiavit, non restituitur, *l.* 4. *cod. de repud. et abst. vide* 277.

T. II. · 3

Nisi coactus, vel metus causa, invitus haeres extitit, *ll.* 85. 6. *in f. h. t.*

Vel ignorans, veluti si filius paternum fundum quasi maternum possedit, *l.* 87. *h. t.*

Item, qui imperfectam voluntatem defuncti sua sponte agnovit, implendi eam necessitatem habet. *l.* 16. §. 1. *cod. de testam.*

1597. SUUS haeres, si nondum res alienatae sint, intra triennium recusatam haereditatem adire potest, *l. ult. cod. de repud. vel abst.*

Filius potest usque ad annum, mutata voluntate adire, antequam consanguinens adierit. *l.* 6. §. 1. *ad S. C. Tertyll. quamvis non possit stricto jure. l.* 2. *cod. de jur. et fact. ignor. et ibi. Goth.*

1598. Filio non denegatur legatum qui patris abstinuit haereditate, *l.* 87. *de leg.* 1.° *l.* 12. *cod. de legat.*

Nec quaesita ex causa donationis, *l.* 25. *cod. fam. ercisc.*

Idem, et in extraneis haeredibus, *ll.* 17. *in f.* 91. §. 2. *de legat.* 1.° 4. §. 11. *de doli mali et met.*

Non enim impugnatur judicium ab eo, qui justis rationibus noluit negotiis haereditariis implicari. *l.* 87. *de legat* 1.°

1599. SUUS haeres si aliquid ex haereditate amovit, abstinendi beneficium non habebit, *l.* 71. §. 4. *h. t.*

Nisi errore ductus. *ibid.* §. 8.

Quamvis subripiens vel expilans, non pro haerede gerat, *l.* 21. *h. t.*

Et delictum admissum contriam voluntatem declarat. *ibid.*

Cum nemo sibi furtum facere intelligitur. Goth. ibi.

Si ante se abstinuit, deinde amovit, furti tenetur. *l.* 71. §. 9. *h. t.*

1600. Liberum cuique esse debet, etiam lucrosam haereditatem OMITTERE, licet eo modo legata intercidant, *l.* 17. *si qu. omiss. l.* 2. *cod. eod. t.*

Neque interdictum est ut quis omittat haereditatem, si sine fraude id fiat, *l.* 6. §. 8. *in f. si quis omis.*

Tametsi posssideat pro emptore, pro dote, pro donato, sive alio titulo, excepto pro haerede, *l. ult. eod. t.*

Alioquin si haereditatem vel partem ejus possideat, legata praestabit, *l.* 1. §. 9. *eod. tit.* et fideicommissa, *l.* 28. §. 1. *eod. t.*

Vel si quocumque modo eam lucrifacturus sit. *d.* §. 9. *in f.*

Vel si minimam portiunculam, *l.* 13. *eod. t.*

Vel si pecuniam a substituto acceperit ut praetermitteret, *l.* 3. *eod. tit.*

Vel si nimia gratia liquido constiterit, in necem legatariorum hoc factum, *l.* 4 *eod. tit. vide* 1689.

Praetor *enim* ejus callid*i*tati occurrit, qui omissa causa testamenti ab intestato possidet, *l.* 1. *eod. tit.* per se vel per alium. *d. l.* §. 1.

Vel dolo desiit possidere, *l.* 6. §. 5. *eod. tit.*

Vel conditioni non paruit, *l.* 1. §. 8. *eod.*

Nec minus relinquit ille, qui non incipit possidere, quam ille qui desinit, *l.* 1. §. 12. *eod. vide* 2011. 2076.

Idem, si quis per fraudem omiserit haereditatem, ut ad legitimum perveniat. *d. l.* §. *ult. intellige si ab eo aliquid accipiat vel accepturus sit.*

In omnibus his, salvo beneficio legis falcidiae, *l.* 18. §. 1. *eod. tit.*

Et possessore haereditatis prius excusso, *l.* 2. *in f. eod.*

Si duo haeredes omiserint pro partibus ut ab intestato possideant, in singulos competit actio *l.* 18. *eod. tit.*

Haeres ejus qui omisit in fraudem, tenetur, *l.* 12. §. 1. *eod. tit.*

1601. Debitores haereditarii unicuique haeredum pro portione haereditaria obligati sunt, *l.* 1. *cod. de except. ll.* 1. *et* 2. *cod. si un. ex plurib. haered.*

Sicuti onera haereditaria pro haereditariis partibus agnosci debent, *l.* 2. *cod. de haered. act. vide* 1657.

Uni *enim* pro solido, duo haeredes esse non possunt, *l.* 141. §. 1. *de regul jur.*

Praeterquam in his quae dividi non possunt, *l.* 192. *eod. tit. l.* 85. §. 2. *de verbor. oblig.*

Pignus *vero* in solidum unicuique haeredum tenetur, *ll.* 1. *et* 2. *cod. si un. ex plur. haered.*

Unde possessor obligatae rei conveniendus est, *quamvis pro parte haeres sit. l.* 2. *cod. de haered act.*

1602. Si ex duobus haeredibus debitoris alter condemnatur, alteri integra defensio est, etiamsi scierit. *l.* 63. *de re judic. vide* 2148.

TIT. III.

Testamenta quomodo aperiantur, inspiciantur et describantur.

COD. VI. 32.

1604. Praetoris officium est ut cogat signatores convenire, et sigilla sua recognoscere, *l.* 4. *h. t. t. si de solemni seu mystico agatur.*

Vel negare se signasse, *l.* 5. *h. t.*

Non *tamen* ad rem pertinet, unus absit an omnes, *l.* 7. *h. t.*

Si res urgeat, aperire jubet, deinde eo mittuntur tabulae ubi signatores sint, ad inspicienda sigilla sua. *d. l. in fine. Hodie sigillorum testium superflua solemnitas est. Edicto* 1735. *art.* 9.

1605. Tabulas inspiciendi describendique potestatem tribuit Praetor, *l.* 1. *h. t.*

Non *vero* si liquerit *testatorem* vivere, *l.* 2. §. 4. *h. t.*

Qui *enim* aperuit VIVI testamentum L. Corn. poena tenetur. *l.* 1. §. 5. *ad l. Corn. de fals. vide* 2362.

1606. Tabulae testamenti manere debent apud eum qui ex majore parte haeres est, *l.* 4. *in f. et l.* 5. *fam. ercics.*

Aut in aede deponi, *d. l.* 4. *in f.*

Idem, de cautionibus haereditariis. *d. l.* 5. (*les titres et papiers.*)

Si omnes iisdem ex partibus haeredes sunt, sortiri eos oportet, aut amicum eligere. *d. l.* 5.

Universorum autem sunt tabulae, quibus quid illic adscriptum est, quin potius publicum est instrumentum, *l.* 2. *h. t.*

Apud nos in actis Notariorum inscribuntur, postquam solemniter aperta sunt.

1607. Interdictum de tabulis exhibendis datur, ut illi penes quos tabulae testamenti sunt, eas exhibeant, *l.* 1. *de tab. exhib.*

Sive valeat testamentum, sive non. *ibid.* §. 3.

Sive supremae sint, sive priores. *ibid.* §. 4.

Verum ad VIVI tabulas non pertinet. *ibid.* §. 10.

Sed eas ipse testator *solus* vindicare poterit, *l.* 3. §. 5. *eod. tit.*

Namque etiam inspectio, materiam falso fabricando instituere potest. *l.* 2. §. 6. *h. t.*

Tit. VI.

Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.

Cod. VI. 34.

1611. Qui dum CAPTAT haereditatem legitimam, vel ex testamento, prohibuit testamentarium introire, volente eo facere testamentum, vel mutare, ei denegantur actiones, *l.* 1. *h. t. vide* 340. §. 9.

Idem, si dolo malo fecit, ut testes non veniant, *l.* 2. *h. t.*

Sive legitimus haeres sit, sive priore testamento scriptus. *d. l.* 2.

Cum velut indignus removeatur, *l.* 2. *cod. h. t. l.* 19. *de his qu. ut ind.*

Et crimen adjungitur, si testator non sua sponte testamentum fecit, sed compulsus quos noluerit, scripsit haeredes. *l.* 1. *cod. h. t.*

1612. In crimen non incidit vir qui offensam aegrae mulieris MARITALI sermone placaverat, *l. ult. h. t.*

Quominus contra cum mutata voluntate codicillos faceret. *ibid.*

Postremum enim judicium uxoris in se provocare maritali sermone, non est criminosum. *l. ult. cod. h. t. vide* 1531.

Tit. VII.

De jure codicillorum.

Cod. VI. 36.

1614. Codicillos is demum facere potest, qui et testamentum facere potest, *l.* 6. §. 3. *h. t.*

1615. *CODICILLI sunt testati vel intestati voluntas minus solemnis. Cujac. h. t.*

Perinde habentur, ac si in testamento priore vel posteriore scripti essent, *l.* 2. §. 2. *h. t.*

Intestato patre-familias mortuo, nihil desiderant codicilli, sed vicem testamenti exhibent, *l.* 16. *h. t.*

Nec interest qui succedit, dum intestato succedat. *ibid.*

Testamento *autem* facto, jus sequuntur ejus. *d. l.* 16. *in fine.*

Testamento posteriore revocantur, *l.* 5. *h. t.* nisi ab eo confirmati, *ibid.* vel si appareat a voluntate non recessisse. §. 2. *inst. h. t.*

Item, PLURES fieri possunt, *et simul vires habent. l.* 6. §. 1. *h. t.*

1616. Quinque testes rogati vel fortuiti, uno eodemque tempore debent adhiberi, *l. ult.* §. *ult. cod. h. t.*

Sicut et in omni ultima voluntate, excepto testamento. *ibid.*

Hodie quatuor, quia Tabellio pro uno numeratur. Edicto 1735. *art.* 14.

1617. HAEREDITAS nec dari nec adimi codicillis potest, *ll.* 2. *et* 7. *cod. h. t.*

Neque conditio haeredi instituto adjici, *l* 6. *h. t. l.* 27. §. 1. *de condit. inst.*

Neque directo substitui *dd. ll.* 6. 7. *cod. h. t.*

Potest *tamen* verbis precariis, *l.* 2. *cod. h. t.* seu per fideicommissum, *l.* 8. §. 1. *h. t. l.* 76. *ad S. C. Trebell.*

Salva ratione falcidiae, *l.* 2. §. *ult. h. t.*

Si dixerit *quem haeredem codicillis fecero, haeres esto* valet institutio. *l.* 77. *de hared. inst. vide* 1529.

1618. Qui testamentum facere opinatus est, non videtur ex hoc codicillos fecisse, *l.* 1. *h. t. l.* 41. §. 3. *de vulg. et pup.*

Nisi adiecerit se velle hoc etiam vice codicillorum valere, *l.* 3. *de testam. mil.* idque expresse, *l.* 1. *h. t. l. ult.* §. 1. *cod. h. t.*

Verum defeudi potest in jure clausulam codicillarem in omnibus testamentis tacite intelligi. Cujac. 8. *ad Affric. iu* §. *locavi tibi fundum* 8. *l.* 61. *de furtis post l.* 110. *de legat.* 1.° *vol.* 1. *col.* 1492. *argum. l. ult. cod. quae res pign. obl. adde argum. l.* 31. §. 2. *de aedil. edict. vide* 318. *sed hodie non suppletur, Edicto* 1735. *art.* 57. *et* 67 *nisi favore liberorum ex usu nostro.*

1619. Si posthumus natus ruperit testamentum et decesserit, nihilominus codicilli valent, *l.* 8. §. 3. *h. t.*

Item, posthumi nativitate rupto testamento, pro parte legata in codicillis debentur a solo cohaerede. *l.* 19. *h. t.*

1620. Legata in codicillis non debentur, si tempore codicillorum haeres scriptus jam obierit, *l.* 14. *h. t.*

Nec debentur a substituto, *ibid.* eo quod haeres ad quem sermonem conferat testator, in rebus humanis non sit. *ibid. quod vix obtineret apud nos quasi subtile nimis, vide* 1674. *substituto testomentum sustinente, vide* 1675.

LIBER XXX.

TIT. I.

ET

LIBER XXXI.

TIT. I.

De legatis 1.° *et* 2.°

Cod. VI. 37.

1625. LEGATUM est delibatio haereditatis, *l.* 116. *h. t.* 1.°

Sive donatio testamento relicta, *l.* 36. *h. t.* 2.° vel condicillis, *l.* 2. §. 2. *de jure codic.*

Ab haerede praestanda §. 1. *instit. h. t. vide* 1652.

Pro portionibus haereditariis, si plures sint, *l.* 34. §. 12. *h. t.* 1.° *vide* 1601. 1657.

Appellatione legati, et fideicommissum et mortis causa donatio continentur. *l.* 87. *de legat.* 3.° *vide* 1981.

1626. Quod in rerum natura adhuc non sit, legari potest, *l.* 24. *h. t.* 1.°

Et quod futurum est. *l.* 17. *de legat.* 3.°

1627. Quae sunt Principis aut publici usus, si legaverit quis, furiosi est talia scribere, *l.* 39. §. 8. *h. t.* 1.°

Si jus in eis habuerit, valet legatum. *l.* 71. *in f. h. t.* 1.°

1628. Constat res ALIENAS *sciente testatore*

gari posse, si parari possint. *l.* 39. §. 7. *h. t.* 1.° et fideicommitti, *l.* 11. §. 17. *de legat.* 3.°

Etiam si difficilis sit earum paratio. *d.* §. 7.

Idcirco haeres eam rem emere tenetur, *l.* 30. *in f. de legat* 3.°

Aut veram ejus aestimationem praestare. *ibid. et l.* 61. *ad l. falcid.* si Dominus non vendat, aut immodico pretio vendat, *l.* 14. §. 2. *de legat.* 3.° *l.* 71. §. 3. *h. t.* 1.°

Vel si a creditoribus distracta sit, *l.* 6. *cod. de fideic.*

Si rem suam existimavit esse testator, non valet relictum, *l.* 10. *cod. h. t.*

Sunt *enim* magis in legandis suis rebus, quam in alienis comparandis et onerandis haeredibus faciliores voluntates, *l.* 67. §. 8. *h. t.* 2.°

Valet *tamen* legatum, si proximae personae, vel uxori, vel cui legaturus esset, etiamsi scisset alienam, *l.* 10. *cod. h. t. l.* 10. *in f. de auro et arg.*

Item, valet si dominium rei sit apud haeredem, *l.* 67. §. 8. *h. t.* 2.° *vide* 1678.

Nec audietur *haeres*, si aestimationem rei praestare vellet. *l.* 71. §. 4. *h. t.* 1.°

1629. Si res, COMMUNIS sit quam suam nominavit, portionem tantum deberi constat. *l.* 5. §. 2. *h. t.* 1.° *l.* 30. §. 4. *de legat.* 3.°

1630. Si LEGATARII res sit, inutile legatum erit, *l.* 41. §. 2. *h. t.* 1.°

Quamvis, vivo testatore, eam alienaverit. *ibid.*

Quia vires ab initio legatum non habuit. *ibid. contra l.* 1. *in f. de regul. caton. quae in hoc abrogatur.* §. 11. *instit. h. t.*

Item, legatarius vel fideicommissarius qui rem ex lucrativa causa possidet, eam petere non potest, *l.* 88. §. 7. *h. t.* 2.°

Non traditum est, duas LUCRATIVAS causas in eundem concurrere non posse. §. *si res aliena* 7. *instit. h. t. vide* 1972. 1649.

Secus si rem emit sibi legatam, *l.* 34. §. 7. *h. t.* 1.°

Vel si defunctus aestimationem quoque praestari voluit, *l.* 21. §. 1. *de legat.* 3.°

Vel si res magis in quantitate, quam in corpore consistit, puta tessera frumentaria. *l.* 87. *h. t.* 2.° tessera, *taille sur laquelle on distribuoit le bled au grenier public.*

1631. Si rem legatam post testamentum factum pignori vel hypothecae dederit, mutasse voluntatem non videtur, *l.* 3. *cod. h. t.*

Et placuit ab haerede liberari. *ibid. vide* 1679. 1719.

Item, si res obligata sciente testatore legata sit, ab haerede luenda est, *l.* 57. *h. t.* 1.°

Eam enim ita dare debet haeres, ut habere liceat, *l.* 45. §. 1. *h. t.* 1.° *vide* 2643.

Nisi si res LITIGIOSA sit, et haeres in lite victus fuerit, cum litis eventus videatur relictus. *auth.* nunc si. *cod. de litigios.*

Vel si obligatam rem nesciat testator, *l.* 57. *h. t.* 1679.

Idem, in dote praelegata. *l.* 15. *de dote prael. vide* 1719.

1632. Si rem suam testator necessitate urgente ALIENAVERIT, legatum non ademit, *l.* 11. §. 12. *de legat.* 3.°

Quia ex necessitate compulsus fuit, non quod diminuere vellet ex legato, *l.* 34. §. 1. *de auro arg.*

Nisi mutata voluntas ab haerede probetur, *l.* 11. §. 12. *de legat.* 3.°

Sed si sine necessitate alienaverit, non de-

betur legatum, quamvis rursus redemerit, *l.* 15. *de adim. legat.*

Nisi probet legatarius novam voluntatem testatoris. *ibid.*

Si rem legatam testator alii DONAVERIT, omnimodo extinguitur legatum, *l.* 18. *de adim. leg.* etsi non valeat donatio, *l.* 24. §. 1. *eod. tit.*

Nec distinguimus utrum propter necessitatem an mera voluntate donaverit, cum nemo in necessitatibus liberalis existat. *d. l.* 18.

1633. Si EXACTUM sit debitum, evanescit liberationis legatum, *l.* 7. §. 4. *de liber. legat.*

Velut si id quod mihi deberes, tibi vel alii legavero, idque mihi solveris, *l.* 21. *eod t. coactus. Glossa ibi in v.* solveris.

Secus si non ipse exegerat, sed offerente debitore non potuit non accipere, *l.* 11. §. 13. *de legat.* 3.° non quasi vellet extinguere legatum. *ibid.*

Maxime si deinde pro deposito eandem pecuniam habuit. *ibid.*

1634. Hoc prohibetur legari quod non alias praestari potest, quam ut aedibus detrahatur, subducatur, ut marmora vel columnae, *l.* 41. §. 9. *h. t. vide* 2686.

Idem, in tegulis, tignis et ostiis. *ibid.*

Et in Bibliothecis parietibus inhaerentibus. *ibid.* et statuis. *ib.* §. 12.

Quasi portio aedium. *d.* §. 12.

Vel si sine domus injuria, auferri non possit, *l.* 21. *in f. de legat.* 3.° *vide* 2334. nisi haeres ipse juuxerit, *l.* 41. *in f. h. t.* 1.°

Vel si publicus deformetur aspectus, *l.* 2. *cod. de aedif. priv. vide* 373. 2089.

Si ad extruendam domum legatam, aestimationem praestat haeres. *l.* 41. §. 4. *h. t.* 1.°

1635. LANA legata, vestis ex ea *a testatore* facta non debetur, *l.* 88. *de legat.* 3.o

Contra. *l.* 44. §. 2. *h. t.* 1.° *quae non placet Cujac. ad Affricanum in l.* 36. *de usufr. col.* 1370. *adde quod ex veste iterum lana non fit, et quod pretiosior est vestis, quam lana.*

Item, Si MASSAM quis legavit, et scyphi facti sunt, scyphi debentur, *l.* 44. §. 2. *h. t.* 1.o vel contra. *ibid.*

Si lancem legavit et massam fecit, mox poculum, debebitur poculum. *ibid.* §. 3. *quia cum de metallo agitur, materia pretiosior in eo superest.*

Cum talis argumentum naturae sit, ut saepius in sua redigi possit initia, *l.* 78. §. 4. *de legat.* 3.o

Idcirco argenti appellatione, factum argentum comprehenditur. *ibid.* (factum , *travaille ou mis en oeuvre.*)

Quamvis materia legata, navis, armariumve ex ea factum non vindicetur, *l.* 88. §. 1. *eod. t.* quod in marmore legato obtinet, si statua ex eo facta sit. *d.* §. 4.

1636. Si SPECIES nominatim legata non reperiatur, sine dolo haeredis , peti non potest , *l.* 32. §. 5. *h. t.* 2°. *l.* 6. *de auro arg.*

Nec si ea quae legavit aedibus junxit, *l.* 41. §. 15. *h. t.*

Sed si haeres ea junxit, legatum non extinguit. *d. l.* 41. *in f.*

Et aestimationem praestabit, *l.* 43. *h. t.* 1.o

Item, non durat legatum, si res legata in sua specie non permanserit, *l.* 6. §. 1. *de auro arg. vide* 1641. 418.

Quasi mutata voluntate. *ibid.*

Item, si *ex illo dolio amphoras decem* et pau-

ciores sint, hoc tantummodo accipit legatarius quod invenitur, *l.* 8. §. 2. *h. t.* 2.° *vide* 1640.

Idem, si decem quae in arca habeo, l. 108. §. 10. *h. t.* 1.

Si *vero* medio tempore diminuta suppleatur, ad legatarium pertinebit. *l.* 65. §. 1. *h. t.* 2.°

1637. Si dixerit testator, *quae Lucius mihi debet*, nihil amplius quam actiones suas praestabit haeres, *l.* 105. *h. t.* 1.°

Item, si codicillis non idoneum nominavit, et idoneus in testamento nominatus sit, *l.* 88. §. 8. *h. t.* 2.°

Si Lucius nihil debeat, nullum est legatum, *l.* 75. §. 1. *h. t.* 1.°

Cum non appareat quantum sit. *ibid.* *vide* 1833.

Idem, si dixerit. *centum aureos quos Titius mihi debet*, nec Titius debeat. *ibid.* §. 2.

Esse enim debitor debet, nec falsa demonstratio est, sed falsa conditio sive causa. *d.* §. 2. *vide* 1832.

Si debitor maneat, actiones adversus eum haeres dumtaxat praestare cogitur. *d.* §. 2.

Item, si nullas aedes reliquerit qui domum legavit, magis derisorium esse, quam utile legatum. *l.* 71. *h. t.* 1.°

1638. Si minus legare voluit et plus scripsit, valet legatum minus et contra, *l.* 15. *h. t.* 1.° *vide* 1533.

Potentior enim est quam vox, MENS dicentis, *l.* 7. *in f. de supell. leg. modo evidentissime et in scriptis probata.*

1639. GREGE legato, et quae postea accedunt, legatario pertinent, *l.* 21. *h. t.* 1.° *vide* 1644.

Ovibus legatis, agni non continentur, *l.* 65. *in f. l.* 81. §. 4. *de legat.* 3.°

AGNI sunt qui minores anniculis sunt, *l.* 60. *eod. tit.*

Si diminutum pecus esset, ita ut vel unus bos superesset, vindicatur, quamvis grex non sit. *l.* 22. *h. t.* 1.°

1640. Domus imposita a testatore areae legatae post testamentum factum, debetur legatario, *l.* 44. §. 4. *h. t.* 1.° *l.* 39. *h. t.* 2.° nisi testator mutavit voluntatem. *d.* §. 4.

Et quod fundo legato adjecit testator, *ll.* 8. *et* 24. §. 2. *h. t.* 1.°

Veluti si hortum vicinum aedibus comparavit, quasi additamentum aditumque per domum habentem, *l.* 91. §. 5. *de legat.* 3.°

Sicuti quod alienavit, ademptum videtur, *ll.* 8. *et* 24. §. 3. *h. t.* 1.°

Et quod detraxit, vel alii destinavit. *d.* §. 3. *quid si totum alienavit? Vide* 1632.

1641. Quamvis DOMUS legata particulatim ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit, utile manet legatum, *l.* 65. §. *ult. h. t.* 1.°

Idem, de NAVE, modo carina maneat, *l.* 24. §. *ult. h. t.* 1.° *vide* 377.

Secus si dissoluta, tunc enim neque materia debetur, *l.* 88. §. 2. *de legat.* 3.° *vide* 419.

Si destructa domo aliam eodem loco testator aedificavit, dicemus interire legatum, nisi aliud sensisse probetur. *l.* 65 §. *ult h. t.* 1.°

1642. Perempta re principali, ACCESSIONES extinguuntur, *l.* 2. *de pecul. leg. vide* 2665.

Idcirco mortuo bove qui legatus est, neque corium neque caro debetur, *l.* 49. *h. t.* 2.°

Sicuti destructa nave, neque materia, neque navis debetur, *l.* 88. §. 2. *de legat.* 3.°

Nisi dolo vel culpa haeredis, *l.* 53. §. 5. *h. t.* 1.°

Vel si jam vindicandi *legatarius* jus habeat meum enim est, quod ex re mea superest, *l.* 49. *de rei vindic.*

Et recte condici potest, *l.* 14. §. 2. *de condict. furt.*

Item, domo legata, si combusta sit, area potest vindicari, *l.* 22. *h. t.* 1.°

Secus in ususfructu legato, *l.* 34. §. *ult. de ususfr. vide* 419.

1643. Nomine debitoris legato, usurae quoque veniunt, *l.* 34. *de legat.* 3.°

Et alluviones in fundo legato. *l.* 16. *eod. t.*

1644. Legatum sine FRUCTIBUS restituitur, *l.* 23. *h. t.* 1.°

Nisi de grege agatur cui incrementum accedit, *l.* 39. *de usur vide* 1639.

Ex mora vero fructus restituit haeres, *l.* 23 *h. t.* 1.° *vide* 1687.

Non quos percepit, sed quos legatarius percipere potuit, *l.* 39. §. 1. *h. t.* 1.°

Et usuras, *toto tit. cod. de usur. et fruct. leg. et quidem* sine mora, si pium legatum sit, *l.* 46. §. 4. *cod. de Episc. et cler.* nisi intra 6. menses praebuerit. *Novel.* 131. *cap.* 12.

Item, et confitenti haeredi, modicum tempus ad solutionem datur, ex bono et aequo. *l.* 71. §. 2. *h. t.* 1.° *vide* 2278.

1645. LIBRIS legatis, membranei continentur, et cartacei, vel alterius materiae, *l.* 52. *de legat.* 3.°

Sed neque armaria, neque scrinia debentur. *ibid.* §. 3.

Bibliotheca legata, debentur. *ibid.* §. 7. nisi adhaerentia membro, vel adfixa sint. *d.* §. 7. *vide* 1634.

1646. Debitor non semper quod debet, jure legat, sed ita si plus sit in specie legati. *l.* 66. *h. t.* 2.°

1647. Cum species ex abundanti per imperitiam enumerantur, generali legato non derogatur. *l.* 9. *de supell. leg. l.* 12. §. 46. *de instr. vel inst. vide* 2669.

1648. Dominium habet legatarius qui non repudiavit. *l.* 80. *h. t.* 2.°

Et recta via ad eum transit, *l.* 64. *de furt. vide* 1652.

Idcirco ad haeredem TRANSFERT legatum, si post diem legati cedentem decessit, *l.* 5. *qu. dies legat.*

Si in medio decedat, legatum manet apud eum, a quo relictum est. *l. un.* §. 7. *cod. de cad. toll.* nisi Principi relictum sit. *l.* 56. *h. t.* 2.°

1649. Si duorum *defunctorum* testamentis, mihi eadem res legata sit, bis petere potero, ut ex altero rem consequar, ex altero aestimationem, *l.* 34. §. 2. *h. t.* 1.° *contra regulam ex qua* duae causae lucrativae concurrere non possunt, §. *si res aliena* 7. *instit. h. t.*

Quod dicitur his agi posse, non est indistincte verum, sed ita demum, si prius aestimationem consecutus fuero, idque constat inter omnes. Cujac. ad Affric. tract. 5. *t.* 1. *col.* 1382. *adde his non agi posse, nisi in quantum ex uno vel altero minus acceperit. Vivian. in casu. d. l.* 34. §. 2.

Si eadem res saepius legetur, amplius quam semel peti non potest. *d. l.* 34. §. 1.

Sive in testamento sive in codicillis, *l.* 86. §. 1. *h. t.* 1.°

Si de quantitate agitur, saepius praestanda est, si evidentissimis probationibus ostenditur multiplicari legatum voluisse. *d. l.* 34. §. 3. *h. t.* 1.°

Si 10. testamento, deinde 100. codicillis, li-

cet non adjecto *hoc amplius*, utraque summa debetur, *l.* 27. *de legat.* 3.°

Nisi probet haeres posteriorem scripturam inanem esse, *l.* 12. *de probat.*

Si dixerit 10. *aut* 15. *haeres dato*, pro eo est ac si 10. sola legata sint, *l.* 43. §. 3. *h. t.* 2.°

Item, si post annum aut post biennium, post biennium videtur legatum. *d.* §. 3.

Minor *enim* res legata praesumitur, si majorem esse non docuerit legatarius, *l.* 39. §. 6. *l.* 14. §. 1. *h. t.* 1.° *l.* 75. *de legat* 3.° et tempus adjectum, pro haeredo adjectum intelligitur, *l.* 17. *de regul jur.*

Nec obstat plenius voluntates testantium interpretari, *l.* 12. *de regul. jur.*

Idem, de parte incerta, *l.* 43. §. 1. *h. t.* 2.°

Magis *enim* haeredi parcendum est, *l.* 47. *h. t.* 2.°

Nisi praesumptio contraria sit, propter naturalem affectum. *l.* 28. §. 3. *de liber. leg.*

1650. Si duae res sint ejusdem nominis, ELIGET haeres, *l.* 32. §. 1. *l.* 37. §. 1. *h. t.* 1.°

Semel tantum, *l.* 5. *h. t.* 1.° *vide* 1721.

Si domus legata sine adjectione sit, haeres dabit quam vellet, *l.* 71. *h. t.* 1.° *vide* 1731. modo ne pessima accipiatur, *l.* 37. *h. t.* 1.°

Bonorum parte legata, eliget haeres sive rerum partes, sive aestimationem dare, *l.* 26. *in f. h. t.* 1.°

Modo moram non fecerit, *l.* 47. §. 3. *de legat.* 3.°

Ita tamen si bona dederit, ut necesse non habeat legatarius in omnibus rebus vindicare portionem, *l.* 27. *eod. tit.*

Si re generaliter legata elegerit haeres, de evictione tenetur, *l.* 29. §. 3. *de legat.* 3.°

Quia non videtur dedisse, quod ita dederat ut habere non possit. *ibid. vide* 2643.

Si duo sint ejusdem nominis vel causae, nec appareat in cujus persona datum vel ademptum sit, verius est legata impediri, ademptionem autem in utrumque valere, *l.* 11. *de reb. dub.*

Nec obstat liberalis causae favor *ibid. l.* 31. *de manum. testam.*

Si haeres solvere paratus sit, eliget. *l.* 8. §. 3. *h. t.* 2.°

1651. In aliena voluntate legatum poni potest, *l.* 43. §. 2. *h. t.* 1.°

Imo non potest, *l.* 52. *de cond. et dem.* potest *ubi quasi conditio*, non potest *ubi quasi ex mera voluntate. Cujac. II. observ.* 2.

Conferri *enim* in ARBITRIUM alterius veluti conditio potest, *l.* 1. *h. t.* 2.°

Etiam in arbitrium haeredis, *si putaveris, si aestimaveris, si utile tibi visum fuerit, l.* 11. §. 7. *de legat.* 3.° *l.* 75. *h. t.* 1.°

Quod pro boni viri arbitrio accipitur. *dd. ll.*

Si in plenum arbitrium voluntatis haeredis datum est, nihil debetur. *d.* §. 7. *et l.* 43. §. 2. *h. t.* 1.°

Quid si cum voluerit? *Vide* 1868. *si optio legata sit?* 1721. *si de haereditate?* 1530. *in stipulationibus?* 2210. *in dote?* 1264.

1652. VINDICATIONEM legatarius habet, *l.* 1. *cod. comm. de leg. vide* 1648.

Et hypothecam in caeteris bonis. *d. l.* 1.

Contra haeredem, quamvis haereditatem vendiderit, *l.* 2. *cod. h. t.*

Verum si non ex voluntate haeredis occupavit, id restituet haeredi, *l.* 1. §. 2. *quor. legat. l. un. cod. eod. tit.*

Cum ab haerede petere, non sibi jus dicere aequissimum sit. *d.* §. 2. *vide* 1625.

Modo haeres satisdet, *l.* 1. §. 17. *eod. t.*

Quapropter actiones amittit in his rebus, quas de haereditate substraxit, *l.* 5. *cod. h. t. vide* 2342. *Haec lex non est accipienda de eo cui certa res legata est, nam hanc si auferat, nihil damni facit. Cujac. ibi vide* 1648.

1653. Res legata IBI praestanda est, UBI relicta est, *l.* 47. *et* 108. *h. t.* 1.°

Si in alio loco sit vivo testatore, expensis et periculo legatarii reddi debet. *d. l.* 108.

Si post mortem, sumptibus haeredis, *l.* 8. *h. t.* 2.° *l.* 39. *h. t.* 1.° *et ibi Cujac.*

Res quae pondere, numero vel mensura continetur, ibi praestanda est, ubi petitur, *l.* 38. *de judic. l.* 47. §. 1. *h. t.* 1.°

Secus si ex illo horreo. *dd. ll.*

1654. Aut satisdabitur legatariis, aut in possessionem bonorum venient, auctore Praetore, *l.* 1. §. 2. *ut leg. seu fideic.*

Si dies aut conditio actionem differre dicatur, *l.* 5. §. 2. *eod. t.*

Cum enim sub conditione legatum est, interim satisdari oportet. *l.* 96. §. 3. *h. t.* 1.°

Non debet offerri satisdatio, sed sufficit, si eam legatarius non desideraverit. *l.* 1. §. 1. *ut in poss. legat. vide* 116.

1655. Ejusdem rei legatae sibi PARTEM velle, partem nolle *non licet, l.* 4. *h. t.* 2.° *l.* 38. *h. t.* 1.°

Partis enim acceptatio totum acquirit, *l.* 58. *h. t.* 2.°

Haeredes autem legatarii possunt, ut alter partem suam acquirat, alter repudiet. *d. l.* 38

Duobus *vero* relictis legatis, unum repudiare alterum amplecti potest legatarius, *l.* 5. *h. t.* 2.°

Nisi in fraudem leg. falcidiae fecerit. *d. l.* 5. §. 1.

1656. Ante MORAM diligentia quoque exigenda et ab haerede, *l.* 47. §. 5. *h. t.* 1.° *vide* 1686.

Non vero casus, *d.* §. 5. *in f.* nisi favore libertatis, *l. ult. cod. de cond. insert.*

Res *enim* perit legatario, si haeres nec *in mora*, dolo vel culpa sit, *l.* 26. §. 1. *h. t.* 1.°

Post moram, praestat haeres et rei periculum, *l* 108. §. 11. *h. t.* 1.°

Et usuras et omnem utilitatem. *l.* 26. *de legat.* 3.° *vide* 1687.

1657. Pro partibus haereditariis, legatorum petitio competit, *l.* 33. *h. t.* 2.° *vide* 1625.

Nec obstat, si uni praelegatum sit, *l.* 1. *cod. si cert. pet.*

Nec pro eo qui solvendo non est, onerari cohaeredes oportet. *d. l.* 33.

Nisi res individua sit veluti via, *l. ult. de servit. leg.* statua, *l.* 11. §. 24. *de legat.* 3.° pignus, *ll.* 1. *et* 2. *cod. si un. ex plur. vide* 1601.

Si pars haeredum nominata sit in legando, viriles partes haeredes *nominati* debent, *l.* 54. §. *ult. et l.* 124. *h. t.* 1.°

Quia personarum enumeratio, hunc effectum habet ut exaequentur. *d. l.* 124.

Contra, *l.* 17. *de duob. reis const. ubi Glos. intelligit quando haeredes sunt vocati appellativis nominibus, non si propriis.*

Si omnes haeredes nominati sunt, pro partibus haereditariis solvunt, *l.* 54. §. *ult. h. t.* 1.° *et d. l.* 124.

Quia haereditas eos obligat. *d. l.* 17.

1658. Si CONJUNCTIM eadem res *duobus* legetur, constat partes ab initio fieri, *l.* 34. §. 9. *h. t.* 1.°

Amborum concursu, *l.* 8. *de legat.* 3.° aequae servandae, *l.* 19. §. 2. *h. t.* 1.°

Idem, in usufructu legato, *l.* 3. *de usufr. accr. vide* 1703.

Deficientis *autem* pars conjuncto accrescit, quamvis in rerum natura alter non sit. *l.* 16. *de legat.* 1.°

Vel capere non possit, *l.* 7. *h. t.* 2.° *vide* 1593.

Idque etiam invito, *ll.* 4. 58. *h. t.* 2.° *vide* 1590.

Si plures sint, cuique accrescit pro portione legati, *l.* 41. *h. t.* 2.°

Posthumus ita partem facit, si natus sit, *l.* 7. *sive* 8. *de reb. dub. vide* 1512.

Non nato *vero* totum alter vindicabit etsi testator alteri et posthumo viriles partes dari voluisset, *l.* 16. §. 2. *h. t.* 1.°

Uno nato pars dimidia, duobus natis *pars* tertia debetur. *l.* 7. *sive* 8. *de reb. dub.*

1659. Si SEPARATIM eadem res duobus legata sit, et manifestissime voluerit testator utrumque solidum accipere, tunc uni pretium, alteri res assignatur, *l.* 33. *h. t.* 1.° *l.* 20. *de legat.* 3.°

Electione servata ei qui prior litem contestatus est. *d. l.* 33.

Qui *autem* Titio et Sejo decem dare jussit, singulis decem dedisse videtur, *l.* 79. *h. t.* 1.°

Secus in stipulationibus *l.* 38. §. 19. *de verb oblig. vide* 2270.

1660. Ante conditionem vel diem, legatum repudiare non possumus, *l.* 45. §. 1. *h. t.* 2.° *vide* 1594.

Cum renuntiari juri nondum competenti non possit. Goth. ibi, vide tamen 137.

1662. Fundus fundo haeredis serviens, cum pristina servitute recipitur *a legatario*, *ll.* 70. §. 1. 116. §. *ult. h. t.* 1.°

Licet confusione dominii servitus extincta sit. *d.* §. *ult.*

1663. Si ILLICITA celebrari voluerit *testator*, converti debet, ita ut memoria testatoris licito genere celebretur, *l.* 16. *de usu et usufr. leg.*

Si impossibilia? Vide 1816. *si in opera publica?* 2621.

1664. Is qui specialiter a testatore designatus est ad pium opus faciendum, habet exigendi licentiam, et pro sua conscientia votum adimplere testatoris, *l.* 28. §. 1. *cod. de Episc. et Cler.*

Nec satisdare tenetur, nisi vivente testatore solvendo esse desiit. *l.* 21. §. 4. *de ann. leg.*

1665. Vectigal PRAETERITUM, tributum, solarium . . . solvit haeres, *l.* 39. §. 5. *h. t.* 1.o *modo vivo testatore indicta, Goth. ibi.*

Cum et fructus praeteriti temporis percipiat. *l.* 23. *h. t.* 1.o

1666. SUBSTITUI potest et legatariis, et quibus mortis causa datur. *l.* 50. *h. t.* 2.o et fideicommitti. *l.* 2. *in f. cod. comm. de legat.*

1667. Si legatum remaneat apud haeredem, quia legatarius illud non acceperit, cum onere fideicommissi remanet, *l.* 9. *de usufr. leg. vide* 1681.

Secus si, quia pro non scripto habetur, *l. un.* §. 3. *cod. de cad. tollend. quia consequenter onus ei injunctum pro non scripto habetur Goth. in d.* §.

Fallit, si legatarius sibi adscripsit, quamvis pro non scripto sit, *l. ult. de his qu. pro non vide* 1795.

Si Titius et Gajus decem dare jussi sunt, et Gajus haeres non extitit, pro non scripto habetur, et Titius tota decem debebit. *l.* 122. §. 1. *h. t.* 1.o *vide* 1791.

1668. Si in re quis ERRAVIT, ut puta, dum vult lancem relinquere, vestem leget, neutrum debebit, *l.* 9. §. 1. *de haered. inst.*

Neque *enim* id dicit quod vox significat, quia non vult, neque id quod vult, quia id non loquitur, *l.* 3. *de reb. dub. vide* 1533.

Verum ex quo probatur quod vult, ad id trahitur quod dicit.

1669. Si legatarius cui ad condendum corpus, vel monumentum relictum est, minus erogavit, haeredi reddet, *l.* 88. §. 1. *h. t.* 2.° *l.* 40. §. *ult. de cond. et dem.*

Item, cui certa pars haereditatis legatur, funeris impensa non deducuntur, *l.* 8. *in f. h. t.* 2.°

Dos vero e medio deducenda est. *l.* 9. *h. t.* 2.°

1670. Si LIGNA *ad comburendum* legata sunt, legatarii sunt, quibus ad nullam aliam rem possit uti, veluti virgae, carbones, nuclei olivarum, vel si qui alii nuclei, *l.* 55. §. 1. *de legat.* 3.°

Et de pinu integri strobili, *l.* 167. *de verb. signif.* (*pommes de pin.*)

Item, si voluntas non refragetur, et virgulae, et sarmenta, et superamenta (*coupeaux*) et vitium stirpes, atque radices continebuntur. *d. l.* 55. §. 4.

Et parata ad calefactionem, sive ad calcem, sive ad aliam rem coquendam, *quibus defunctus* solebat uti. *ibid.* §. 3.

Et dejectae arbores, licet nondum minutatim concisae. *ibid.* §. 2.

De legatis annuis, *vide* 1696. *de usu et usufructu* 1701. *de donationibus causa mortis* 1979.

LIBER XXXII.

TIT. I.

De legatis et fideicommissis 3.°

Cod. VI. 42. Novel. 39. 108. 159.

1671. *FIdeicommissum dicitur, eo quod fidei alicujus committitur, quod alii relictum est.*

FIDEICOMMISSUM sine scriptura, imo etiam nutu relinqui potest adhibitis testibus, *l.* 22. *cod. de fideic. l.* 21. *h. t. apud nos non nisi adhibita testamenti vel codicillorum solemnitate. Edicto* 1735. *art.* 1. *et* 3.

Si fidei haeredis aliquid committatur, hoc et legatum esse videtur, *l.* 2. *in f. cod. comm. de legat.*

Idem, si fidei bonorum possessoris, *l.* 1. §. 7. *h. t. l.* 92. *in f. de legat.* 1.°

Vel legatarii. *d. l.* 2. *vel* depositarii, *l.* 77. *de legat.* 1.°

Per omnia enim exaequata sunt legata fideicommissis, *l.* 1. *de legat.* 1.° *l.* 2. *cod. comm. de legat. particularibus et singularibus, non universalibus.*

Utque haeredibus substitui potest, ita etiam legatariis, *l.* 50. *de legat.* 2.° *vide* 1666. 1544.

Et fideicommissariis, *l.* 1. *cod. comm. de legat.*

Et mortis causa donatariis. *dd. ll.* 50. 77. §. 1. *eod. tit.*

Et ad quos aliquid perventurum est morte testatoris, *l.* 1. §. 6. *h. t.*

Modo judicio defuncti acceperint, non si fortuito, *l.* 6. §. 1. *h. t.*

Nec accipiendum est, ut cui nihil dederis, eum rogando obliges, *l.* 1. *cod. comm. de legat. l.* 9. *cod. de fideic.*

Quapropter fideicommitti non potest, ultra quantum relictum est, *l.* 114. §. 3. *de legat.* 1.° *l.* 67. §. 5. *de legat.* 2.°

Nec ultra dodrantem, ita ut quartam habeat ille, cujus fideicommittitur. §. 7. *instit. de fideic. haered. vide* 1854.

Qui testandi jus habet, potest fideicommissum relinquere, *l.* 2. *de legat.* 1.°

Item, fideicommissa ab instituto relicta, a substituto debentur, *l.* 61. §. 1. *de legat.* 2.° quasi tacite ab eo repetita, *l.* 4. *cod. ad S. C. Trebell.*

Nisi expressim a primo *tantum* gradu fideicommisit, *l.* 1. §. 9. *h. t.*

Jus ita est ut liceat in INFINITUM substituere. Cujac. in Novel. 159.

Apud nos fideicomm. finem habet in eo qui accepit a primo substituto. Ordin. aurel. 1560. *art.* 59.

1672. Etiam hoc modo, *cupio des*, *opto des*, *credo te daturum*, fideicommissum est, *ll.* 115. 118. *de legat.* 1.°

Sive *contentus esto illa re*, aut *sufficit tibi*, *l.* 11. §. 4. *h. t.*

Aut *non dubito uxorem liberis reddituram*, *l.* 67. §. *ult. de legat.* 2.°

Aut *haeres sciat debere me Titio*, licet nihil debeatur, *l.* 88. §. 10. *de legat.* 2.° *l.* 93. §. 1. *h. t.*

Aut *rogo te* ut Titium instituas, *l.* 114. §. 6. *de legat.* 1.° *l.* 17. *ad S. C. Trebell.*

Verbis fideicommissi bonam fidem inesse constat. *l.* 54. *ad S. C. Trebell.*

1673. In causa fideicommissi CONJECTURA potest admitti, *l.* 64. *de legat.* 2.°

Etiam ex imperfecta scriptura, si dicto scriptum congruat, *l.* 77. §. 22. *eod. tit.*

Voluntas *enim* in fideicommissis magis quam verba plerumque intuenda est, *l.* 16. *cod. de fideic.* et praecipue spectanda et servanda, *l.* 11. §. 19. *h. t.*

Tunc recte datum et minus scriptum intelligitur, *l.* 67. §. 9. *de legat.* 2.° *vide* 1638.

Nec verbis, sed ipsis rebus leges impositae sunt, *l.* 2. *in f. cod. comm. de legat.*

Porro voluntatis defuncti quaestio in aestimatione judicis est, *l.* 7. *cod. de fideic.*

Verbum VOLO pro adjecto habendum est, quando additum perfectum sensum facit, *l.* 10. *eod. tit.*

Interdum plus valet scriptura, *l.* 19. *de usu et usufr. leg.*

Itaque cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio, *l.* 25. §. 1. *h. t.*

Nam etsi prior atque potentior est, quam vox mens dicentis, tamen sine voce dixisse nemo existimatur, *l.* 7. *in f. de supell. legat.*

Quapropter non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestissimum est aliud sensisse testatorem. *l.* 69. *h. t. l.* 3. *cod. de liber. praet. vide* 1533.

1674. In conjecturam fideicommissi, sola ratio paternae affectionis erga socerum non admittitur, *l.* 25. *de his qu. ut ind.*

Nec si dixerit *illum tibi commendo*, aliud enim est personam commendare, aliud voluntatem insinuare, *l.* 11. §. 2. *h. t.*

Neque legatum est, si dixerit legatario, *puto te consecuturum*, *l.* 32. *de usu et usufr. legato, quia sic legem non imponit haeredi, cum ad alium loquitur, Glossa ibi, vide* 1620.

Secus si indistincte, veluti *voluntas mea est*, non enim quaeri oportet cum quo de supremis quis loquatur, sed in quem voluntatis intentio dirigetur. *l.* 77. §. 26. *de legat.* 2.°

1675. *Mando tibi non testari donec liberi tibi sint*, fideicommissum debetur, *l.* 74. *ad S. C. Trebell.*

Vel *ut Titium haeredem facias*, *l.* 17. *et* §. 2. *eod. t.*

Non vero si adjecerit, *pro salute tua*, *ut possis sine periculo vivere ne testamentum facias*, *l.* 77. §. 24. *de legat.* 2.° *consilium enim pro fideicommisso non habetur*, *Cujac. in d.* §. 24. *praeterquam inter liberos. Goth. in l.* 11. §. 9. *h. t.*

Proinde *praediorum curam age ut possint ad filios tuos pervenire*, fideicommissum est, licet magis consilium sit. *d.* §. 9.

Idem, si pater jussit filio, ut filias cohaeredes emanciparet. *l.* 93. *de cond. et dem.*

1676. Si dixerit ne fundum ALIENARET, ut in familia eum relinqueret haeres, fideicommissum est, *l.* 114. §. 15. *de legat.* 1.° *l.* 69. §. 3. *de legat.* 2.°

Si non inveniatur persona, cujus respectu vetat alienari, nullius esse momenti scriptura quasi nudum praeceptum reliquerit, *l.* 114. §. 14. *de legat.* 1.° *l.* 38. §. 4. *et l.* 93. *h. t.*

1677. In fideicommissis familiae relictis, petent omnes ejusdem gradus. *l.* 69. §. 3. *de legat.* 2.°

Si non sint ejusdem gradus, proximus quisque primo loco videtur invitatus. *d.* §. 3.

FAMILIA autem dicitur de his qui ex eadem

domo et gente proditi sunt. *l.* 195. §. 2. *in f. de verb. signif. vide* 2649. §. 6.

1678 Etiam res proprias haeredum, per fideicommissum relinqui posse non ambigitur, *l.* 25. *cod. de fideic. vide* 1628.

Modo expresse, cum non veniant quae vivus donavit, *l.* 68. *de legat.* 2.°

Si non expresse, non veniunt ea quae non quasi haeres possidet, quamvis ex haereditate. *l.* 59. §. 1. *ad S. C. Trebell.*

1679. Res obligatas haeres luere debet, maxime cum testator conditionem non ignoravit, *l.* 6. *cod. de fideic. l.* 57. *de legat.* 1°. *vide* 1631.

Vel si post testamentum factum, eam pignori vel hypothecae dedit, *l.* 3. *cod. h. t.*

Si nesciat testator, a fideicommissario luetur, *l.* 57. *de legat.* 1.°

Vel si aperte de haeredibus liberandis senserit. *ibid.*

Proinde evictis praediis, nulla cum haerede actio est, si testator se Dominum esse crediderit, *l.* 77. §. 8. *de legat.* 2.°

Nisi si inter filios divisionem fecit pater, ex conjectura voluntatis. *ibid.*

Quid si alienaverit? Vide 1632.

1680. In fideicommissis potiorem causam habet ille, cujus fides electa est, *l.* 60. *de legat.* 2.°

Idcirco si fideicommissum a legatario defecerit, apud legatarium manet. *d. l.* 60.

1681. Portio haereditaria accrescit cum onere fideicommissi. *l.* 61. §. 1. *de legat.* 2.° *vide* 1667.

1682. Inter cohaeredes rogatos intelligitur, easdem partes in fideicommissis facere, quam in haereditate distribuenda fecerit, *ll.* 23. 78. §. 4. et 5. *ad S. C. Trebell.*

Praeterquam si non appellatione haeredum

sed propriis nominibus expressis. *l.* 24. *eod. tit. vide* 1657.

1684. Recte PACISCI potest de fideicommisso, qui rogatus est sub conditione, si sine liberis, *l.* 1. *cod. de pact. l.* 11. *cod. de transact. vide* 134. 137.

Item, tacite remissum intelligitur inter fratres, ex rationum mutua redditione et computatione, et longi temporis diuturnitate, *l.* 26. *de probat. et ibi Goth. vide* 134.

Item, minima quantitas restitui potest, modo ex transactione, *l.* 78. §. *ult. ad S. C. Trebell. vide* 148.

Ille *autem* qui per fallaciam cohaeredis, ignorans universa quae in vero erant, transegit, non tam paciscitur, quam decipitur. *l.* 9. §. 2. *de transact. vide* 150.

1685. Quoties rei fideicommissae venditio celebratur ab omnibus, qui ad fideicommissum aspirare possunt, contractus auctoritas convelli non potest, *l.* 11. *cod. de fideic.*

Vel iisdem consensientibus, *l.* 120. §. 1. *de legat.* 1.°

Item, fundus fideicommissus efficaciter potest ALIENARI, propter justam ignorantiam haeredis et emptoris, *l. ult. in f. de legat.* 2.°

Modo pretium fideicommissario detur, *d. l. ult.*

Item, ut creditores haereditarios dimitteret, nec aliud esset unde debitum exsolvisset, et emptor ignoravit, *l.* 38. *h. t.*

Item, quod comparatum est *ex pretio rei fideicommissae venditae*, vice permutati dominii restituetur, *l.* 71. *de legat.* 2.° *vide* 361.

Emptor sciens rei gravamen, actionem tantum habet ad restitutionem pretii, *l. ult.* §. *ult. cod. comm. de legat. vide* 1132.

Item, possessione acquiri potest fideicommissus fundus, tempore statuto, *l.* 36. *de usu et ususfr. leg.*

Idem, de temporali actione, et imputatur tempus, quo haeres experiri potuit, *l.* 70 *in f. ad S. C. Trebell.*

Nihil praestat haeres, si sine facto suo acquisitus sit. *l.* 22. §. 3. *eod. tit.* cum culpa careat. *ibid.*

1686. CULPAE rationem reddit haeres restituendo haereditatem, sed ejus quae dolo proxima est, *l.* 22. §. 3. *ad S. C. Trebell. vide* 1656.

Et si cum distrahere deberet, non fecit, lata culpa non levi, et rebus suis consueta negligentia. *d.* §. 3.

Curare enim debet ne res culpa ejus deterior facta stituatur, *l. ult. cod. h. t.*

Cum *autem* nihil praeterea ex haereditate capit haeres, de dolo malo tantum tenetur, *l.* 108. §. 12. *de legat.* 1.°

Non tenetur de periculo nominum, quamvis a quibusdam pecuniam exegerit. *l.* 58. §. 1. *ad S. C. Trebell.*

1687. Post MORAM non tantum fructus, sed et omne damnum praestat haeres, *l.* 26. *h. t. l.* 78. §. 2. *de legat.* 2.° *vide* 1656. et usuras. *d.* §. 2. *l.* 87. §. 1. *de legat.* 2.° *l.* 1. *cod. de usur. et fr. leg.*

Sumptuum rationibus deductis, *l.* 58 *de legat.* 1.° *l.* 22. §. 3. *ad S. C. Trebell. vide* 1160.

1688. Ante moram in fideicomissi restitutione, constat non venire fructus, *l.* 83. *h. t. l.* 18. *ad S. C. Trebell. vide* 1644.

Quos haeres vivens percepit, quamvis dixerit testator, *quidquid ad te perveniet cum*

morieris restituas, *l.* 83. *h. t.* nisi specialiter hoc expressisset, *l.* 32. *ad S. C. Trebell.*

Fructus vero venient, si dixerit, *quidquid ex bonis supererit*, *l.* 3. §. 2. *de usuris: sed Cujac. observat recte casum hujus legis esse singularem*, *in l.* 18. *ad S. C. Trebell. in verbo* aut cum quis, *et consequenter non observanda.*

Item, non veniunt fructus pendente conditione percepti, *l.* 57. *ad S. C. Trebell.*

Quapropter nec sumptus necessarios repetit. *l.* 22. §. 3. *eod. tit. vide* 1862.

1689. Restituere ANTE TEMPUS potest haeres, cujus causa prorogatum est, ut commodum medii temporis ipse sentiret, *l.* 15. *de ann. legat.*

Quarta parte vel retenta, vel omissa, *l.* 12. *cod. de fideic. vide* 1854.

Nec pater qui non expectata morte sua, fideicommissum filio soluto potestate restituit, omissa ratione falcidiae, creditur creditores fraudasse, *l.* 19. *qu. in fr. credit. vide* 2076.

Sed plenam fidem ac debitam pietatem secutus. *ibid.*

Si propter capientis personam quod res tueri non posset, in diem fideicommissum est, et perdituro ante diem id ei restituit, nullo modo liberatus est, *l.* 15. *de ann. legat.*

Item, si secundo fideicommissario praejudicium afferet, non liberatur, *l.* 41. §. 12. *h. t.*

Si multa in fraudem fideicommissi fieri probetur, ante tempus restituet filio. *l.* 50. *ad S. C. Trebell. quanto magis extraneo? Goth. ibi.*

1690. Solutum fideicommissum non REPETIT haeres, etsi inutiliter relictum, *l.* 2. *cod. de fideic. vide* 1517. 679.

Cum non ex sola scriptura, sed ex conscientia relicti satisfactum sit. *d. l.* 2.

1691. Rogo cum morieris restituas *ex libertis meis cui voles*, petere quisquam non poterit, quamdiu praeferri alius potest, *l.* 67. §. 7. *de legat.* 2.°

Nec obstat, si interea haeres deportatus sit, *l.* 77. §. 4. *eod. t.*

Cum eligendi facultatem non amittat. *ibid.*

Nisi servus poenae fuerit constitutus, decessisse enim videtur, *l.* 17. §. 6. *ad S. C. Trebell.*

Defuncto haerede priusquam eligat, petent omnes quamvis omnibus datum non sit. *l.* 67. §. 7. *de legat.* 2.° *l.* 24. *eod. t. l.* 21. *in f. de stat liber.*

Modo superstites sint ex quo petere potuerunt. *d. l.* 24.

Rogo restituas *ex libertis meis quibus voles*, statim competit omnibus petitio, si haeres nulli offerat. *ibid.*

Et ad haeredes transmittunt. *d. l. in fine*, quasi jam praesenti die datum. *d. l.* 24.

Non *autem* eligit haeres ex quo vivus eundem fundum donavit, quem cum moreretur restituere rogatus est. *l.* 77. §. 10. *de legat.* 2.°

1692. Restituenda minuuntur ex causa DOTIS vel antenuptialis donationis. *Novel.* 39. *cap.* 1.

Idque honeste et secundum personarum qualitatem et merita. *d. cap.* 1.

In caeteris, nec alienari, nec pignori dari possunt. *l.* 3. §. 2. *et* 3. *cod. comm. de legat. vide tamen* 1685.

1693. Potest fideicommissarius cogere haeredem suo periculo adire, et sibi haereditatem restituere, *l.* 4. *ad S. C. Trebell.*

Tunc quartam non deducit haeres. *d. l.* 4.

Ne qui destituit supremas defuncti preces, consequatur aliquid ex voluntate, *l.* 55. §. 3. *eod. tit.*

Si pater filio sub potestate rogetur restituere, eum filius per Praetorem cogere potest. *l.* 16. §. 11. *eod. t. et consequenter ut frui liceat.*

1694. Instrumenta praediorum quae ad probationem originis pertinent, haeres praestare necesse non habet, *l.* 24. *cod. de fideic.*

Cautionem tamen praestat, quod si opus fuerit, legatario vel fideicommissario proferat. *ibid.*

LIBER XXXIII.

TIT. I.

De annuis legatis et fideicommissis.

1696. Cum in annos singulos legatur, non unum legatum esse, sed plura constat, *ll.* 4. 11. *h. t.* 10. *qu. dies leg. vide* 1705.

Praeterquam si non pro alimentis, sed in plures pensiones exonerandi haeredis gratia, *l.* 20. *eod. tit.*

Quo casu legatarius futuras pensiones ad haeredem suum transmittit *d. l.* 20.

1697. Annuum legatum pro incepto anno, haeredibus legatarii transmittitur, *ll.* 5. 8. *h. t.*

Idque integrum in eo anno, *ll.* 5. 8. 22. *h. t. vide* 1309.

Item, ab initio cujusque anni dies cedit, et exigendi facultas, *l.* 12. §. 1. *qu. dies leg. l.* 1. *cod. eod. t.*

Et quocumque loco petitur, si quo loco detur adscriptum non sit. *l.* 1. *h. t. intellige de domicilio haeredis.*

1698. Primi anni purum legatum est, sequentium conditionale, videtur enim hanc inesse conditionem, si vivat, *l.* 4. *h. t.*

Quapropter mortuo legatario finitur, *l.* 12. *h. t.* nisi testator et haeredibus ejus praestari voluerit, *l.* 22. *cod. de legat.*

1699. *Donec nubat* 50. *lego*, id legatum in annos singulos debetur. *l.* 17. *h. t.*

1700. Si cui annuum fuerit *pro alimentis* relictum sine adjectione summae, id videtur relictum quod testator praestare solitus fuerat, *l.* 14. *h. t. et ibi Goth.*

Novissima praestatione inspecta. *ibid.* §. 2.

Si minus, ex dignitate personae statui oportebit. *ibid.*

Et ex facultatibus defuncti, et charitate ejus cui datum est, *l.* 22. *de alim. vel cib.*

Quid in alimentis? Vide 1750.

Tit. II.

De usu et usufructu, et reditu, et habitatione, etc.

1701. Si alii usus, alii fructus ejusdem rei legetur, id percipiet fructuarius quod usuario superit, *l.* 42. *de usufr.*

Item, in legato alternis annis duobus relicto, prior nominatus, prior fruitur. *l.* 34. *eod. t.*

1702. Usufructus omnium bonorum legari potest, *l.* 29. *de usufr. vide* 415.

Nisi excedat dodrantis aestimationem. *ibid. computandam ut* 1844.

Aere alieno ex omnibus rebus deducto. *l.* 69. *ad l. falcid.*

1703. Relictus usufructus *Lucio et Titio*, et hae-

redibus meis, in tres partes dividitur, *l.* 7. *de usufr. accresc.*

Item, accrescit inter fructuarios, si conjunctim relictus sit, *l.* 1. *eod. t.*

Vel si concursu partem sibi quisque fecerit. *l.* 3. *eod. t.*

1704. Nec usus, nec usufructus SERVITUTIS legari potest, *l.* 1. *h. t.*

Quia servitus servitutis esse non potest. *ibid. et l.* 33. *in f. de servit. rust.*

Sed praestabit haeres usum, quamdiu legatarius vixerit. *d. l.* 1.

1705. Ususfructus dies CEDIT, ex die aditae haereditatis, *l. un.* §. 4. *qu. dies ususf. vide* 1865.

Si in menses vel annos singulos, non cedit simul, sed per tempora adjecta. *d. l. un. in princ.* cum plura legata sint. *ibid. l.* 13. *h. t. vide* 1696.

Aliud in servitute aquae et viae quae una est, quia natura sui habet intermissionem *d. l.* 13.

Sinere in domo habitare, *quoad vivet*, unum videtur esse legatum *l.* 15. *h. t. quia individuum est. Goth. ibi.*

1706. Etiam ex alio fundo legato, via datur usufructuario, *l.* 15. §. 1. *h. t.*

Si ex fundo haereditario dari non possit. *d.* §. 1.

1707. Constitutus ususfructus, sive stipulatione, sive legato, MORTE intercidere solet, *l.* 5. *h. t. vide* 416. 405.

Sui enim natura ad haeredes transmitti non patitur, *l. un.* §. 6. *cod. de cad. toll.*

Idem, de legato, *licere lapidem caedere*, *l.* 39. §. 4. *de legat* 1.°

Idem, de patrimonii testatoris reditu, quia usufructui simile est. *l.* 22. *h. t.*

1708. Vendi potest fundus, cujus reditus legatus est, quantitatem annuam offerendo, *l.* 38. *h. t.*

Secundum aestimationem reditus, non secundum quantitatem usurarum pretii. *l.* 21. *de ann. legat.*

1709. In usufructu domus, et omnium quae in ea sunt, non veniunt quae mercis causa comparata sunt. *l.* 32. §. 2. *h. t. vide* 1738.

1710, *Habitatio incepti anni non transmittitur ad haeredes, exemplo ususfructus. Goth. in l.* 11. *h. t.*

Nec obstat ab initio anni deberi. *d. l.* 11. *vide* 1697.

1711. REDITU fundi legato, non est obstrictus haeres ad habitationem praestandam, *l.* 38. *h. t.*

Nec reficere praedium, nisi *ipsius* facto minores reditus facti essent. *ibid.*

1713. Legatum servitutis ad haeredem legatarii transmittitur. *l.* 6. *de servit. leg.*

Si plenum sit. *ibid. veluti iter, aut via. Cujac. in d. l.*

Secus de jure aquae fluentis in fontem gratuito concesso, quia personale est, *l.* 37. *de servit. rust.*

Vel quoties legatum cohaeret personae, quia, personalis servitus est. *l.* 8. §. 3. *in f. de lib. legat.*

1714. Datum filiae jus transeundi, viro quoque ejus praestatur. *l.* 6. *de serv. leg. vide* 429.

TIT. IV.

De dote praelegata.

1717. *PRAELEGARE, est alteri quodammodo rem suam legare. Cujac. h. t. et IV. observ. 23. in f.*

Eo commodo ut praesenti die praestetur, *l.* 1. §. 2. *h. t. vide* 1646.

Dos praelegata reddi potius videtur, quam dari. *l.* 77. §. 12. *de legat.* 2.°

1718. Dote praelegata, impensae quae dotem ipso jure minuunt, non continentur. *l.* 5. *h. t. vide* 1316. aliae continentur. *ibid.*

1719. Pignora liberare non cogitur haeres, qui de dote jussus est, *l.* 15. *h. t. vide* 1631.

Nec duplici praestatione oneratur, nisi manifeste uxor docuerit, eam testatoris voluntatem fuisse, *l.* 16. *h. t. l.* 34. §. 5. *de legat.* 2.°

Unde si dotem promiserit mulier, neque dederit, nihil amplius habebit quam liberationem, *l.* 1. §. 7. *h. t.*

Nisi expresse pecuniam pro dote dari voluerit. *l.* 6. *in f. h. t.*

TIT. V.

De optione vel electione legata.

1721. ELECTIONE legata, semel dumtaxat optare possumus, *l.* 5. *de legat.* 1.°

Quoniam res continuo ejus fit, simul ac si dixerit eam sumere, *l.* 20. *h. t.*

Idem, si haeres electionem habuit *l.* 11. *in f. de legat.* 2.° *l.* 84. §. 9. *de legat* 1.° *vide* 1650.

1722. Electio fieri debet omnibus exhibitis, alioquin integra manet, *l.* 4. *h. t.*

Non solum si fraude haeredis, sed etiam si alia qualibet causa, *l.* 5. *h. t.*

Nisi sciret legatarius, et alia esse. *d. l.* 4.

Item, fieri debet post aditam haereditatem, *l.* 16. *h. t.*

Interdum diem Praetore decernente, *ll.* 6. 13. §. 1. *h. t.*

Veluti si eligere distulerit. *ll.* 6. 8. *h. t.*

1723. Cum optio duorum *animalium* Titio data sit, reliqua Maevio relicta sint, cessante Titio in electione, reliquorum appellatione omnia ad Maevium pertinent. *l.* 17. *h. t. l.* 160. *de verb. signif. vide* 1593.

1724. Decedente legatario post diem legati cedentem, ad haeredem ipsius transmittitur electio, *l.* 19. *h. t. l. ult. cod. comm. de leg. vide* 2212.

Quod olim non obtinebat. §. *optionis* 23. *instit. de legat.*

1725. *De electione quae legata non est, vide* 1650.

Tit. VI.

De tritico vino vel oleo legato.

1727. Legatum certe quantitatis vini in annos singulos, debetur pro anno quo nihil natum est, si modo ex vindemia caeterorum annorum dari possit, *l.* 17. §. 1. *de ann. legat. l.* 13. *h. t.*

Modo voluntas non adversetur. *d. l,* 13.

Si dixerit *ex eo quod ex meo fundo natum est,* et minus natum esset, non amplius deberi placuit, *l.* 5. *h. t. vide* 1636.

Nisi tamquam alimenta legatum sit, *l.* 12. *de alim. leg.*

Idem, si certam summam legavit, ex fructibus futuris. *l.* 26. *qu. dies leg. ced.*

1728. VINO legato acetum quoque continetur, quod pater-fam. vini numero habuit, *l.* 1. *h. t.*

Vel testamenti tempore vinum fuit, *l.* 9. §. 2. *h. t.*

Si nullum relinquit, vinum emet haeres, non acetum. *l.* 3. *h. t.*

1729. Si vinum vetus sit legatum, anni prioris vetus erit. *l.* 11. *h. t.*

1730. Vino legato vasa debentur, etiamsi non sit legatum cum vasis, et quae accessiones vino sunt ut amphorae, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Non vero dolia, maxime si depressa in cella vinaria fuerint. *ibid.*

Nec quae per magnitudinem difficile moventur. *ibid.*

Nec si vinum legavit cum vasis, quoniam dolia in vasis vinariis non sunt. *l.* 15. *h. t. intellige de doliis lapideis, in quibus interdum frumentum addebatur l.* 206. *de verb. signif.*

1731. Propter moram legatarii cui vinum legatum est, damnum quod haeres passus est, accipiet, *l.* 8. *h. t.*

Periculosum vero faciet haeres, si vinum effundet. *ibid. vide* 964.

1732. Oleo legato non adjecta qualitate, liberum est haeredi, cujus velit generis oleum dare, *l.* 4. *h. t.*

Secundum quod istius regionis homines in usu habeant. *ibid.*

Tit. VII.

De instructo vel instrumento legato.

1735. INSTRUMENTUM est apparatus rerum diutius mansurarum, sine quibus exerceri nequiret possessio, *l.* 12. *h. t.*

Non aliter fundo legato cedit, nisi specialiter id expressum sit, *l. ult. de supell. vide* 979.

Continet frumentum et vinum ad cibaria *operariorum* paratum, *l.* 12. *h. t. l.* 1. *cod. de verb. et rer. signif.*

Et frumentum serendi causa sepositum, *ll.* 12. *et* 18. §. 9. *h. t.*

Et pecora stercorandi vel pascendi causa ibi constituta, *l.* 8. *h. t. l.* 2. *cod. de verb. et rer. signif.*

Quamvis ultra id quod fundus sustinere potuisset, *l.* 25. *h. t.*

Et boves domiti, *l.* 8. *h. t.*

Et quae in ea causa sunt, cum dies legati cedat. *l.* 28. *h. t. l.* 28. *qu. dies legat.*

1736. Fundo sicut instructus est legato, veniunt et ea quae fructus quaerendi, cogendi, conservandi gratia parata sunt, *ll.* 8. 12. §. 1. 47. *h. t.*

Non si quid venale fuit, *l.* 1. *cod. de verb. et rer. signif. vide* 1709.

Nec si in alium usum quam fundi, *l.* 12. §. 30. *h. t.*

Boves ei fundo cedunt, ubi opus fecissent, non ubi manere consuevissent. *l.* 4. *h. t.*

Legato fundo ut optimus esset (*si non dixit cum instrumento, Glos. ibi*) nec foenum, nec pabulum vel palea, nec vasa, nec dolia in cella defixa, nec granaria legata sunt, *l.* 93. §. 4. *de legat.* 3.

Secus de his ex quibus quaestus fundi maxima ex parte consistit. *l.* 22. *h. t.*

1737. ADFIXA et inaedificata partes aedificiorum esse videntur, *l.* 21. *h. t.*

Et detracta ut reponantur, non tamen parata ut imponantur, *l.* 17. §. 10. *et l.* 18. §. 1. *de act. empti. vide* 979.

1738. Legata DOMU, neque instrumentum ejus, neque supellex legato cedit, nisi nominatim expressum sit, *l. ult. de supell. leg. vide* 1745

Si dictum sit *cum omnibus quae ibi sunt*, nomina debitorum non continentur, *l.* 86. *de legat.* 2.°

Nec pecunia numerata, *l.* 92. *in f. de legat.* 3. quamvis dixerit *nullo omnino excepto. d. l. in fine.*

Si dixerit *quae ibi mobilia mea erunt* nummi ut mutui darentur non sunt legati, nisi praesidii causa repositi sint, *l.* 79. §. 1 *de legat* 3.° (*pour abtenir des sauve-guardes.*)

Nec ad diem exacti ut aliis nominibus collocarentur, *l.* 86 *eod. t.* quamvis in arca depositi, *l.* 41. §. 6. *in f. eod. tit.*

Quae *enim* ad tempus ibi sunt, non videntur legata, *l.* 44. *de legat.* 3.°

Sicuti nec quod casu abesset minus esset legatum, nec quod casu ibi sit magis est, *l.* 86 *et l.* 78. *in f, eod. tit.*

Accedunt quoque ea quae ibi non sunt, si esse solent. *ibid. vide* 979.

1739. In emptione navis non praestatur SCAPHA, quia instrumentum navis non est, *l. ult. h. t.*

Cum mediocritate non genere ab ea differt. *ibid. contra Labeonis sententiam in d. l. quae magis placet, cum hodie scapha instrumentum sit navi pernecessarium in lon-*

ginquis, nec minor navis, cum sola in regiones non naviget, vide 377.

1740. Legatum instructi fundi non minuetur adjiciendo speciem, sed potius ex abundanti adjectum praesumitur, *l.* 12. §. 46. *h. t. vide* 1647.

Nisi ex specie quasdam nominavit, *l.* 18. §. 11. *h. t.*

Veluti si duas statuas et aliae sint, quamvis omne marmor esset legatum, *l.* 1. §. 1. *de auro arg. l.* 100. §. 1. *de legat.* 3.°

Nam in toto jure generi per speciem derogatur. *ll.* 80. *et* 99. §. 5. *de regul. jur. vide* 2669.

1741. Qui saltum aestivum legavit, *et quae ibi esse solent*, de pecoribus tantum sensit quae perpetuo ibi sunt, *l.* 67. *de legat.* 3.°

Non de his quae hieme in hibernis sunt, aut aestate in aestivis. *ibid.*

1742. *PENUS est, quod esculentum aut poculentum est. Goth. in tit. de penu leg.*

Et ea continentur sine quibus penus haberi non recte potest, *l.* 3. §. 11. *eod. tit*

Si penus legata sit praeter vinum, omnis penus legata videtur. *l.* 4. *in f. eod. tit. unde dicitur, exceptio firmat regulam.*

1743. Penu consumpta, vasa non debentur. *ll.* 2. *et* 4. *eod. tit.*

1745 SUPELLEX est domesticum instrumentum *l.* 1. *de suppell. leg. et id omne quod instruit domum patris-fam. Goth. ibi.*

Quod neque argento aurove facto, vel vesti adnumeratur. *d. l.* 1. *vida* 1738. intellige, si in suppellectilis usu non sint, *l.* 6. *eod. tit.*

Suppellectili *enim* cedunt argentea candelabra, vel argento inclusa, *l.* 9. *eod. t. vide* 1761.

Nec interest cujus materiae sint res, quae

sunt in suppellectili, *l.* 3. §. 5. *eod. tit.*.

Non *vero* capsae et armaria, quae librorum aut vestium gratia parata sunt, *l.* 3. §. 2. *eod. t.*

Nec horologium aeneum, *licet* non sit adfixum. *l.* 12. §. 23. *h. t.*

1746. Suppellex non aliter legata DOMO cedit, quam si idipsum nominatim expressum sit a testatore. *l. ult. eod. t. vide* 1738.

LIBER XXXIV.

TIT. I.

De alimentis vel cibariis legatis.

1750. Legatis ALIMENTIS cibaria et vestitus, et habitatio debebitur, quia sine his ali corpus non potest, *l.* 6. *h. t.*

Verbo VICTUS continentur et ea, quibus tuendi curandive corporis gratia utimur, *l.* 44. *de verb. signif.*

Et vestimenta, et stramenta, sine his enim vivere non potest, *l.* 234. §. 2. *eod. t.*

Ea praestat, si quis rogatus sit ut quemdam educet, *l. ult. h. t.*

Legatis alimentis non veniunt quae ad disciplinam pertinent, *l.* 6. *h. t. vide* 1429.

Nisi aliud testatorem sensisse probetur, *l.* 7. *h. t.*

Veniunt quoque, si fraternitatis jure, vel officio judicis debeantur alimenta. *l.* 4. *ubi pupil. educ. vide* 1897.

1751. Per totum tempus vitae debentur, si non paret quid sentiat testator, *l.* 14. *h. t.*

Si usque ad pubertatem relinquantur, constitutum est ut pueri usque ad 18., puellae ad 14. annum alantur, *l.* 14. §. 1. *h. t.*

Quod pietatis intuitu in *sola* specie alimentorum servatur. *d.* §. 1. *si sine adjectione summae? Vide* 1700.

1753. Integrum debetur, quamvis leg. falcid. passus sit qui praestare tenetur. *l.* 21. §. 1. *de ann. leg. l.* 77. §. 1. *de legat.* 2.°

1754. Super alimentis a defuncto relictis non potest TRANSIGERE contentus de modico praesenti, nisi auctore Praetore, *l.* 8. *de transact. l.* 8. *cod. eod. t.*

Causa cognita, *l.* 8. §. 17. *de transact.*
Quamvis lis de alimentis sit. *ibid.* §. 20.
Nisi si conditio alimentarii melior sit. *ibid.* §. 6.

Aut si de vestiario vel habitatione agatur. *ibid.* §. 12.

Aut de alimentis praeteritis. *ibid.* §. 22.
Vel non mortis causa donatis. *ibid.* §. 2.
Aut si de salario annuo. *ibid.* §. 23.

Qui *vero* transigit de alimentis, non videtur de habitatione, neque de vestiario transegisse. *ibid.* §. 12.

Si de his nihil dictum sit. *ibid.* §. 13.

1755. Alimenta praeterita praestat haeres, quamvis moram non fecerit. *ll.* 10. §. 1. 18. §. 1. *h. t.*

Veluti pro tempore quo legatarius in metallum damnatus est. *l.* 11. *h. t. vide* 1793.

1756. *Si moraretur cum matre*, mortua matre, debentur. *ll.* 20. *de ann. leg.* 13. §. 1. *et* 20. *in f. h. t.* 1. *cod. de legat.*

1757. Si per triennium alimenta praestitit haeres, et probatum sit talem esse voluntatem defuncti, in futurum praestabit. *l.* 1. *cod. de fideic.*

1758. In annos singulos penu legata, si haeres non praestiterit, unam summam dare jussus est, cessante haerede tota summa illico praestatur, indevotione ejus coercenda. *l.* 1. *de penu leg.*

1759. Actio ex alimentis non praestitis, et adversus haeredis haeredes transit. *l.* 18. §. 1 *h. t*

1760. *Vestem meam, argentum meum*, id legatum videtur quod testamenti tempore fuisset, *l.* 7. *de auro arg.*

Si species designata non sit, pretium praesentis temporis debetur, *l.* 9. *eod. tit. id est tempore litis aut morae. Glos. ibi.*

Sive quanti comparari potest, *l.* 35. *eod. t.*

Item, hae tantummodo species debentur quae in haereditate inventae sunt, quamvis specialiter relictae, *l.* 18. *in f. et l.* 38. *eod. tit.*

Quid, si nullae reperiantur? Vide 1636.

1761. Argenti facti appellatione, veniunt vasa edendi, bibendi causa parata, *ll.* 19. §. 9. 32. §. 2. *de auro arg.*

Et ea quae testator aurifici dedit, ut ex eo aliquid sibi faceret *auro*, *l.* 34. *eod. t.*

Non *tamen* quae suppellectilis sunt, *l.* 19. §. 9. *eod. t. vide* 1745.

Neque nummi. *l.* 27. §. 1. *eod. tit.*

1762. Mundus muliebris est, quo mulier mundior fit. *l.* 25. §. 10. *eod. t.*

Tit. III.

De liberatione legata.

1765. Omnibus debitoribus ea quae debent, recte legantur, licet Domini earum sint, *ll.* 1. 3. *h. t. vide* 1630.

Modo non in fraudem creditorum testatoris, *l.* 1. §. 2. *qu. in fraud. vide* 2075.

Si exactum sit debitum, evanescit liberationis legatum, *l.* 7. §. 4. *h. t. vide* 1633.

Qui decedens CHIROGRAPHUM debitori suo dedit, exceptionem ei tribuit, *l.* 3. §. 1. *h. t. vide* 2283.

Si eum legavit, idem est, ac si nomen legasset. *l.* 44. §. 1. *de leg.* 1. *l.* 59. *de legat.* 3.°

1766. Pecunia post testamentum factum credita, in liberatione legata non continetur, *l.* 28. §. 2. *h. t.*

Nisi in posterius voluntas collata sit. *d.* §. 2.

1767. Accessiones usurarum nomine, legato cedunt, *ll.* 28. §. 6. 31. §. 4. *h. t.*

Si haeres vetitus sit intra certum tempus petere usuras, hujus temporis petere non potest, *l.* 8. §. 2. *h. t.*

1768. Si haeres vetitus sit agere cum eo qui defuncti negotia gessit, non videtur obligatio legata, quae dolo vel fraude commissa est, *ll.* 8. §. 6. 9. 20. §. 1. *h. t.*

Nisi expressim testator dixerit. *d. l.* 9. *vide* 1376.

1769. Correus non liberatur, si alii soli testator consultum voluit, *l.* 3. §. 3. *h. t.*

Nisi socii sint. *ibid. ll.* 5. §. 1. 29 *h t. tunc enim*, dum a correo meo petitur, ego inquietor. *l.* 3. § 3. *h. t. vide* 2341.

1770. Haeres damnatus a fidejussore non petere, a reo petere potest, *l.* 2. *h. t.*

A reo petere vetitus, a fidejussore non petet, *ll.* 2. 5. *h. t.*

Secus in executione pacti, cum alia sit mens legantis, alia paciscentis. *d. l.* 5.

Tit. IV.

De adimendis vel transferendis legatis, vel fideicommissis.

1771. Nihil prohibet priorem scripturam posteriore corrigere, commutare, rescindere, *l.* 17. *h. t. cum quadam solemnitate.*

Et obscura explanare, *l.* 21. §. 1. *qui test. fac. sine solemnitate nudis litteris, vel nuda voluntate. Goth. in d.* §. 1.

Nihil enim tunc dat, sed datum significat. *d.* §. 1.

Legata et fideicommissa adimi possunt, et quidem nuda voluntate, *l.* 3. *in f. h. t. sive ex imperfecto testamento, vide* 1517.

Modo expresse, non ex eo quod in posteriore nihil relictum esset, *l.* 18. *de legat.* 3.°

Cum novissima voluntas servetur. *l.* 6. *in f. h. t.*

Ambulatoria *enim* est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum, *l.* 4. *h. t.*

Et posterior voluntas firmior, *l.* 19. *cod. de fideic.* et novissimae scripturae valent. *l.* 12. §. 3. *de legat.* 1.°

1772. Si quid post factum testamentum *circa haeredis institutionem* mutari placet, omnia ex integro facienda sunt. *l.* 21. §. 1. *qu. testam. fac. vide* 1518.

1773. Ingratum appellare, mutare voluntatem est, *l.* 29. *h. t. vide* 1810.

Quamvis in eadem scriptura in qua legatum acceperat. *ibid.*

1774. Si quis vivens rem legatam vendidit, et pretium dedit legatario, nihil amplius praestari oportet, *l.* 22. *de legat.* 2.°

Si partem dedit, reliqui superest exactio. *ibid.*

1775. *Quod Titio legavi, id Sejo do, lego*, tacitam ademptionem continet, *l.* 5. *h. t.*

Quamvis Sejus incapax sit, *l.* 20. *h. t. l.* 34. *de legat.* 1.°

Item quod Titium dare damnavi, Sejus damnas esto dare, videtur dicere ne Titius det. *l.* 6. §. 1. *h. t.*

1776. *Si rem legatam alienavit, mutavit, donavit? Vide* 1631. 1264.

Tit. V.

De rebus dubiis.

Cod. VI. 48. 38.

1777. Ubi PUGNANTIA inter se in testamento juberentur, neutrum ratum est. *l.* 188. *de regul. jur. vide* 1198.

1778. Mortuo patre simul cum filio pubere, intelligitur SUPERVIXISSE filius, et ex testamento patris haeres fuisse, *l. qui duos in f. h. t.*

Idem, de matre quae naufragio periit cum filio, *l. cum pubere h. t.*

Ut in hujusmodi casibus ab ordine mortalitatis ducatur argumentum. Goth. ibid.

Secus si filius impubes sit, *l. qui duos. l. si mulier h. t. l.* 26. *de pact. dot.*

Extitit *autem* conditio, *si sine liberis*, quia non est verum filium patri supervixisse, *l.* 17. §. *penult. ad S. C. Trebell. vide* 1549.

Si mater simul et aguati patris *talem* haereditatem petierint, creditur patrem prius mortuum esse, *l. qui duos* §. 1. *h. t.*

Si fratres simul perierint, et substitutus in parte incerta simul cum matre petierit, mater ad utriusque haereditatem admittitur, *l.* 34. *ad S. C. Trebell.*

Si fratres invicem substituti una perierint, non videtur alter alteri supervixisse. *l. sed in illo h. t.*

1779. Mortua simul cum filia matre, dos ad patrem pertinet, quamvis mater stipulata sit sibi reddi, *l. quod de pariter h. t.*

Quia mater filiae non supervixit. *ibid.*

Idem, si extraneus qui stipulatus est, simul cum marito decesserit. *d. l.* §. 1. vel cum ea propter quam stipulatus est. *ibid.*

Idem est, si dos uxori praelegata est et simul cum marito perierit. *l. idem est, h. t. potior erit causa haeredum mariti. Cujac. in d. l.*

1780. Si maritus et uxor simul perierint, dos in ea causa est, ac si in matrimonio mulier decessisset, *l. qui duos* §. 3. *h. t. l.* 32. §. 1. *de relig. et sumpt.*

Si alter alteri donaverat, valet donatio eo maxime quod donator non supervivat, qui rem condicere possit, *l. si inter h. t.*

Si donationes reciprocae sint, invicem valent, licet dici non possit alterum supervixisse, *l.* 32. §. 14. *de don. int. vir. l.* 26. *de mort. caus. don.*

Locupletes igitur haeredes donationibus relinquent. *d.* §. 14.

1781. Olim INCERTIS personis, nec legata, nec fidecommissa relinqui poterant. §. *incertis vero* 26. *instit. de legat.* praeterquam incertis ex certis. *d.* §.

Hodie recte eis indistincte relinquitur. *ibid.* §. 28.

Secus de haeredis institutione. *l.* 62. §. 1. *de haered. instit. vide* 1535.

1782. CIVITATIBUS legari potest, *ll.* 117. 122. *de legat.* 1.°

Et vicis, *l.* 73. § 1. *eod. tit.*

Et Collegiis, et corpori cui licet coire, *l. cum senatus, h. t. et fragmenta sub tit. cod. de incert. pers.*

De pauperibus, vide 1540.

Tit. VI.

De his quae poenae causa relinquuntur.

Cod. VI. 41.

1786. *Poenae causa legatum est quod non gratia legatarii, sed in poenam et odium haeredis. Goth. h. t*

Hodie tale legatum valet, nisi contra leges vel probrosa vel impossibilia jusserit testator *l.* 1. *cod. h. t. vide* 1816.

1787. Quoties sub conditione mulieri legatur, *si non nupserit,* etsi nupserit, legatum petere potest. *l.* 22. *de cond. et dem. vide* 1242.

Tit. VII.

De regula Catoniana.

1788. Sic definitur haec regula, quod si testamenti facti tempore decessisset testator, inutile foret, id legatum quandocumque decesserit non valere, *l.* 1. *h. t.*

Quae definitio in quibusdam falsa est. *d. l.* 1.

Ad conditionalia non pertinet. *l.* 41. §. 1. *de legat.* 2.° *l.* 4. *h. t.*

1789. Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *l.* 29. *de regul. jur vide* 2662.

Idcirco ab initio institutio inutilis, ex post facto convalescere non potest, *l.* 210. *de regul. jur.*

Omnia *enim* quae ex testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium quoque sine vitio caeperint, *l.* 201. *eod. t.*

Verum ex post facto convalescit *alienatio* rei legatae ab haerede facta, si legatarius repudiaverit, *l. quaedam sunt de reb. dub.*

Idem, si res aliena pignerata sit *l.* 41 *de pign. act. vide* 1043.

1790. *De utili, et ex post facto inutili. vide* 1794.

Tit. VIII.

De his quae pro non scriptis habentur.

1791. *Quae pro non scriptis habentur, quasi ab initio inutilia apud haeredem remanent. Cujac. h. t. et tit. sequ.*

Sine onere. Cujac· ibi. vide 1667.

1792. Quae in testamento ita scripta sunt, ut intelligi non possint, perinde sunt ac si scripta non essent, *l.* 73. §. 3. *de regul. jur. l.* 1. §. 2. *de his qu. test. vide* 1524.

Ex his dicitur utile per inutile non vitiatur vide 2664.

Quid si pugnantia? Vide 1777. *si ambigua?* 1649. *si superflua?* 2664.

1793. In metallum damnato relictum, pro non scripto est, *l.* 3. *h. t.*

Idem, et deportato, *l.* 1. *cod. haered. inst. vide* 1536.

Nisi alimentorum causa relictum sit. *l.* 3. *h. t. vide* 1755.

1794 Quae in eam causam perveniunt, a qua incipere non poterant, pro non scriptis habentur, *l.* 3. §. 2. *h. t. vide* 2662.

Ut si legatarius ante mortem testatoris incapax redditus sit. *d.* §. 2.

Vel si in rebus humanis non sit, *l.* 4. *h. t. vide* 1829.

Quid si inutile ab initio? Vide 1788.

1795. Quod sibi quis ADSCRIBIT in testamento, pro non scripto est, *l.* 1. *h. t. et toto tit. cod. de his qui sibi.*

Et apud haeredem remanet, cum onere fideicommissi, *si restituturus esset*, *l. ult. h. t. vide* 1667.

Haec ita ex S. C. Liboniano, quamvis dictante testatore scripserit, *l.* 3. *cod. de his qu. sibi.*

Nisi si ipse cui legatum est, alii dictaverit, *l.* 22. *eod. de testam.*

Modo in ejus potestate non sit, *l.* 15. *de l. Corn. de fals. et testator annuerit.*

Vel si veniam impetravit a Principe, *ll.* 3. *et* 4. *cod. de his qui sibi.*

Vel si alia manu sibi scribenda dederit, tunc *enim* et poena remittitur ei, et scripta consequentur, quamvis caetera scripsisset, *l.* 15. §. *ult. de l. Corn. de fals.*

Item, valet quod filius dictante patre sibi scripsit, *l.* 1. §. 8. *eod. t.*

Vel si testator dixit quod ille dictavit et cognovit. *ibid.*

Et specialiter subscriptione sua declaravit dictasse. *l.* 15, §. 1. *eod. t.*

Tit. IX.

De his quae ut indignis auferuntur.

Cod. VI. 35.

1800. *Indignus est capax jure incapax effectu Cujac. in cod. h. t.*

Quamobrem ei relicta valent et ad haeredem vel aliam personam transferuntur cum onere. Cujac h. t.

1801. Indignus est, cujus culpa vel negligentia testator moritur, *l.* 3. *h. t.*

Item, ob INULTAM mortem testatoris fisco caduca bona abdicantur, sub onere legatorum, *l.* 9. *de S. C. Silaniano.*

Sive haeres testamento sit, sive ab intestato, *l.* 15. *in f. eod. tit.*

Nec ad sequentem gradum qui ultus fuerit, transferuntur *ex jure vetere. d. l.* 15.

Hodie ab intestato successores veniunt, *l.* 1. *cod. de cad. toll. vide* 2480.

Sive in curia testator necatus est, etiamsi Medici insidiis, *l.* 5. §. *ult. de S. C. Silan. vel* veneno, *l.* 9. *cod. h. t.*

Absoluto *autem* reo, non tenetur haeres provocare, *l.* 21. *in f. de S. C. Silan.*

Debet *tamen* provocanti respondere, *l.* 6. *cod. h. t.*

Minoribus 25. annis crimen inultae mortis non obest. *d. l.* 6. *l.* 1. *cod. in qu. caus in integr.*

Fructus reddit haeres, *l.* 17. *h. t.*

Neque enim bonae fidei possessor est, qui debitum officium pietatis scienter omisit, *l.* 1. *cod. h. t.*

Obligationes *vero* ex adita haereditate confusae non resuscitantur, *l.* 29. *in f. de jure fisci.*

Item, causa crimen inultae mortis cum pecuniaria sit, morte ingrati haeredis extincta non videtur, *l.* 22. *de S. C. Silan.*

Qui mortem uxoris suae non defendit, ut indigno dos aufertur. *l.* 20. *h. t. l.* 27. *de jure fisci.*

1802. Si capitales vel gravissimae inimicitiae intercesserint, ademptum videtur quod relictum est, *l.* 3. *in f. de adim. leg. l.* 9 *h. t.*

Vel si testatorem capitali judicio accusaverit, *l.* 31. §. 2. *de adim. legat. vide* 340. quamvis testator codicillis posterioribus legatum non ademerit. *ibid.*

Vel si testimonio suo intentionem accusatoris adjuverit, vel ei adfuit, vel fidejussor pro eo extiterit, *l.* 5. §. 10. *h. t.*

Vel si palam et aperte ei maledixerit, *l.* 9. §. 1. *h. t.*

Vel status ejus controversiam movit. *d. l.* §. 2.

Porro si iterum in amicitiam redierint, relictum redintegratur, *l.* 4. *de adim. legat.*

Idem, si levis offensa sit, manet fideicommissum. *l* 3. *in f. eod. tit.*

1803. Qui FALSUM testamentum dicit, portionem haereditatis amittit, *l.* 2. *cod. h. t.*

Et legatum, *l.* 6. *de haered. pet.*

Et si quid in secundis tabulis pupilli, et in codicillis, *l.* 5. §. 14. *h. t.*

Neque aequitas patitur, ut et criminis causa persequatur, et contractus impleatur, *l.* 1. *cod. de furt.*

Idem, si dixit inofficiosum, nisi ante Sententiam destitit vel decessit, *l.* 8. §. 14. *de inoff. testam. vide* 345.

Contra, si non jure factum contendit, *l.* 5. §. 1. *h. t. l.* 24. *h. t.*

Quia de jure disputavit, non judicium impugnavit, aut accusavit. *d. l.* 24.

1804. Qui unum haeredem per falsum adscriptum accusavit, legatum accipit a cohaerede quem non inquietavit, *l.* 4. *h. t.*

Accipit quoque, si pupilli sui nomine egit, quia officii necessitas, et tutoris fides excusata esse debet, *l.* 22. *h. t. l.* 30. §. 1. *de inoff. test. vide* 1397.

Pupillus vero indignus efficitur ex tutoris facto, *l.* 2. *cod. h. t. vide* 1400.

Item accipiet, si legatario vel haeredi scripto haeres extitit, *l.* 5. §. 7. *h. t.*

Quia non principaliter in testatoris haereditatem succedit, *l.* 7. *h. t.*

Idem, si actionem moverit contra institutum, ex eo quod dolo ejus testator sic scripsit, *l.* 88. §. 4. *de legat.* 2.°

Et quoties aetati ignoscitur. *l.* 5. §. 9. *h. t.*

1805. Amittit quod testamento meruit, ille qui tutor datus excusaverit se a tutela. *l.* 5. §. 2. *h. t. vide* 1420.

1806. Qui testamentum celavit, ex eo legatum

vindicare non potest. *l.* 25. *cod. de legat.* et poena falsi tenetur. *l.* 14. *cod. ad l. Corn. de fals.*

1807. Ei qui VIVI ignorantis bona quasi haeres donaverit, quasi indigno aufertur haereditas, *l.* 2. *in f. h. t. l.* 30. *de donat.*

Quoniam adversus bonos mores, et jus gentium festinasset. *l.* 29. *in f. de donat. vide* 134.

1808. In fraudem juris fidem accommodat, qui promittit restituturum se ei qui legibus capere prohibetur, *l.* 10. *h. t.*

Sive domestica cautione, vel chirographo, *l.* 103. *de legat.* 1.°

Vel nuda pollicitatione, vel tacite. *d. l.* 10.

Et fructus ante litem restituit, quia bonae fidei possessor non fuit, *l.* 18. *h. t.*

In ea parte qua fraudem adhibuit, falcidia non utitur, *l.* 11. *h. t.*

Excusatur vero ille qui parendi necessitatem habuit. *d. l.* 10. *in f. vide* 238. 524.

1809. TUTORI qui in domum suam pupillam duxit, quasi indigno aufertur ipsius haereditas, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Illa vero ex testamento ejus capere potest, *l. ult. de legat.* 1.° *vide* 1245.

Quod fallit in protutore. *l. ult. cod. de interd. mat.*

1810. Declaratio testatoris haeredem indignum reddere potest, *l.* 4. *cod. h. t. vide* 1773.

Si de metu sibi illato conqueratur. Goth. ibi. modo coram Notario et 3. *testibus, Goth. ibi. Apud nos* 5. *et quidem* 4. *Edict.* 1735. *Notario pro uno teste adhibito.*

Nec obstat haereditatem per codicillos adimi verbis directis non posse. *l.* 4. *cod. h. t. vide* 1617.

1811. Ei denegatur successio qui redemptionem CAPTIVI neglexerit, licet filius vel scriptus haeres sit. *auth.* si captivi. *cod. de Epis. et cler.*

Excipitur, si minor fuit 18. annis. *ibid.*

Eadem poena est parentum, si redemptionem neglexerint liberorum. *ibid.*

Idem, de liberis FURIOSI et de ejus parentibus, qui curam illius ne glexerunt. *auth.* liberi. *cod. de Episc. audient.*

Ejusque legitimus haeres erit, ille qui in domum suam eum susceperit et procuraverit. *ibid.*

Attestatione *prius* ad eos missa cum adhuc negligant. *ibid.*

1812. Si quis patris sui testamentum abolevit, haereditas paterna etiam haeredi ejus eripietur. *l.* 26. *ad l. Corn. de fals.*

1813. *Si testari prohibuerit*, *vide* 1611. *si sibi adscripsit* 1795. *de haereticis* 1432.

LIBER XXXV.

TIT. I.

De conditionibus et demonstrationibus et causis et modis, etc.

COD. VI. 46. 44. 45.

1814. CONDITIO *definitur.* 1562.

Tunc potestatem obtinet, cum in futurum confertur, *l.* 39. *de reb. cred.*

Quo enim bonum est expectare si omnimodo debeatur, *l.* 13. §. 2. *ad S. C. Vellei.*

Dandi faciendique conditiones, in personas collocantur, *l.* 60. *h. t.*

Si ut quid obtingat, in eventu ponuntur. *ibid.*

Si in arbitrium alterius, vel haeredis. vide 1651.

1815. Quaedam conditiones snnt quae impleri possunt vivo testatore, ut puta *si navis ex Asia venerit*, *l.* 2. *h. t.*

Eas si impletas esse sciat testator, et iterum fieri possint, expectentur ut fiant, *l.* 11. *h. t.*

Quaedam sunt quae non nisi post mortem impleri possunt, veluti *si decem dederit, l.* 2. *h. t.* his legatarii haeres parere non potest, *l.* 109. *h. t.*

Quaedam quae ex jure pendent, et ipso jure implentur, ut *si pater-fam sit, l.* 21. *h. t.*

Voluntas defuncti conditiones regit *l.* 19. *h. t.*

Eamque potius quam verba considerari oportet. *l.* 101. *h. t. vide* 1533.

1816. IMPOSSIBILES conditiones pro nullis habentur, *l.* 3. *h. t.* quasi non scriptae, *l.* 6. *in f. h. t. vide* 1564. 2205.

Impossibilium *enim* nulla obligatio, *l.* 185. *de regul. jur.*

Inde cum per legatarium non stat quominus impleatur, pro impleta habetur, *l.* 5. §. 5. *qu. dies leg. vide* 2654.

Vel si per eum stat, qui si impleta esset debiturus erat, *l.* 81. §. 1. *h. t.*

Vel per eum cujus interest, fit, quominus impleatur, *l.* 161. *de regul. juris l.* 24. *h. t.*

Et paratus sit adimplere eam, *l.* 31. *in f. h. t.*

Quapropter haec conditio, *si moraretur cum matre*, mortua matre, pro impleta est, ut legatum debeatur, *l.* 20. *de ann. legat.*

Idem *si haeredis negotia gessisset*, et remotus sit a negotiis, *l.* 13. *eod. tit.*

Si non propter fraudem vel aliam justam causam remotus sit. *ibid.*

Si propter filii utilitatem, his qui cum eo morati fuissent, legavit, contra voluntatem defuncti petentes non audiuntur. *l.* 84. *h. t.*

1817. TURPES. conditiones remittendae sunt, *l.* 20. *h. t. vide* 2206.

Si laedant pietatem, existimationem, verecundiam, vel bonos mores, *l.* 15. *de cond. instit. vide* 1564.

Vel si contra leges, *l.* 14. *eod. tit. l.* 37, *h. t.*

Vel si contra jus libertatis, ut puta uti in illa civitate domicilium habeat, aut a certo loco non recedat, *l.* 71. §. 2. *h. t.*

Vel si utilitati publicae oppugnans, *l.* 2. §. 44. *ad S. C. Tertyll.*

Conditio jurisjurandi a Praetore reprobatur. *l.* 8. *de cond. instit.*

1818. *Si capitolium ascenderit*, conditio sic accipienda est, cumprimum potuerit ascendere, *l.* 29. *h. t.*

Conditionem sciens, nam si fato fecerit, obtemperasse voluntati non videtur. *l.* 2. *h. t.*

1819. *Si anno haeredi meo servierit*, legatum debetur, licet valetudo impedimento fuit, *l.* 4. §. 5. *de stat. liber.*

Serviunt enim quos curamus aegros, qui cupientes servire propter adversam valetudinem impediuntur. *ibid.*

Si mater mea moritur dato, sub conditione est, ac si dixerit *nisi mater mea moriatur, ne dato. l.* 40. § 2. *h. t.*

1820. Si MATRIMONIO *coierint* 100. *lego*, et alter decessit, legatum apud haeredem remanet, *l.* 31. *h. t. l.* 4. *cod. de condit. insert.*

Si alter noluit, volentis pars debetur. *d. l.* 31.

Si cum Titio nupta erit, non semper mortis patris tempus observatur, sed voluntate patrocinante, tardius conditio producitur *l.* 19. *h. t.*

Si Titia non nupserit, pro non scripta *conditio est. ll.* 22. §. 5. 100. *h. t.*

Nisi uxor testatoris fuerit, *l.* 14. *de legat.* 3.° *auth.* cui relictum, *cod. de ind. viduit.*

Idem, *si arbitratu Titii nupserit*, ne nuptiis impedimentum inferatur, *l.* 72. §. 4. *h. t.*

Valet *autem* conditio, *si Titio nupserit*, *l.* 31. *h. t. modo* honeste possit, *l.* 63. §. 1. *h. t.*

Valet quoque, *si Titio non nupserit, l.* 63. *h. t.*

Valet, si in certa civitate non nupserit, nisi fraus legi facta esset, si alicubi nubere facile non possit, *l.* 64. §. 1. *h. t.*

Si ut Maeviam uxorem ducat, vide 1242.

Caeterum quod ad impediendas nuptias scriptum est, nullam vim habet, *l.* 79. §. 4. *h. t.*

Hoc sermone, *dum nupta erit*, primae nuptiae significantur. *l.* 89. §. 1. *de verbor. signif.*

1821. Substitutio fideicommissaria evanescit, si filius *haeres* liberos sustulerit, *l.* 6. §. 1. *cod. de inst. et subst.*

Idem, de nepotibus, neptibus, et deinceps, *l.* 30. *cod. de fideic.*

Quasi sub tacita conditione, SI SINE LIBERIS facta, Goth. in d. l. 30. conjectura pietatis, *l.* 102. *h. t.*

Cum verisimile non sit patrem, si de nepotibus cogitaverit, talem fecisse substitutionem. *d. l.* 30. *l.* 6. *cod. de inst. et subst. vide* 1976.

Ne videatur alias successiones propriis anteponere. *d. l.* 30.

Secus in extraneis Goth. in d. l. 30

1822. *Si uterque filius sine liberis obierit, omnem*

haereditatem ad neptem meam pervenire volo: defuncto primo superstite filio, deinde secundo sine liberis, neptis admittitur pro parte secundi, *l.* 57. §. 1. *ad Trebell. quod perdurum videtur, et quasi correctum l. penult. cod. de impub. in qua substitus duobus filiis impuberibus his verbis,* si uterque impubes decesserit, *non admittitur* nisi uterque eorum in prima aetate decesserit, *ea ratione* cogitasse patrem primo filio decedente, fratrem suum in ejus portionem succedere, *vide* 1555. *unde et filium ipsius fratris. Contra tamen Cujac. lib.* 8. *respons. Pap. in d.* §. 1. *idque in puncto juris, secus in praxi, veluntate patrocinante quae totum facit in testamentis.*

Conceptis ante deportationem et postea editis, *si sine liberis* conditio deficit, *l.* 17. §. 5. *ad S. C. Trebell.*

Secus si post deportationem. *d.* §. 5.

1823. Sine liberis decessisse videtur, si quos susceperat vivus amiserit, *l.* 17. §. 7. *ad S. C. Trebell. vide* 1976. *de commorientibus, vide* 1778.

Secus si posthumus natus fuerit, *l.* 18. *qu. dies leg. l.* 153. *de verbor. sign.*

Qui *enim* uxorem praegnantem reliquit, non videtur sine liberis decessisse. *l.* 187. *de regul. jur.*

1824. Fideicommissum *quatenus impubes decedat,* evanescit, si pubes factus decesserit, *l.* 93. *de legat.* 1.°

Si dixit, *restituas Sejo cum ad annos* 16. *pervenisset*, et antea Sejus defunctus est, ad haeredem Seji pertinet, cum magis ob tutelam ejus sit. *l.* 46. *ad S. C. Trebell.*

1825. Filios EMANCIPARE rogatus, eos emancipa-

re cogitur, si adgnovit id quod sibi relictum est hac contemplatione, *l.* 92. *h. t.*

Neque enim debet circumveniri testantium voluntas. *ibid.*

Secus si non agnovit, potestas enim patria inaestimabilis est. *l.* 114. §. 8. *de legat.* 1.° *vide* 1902.

1826. Si *ut Titio et Sejo* 10. *dederit*, nihil consequetur, donec utrique dederit, *l.* 23. *h. t.*

Et totam pecuniam numeravit, *l.* 56. *h. t.*

Cum conditionem scindere non possit, ne etiam legatum scindatur, *l.* 23. *h. t. vide* 1655.

Idem de eo, cui fundus legatus est, si decem dederit, *l.* 56. *h. t.* et numerus successorum ejus pro singulari persona est habendus. *ibid.*

Dissimilis est causa cum duobus eadem res sub conditione legata sit. *ibid.*

Tunc *enim* singuli pro sua parte, et conditioni parere, et legatum capere possunt. *ibid.*

1827. Individua conditio potest per unum impleri, *l.* 44. *de haered. instit.*

Eique solummodo prodest. *ibid. et l.* 13. *de manum. testam.*

Pro portione sibi contingente. *l. penult. cod. h. t.*

1828. Dies incertus conditionem, in testamento facit, *l.* 75. *h. t.*

Sicuti in contractibus, *l.* 56. *de cond. indeb. vide* 684.

Veluti *cum is annorum* 14. *esset factus*, et ante 14. ann. decesserit, conditionem enim in se continet, *l.* 22. *qu. dies leg.*

Nisi ex testamento apparuerit petitionem in tempus legitimae aetatis dilatam fuisse, *l. penult. cod. eod. tit.*

Aut si magis ob tutelam fideicommissarii,

quam ut incerta dies constitueretur, *l.* 46. *ad S. C. Trebell. vide* 1869. 1824.

Item, sub conditione est cum ita scribitur, *haeres meus cum morietur*, decem dato Titio, *l.* 1. §. 2. *h. t. l.* 4. *qu. dies leg. vide* 1866. nec ad haeredem legatarii transit, si vivo haerede decedat, *l.* 13. *eod. tit.*

Quamvis enim ipsum moriturum certum sit, tamen incertum est, an vivo eo dies legati cesserit, *ll.* 79. §. 1. 1. §. 2. *h. t. l.* 13. *qu. dies leg.*

Quoniam causa ex qua debeatur praecedere semper debet. *d. l.* 13.

Si dixerit, *cum morietur legatarius*, purum legatum est, quia non conditione, sed mora suspenditur, non potest enim conditio non existere. *l.* 79. *h. t. l.* 4. §. 1. *qu. dies leg. vide* 1865. 2205.

1829. Intercidit legatum, si ea persona decesserit, cui legatum est sub conditione quae nondum extitit, *l.* 59. *h. t. vide* 1866.

Sub conditione vero stipulantes, omnimodo *haeredibus* acquirunt, *l.* 18. *de regul jur. vide* 2204.

Qui autem legat legatarii posteritatem non spectat. Goth. in l. 78. *de verb. oblig.*

Intercidit *quoque*, si damnatus sit legatarius poena quae morti adsimilatur. *l.* 56. *in f. h t.*

1830. Non videtur repetita conditio *a substituto*, quae repetita inutile legatum facit, *l.* 113. §. 4. *de legat.* 1.

Item, legatum sub eadem conditione transfertur, si non conditio personae cohaereat. *l.* 95. *h. t. l.* 24. *de adim leg.*

1831. NOMINIS honesti ferendi, conditio esse potest. *ll.* 7. *in f.* 63. §. 10. *ad S. C. Trebell.*

Non si turpis. *dd. ll.*

Etiam in stipulationibus. *l.* 19. *in f. de donat.*

1832. Legata pure pecunia, si testator indicaverit unde paretur et ibi nulla sit, non erit conditio, sed DEMONSTRATIO, *l.* 96. *de legat.* 1.° *vide* 1637.

Idem, Si 50. ex reditibus fundi futuri anni, et minus percepti sint, *l.* 26. *qu. dies legat.*

Secus si certos fructus ex fundo nascituros, *l.* 5. *de trit. vin. vide* 1727.

Demonstratio *enim* plerumque factam rem ostendit, conditio futuram. *l.* 34. §. 1. *h. t.*

1833. FALSA demonstratio non perimit legatum, *l.* 2. *cod. de fals. caus. l.* 75. §. 1. *de legat.* 1. *vide* 1637.

Quamvis in persona legatarii erratum fuerit, *l.* 17. §. 1. *h. t.*

Nec *perimit* fideicommissum, nec haeredis institutionem, *l.* 33. *h. t.*

Si constat de quo senserit testator, *ll.* 17. 34. *h. t.*

Nec in totum falsum videtur, quod veritatis primordio adjuvatur, *l.* 76. §. 3. *de legat.* 2.°

Optimum ergo est non propriam verborum significationem scrutari, sed in primis quid testator demonstrare voluerit, *l.* 18. §. 3. *de instr. et instr. vide* 1533. 1668.

Porro si in fundi vocabulo erravit, Cornelianum pro Semproniano, debebitur Sempronianus, *l.* 4. *de legat.* 1.°

Sed si in corpore erravit, non debebitur, rerum enim vocabula immutabilia sunt, fundi vel hominum mutabilia. *ibid. vide* 2649. §. 12.

Unde si pro veste lancem leget, neutrum debebit, *l.* 9. §. 1. *de haered. instit. quod difficile tamen in praxi.*

Si fraterna charitate sub appellatione fratris haeredem instituit eum qui frater non est, recte instituitur, *l.* 58. §. 1. *de haered. instit.*

Fundo non demonstrato, inutile legatum est, *l.* 69. §. 4. *de jure dot.*

Et quoties non apparet quae res legata sit, *etiam in liberali causa. l.* 31. *de manum. test. vide* 1637.

Vestem meam, hac demonstratione *meam*, praesens non futurum tempus ostenditur. *l.* 7. *de aur. argen.*

1834. Quod juris est in falsa demonstratione, hoc vel magis est in falsa CAUSA, *l.* 17. §. 2. *h. t.*

Nec legato obest, *l.* 72. §. 6. *h. t vide* 1534.

Quia ratio legandi legato non cohaeret, nisi probetur alias legaturus non fuisse, *ibid.*

1835. Causa in praeteritum, poena in futurum confertur· *l.* 12. *h. t.*

1836. *MODUS est finis propter quem legatur, vel causa legandi collata in futurum Goth. in l.* 1. *cod. de his qu. sub.*

Sive lex certa quae imponitur dationi rei. Cujac. in l. 17. *h. t.*

Sub modo legatum est, si ut ex legato aliquid faceret, veluti monumentum, *l.* 17. *in f h t.*

Si ad exemplum alterius quod non extat, extruere debet legatarius secundum substantiam et dignitatem defuncti, *l.* 27. *h. t. vide* 610.

Quid si illicita? Vide 1663.

Etiam modus adscriptus pro conditione observatur, in legatis et fideicommissis. *l.* 1. *cod. de his quae sub.*

1837. *De conditionibus institutionum*, *v.* 1562...

TIT. II.

Ad legem falcidiam..

COD. VI. 50. NOVEL. I. CAP. 2. 131. CAP. 12.

1838. Lex FALCIDIA lata est his verbis, *quibusque dare, legare volet, jus potestasque esto, dum ne minus quam quartam partem haereditatis haeredes capiant, l.* 1. *h. t.*

Etiam, in intestatorum successionibus, propter fideicommissa, *l.* 18. *h. t.*

Quamvis causam testamenti omiserint. *l.* 18. §. 1. *si quis omiss.*

1839. Si dodrantem excesserint legata, ipso jure minuuntur, *l.* 73. §. *ult. h. t. idem* de mortis causa donationibus, *l.* 5. *cod. h. t.* et de donationibus inter virum et uxorem, qui non nisi mortis causa valent, *l.* 12. *cod. h. t.*

Et repetit haeres quod ultra modum datum est, *l. pen. cod. h. t.*

Si errore facti, *l.* 9. *cod. h. t. vide* 1228.

Haeres in ratione falcidiae sic accepto facere sibi cogitur ex fideicommisso, ut quartam et quartae fructus ex die mortis habeat. *l.* 15. §. 6. *h. t. vide* 1855.

1840. Quarta pars non minuitur quibusdam damnis, nec augetur quibusdam accessionibus, *l.* 30. *h. t.*

Tempore mortis testatoris observato, pro quantitate patrimonii, *ll.* 56. 73. *h. t.*

Refertur ad hanc legem, omne quod ex bonis defuncti erogatur, *l.* 1 §. 7. *h. t.*

Vel commodum tribuitur, *l.* 1. §. 10. *h. t. vide* 1855.

Et quod jure haereditario capit, *ll.* 91. 74. *h. t. vel* ex substitutione, *l.* 1. §. 13. *h. t.*

Vel ex his quae legatarii non capiunt, *l.* 76. §. 1. *h. t.*

Non *tamen* illae res, quas jure legati vel fideicommissi a cohaerede accepit, *l.* 74. *h. t.*

Nec quae jure donationis inter vivos. Goth. in l. 56. §. *ult. h. t. ex Cujac.*

1841 FRUCTUS qui maturi mortis tempore fuerunt, augent haereditatis aestimationem *l.* 9. *h. t. vide* 356 cum ex his pretiosior sit. *ibid.*

Idem de fructibus et usuris rei in diem legatae, donec dies obtingit, *ll.* 73. §. 4. 66. *h t.*

Idem, de retentionibus, *l.* 11. *h. t.* veluti si haeres legatarium exceptione summoveat, *l.* 50. *h. t.*

Vel ex quacumque causa legatum non praestet, *l.* 52. §. 1. *h. t.*

Quamvis legatum ab initio inutile non fuerit, sed tantum ex post facto, *l.* 51. *h. t.*

Nisi si quid retinuerit cum creditoribus decidendo, *veluti transactione* ne solidum solveret, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Quia hanc pecuniam non ex haereditate, sed ex decisione habet. *ibid.*

Idem, si quid pluris vindiderit, quia magis ex stultitia emptoris habere videtur, *l.* 3. *h. t.*

Et commodum debet esse haeredis, si bene res administravit. *ibid.*

1842. In legatum computatur liberatio legata debitori, quamvis non solvendo, *l.* 22. §. 3. *h. t.*

Unde si falcidia locum habeat, hoc plus videbitur legatum. *ibid.*

Licet nomen hoc non augeat haereditatem, nisi ex eventu. *ibid.* puta, si ampliatae facultates ejus fuerunt, *l.* 56. §. 1. *h. t.*

Capere enim videtur eo quod liberatur. *d.* §. 3.

Si alii tale nomen legetur, nullum legatum erit, nec caeteris contribuetur. *l.* 22. §. *ult. h. t.*

1843. In falcidia, AESTIMATIO pretii rerum ex veritate facienda est. *l.* 42. *h. t.* hoc est secundum praesens pretium, *l.* 62. §. 1. *h. t.*

Non ex affectu nec utilitate singulorum, *l.* 63. *h. t. vide* 535.

Nec ex aestimatione quam testator fecit. *l.* 15. *in f. h. t.*

1844. ANNUI legati aestimatio fit ex verisimili vita legatarii, *l.* 68. *h. t.*

Si legatarius sit in prima aetate usque ad ann. 20. quantitas alimentorum 30. ann. computatur. *d. l.* 68.

Ab annis 20. usque ad 25. ann. 28. *ibid.*

Ab annis 25. usque ad 30. ann. 25. *ibid.*

Ab annis 30. usque ad 35. ann. 22. *ibid.*

Ab annis 35. usque ad 40. ann. 20. *ibid.*

Ab annis 40. usque ad 50. tot annorum computatio fit, quot aetatis ejus ad annum 60. deerit, remisso uno anno. *ibid.*

Ab annis 50. usque ad 55. ann. 9. *ibid.*

Ab annis 55. usque ad 60. ann. 7. *ibid.*

Ab annis 60. cujuscumque aetatis sit, ann. 5. *ibid.*

1845. USUSFRUCTUS quarta pars ab haerede retinetur, si dividi possit, *l.* 1. §. 9. *h. t.*

Si aestimandus sit, et legatarius in prima aetate usque ad ann. 30. computatio 30. ann. fit, *l.* 68. *h. t.*

Ab annis 30. tot ann. quot ad ann. 60. deesse videntur. *ibid.*

Plus ergo detrahendum in usufructu, quam in annuis legatis, idque favore alimentorum quae in annuis praestationibus consistunt et ita minus detrahuntur.

Si Reipublicae, pro 30. ann. computatio fit. *d. l.* 68.

1846. In SERVITUTE legata, si falcidia intervenerit, partis aestimationem offerre debet legatarius, *l.* 7. *h. t.*

Quoniam servitus dividi non potest. *d. l* 7. *vide* 475.

Idem, in caeteris quae divisionem non recipiunt. *l.* 80. §. 1. *h. t.*

1847. Haeres detrahit ex haereditate fideicommissum sibi a testatore debitum, quasi aes alienum, *l.* 54. *h. t.*

Et quod sibi a testatore mortis tempore debitum fuerit, quamvis confusae sint actiones. *l.* 6. *cod. h. t. l.* 15. §. 3. *h. t.*

Et impensas funerum, *l* 1. §. *ult. h. t. l. ult.* §. 9. *cod. de jure deliber.*

Et quaecumque probaverit in necessarias causas persolvisse. *d.* §. 9.

Veluti in testamenti insinuationem, vel in inventarii confectionem. *d.* §. 9.

Et omne aes alienum, *l.* 66. §. 1. *h. t.*

Cum legata et mortis causa donationes non debeantur, nisi deducto aere alieno, aliquid supersit. *d.* §. 1.

In singulis haeredibus ratio legis falcidiae componitur, *l.* 77. *h. t. ac si plures essent haereditates. Goth. ibi.*

Nisi uno deficiente, alter solus haeres extiterit, *l.* 78. *h. t.*

Vel ad alterum omnium haereditas reciderit, *l.* 87. §. 6. *h. t.*

Item, de cohaeredum praelegatis, falcidia deducitur. *l.* 17. *cod. h. t.*

1848. Legatarius vel fideicomm. pecuniam dare rogatus, non utitur leg. falcid. beneficio, *l.* 47. *in f. h. t.*

Nisi pro portione ejus quod ipse passus est, *l.* 32. §. 4. *h. t. quod fallit*, si annua *alimenta* praestare jussus sit, *l.* 21. §. 1. *de ann. legat. l.* 25. *h. t. l.* 77. §. 1. *de legat.* 2.

1849. Cessat falcidia, si eam testator expressim VETUIT. *Nov.* 1. *cap.* 2. *in fine, vide* 1861. *quod olim non obtinuit, ll.* 15. §. 1 27. *h. t.*

Vel si dixerit tota et plena et integra, vel sine diminutione legata praestari. Goth. in l. 1. *cod. h. t.*

Vel si ita relicta res est ne alienetur, sed permaneat apud successores ejus cui relicta est. *auth.* sed et in re, *cod. h. t.*

Item, cessat in his quae ad PIAS causas relicta sunt. *auth.* similiter *cod. h. t.*

Olim ad ea quoque pertinebat quae Deo relinquebantur, *l.* 1. §. 5. *h. t.*

Item, cessat in ALIMENTIS legatis. Goth. in l. 89. *h. t.*

Idem, si haeres inventarium non fecerit *Nov.* 1. *cap.* 2. §. *si vero* 2. *l.* 22. §. 14. *in f. cod. de jure delib.*

Vel si sciens solida quibusdam legata solverit, caeteris *enim* retinere non potest, *Nov.* 1 *cap.* 3. *quae antea non cessabat, ll.* 15. §. 2. 16. *h. t.* 6. §. *ult. cod. h. t.*

Vel si spopondit se daturum, *l.* 46. *h. t. l. ult. cod. h. t. l.* 20. §. 1. *de donat.*

Nec haeres condictionem habet, *ll.* 1. 9. *et ult. cod. h. t.* quia pleniorem testatoris fidem secutus est. *d. l.* 1. *et d. l. ult. vide* 1689.

Nisi errore facti solvit, *l.* 9. *cod. h. t. vide* 1860.

Cessat quoque falcidia ex testamento militis *l.* 12. *cod. de test. milit. l.* 7. *cod. h. t.*

Non ex codicillis post missionem factis, *ll.* 17. *h. t.* 17. *in f. de test. milit.*

Item, indignus est beneficio leg. falcid. qui id egerit, ut fideicomm. intercidat. *l.* 59 *h. t.*

1850. Et in legatis Principi datis, leg. falcid. locum habet. *l.* 4. *cod. h. t.*

1851. Longo tempore a morte testatoris, beneficium leg. falcid. non amittitur. *l.* 58. *h. t.*

LIBER XXXVI.

TIT. I.

Ad S. C. Trebellianum.

Cod. VI. 49.

1854. Ex S. C. TREBELLIANO actiones haereditariae dantur his, et in eos quibus fideicommissum *universale* restitutum est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Ex S. C. PEGASIANO rogatus restituere, potest quartam partem retinere. §. *sed quia* 6. *instit. de fid. haered.*

Sicuti ex leg. falcidia in legatis. *ibid.*

Idcirco et falcidia nuncupatur in l. 55. §. 2. *et. l.* 1. §. 19. *h. t.*

Ab intestato quoque locum habet, *ll.* 3. *cod. h. t.* 6. §. 3. *h. t.*

Et adversus Rempublicam. *l.* 3. *cod. h. t.*

1855. In quartam imputatur quodcumque haeres praecipere, vel deducere, vel retinere jussus est, *l.* 91. *ad l. falcid. l.* 24. *cod. fam. ercisc. vide* 1840.

Et si quid haeres alienavit, *l.* 3. §. 3. *h. t.*

Et fructus ante conditionem vel diem percepti, *ll.* 22. §. 2. 58. §. 5. *h. t.*

Si tantum fuerint, quantum quartam faciunt, et quartae fructus. *d.* §. 2. *vide* 1839. *ex usu vel potius ex abusu quinquennio consumitur fructuum perceptione.*

Nisi hos perceperit haeres negligentia petitoris, cum presenti die fideicommissum sit. *d.* §. 2.

Non enim judicio defuncti percepti videntur. *ibid.*

Fructus non imputantur LIBERIS, quamvis pater aut mater rogaverit, vel jusserit fructuum imputationem. *l.* 6. *cod. h. t.*

1856. Haeres simul retinere potest et falcidiam ex legatis, et quartam ex fideicommissis, *l.* 3. §. 2. *h. t.*

Quod tamen nihil aliud est, quam quadrans ex asse. Goth. in l. 3. *h. t.*

1857. Si ab haerede haereditaria pars retineatur, dividuntur actiones inter eum et fideicommissarium, *l.* 30. §. 3. *h. t.*

Et onera pro competenti portione, *l.* 2. *cod. h. t.*

Si pecuniam retinuit, apud solum fideicommissarium sunt *l.* 30. §. 3. *h. t.* hoc est, si dixerit testator, *deductis* 100. *restitue. l.* 1. *in f. h. t.*

1858. Ille cui portio haereditatis legata fuit (legare enim posse etiam portionem haereditatis placet) quartam restituendo non retinet, *l.* 22. *in f. h. t.*

1859. Nec sufficit de haereditate rogatum esse, sed quasi haeredem rogari oportet, ut Trebelliano locus sit. *ibid.*

1860. Qui sine deductione quartae partis restituit, recuperare eam non potest, *l.* 68. §. 1. *h. t.*

Contra *l.* 21. *h. t. solve*. nisi probaverit per errorem non retinuisse. *d.* §. 1. *vide* 681.

Intellige per errorem facti, non juris, *l.* 9. *cod. ad l. falc. vide* 1228.

Difficile quidem creditur per ignorantiam magis, quam explendi fideicommissi causa, hoc fecisse· *d.* §. 1.

1861. Cessat retentio, si testator expresse prohibuit. *Novel.* 1. *cap.* 1. *vide* 1849.

Praeterquam si filio vel filiae. *l.* 6. *cod. h. t.*

1862. Si quem sumptum fecit haeres in res haereditarias detrahet, *l.* 22. §. 3. *h. t.*

Veluti si exustas domus extruxit, *l.* 58. *de legat.* 1.°

Si modo nulla culpa ejus incendium contigisset, *l.* 59. *eod. tit.*

Si nulla retentione domum tradidisset, condictio ei competet, *l.* 60. *eod. tit.*

Sumptus vero in reficiendo necessarios factos non reputantur, si postea conditio extitit. *l.* 61. *eod. tit et Cujac. ib. qui legit factos ab haerede in domo legata, et recte.*

TIT. II.

Quando dies legati vel fideicommissi cedat.

COD. VI. 53.

1864. CEDERE DIEM significat, incipere deberi pecuniam, *l.* 213 *de verbor. signif.*

VENIRE DIEM significat, eum diem quo peti possit. *ibid.*

Cum ante diem peti non possit, *l.* 21. *h. t.*

Deberi dicimus et quod die certa praestari oportet, licet dies nondum venerit. *l.* 9. *ut leg. seu fideic.*

1865. Dies legati cedit a morte testatoris, si legatum purum sit, vel in diem certam, *l. un.* §. 1. *cod. de caduc. toll. l.* 5. §. 1. *h. t.*

Vel sine die et conditione, *l.* 32. *de legat.* 3.°

Vel sub conditione supervacua, puta, si Titius haereditatem meam adierit, *l.* 22. §. 1. *h. t.*

Vel quamvis haeres nondum natus sit, *l.* 7. §. 2. *h. t.*

Vel tardius adeat, per conditionem impeditus, *l.* 7. §. 1. *h. t.*

Quod certum sit legatum debitum iri, si adeatur haereditas, *l.* 22. §. 1. *in f. h. t.*

Haeredis *enim* aditio, moram legati quidem petitioni facit, cessioni diei non facit, *l.* 7. *h. t.*

Cum dies certa conditionem non operatur, quia dies non potest non existere, *l.* 79. *de cond. et dem. vide* 1828.

Si ea conditio sit, quam Praetor remittit, statim dies cedit, *l.* 5. §. 3. *h. t.*

1866. Si legatum vel fideicommissum sit sub conditione, non prius dies cedit, quam conditio fuerit impleta, *l.* 5. §. 2. *h. t.*

Idem, si sub die incerto, quoniam dies cedit cum dies incertus extiterit, *l. un.* §. 7. *cod. de caduc. toll.*

Quapropter *haeres cum morietur dato* 10. *Titio*, hoc legatum ad haeredes Titii non pertinet, si vivo haerede Titius decesserit. *l.* 12. §. 1. *de legat.* 2.° *vide* 1828.

1868. CUM VOLUERIT *haeres* tractum habet, quamdiu vivat, *l.* 11. §. 6. *de legat.* 3.°

Si *vero* decesserit antequam dederit, haeres ejus praestat. *ibid.*

Nam post mortem creditur datum. *l.* 41. §. 13. *eod t.*

Si fideicommissarius antea decesserit, ad haeredem nihil transfert, *l.* 11. §. 6. *eod. t.*

Conditionale enim esse legatum nemini dubium est. *ibid.*

Si voluerit? vide 1651.

1869. *Cum ad ann.* 16. *pervenisset*, in ingressu anni non debetur, *l.* 48. *de cond. et dem. vide* 1649.

Sed cum compleverit, *l.* 49. *de legat.* 1.° *vide* 1491.

Quod fallit in testamento patris favore liberorum filii cui relictum est, *l.* 74. §. 1. *ad S. C. Trebell.*

Nisi, si de emolumento relicti fideicommissi, tunc enim non caeptus annus, sed impletus expectandus est, *l.* 5. *cod. h. t.*

Decem accipiat cum ad legitimum statum pervenerit, si antea vita functus est, eo tempore solutio fiet, quo 25. annum aetatis implesset. *d. l.* 5. *vide* 1828.

Quia non conditio inserta, sed petitio dilata videtur. *ibid.*

1870. Si decesserit legatarius post diem legati cedentem, ad haeredem ejus transfertur legatum, *l.* 5. *h. t.*

Si prius, non transfertur. *l.* 12. §. 1. *de legat.* 2.° *quid in usufructu legato? Vide* 1705.

1871. FRUCTUS ad fideicommissarium pertinent, licet major pars anni ante diem cedentem praeteriisse dicatur. *l.* 42. *de usur. vide* 1309.

LIBER XXXVII.

TIT. I.

De bonorum possessionibus.

COD. VI. 11. 12. 13.

1877. *Haereditatis bonorumve possessio Praetoria successio est. Cujac. h. t.*

Juris magis quam corporis, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Cum Praetor non potuit haeredem facere, vel Dominum, nec proprietatem tribuere, sed possessionem tantum et retentionem. Cujac. h. t.

In omnibus vice haeredum bonorum possessores habentur, *l.* 2. *h. t. l.* 160. *de regul jur.*

Nec non ab intestato habentibus jus legitimum datur. *l.* 6. §. 1. *h. t.*

Intra annum, *l.* 1. §. 12. *de success. Edic.*

Idem, in filio. *ibid.* §. 15. et omnibus causis liberis parentibusve. *ibid.* §. 16.

1878 Datur bonorum possessio SECUNDUM TABULAS, si tabulae fuerunt tempore mortis, *l.* 1. *si tab test. ext.*

Tametsi extare desierint. *ibid. et l.* 1. §. 3. *de bon. poss. sec.*

Licet falsum testamentum pronuntiatum sit, modo appellatio pendeat, *l.* 1. *cod. eod.* t.

Et tabulae 7. testium signis signatae sint, *l.* 2. *cod. eod. t.*

Datur etiam pendente conditione, *l.* 6. *de bon. poss. sec.*

Pro qua parte haeres scriptus est. *l.* 2. §. 2. *eod. t.*

1879. *Datur CONTRA TABULAS, liberis praeteritis. Cujac. in tit. de bon. poss. contr.*

Licet emancipatis, *l.* 3. *de bon. poss. contra tab.*

Iis quoque qui ex his nati sunt. *ibid.*

Eodem ordine quo vocantur ad successionem ex jure civili, *l.* 1. §. 1. *eod.*

Nepotibus ex uno filio una parte data, *l.* 11. §. 1. *eod. t. vide* 1917.

Non autem si legatum vel portionem haereditatis sibi datam agnoverint. *l.* 10. §. 3. *eod. t.* quamvis aditio haereditatis non noceret. *d.* §. 3.

1880. Ubicumque lex, vel senatus, vel constitutio capere haereditatem prohibet, bonorum possessio cessat, *l.* 12. §. 1. *h. t.*

Apud nos haereditates deferuntur ipso jure sive ab intestato, sive ex testamento, nec bonorum possessio petitur, nisi successio ab altero possideatur, unde regula, le mort saisit le vif.

Tit. IV.

De bonorum possessione contra tabulas.

Vide 1879.

Tit. VI.

De collatione (bonorum.)

Cod. VI. 20.

1881. *COLLATIO est commistio seu confusio bonorum propriorum cum paternis. Cujac. h. t. et in eod. tit. cod.*

Tam ex testamento quam ab intestato. *Novel.* 18. *cap.* 6.

Manifestae aequitatis est ut sua quoque bona in medium conferant qui appetunt paterna. *l.* 1. *h. t.*

1882. Non confert filius *ea* quae minime parentibus acquiruntur, *l. ult. cod. h. t. veluti adventitia bona. Goth. in d. l. ult.*

Nec peculium castrense vel quasi, *l.* 1. §. 15. *h. t.*

Nec fideicommissum, *cum pater morietur. ibid.* §. 19. quamvis prius consecutus sit, *l.* 11. *h t.*

Nec uxoris dotem, *ll.* 3. §. 4. 1. §. 20. *h. t.*

Nec emancipatus post mortem patris quaesita, *l.* 15. *cod. h. t.*

Nec ea quae non habet, *si* nec dolo nec culpa desiit habere. *l.* 2. §. 2. *h. t.*

1883. Erogata a patre filio emancipato studiorum

causa peregre agenti, pietate debita non credendi animo, in portionem filii non computantur, *l.* 50. *fam. ercisc. vide* 1431.

Verum, pater materna bona restituendo, excipit quod in honorem ejus, cum esset senator, erogatum sit, *l.* 58. *de pet. haered.*

Item, non compututur quod dignitatis nomine pater erogavit, *l.* 1. §. 16. *h. t.*

Nisi in his quae occasione militiae, si talis sit ut vendatur vel mortuo militante certa pecunia ad haeredes perveniat, *l.* 30. §. 2. *cod. de inoff. test.*

Simplex *vero* donatio confertur. *l. pen.* §. 1. *cod. h. t.*

1884. Minus accipiendo confertur. *Novel.* 97. *cap.* 6. et remittendo. *l.* 1. §. 12. *h. t.*

1885. Collatio prohiberi potest a donatore, *l.* 20. *in f. cod. h. t.*

Modo expressim. *Novel.* 18. *cap.* 6.

1886. Omnia quae in quartam portionem computantur, ab intestato conferuntur, *l.* 20. *cod. h. t.*

Quod minime e contrario, cum illa quae conferuntur, non omnimodo in quartam computantur. *d. l.* 20.

1887. Sibi quoque partem facit, qui confert. *l.* 1. §. 24. *h. t.*

1888. Filia acceptam a patre DOTEM confert, *l.* 1. *de dot. coll. l.* 8. *cod. h. t.*

Quamvis haeres instituta. *Novel.* 18. *cap.* 6. contra juris veteris dispositionem, *l.* 3. *de dot. coll. l.* 7. *cod. h. t.*

Nisi pater collationem prohibuerit. *Nov.* 18. *cap.* 6.

Vel si vir ejus non sit solvendo, *l.* 1. §. 6. *de dot. coll.* et nihil ei possit imputari, quare eo vergente ad inopiam, dotem non exegerit. *auth.* quod locum. *cod. h. t. vide* 1304.

Tunc *enim* actionem inanem confert. *Nov.* 97. *cap.* 6.

Non confert filia, si bonis se abstineat. *l. ult. de dot. coll. confert tamen querela inofficiosi mota, sive ut portio legitima constituatur.*

1889. Dotem ab avo datam post mortem avi et neptis ad patrem reddi oportet, quasi ipse pater dedisset, *l.* 6. *h. t. vide* 1269.

An conferri debeat a patre? Videtur quod non, cum non revertatur ad eum ipso jure, sed tantum ex aequitate rei, ut in d. l. 6. *et ex conjectura voluntatis. Menoch. lib.* 3. *praes.* 17. *n.* 19.

1890. Cum dos confertur, impensarum necessariarum fit detractio, caeterarum non *l.* 1. §. 5. *de dot. coll. vide* 1316.

1891. Etsi tantum promissa sit dos, collatio ejus fiet. *l.* 1. §. 1. *de dot. coll.*

Tit. IX.

De ventre in possessionem mittendo etc.

1893. *VENTER, id est, qui jam conceptus est, necdum natus. Goth. h. t.*

Ei subvenit Praetor propter spem nascendi, dum ventrem mittit in possessionem, *l.* 1. *h. t.*

Quoties aliquo casu Dominus bonorum futurus est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Eo facilius quod favorabilior est causa partus, quam pueri. *ibid*· §. 15.

Partus enim alendus est, qui non tam parenti, verum etiam Reipublicae nascitur. *ibid.*

Pro superstite hebetur is, qui in utero est, *l.* 7. *h. t. vide* 1923.

Cum de ipsius jure quaeritur, aliis autem non

prodest, nisi natus. *l.* 131. *de verbor. signif. l.* 7. *de stat. hom.*

1894. Mulier in possesionem missa sumit ex bonis (in his curatore constituto) cibum, potum, vestitum et tectum pro facultatibus defuncti, et pro dignitate ejus et mulieris, *l.* 1. §. 19. *h. t. vide* 1576. 1897.

Quamvis dotem habeat, unde sustentare se possit, quia ipsi praestantur qui in utero est, *l.* 5. *h. t.*

Tamdiu, quamdiu aut pariat, aut abortum faciat, aut certum sit eam non esse praegnantem, *l.* 1. §. *pen. h. t.*

Si sciens se praegnantem non esse consumpserit, de suo consumpsit *ibid.* §. *ult.*

Secus si bona fide. *l.* 3. *h. t.*

1895. Quoties venter in possessionem mittitur, solet mulier curatorem petere ventri et bonis, *l.* 1. §. 17. *h. t.*

Ita curam hoc officio *curator* administrabit, quo solent curatores atque tutores pupillorum *ibi.* §. 22.

TIT. X.

De Carboniano Edicto.

COD. VI. 17.

1897. Hoc Edicto impuberi facta controversia, *an inter liberos sit?* In tempus pubertatis differtur, *l.* 1. *h. t.*

Si status et haereditatis controversia sit, *l.* 6. §. 3. *h. t.*

Et perinde ei possessio datur, ac si nulla controversia esset, *ll.* 1. 7. §. 4. *h. t.* causa cognita. *d. l.* 1. et satisdatione impleta, *l.* 1. *cod. h. t.*

Nisi manifesta calumnia petentium appareat, neque vel modicum pro puero faciat, *l.* 3. §. 4. *h. t.*

Si satisdare non potuit, nec aliter alere se posse videtur, usque ad id, quod alimentis necessarium est, mittendus *in possessionem* est, *l.* 5. §. 3. *h. t.*

Majorque cura debet adhiberi ne fame pereat filius, quam ne minor haereditas ad petitorem perveniat. *d.* §. 3.

Idem, de studiis et caeteris necessariis impensis pro modo facultatum, *l.* 6. §. 5. *h. t. vide* 1429. 1750.

Alimentorum *autem* causa veritati non facit praejudicium, si filius non sit. *l.* 10. *de his qu. sui vel.*

1898. Quaestio status pueri differtur, cum metus potest esse ne minus idonee defendatur, *l.* 1. §. 11. *h. t.*

Non si magis damnum ex eo patiatur pupillus, nec pendere debet status ejus, cum jam possit indubitatus esse, *l.* 3. §. 5. *h. t.*

Nec si mater subjecti partus rea postulatur, *l.* 1. §. 11. *h. t.*

Dubium enim non est integra fide et majore constantia causam defensuram. *d.* §. 11.

Cum periculum capitis mater subeat. *l.* 1. *cod. ad l. Corn. de fals.*

1899. Causa ADULTERII contra matrem differtur, ne quod praejudicium fieret nato, *l.* 8. *de ventr. in poss.*

Nisi si bonorum paternorum quaestio non moveatur. *l.* 13. *h. t.*

TIT. XV.

De obsequiis parentibus et patronis praestandis.

COD. VI. 6. NOVEL. 78. CAP. 2.

1902. *Quod foris est regnum, id domi patria potestas, Goth. in l. ult. si a par. qu. man. vide* 57. inaestimabilis est, *l.* 14. §. 8. *de legat.* 1.

Sic tamen ut patri persuadeatur, ne acerbe patriam potestatem exerceat, *l.* 1. *in f. delib. exhib.*

Nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere, *l.* 5. *ad l. Pomp. de parr.*

Licet castigare non prohibitum sit. *l.* 3. *cod. de patr. potest.*

1903. Filio semper honesta et sancta persona patris videri debet, *l.* 9. *h. t.*

Eique non solum reverentiam, sed etiam subsidium vitae ut exhibeat, compelletur, *l.* 5. *cod. de patr. pot. vide* 1330. 1429.

Item, pietas parentibus, etsi inaequalis est eorum potestas, aequa debetur, *l.* 4. *de curat. fur.*

Reverentia debetur parentibus etiam naturalibus, *l.* 6. *de in jus voc.*

Una est enim omnibus servenda. *ibid.*

1904. Adversus parentes nec famosae actiones dantur, *l.* 5. §. 1. *h. t.*

Nec quae doli vel fraudis habent mentionem. *d.* §. 1.

Vel opinionem adversus bonos mores suggillent, *l.* 4. §. 16. *de doli mal. et met.*

Nec injuriarum, *l.* 2. *h. t.*

Nec interdictum unde vi, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Nec falsi crimen, sed inquiri fides veritatis, etiam sine metu criminis potest, *l.* 5. *cod. ad l. Corn. de fals.*

Cum ea res pecuniarium compendium non aufert. *d. l.* 5.

Actio *vero* in factum datur, *l.* 11. *in f. de dolo malo in subsidium caeterarum.*

Item, non ultra quod facere possunt, damnantur, *l.* 7. §. 1. *h. t. vide* 1970.

Idem, in socero, *l.* 21. *de re jud.* quia parentis locum socer obtinet, *l.* 16. *solut. matr.*

Si de satisdatione? Vide 113.

1905. Si filius patrem aut matrem contumeliis afficit, vel impias manus ei infert, Praefectus urbis delictum vindicat, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Qui percusserit patrem suum aut matrem suam morte moriatur, XI. Exod. 15.

Vel si maledixerit. ibid. 17. *de parricidiis, vide* 2452.

1906. Parentes et liberi utriusque sexus nec non caeteri agnati vel cognati LUGENDI sunt, *l.* 23. *de his qu. not. inf.*

Non *tamen* sub infamiae poena. *d. l.* 23.

Idem, et ab exhaeredato filio. *l. ult. eod. tit.*

LIBER XXXVIII.

TIT. VI.

Si tabulae testamenti nullae extabunt, unde liberi.

COD. VI. 14.

1907. Intestatus est etiam *ille*, cujus haereditas ex testamento adita non est, *l.* 64. *de verbor signif.*

Successio ab intestato in varios gradus dividitur. 1.° liberorum (916.) 2.° legitimorum (1919.) 3.° cognatorum (1921.) deinde viri et uxoris (1914.) *l.* 1. §. 1. *h. t. l.* 1. *qu. ord. in poss.*

TIT. X.

De Gradibus et Adfinibus, etc.

1911. GRADUS dicti sunt a similitudine scalarum ut a proximo in proximum transeamus, *l.* 10. §. 10. *h. t.*

Gradus cognationis usque ad 7. inclusive enumerantur *in l.* 10. §. 12. *et sequ. h. t.*

Nec ultra consistunt. *l.* 4. *h. t.*

1912. AGNATI hi sunt per patrem cognati ex eadem familia, *l.* 10. §. 2. *h. t.*

Licet per diversas matres. *ibid.* §. 6.

Agnatio *enim* vocatur quae per mares contingit. *l.* 4. §. 2. *h. t.*

COGNATI quasi una communiterve nati, *l.* 4. §. 1. *h. t.* illi qui per foeminas conjunguntur, cognati nominantur, *l.* 10. §. 2. *h. t.*

Cognationis *enim* origo per foeminas solas contingit. *ibid.* §. 6.

AFFINES sunt viri et uxoris cognati, *l.* 4. §. 3. *h. t.*

Affinitates non eas accipere debemus, quae quondam fuerunt, sed praesentes, *l.* 3. §. 1. *de postul.*

Praeterquam in quibusdam nuptiis contrahendis. §. *affinitatis instit. de nupt.*

Jure affinitatis nulla successio permittitur. *l.* 7. *cod. comm. de suc.*

CONSANGUINEI sunt, qui sanguine inter se connexi sunt, *ll.* 1. §. 10. 2. §. 1. *de suis et leg. intellige ex eodem patre.*

Jura sanguinis nullo jure civili derimi possunt. *l.* 8. *de regul. jur.*

1913. FRATER secundo gradu est jure civili, *l.* 10. §. 9. *h. t.*

Primum occupat ex Jure Canonico. cap. ult. extra. de consang. et affin. et ibi Glcs. in verbo remotior, *quod observatur in Gallia, Edicto* 1669. *tit.* 1. *art.* 3.

Tit. XI.

Unde vir et uxor.

Cod. VI. 18.

1914. Superstitibus consanguineis *et cognatis* vir uxori extraneus est, *l.* 3. *cod. qu. bonor.*

Quoties vero deficit legitima successio, maritus et uxor sibi invicem ab intestato succedunt, *l.* 1. *cod. h. t.*

Fisco excluso, *d. l.* 1.

Modo justum fuerit matrimonium. *l un. h. t.*

1915. Si conjux praemoriens locuplex sit, et vidua absque dote, si laboret inopia, succedet ei in quartam una cum liberis; licet alterius matrimonii. *aut.* praeterea. *cod. h. t.*

Si tres sint vel pauciores, si plures sint in virilibus. *d. auth. Abrogata apud nos quoad successionem, sed tali viduae modicum datur in usufructu.*

Tit. XVI.

De suis et legitimis haeredibus.

Cod. VI. 55. Novel. 118.

1916. SUI HAEREDES sunt liberi in potestate morientis. §. *sui autem* 2. *instit. de haered. qual.*

Unde foeminae suos haeredes non habent, *l.* 4. §. 2. *de honor. poss. contr.*

In suis haeredibus continuatio' dominii fit, *l.* 11. *de lib. et post.*

Pene *enim* ad propria bona veniunt, *l.* 1. §. 12. *de success. edict.*

Quasi olim hi Domini essent, qui etiam vivo patre quodammodo Domini existimantur. *d. l.* 11.

Eisque quasi debitum haereditas obvenit, *l* 10. *pro soc.*

Cum ratio naturalis quasi lex quaedam tacita liberis parentum haereditatem addicit, *l.* 7. *de bonis damn.*

Velut ad debitam successionem eos vocando. *ibid. vide* 333.

Unde suorum nomen. *ibid. nam si filius ergo et haeres. Paul. ad Galat.* 4. 7.

Idcirco aditio non est eis necessaria, quia statim ipso jure haeredes existunt, *l.* 14. *h. t.*

Nec est sine haerede qui suum haeredem habet, licet abstinentem *l.* 30. §. 10. *de fideic. lib.*

1917. DESCENDENTES cujuslibet naturae, *id est, sexus* vel gradus, etiam ascendentibus praeferuntur, licet defunctus sub alterius potestate sit. *Novel.* 118. *cap.* 1.

Nec sic parentibus ut liberis debetur haereditas; parentes ratio miserationis admittit, liberos naturae simul et parentum commune votum, *l.* 7. §. 1. *si tab. test. vide* 333.

Inter filios et filias, bona intestatorum parentum, pro virilibus portionibus aequo jure dividuntur, *l.* 11. *cod. fam. ercisc.*

Qui *enim* differentias inter eos inducunt, quasi naturae accusatores existunt, cur non totos masculos generavit, *l.* 4. *cod. de lib. praeter. vide* 1921.

Apud nos filiae non succedunt extantibus masculis, ex statuto ann. 1472. *reintegrandae, si masculi ab intestato sine masculis decedant, ex statuto* 9. *Novemb.* 1473. *salva semper portione legitima.*

NEPOTES ex diversis filiis non pro virilibus, sed ex stirpibus succedunt. *l.* 2. *cod. h. t. Novel.* 118. *cap.* 1.

1918. ASCENDENTES proximi gradus omnibus ex latere cognatis praeponuntur, exceptis solis fratribus et sororibus ex utroque latere defuncto conjunctis, cum quibus haereditatem dividunt secundum personarum numerum. *Novel.* 118. *cap.* 2.

Idem, de matre, *l.* 6. *ad S. C. Tertyll. vide* 1927.

Si plures ascendentes eundem gradum obtineant, tantum habent omnes a patre ascendentes, quantum ascendentes a matre quanticumque fuerint. *d. cap.* 2.

1919. *Legitimi haeredes sunt consanguinei, agnati, cognati, Goth. h. t. vide* 1912.

Inter eos fratres et sorores ex eodem patre et eadem matre nati, primum vocantur. *Novel.* 118. *cap.* 3. *Novel.* 84. *cap.* 1. §. 1. *quod olim non obtinuit, l.* 1. *cod. de legit. haer.*

Cum fratre vero vel sorore vocantur alterius fratris vel sororis praemortui filii, in quantum eorum parens sumpturus esset, si superstes esset. *Novel* 118. *cap.* 3. *vide* 2688. §. 32.

Simul cum ascendentibus, si sint. *Novel.* 127. *cap.* 1.

Et fratribus defuncti ex uno tantum parente conjunctis praeferuntur. *auth.* cessante, *cod. de legit haered.*

Quod jus REPRAESENTATIONIS nulli alii omnimodo personae hoc ordine venienti largitur. *Novel.* 118. *cap.* 3.

1920. Post fratres ex utroque parente et eorum filios, vocantur qui ex uno parente conjuncti sunt. *Novel.* 118. *cap.* 3.

Sive per patrem solum, sive per matrem. *ibid.*

1921. Deinceps a latere cognati vocantur, ita ut viciniores gradu reliquis praeponantur. *Novel.* 118. *cap.* 3. *in f.*

Secundum personarum numerum, quod *in capita* nostrae leges appellant. *ibid.*

Sexus differentia, sublata *auth.* post fratres fratr. *cod. de legit. haered.*

Quis patiatur *enim* foeminas propter hoc solum puniri quod foeminae natae sunt, et paterno vitio (si hoc vitium est) prolem innocen-

tem gravari, *l.* 14. *cod. de leg. haer. vide* 1917.

Avunculus *matris fratrer* consobrino praefertur. *l.* 6. *cod. comm. de success.*

1922. Proximus is est, quem nemo antecedit, *l.* 2. §. 4. *h. t.*

Et is ultimus, quem nemo sequitur. *ibid. vide* 2649. §. 15.

1923. Is qui in utero fuit tempore mortis, l. 12. tabul admittitur, *l.* 3. §. 9. *h. t.*

Si fuerit editus. *ibid. vide* 1893.

Quia conceptus quodammodo in rerum natura esse existimatur, *l.* 7. *h. t.*

Nisi post mortem ejus, de cujus bonis quaeritur, conceptus sit, *l.* 6. *h. t.*

Attamen Mater quae praegnante uxore defuncti filii decessit, *ad haeredem nihil transfert*, si postea uxor mortuum peperisset, *l.* 8. §. 1. *h. t.*

Quia certum est eo tempore decesisse quo legitima haereditas *filii sui* ad eam non pertinebat. *d.* §. 1.

1924. Soli succedunt utrique parenti ORTHODOXI filii, *l.* 18. §. 1. *cod. de haeret.*

Si omnes sunt haeretici, cognati orthodoxi succedunt. *ibid.*

Aut iis non existentibus, fiscus. *ibid.*

Tit. XVII.

Ad S. C. Tertyllianum et Orphitianum.

Cod. VI. 56. 57. Novel. 22. Cap. 46.

1926. S. C. Tertylliano, *sive Tertulliano*, plenissime de tristi successione MATRI non etiam

aviae deferenda cautum est. §. *postea* 3. *instit. h. t. hodie* etiam aviae. *Novel.* 118. *cap.* 2.

Licet vulgo quaesitus sit filius filiave. *ibid.* §. *ult. l.* 1. §. 2. *h. t.*

Omnes *tamen* filios matri praeferri visum est, *l.* 5. *h. t.*

Retro ad haereditatem matris intestatae, filii vocantur ex S. C. Orphitiano. Cujac. in cod h. t. et avo materno praeferuntur. *l.* 4. *cod. ad S. C. Orph.*

1927. Admittitur mater, etiam si in aliena potestate sit, *l.* 6. *h. t.*

Conjunctim cum fratribus defuncti. *Novel.* 118. *cap.* 2. *vide* 1918.

Ex antiquo jure a patre excludebatur, *l.* 2. §. 15. *h. t.* non ab avo et proavo. *ibid.*

Hodie concurrit cum patre in virili. *Novel.* 118. *cap.* 2.

Nec obstat quod filii in potestate sint. *ibid.*

Ut si defuncto sint fratres et sorores, et pater et mater, omnes ei succedant pro virilibus. Cujac. in cod. h. t.

Item, mater admittitur, quamvis secundo nupserit. *Novel.* 2. *cap.* 3. *vide* 1248.

1928. Si non petierit mater TUTORES idoneos filiis suis, jus ei succedendi ab intestato amittit. *l.* 2. §. 23. *h. t.*

Modo major 25. annis sit, *l.* 2. *cod. si adv. del.*

Et filius impubes decesserit, *l.* 10. *cod. de legit. haer. l.* 3. *cod. h. t.*

Ubi primum petere potuit, ita tamen ut nullomodo annale tempus excederet, *l.* 2. §. 43. *h. t.*

Ne quidem jure substitutionis *succedit*, *l.* 10. *cod. de legit. haer.*

Idem, si TUTRIX ad secundas aspiravit nuptias, antequam eis tutorem alium fecerit ordinare, eisque quod debetur ex ratione tutelae gestae persolverit, *l.* 6. *cod. h. t. vide* 1369.

Ex statuto nostro 11. *Jun.* 1443. *art.* 3. *ipsius bona post mortem ejus ad filios prioris matrimonii pertinent.*

Salva tamen ex usu legitima portione filiis secundi matrimonii.

Idem, si furioso filio curatorem non petiit, *l.* 2. §. 31. *h. t.*

Aut si tutores miscere se tutelae non compulit, quia pleuum officium a matre desideratur, *l.* 2. §. 42. *h. t.*

Nisi penitus egeni filii sint, *l.* 2. §. 26. *h. t.* consuluit enim eis ut minus inquietentur quasi indefensi. *ibid.* §. 45.

1929. *Si mater defuncti filii, uxore praegnante, decessit. vide* 1923.

LIBER XXXIX.

TIT. I.

De operis novi nuntiatione.

COD. VIII. 11. NOVEL. 63.

1932. Opus NOVUM facit qui aut aedificando, aut detrahendo aliquid pristinam faciem operis mutat, *l.* 1. §. 11. *h. t.*

Non si aedificium vetus fulciat. *ibid.* § 13.

Nec si reficiat *l.* 61. *de regul. jur. modo veterem operis formam servaverit. Goth. in d.* §. 13.

Si mora periculum aliquod allatura est, contemni potest operis novi nuntiatio. *l.* 5. §. 12. *h. t.*

1933. Novum opus hoc edicto inhibetur, sive jure, sive injuria factum, *l.* 1. *h. t.*

NUNTIATIO fit aut juris nostri conservandi causa, aut damni depellendi, aut publici juris tuendi gratia, *l.* 1. §. 16. *h. t.*

Et quidquid postea fit, praetor destruere cogit, *l.* 20. §. 1. *h. t.*

Nec interest jure factum sit, an non. *ibid.* §. 3. *vide* 2122.

1934. Nuntiatio fieri potest, etiam non adito Praetore, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Melius est tamen eum adire, *l.* 5. §. 10. *h. t. adeundus est ut destruatur quod factum est, vel inhibeatur ne ultra fiat, non vero sit simplex denuntiatio ad servandum jus.*

1935. In rem fit, non in personam, *l.* 10. *h. t.*

Proinde obligatur qui locum possidet, veluti emptor, *l. ult. h. t.*

1936. Ille cui opus novum nuntiatum est, non aliter jus aedificandi habet, quam si satisdederit. *l.* 8. §. 2. *l.* 21. §. 1. *h. t.*

1937. Si in publico opus fiat, omnes cives opus novum nuntiare possunt. *l.* 3. §. *ult. h. t.*

1938. In re praesenti, et (pene dixerim) ipso opere, nuntiatio facienda est, *l.* 5. §. 4. *h. t.*

Omnibus diebus fieri potest. *l.* 1. §. 4. *h. t.*

Tit. II.

De damno infecto, et de suggrundis, et protectionibus.

1939. Damnum INFECTUM, est damnum nondum factum quod futurum veremur, *l.* 2. *h. t. de praeterito, vide* 523....

Suggrunda dicimus tabulas circum aedificia extensas, quae aedes tuentur ab injuria imbrim. Cujac. h. t.

Protecta sunt projecta tecta. Cujac. ibi..

1940. Re integra unusquisque cogitur aut de damno infecto cavere, aut aedibus ruinosis carere, quas non defendit, *l.* 9. *h. t.*

Non *tamen* ultra quam ut NOXAE aedes det, *l.* 7. §. 1. *h. t.*

Exemplo animalium quae noxam commiserunt. *ibid. vide* 514.

Si plures Domini aedium quae damnosae imminent, sint, pro partibus convenire eos oportet, non insolidum. *l.* 40. §. 3. *h. t. vide* 1956.

1941. Ei qui non exegit cautionem de damno infecto, nulla competit actio, si vicini aedes ruinosae in suas aedes ciciderint, *ll.* 6. *et* 7. *in f. h. t.*

Ne quidem ut rudera tollat, si vicinus et ea quae jacent, pro derelicto habeat. *d. l.* 6.

Si ea voluerit tollere, de damno praeterito et futuro tenetur, *l.* 7. *in f. h. t.*

Si quis aut propter angustias temporis, vel absentiam Reip. causa non potuit damni infecti stipulari, vicinus aut damnum sarciat, aut aedibus careat, *l.* 9. *h. t.*

Cum non ipsius negligentia, sed propter aliquod impedimentum sibi non prospexit. *l.* 8. *h. t.*

1942. Ex damno infecto moderata aestimatio fit, nec ob tectoria, *nec* ob picturas, *l.* 40. *h. t.*

Sed ob id solum quod interest, et ad utilitatem, non ad poenam *l.* 4. §. 7. *h. t.*

Nec ultra quod re vera inducitur damnum, *l. un cod. de sent. qu. pr.*

Veniunt tamen impensae, si propter metum ruinae aedes fulsit vel alias sibi cavit, *l*, 28. *h. t.*

Vel si ob demolitionem habitatores migraverint. *l.* 37. *h. t.*

1943. Qui vi fluminis importata petit de damno infecto repromittere debet, *l.* 9. §. 1. *h. t.*

Veluti si ratis delata sit in agrum alienum *l.* 9. 3. *h. t. l.* 8. *de incend.*

Et de damno praeterito, nec aliter auferri permittitur *dd. ll.*

LAPSA in alieno fundo petens, de damno jam facto tenetur, *l.* 9. §. 2. *h. t.*

Si vi tempestatis aliquid decidit, non tenetur, qui auferre non petit, *l.* 24. §. 4. *et* 9. *h t. vide* 2097.

Quia nullum damnum vitio rei datum est. *ibid.* §. 10.

Et casus praevideri non poterat. Glos. in l. 9. §. 1. *h. t. in verb.* damni.

Nisi si forte ita vitiosae aedes fuerint, ut qualibet vel minima tempestate ruerint, *l.* 24. §. 10. *h. t.*

Non videtur *autem* sibi ruere, nisi quod ipsum per se concidit. *l.* 43. *h. t.*

1944. Quoties communis PARIETIS vitio quid accidit, socius socio nihil praestat, *l.* 40. §. 1. *h. t. vide* 466.

Nisi alter ultra modum presserat, vel oneraverat. *ibid.*

In aestimatione damni, in pariete communi infecti, non veniunt incrustationes pretiosiores, nec picturae, *l.* 13. §. 1. *de serv. urban.*

Nec pluris quam vulgaria tectoria. *ibid.*

SCALAS ad parietem communem habere potest, quia removeri haec possunt, *l.* 19. §. 2. *eod. tit. ergo de ligneis intelligit, verum et lapideas, nisi onus sustinere non possit.*

Aperto pariete communi nullo jure FENESTRAE immittuntur, si jus luminis immittendi non sit. *l.* 40. *eod. tit.*

1945. Res damni infecti celeritatem desiderat, et periculosa dilatio Praetori videtur, *l.* 1. *h. t.*

Etiam de arboribus haec actio praestatur *l.* 24. §. 9. *h t.*

Si vetustate, sive arborum vitio damnum datum sit. *ibid.*

1946. Multum interest utrum damnum quis faciat, an lucro uti prohibeatur. *l.* 26. *h. t.*

1947. Haec actio et haeredi, et in haeredem, et perpetuo datur. *l.* 4. §. 10. *h. t.*

Tit. III.

De aqua, et aquae pluviae arcendae.

1949. Toties haec actio locum habet, quoties manu facto opere, agro aqua nocitura est, *l.* 1. §. 1 *h. t.*

Non si non prosit, *l.* 1. §. 21. *h. t.*

Sive publica sit, sive ex publico oriens. *ibid*, §. 18.

Et dum aliter *vicinus* aquam mittat, quam fluere natura solet, *d. l.* §. 13. *l.* 8. §. 5. *h. t. vide* 2103.

Veluti si ex fossa aquam in fundum vicini immittat, *l.* 8. §. 4. *h. t.*

Quamvis colendi causa, *l.* 1. §. 4. *h. t.*

Sic enim debet meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriorem faciat. *d.* §. 4.

Nisi si colendi causa aratro opus factum sit. *ibid.* §. 3.

Vel fructuum recipiendorum causa, *ibid.* §. 7.

Vel si vitio loci pars aliqua soli sub sedit, *l.* 14. §. 1. *h. t.*

Cum non aqua, sed loci natura nocet. *l.* 1. §. 14. *h. t.*

1950. Si opus factum sit, ita ut aqua pluvia inferiori agro noceat, agi potest, *l.* 1. §. 21. *h. t.*

Vel ut reponatur agger, si ex aggere vi aquae dejecto, aqua pluviae noceat, modo agger manufactus sit, et extet memoria, *l.* 2. §. 5. *h. t.*

Et modo aqua vehementior profluat vel corrivetur, non vero si naturaliter ad inferiorem agrum proveniens noceat, *l.* 1. §. 22. *h. t*

Idem, de fossa jure facta, vel cujus memoria non extat, *l.* 2. §. 7. *h. t.* non si aqua locum cavavit. *ibid.*

Agi *enim* potest ut reficiat. *ibid.*

Si vicino aqua pluvia noceat, non si non prosit, *l.* 1. §. 21. *h. t. vide* 1946.

Nam hac actione nemo cogi potest ut vicino prosit, sed ne noceat, *l.* 2. §. 5. *h. t.*

Datur tamen utilis actio ex aequitate, si velit aggerem restituere, qui factus ei quidem pro-

desse potest, vicino vero nihil nociturus est. *d.* §. 5. *vide* 1953.

1951. Semper haec est servitus inferiorum praediorum, ut natura profluentem aquam excipiant, *l.* 1. §. 22. *h. t.*

Sicut *enim* omnis pinguitudo terrae ad eum decurrit, ita etiam aquae incommodum ad eum defluere. *ibid.* §. *ult. vide* 2651.

Tria *igitur* sunt per quae inferior locus superiori servit, lex, natura loci, vetustas quae semper pro lege habetur, minuendarum litium causa. *l.* 2. *h. t. vide.* 452. 485.

1952. Si aqua fluens iter suum stercore obstruxerit, et ex restagnatione superiori agro noceat, cum inferiore agi potest ut sinat purgari, *l.* 2. §. 6. *h. t.*

Aut ut ipse purgaret, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Idem, ex aequitate, si per se natura loci fuerit mutata, vel terrae-motu, vel tempestate. *d.* §. 6.

Restitutio *vero* operis manu facti, ab eo facienda est cum quo agitur, *l.* 11. §. *ult. h. t.*

Qui servitute recipit aquam superioris fundi, non tenetur recipere eam quam vicinus ex novo fundo deducere vellet. *l.* 29. *de serv. pr. rust. vide* 456.

1953. TORRENTEM avertere potest vicinus, si modo non hoc animo fecit ut alii noceat, sed tantum ne sibi noceat, *l.* 2. §. 9. *h. t.*

Aquam pluviam in suo retinere, vel superfluentem ex vicini fundo in suum derivare omnibus jus est, dum opus in alieno non fiat, *l.* 1. § 11. *h. t.*

Prodesse *enim* sibi unusquisque, dum alii non nocet, non prohibetur. *ibid.*

1954. Non tenetur ille qui PUTEUM aperiendo,

venas putei vicini praecidit, *l.* 24. §. *ult. de damn. inf.*

Vel si cuniculo vel fossa, aquam ejus avocat, *l.* 26. *eod. t. vide* 1946.

Nisi si fodiens animo nocendi, nec suum agrum meliorem faciendi fontem vicini avertit, *l.* 1. §. 12. *h. t. vide* 1127.

Idem, si tam alte sodiat, ut paries vicini stare non possit. *l.* 24. §. *ult de damn. inf.*

1955. Personalis est actio aquae pluviae arcendae, *l.* 6. §. 5. *h. t. in rem scripta. Goth. h. t.*

Idcirco pro damno futuro transit in successorem singularem. Goth. ibi.

1956. Si ex plurium fundo decurrens aqua noceat, dividitur actio et condemnatio, *l.* 6. §. 1. *h. t.*

Idem, Si plurium fundus sit cui aqua nocet. *ibid, l.* 11. §. 3. *et* 4. *h. t. vide* 1940.

Non solum cum proximo vicino, sed cum tertio qui opus fecit omisso proximo, agi potest. *l.* 6. *h. t.*

1957. De damno quod ante litem est, quod vi aut clam agendum est, de futuro damni infecti, *l.* 14. §. 3. *h. t.* ut damnum, si quid post litem contestatam contingit, sarciat, *l.* 6. §. 6. *h. t.*

Si ante, tantum ut opus restituat. *d.* §. 6.

TIT. IV.

De Publicanis, et vectigalibus, et commissis.

COD. IV. 61. 62. X. 16. 19.

1958. PUBLICANI dicuntur, qui publica vectigalia habent conducta, *l.* 12. *in f. h. t.*

Vel quid a fisco, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Quantae audaciae, quantae temeritatis sint

publicanorum factiones, nemo est qui nesciat, *l.* 12. *h. t.*

Non imputatnr publicano quod non instruxerit transeuntem, sed illud custodiendum, ne decipiat profiteri volentes. *l.* 16. §. 6. *h. t.*

1959. *VECTIGAL est portorium quod fisco vel Reip. debetur mercis nomine. Goth. h. t.*

Ex mercibus aut venalitiis quae huic oneri subjiciuntur. Cujac. in tit. cod. de vectig.

Non solent NOVA vectigalia inconsultis Principibus institui, *l.* 3. *cod. vect. nov. inst.*

Nec decreto civitatum, *l.* 2. *cod. eod. tit. vide* 2688. §. 14.

Nec his addere vel diminuere licet, *l.* 10. *h. t.*

Institutum non praestatur, si nunquam praestitum sit, *l.* 9. §. 6. *h. t.*

In omnibus enim vectigalibus, consuetudo spectari solet. *l.* 4. § 2. *h. t.*

1960. Nullum vectigal pro corporibus defunctorum latis praestetur, *l. ult. cod. de relig. et sumpt. quam Cujac. XI. obs.* 21. *edidit.*

Nec pro his rebus quae ad usum PROPRIUM inferuntur. *l.* 5. *cod. de vectig. et Statuto nostro. Mourgu. pag.* 368.

1961. *Etiam,* qui se ignorasse dicit, in poenam vectigalis, incidit, *l.* 16. §. 5. *h. t. vide* 38.

Poena vero ab haerede peti non potest, si non est quaestio mota vivo eo qui deliquit. *ibid.* §. *pen.*

Sicut in caeteris poenis. *ibid. vide* 2310.

1962. *COMMISSA sunt aut res quae his causis fisco vindicantur, vel crimina ipsa propter quae vindicantur. Cujac. h. t.*

TIT. V.

De Donationibus

COD. VIII. 54. 55. 56. NOVEL. 162. CAP. 1. NOV. 101.

1963. DONATIO dicta a dono, quasi dono datio, *l.* 35. §. 1. *de mort. caus.*

Si det aliquis ea mente ut statim velit accipientis fieri, *l.* 1. *h. t. l.* 167. *de regul jur.*

Nec ullo casu ad se reverti. *d. l.* 1.

Et propter nullam aliam causam, quam ut liberalitatem et munificentiam exerceat, *l.* 1. *h. t.* et *quasi* ut perdat, *l.* 7. *h. t.*

Donari *enim* videtur quod nullo jure cogente conceditur, *l.* 29. *h. t.*

Et consulto, qui *vero* per errorem dat, repetit, *l.* 53. *de regul. jur. vide* 680.

Nec ignorans, nec invitus quisquam donat, *l.* 10. *h. t.*

Stipulationes quae ob causam fiunt, non habent donationem. *l.* 19. §. 5. *h. t.*

Extra causam donationum sunt officiorum mercedes. *ibid.* §. 1.

1964. Non potest liberalitas nolenti acquiri, *l.* 19. §. 2. *h. t. vide* 2660.

Nec ignoranti, *l.* 10. *h. t.*

Nec obstat invito debitum constitui posse, *l.* 27. *de pecun. const. l.* 62. *de verb. obl.* et acquiri, *l.* 32. *de acq. rer. dom. vide* 2271. *unde non potest id videri datum, quod non est acceptum. Goth. in l.* 10. *h. t.*

In Gallia donatio vim non habet, nisi ex die acceptionis. Edicto 1731. *art.* 5. 10. *et* 13.

Nequidem in causa pia, ibid. art. 5. contra. l. 15. *cod. de sacr. Eccl.*

1965. Senectus ad donationem faciendam sola non est impedimento, *l.* 16. *cod. h. t. vide* 1489.

Mutus et surdus donare non prohibentur, *l.* 33. §. 2. *h. t. vide* 130.

Nec si mutus et surdus sit, modo ex casu vel morbo, et litteras sciat, *l.* 10. *cod. qui test fac. poss. vide* 1490.

Post contractum capitale crimen donationes factae valent, nisi *si jam* condemnatio secuta sit, *l.* 15. *h. t. et sic legit Goth. ibi. vel accusatio coepta. Cujac. ibid.*

Post crimen vero perduellionis, ratae donationes esse non possunt. *l.* 31. *in f. h. t. vide* 2417.

1966. Ex modo vel conditione donatio pendere potest. *tot. tit. cod. de donat. quae sub.*

Impossibilis *vero* conditio pro non scripta habetur, *l.* 8. *cod. de cond. ob caus. vide* 1816.

Etiam ad tempus certum vel incertum facta valet, *l.* 2. *cod de donat. quae sub.*

Lex *enim*, quam rebus suis donator dixit, servanda est, *l.* 9. *cod. h. t.*

Modo incontinenti pactum habitum sit, *l.* 22. *eod. tit. vide* 136.

Perfecta vero conditiones non capit, *l.* 4. *cod. de donat. quae sub.*

Idcirco, multum interest causa donandi fuit, an conditio, si causa fuit, cessat repetitio, si conditio, repetitioni locum fore. *l.* 3. *h. t.*

1967. *Omnium bonorum donatio non valet. Goth. in l.* 15. *cod. de pact.*

Cum libertas testamenti faciendi auferri non possit. *d. l.* 15.

Si quid supra legitimam definitionem fuerit

donatum, hoc quod superfluum est, tantummodo non valet, *l* 34. *cod. h. t.*

In Gallia vero, praesentium et futurorum bonorum donatio non valet, nequidem quoad bona praesentia. Edicto 1731. *art.* 15. *vide* 2664. 2689.

1968. Necesse est donationes INSINUENTUR, ut obtineant inconcussam et perpetuam firmitatem, *l.* 30. *cod. h. t. vide* 1290.

Apud judicem vel magistratum, *ll.* 25. *et* 30. *cod h. t.*

Si 500. solidos excedant, *l.* 36. §. 3. *eod. t. indistincte in Gallia, si de immobilibus. Ordin. Molin.* 1566. *art.* 58. *et Declar.* 17. *Febr.* 1731. *art.* 1.

Si de mobilibus cum effectu translatis necesse non est, nec si non translatis, nisi 1000. *lib. excedant. ibid. art.* 7.

Solis donationibus ascendentium in contractu matrimoniali excipiendis. ibid. art. 19.

Nequidem si de minoribus, Ecclesiis, vel pauperibus agatur, quamvis administratores solvendo non sint. Edicto 1731. *art.* 32.

Insinuatio intra 4. *menses, et intra* 6. *erga absentes a regno, fieri debet. Ord. Molin.* 1566. *art.* 58.

Et quamdiu donator vivat fieri potest, tunc vero si post tempus statutum sit, a die tantum insinuationis donatio effectum habet. Edicto 1731. *art.* 26.

1969. Necessitas TRADERE imponitur donatori, hoc quod donare existimavit, *l.* 35. §. *ult. cod. h. t.*

Qui autem donando usumfructum retinuit, continuo tradidisse videtur. *l.* 28. *cod h. t.*

1970. Non tenetur donator in solidum, sed in

quantum facere potest, convenitur, *ll.* 12. *et* 33 *h. t. l.* 33. *de jure dot.*

Nisi fructuum nomine, si fundum donatum non restituat, *l.* 41. §. 1. *de re jud.*

Omni *autem* aere alieno deducto facere posse intelligitur, *l.* 54. *solut. matr.* in caeteris *vero* nullo deducto, *l.* 49. *de re judic.*

Nec *tamen* totum quod habet extorquendum est, sed et ipsi ratio habenda ne egeat, *l.* 19. *in f. de re jud.*

Utque ipsi aliquid sufficiens relinquatur, *l.* 30. *eod. t.*

Ne liberalitate sua inops fieri periclitetur, *l.* 50. *eod. tit.*

Nisi si debitor delegatus est donationis causa, *l.* 41. *eod. t.*

Quia nihil donavit ei a quo convenitur, *l.* 33. §. 3. *h. t.*

Nec donatum ab eo petitur, sed creditor debitum persequitur. *l.* 33. *de novat.*

1971. De mora solutionis pecuniae donatae, usuras non deberi, summae aequitatis est,. *l.* 22. *h. t. secus de mora judiciali.*

Maxime cum in bonae fidei contractibus, donationis species non deputetur. *ibid. vide* 1695.

Ex EVICTIONE non tenetur qui donavit, *l.* 18 §. 3. *h. t.*

Nisi de ea cautum sit, *l.* 2. *cod. de evict.*

Qui vero dolo fecit, sumptus praestabit. *d.* §. 3.

1972. Qui ex causa lucrativa debet, *veluti donator*, si eadem res ex lucrativa causa ad creditorem pervenerit, liberatur, *l.* 17. *de oblig. et act. l.* 83. §. 6. *de verb. oblig. vide* 2286. 1630. 2722.

Dotis vero promissio non videtur lucrativa causa. *l.* 19. *de oblig. et act.*

1973. Nec ascendentes donationes REVOCARE possunt, nisi personam constabit fuisse INGRATAM, *l. pen. cod. de revoc. donat. vide* 340.

Veluti si injurias atroces in donantem effundat, *l. ult. eod. t.*

Vel manus impias inferat. *ibid.*

Vel jacturae molem ex insidiis suis ingerat, quae non levem sensum substantiae donatoris imponat. *ibid.*

Vel vitae periculum aliquod ei intulerit. *ibid.*

Vel conditiones implere minime voluerit. *ibid.*

Si donatrix mater secundo nupserit, vide 1248.

1974. Haec actio (*revocatoria*) nec in haeredem datur, nec haeredi, *l. 7. et l. ult. cod. de revoc. don.*

Si ipse qui hoc passus est, tacuerit. *d. l. ult.*

Nec adversus dotis promissionem, *l.* 69. §. 6. *de jure dot. vide* 1257.

1975. Donatio facta ei qui nos ab hostibus vel latrunculis eripuit, irrevocabilis est, *l.* 34. §. 1. *h. t.*

Quasi *pretium* eximii laboris, quod contemplatione salutis certo modo aestimari non placuit. *d.* §. 1. *vide* 537. *proprie enim non est donatio. Goth. ibi.*

Quoniam officiorum mercedes extra causam donationum sunt. *l.* 19. §. 1. *h. t.*

1976. Si umquam filios non habens donatione largitus, postea susceperit liberos, totum quidquid largitus fuerat, revertatur, *l. 8. cod. de rev. don.*

Quia non praesumitur de liberis cogitasse. Goth. in l. 9. eod. t. vide 1821.

Nec obstat, si revocationi cum juramento renuntiavit. Goth. ibi. vide 137. *porro si suscepti liberi moriuntur vivo donatore, convalescit donatio. Goth. ibid. vide* 1823.

1977. Affectionis gratia, neque honestae, neque inhonestae donationes sunt prohibitae. *l.* 5. *h. t. veluti* circa meretrices. *ibid. nisi immodicae sint.*

1978. Si causa donandi secuta non sit, nihilominus cessat repetitio, si conditio non impleatur. reptitioni locus erit, *l.* 2. *in f. et l.* 3. *h. t.*

Si jure prohibita? Vide 1295.

Tit. VI.

De mortis causa donationibus, et capionibus.

Cod. VIII. 57. Novel. 87. 101.

1979. Mortis causa donatio est, cum quis *magis* habere se vult quam eum cui donat, magisque eum quam haeredem suum, *ll.* 1. *et* 35. §. 2. *h. t,*

Vice legatorum fungitur, *l.* 3. §. 17. *de bon. libert.*

Modo in forma codicillorum sit, alioquin prohibetur, nisi in contractu matrimonii. Edicta 1731. *art.* 3.

1980. Quinque testibus praesentibus perfici debet. *l. ult. cod. h. t. vide* 1616.

1981. Quodcumque in legatis juris est, id in mortis causa donationibus, *l.* 37. *h. t.*

Quia legatorum instar obtinent, *l.* 17. *h. t.*

Et omnes effectus sortiuntur, quos ultimae habent liberalitates, *l. ult. cod. h. t. vide* 1625.

Idcirco non videntur perfectae antequam mors insequatur. *l.* 32. *h. t.*

1982. Si ita donatur mortis causa ut nullo casu revocetur, perinde habetur atque alia quaevis inter vivos, *l.* 27. *h. t.*

Verum, haec clausula dissentanea est a natura donationis causa mortis. Goth. in d. l. 27.

Haec enim poenitentia revocatur. *l.* 30. *h. t.*

1983. FILIUS-FAM. mortis causa donare, patre permittente, potest *l.* 25. *in f. h. t.*

Quod hodie abrogatum videtur. Edicto Febr. 1731. *art.* 3. *attamen cum permittat in codicillis causa mortis disponere nihil obstat quin pater permittat filio relinquere quod velit in forma codicillorum, quod similem habet effectum*

LIBER XL.

TIT. XII.

De liberali causa.

COD. VII. 16.

1985. LIBERTAS est naturalis facultas ejus quod cuique facere libet, nisi si quod vi aut jure prohibetur, *l.* 4. *de statu hom.*

Favor libertatis saepe benigniores sententias exprimit. *l.* 32. *in f. ad l. falc. vide* 443. 2038. 48.

1986. Servitus est constitutio juris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subjicitur, *l.* 4. §. 1. *de statu hom.*

De statu hominum, vide 46. . . .

LIBER XLI.

TIT. I.

De acquirendo rerum dominio

1990. *DOMINIUM est proprietas rei. Cujac. h. t.*

Acquiritur aut jure gentium, aut jure civili, *l.* 1. *h. t. vide* 4. 5.

Per nosmetipsos et per eos quos in potestate habemus, *l.* 10. *h. t.*

Non *tamen* videtur quis capere quod erit restituturus, *l.* 71. *de verb. signif. vide* 2010.

Nec intelligitur alienare qui occasione acquirendi non utitur, *l.* 28. *eod. tit.*

Vel qui possessionem dumtaxat amittit, *l.* 119. *de regul. jur.*

Differentia inter dominium et possessionem, haec est, quod dominium nihilominus ejus manet, qui Dominus esse non vult, *l.* 17. §. 1. *de acq. vel amitt.*

Secus de possessione, vide 2009.

Item, dominium sine facto nostro ad alium non transfertur. *l.* 11. *de regul. jur.*

1991. Jure gentium et per ALLUVIONEM nobis acquiritur, *l.* 7. §. 1. *h. t.*

Si vi fluminis allata radices egerint. *ibid.* §. 2. *vide* 2001.

Antea vero condici possunt a Domino, *l.* 4. §. 2. *de reb. credit.*

ALVEUS a flumine relictus, eorum est qui prope ripam praedia possident, *l.* 7. §. 5. *h. t. vide* 2014.

Idem, de insula nata, *l.* 56. *h. t.*

Ager *vero* in formam insulae a flumine reda-

ctus, ejus est, cujus et fuit, *l.* 7. §. 4. *h. t.*

Si flumen reliquit alveum, qui erat inter insulam et fundum vicini, dividitur alveus in eos, *l.* 56. §. 1. *h. t.*

Inundatio speciem fundi non mutat. *l.* 7. §. 6. *h. t.*

1992. Quae ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium fiunt, *l.* 5. *in f. h. t.*

Sicut et ferae, bestiae, volucres et pisces, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Nec interest ut in suo fundo quisque capiat, an in alieno, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Quod *enim* nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur, *l.* 3. *h. t. vide* 2693.

Potest *tamen* a Domino fundi jure prohiberi ne ingrederetur. *l.* 3. §. 1. *h. t.* venandi aucupandique gratia. *ibid.*

1993. Si quod ceperimus evaserit, et in naturalem libertatem se receperit, nostrum esse desinit, et rursus occupantis fit, *l.* 3. *in f. h. t. vide* 518.

Nisi si mansuefactum emitti ac reverti solitum sit, *l.* 4. *h. t.*

Eo usque enim nostra sunt animalia, donec revertendi animum habent, *l.* 5. §. 5. *h. t.*

Quamvis ferae naturae sint, ut apes, pavones et columbae. *ibid. vide* 2013. 2328.

Proinde examen quod ex alveo nostro evolaverit, eo usque nostrum esse intelligitur, donec in conspectu nostro est, nec difficilis ejus persecutio, *l.* 5. *et* §. 4. *h. t.*

Gallinarum et anserum non est fera natura itaque in dominio nostro tenentur, licet ignoremus ubi sint. *l.* 5. §. 6. *h. t.*

Idem, in ovibus et porcis, *l.* 44. *h. t.*

Nec obstat, si alter a lupo eripuerit. *ibid.*

1994. Qui missilia jactat in vulgus, excepturum Dominum licet ignorans efficit. *l.* 9. §. 7. *h. t.*

Cum *enim* pro derelicto habet, simul intelligitur voluisse alicujus fieri, *l.* 5. *in fine pro derel.*

Iisdem modis res desinunt esse nostrae, quibus acquiruntur, *l.* 1. *eod. t.*

Qui alienum quid jacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, *l.* 43. §. 4. *de furt.*

Licet cujus sit, ignoret. *ibid vide* 2703.

Nisi quasi redditurus ei, qui ostendisset rem suam esse. *ibid.* §. 8.

Et libellum proponat se invenisse continentem. *d.* §. 8.

Denique si nullus sit possessor, nullum furtum fit, *l.* 1. §. 15. *si is qu. test.*

Cum furtum non fit, nisi sit cui fiat, *l.* 43. §. 5. *de furt.*

Alia causa est earum rerum, quae in tempestate levandae navis causa ejiciuntur, *l.* 9. §. *ult. h. t. vide* 760.

Nec pro derelicto usucapiuntur, *l.* 7. *pro derel.*

Sed habentur pro deperdito, *l.* 21. §. 1. *de acq. vel amitt.*

Idcirco, qui eas lucrandi animo abstulit, furtum committit, *l.* 9. *in f. h. t.*

Plurimum enim interest peritura colligere, an quae servari possint flagitiose invadere, *l.* 4. §. 1. *de incend. vide* 2344.

Nisi a nave derelinquentis animo aliquid jactavit, *l.* 43. §. 11. *de furtis.*

Quod plerumque credendum est, cum sciat periturum. *ibid.*

Lapilli et gemmae, caeteraque quae in litore inveniuntur, jure naturali nostra statim fiunt

l. 3. *de divis. rer. l.* 1. §. 1. *de acq. vel amitt.*

1995. THESAURUS est vetus quaedam depositio pecuniae cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat, *l.* 31 §. 1. *h. t.*

Sive condita ab ignotis Dominis tempore vetustiori mobilia, *l. un. cod. de thesaur.*

Sic fit ejus qui invenerit, quod non alterius sit, *l.* 31. §. 1. *h. t.*

Non vero si pecunia forte deperdita, vel per errorem non ablata, *l.* 67. *de rei vindic. cum thesaurus non sit. Goth. ibi.*

Vel si condita sit, ita ut locum in memoria non repetet, qui condidit, *l.* 44. *de acqu. vel amitt.*

Inventus in alieno fundo thesaurus, partitur cum locorum Domino, *l. un. cod. de thesaur.*

Quia dimidium inventori semper placet relinqui, *l.* 63. *in f. h. t.*

Modo casu, non studio perscrutandi inventus sit. *d. l. un.*

Qui vero invito Domino vel ignorante, opes abditas suo nomine perscrutatur, et totum Domino reddere compellitur, et velut temerator punitur. *d. l. un.*

Si in publico loco inventus sit, dimidium fisco vindicatur. *l.* 3. §. 10. *de jure fisci.*

1996. Quod in MARE aedificatum est, fit privatum, *l.* 10. *de divis. rer.*

Velut in litore maris, *l.* 14. *h. t. vide* 2088. 2091.

Quamdiu aedificium manet, *l.* 6. *de divis. rer.*

Quod sublato in pristinam causam recidit. *ibid. et l.* 14. §. 1. *h. t.*

Nam quod mari occupatum est, fit publicum, *l.* 10. *de divis. rer.*

Verum etiam manu prohibendus est aedificare, si cum incommodo caeterorum id faciat. *l.* 50. *h. t.*

1997. Si quisquam in FLUMINIS publici diverticulo solus pluribus annis PISCATUS sit, alterum eodem jure uti prohibere potest, *l.* 7. *de divers. temp. vide* 2088.

Si adhuc sit in possessione piscandi. Goth. ibi.

Usurpatum et hoc est, tametsi nullo jure, ut quis prohiberi possit ante aedes meas, vel praetorium meum piscari, *l.* 13. *in f. de injur.*

Qui autem in ripa fluminis aedificat, non suum facit. *l.* 15. *h. t. vide* 2088.

1999. Nuda TRADITIO nunquam transfert dominium, sed ita, si venditio aut alia justa causa praecesserit, *l.* 31. *h. t. vide* 133.

Modo sciens tradiderit, quia nemo errans rem suam amittit, *l.* 35. *h. t. vide* 1228.

Item, transfertur, si sciente venditore, emptor diu in possessione fuit, licet in instrumento comprehensum non sit, quod tradita sit, *l.* 2. *cod. de acq. vel amitt.*

Interdum et sine traditione, veluti si rem quam commodavi aut locavi tibi, aut apud te deposui, vendidero tibi, *l.* 9. §. 5. *h. t. vide* 2009.

Idem, de mercibus in horreo repositis, si claves horrei tradidero emptori, *l.* 9. §. 6. *h. t. vide* 2005.

2000. Tale transfertur dominium, quale fuit apud eum qui tradit, *l.* 20. §. 1. *h. t. vide* 2658. 980.

Qui dominium non habet, *tantummodo* causam dominii praestare potest, ut creditor pignus vendendo, *l.* 46. *h. t.*

Item, incerta pars nec tradi, nec capi potest, veluti *quidquid mei juris in eo fundo est, l.* 26. *de acqu. vel amitt. sed quasi tradi, quia cedi potest. Goth. ibi.*

Incorporales res traditionem et usucapionem non recipiunt, *l.* 43. §. 1. *h. t. intellige veram secus de ficta traditione, ut* si quis uti patiatur servitute, *l.* 1. *in f. de serv. rust.*

Usus enim juris pro traditione possessionis accipiendus est, *l. ult. de servit.*

Traditionibus et usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur· *l.* 20. *cod. de pact.*

2001. Si quis sciens alienum agrum sevit, vel *in eo* plantas imposuit, postquam hae radicibus terram fuerint amplexae, solo cedunt, *l.* 11. *cod. de rei vindic. vide* 1170. 1991.

Sed sumptus servat contra vindicantem dominium, exceptione doli. *ibid.*

2002. Duorum in solidum dominium, vel possessionem esse non posse *constat, l.* 5. §. 15. *commod. vide* 2127.

Nec nisi ex una causa contingere, *l.* 3. §. 4. *de acqu. vel amitt.*

TIT. II.

De acquirenda vel amittenda possessione.

COD. VII. 32.

2004. POSSESSIO appellata est a pedibus, quasi positio, *l.* 1. *h. t.*

Usus est rei, si usum accipias pro detentione. Cujac. h. t.

Alia civilis est, alia naturalis, *l.* 3. §. *ult. ad exhib.*

Plurimum facti habens, *l.* 19. *ex qu. caus. maj.*

Verum, non incipit possidere qui affectionem tenendi non habet, licet maxime corpore suo rem contingat, *l.* 1. §. 3. *h. t.*

Unde tenere potest qui possidere non potest quia possessio non tantum corporis, sed et juris est, *l.* 49. §. 1. *h. t.*

Incertam partem rei possidere nemo potest. *l.* 32. §. 2. *de usucap vide* 2000.

2005. Nulla possessio acquiri potest, nisi animo et corpore, *l.* 8. *h. t. l.* 153. *de regul. jur.*

Apprehenditur etiam oculis et affectu, *l.* 1. §. 21. *h. t.* et demonstratione, *l.* 18. §. 2. *h. t.* Et clavium traditione. *d.* §. 21. *vide* 1999. Non tamen animo solo. *l.* 3. §. 6. *h. t.*

2006. Acquiri potest per procuratorem, tutorem et curatorem, *l.* 1. §. 20. *h. t.*

Et per hanc possessionem dominium, *l.* 20. *in f. de acqu. rer. dom.*

Nobis etiam ignorantibus, *l.* 13. §. 1. *eod. tit.*

2007. Nemo sibi causam possessionis mutare potest, *l.* 3. §. 19. *h. t.* causam, *id est, titulum. Cujac. in cod. h. t.* sive civilem sive naturalem, *l.* 2. §. 1. *pro haerede.*

Si non habeat aliam causam possidendi, *l.* 19. §. 1. *h. t. veluti* si colonus fundum emerit, *l.* 33. §. 1. *de usurp. et usuc.*

Vel si a Domino institutus fuerit. *d.* §. 1.

2008. Possessio ita demum legitima est, cum omnium adversariorum silentio et taciturnitate firmatur. *l.* 10. *cod. h. t.*

2009. Possessio amitti et animo solo potest, quamvis acquiri non potest, *l.* 3. §. 6. *h. t.* (*secus de dominio. vide* 1990.)

Dum quisque constituit se nolle possidere, *l.* 17. §. 1. *h. t.*

Vel si rem propriam conduxit, *ll.* 19. 37. *h. t.*

Imo non amittitur nisi animo simul et corpore, *l.* 8. *h. t. l.* 153. *de regul. jur. solve, si inchoes amittere a corpore, tunc et animi actus requiritur, si ab animo incipis, solus animus sufficit. Goth. in d. l.* 8.

Si quis per alium possidet, ut puta per colonum, non aliter amittitur possessio quam si alius possessionem ingressus fuisset. *l.* 44. §. 2. *h. t.*

2010. Possessio solo animo retinetur, *l.* 4 *cod. h. t.*

Licet alius in fundo sit, *l.* 3. §. 7. *h. t.*

Aliud est *enim* possidere, longe aliud in possessione esse, *l.* 10. §. 1. *h. t*

Unde qui invito Domino rem ab eo emptam possidet, non pro emptore possidet, sed praedo est, *l.* 5. *h. t.*

Nec debet ignoranti tolli possessio, *l.* 46. *in f. h. t.*

Item, non videtur possessionem adeptus, is, qui ita nactus est, ut eam retinere non possit. *l.* 22. *h. t. vide* 1990.

2011. Qui dolo desiit possidere, pro possidente damnatur, *l.* 131. *de regul. jur. vide* 367.

Vel si dolo fecit quominus haberet, *l.* 150. *de regul. jur. vide* 1600. 2075.

Quia pro possessione dolus est. *l.* 131. *eod. tit.*

2012. Possidere videmur. quisquis nostro nomine sit in possessione, *ll.* 9. 25. §. 1. *h. t. vide* 2033.

Qui autem pro alio possidet, si alteri prodiderit, nihil Domino praejudicii generatur, *l. ult. cod. h. t.*

Puta si pensionem Domino solverit, qui

rem conductam vendidit, *l.* 32. §. 1. *de acqu. vel amitt.*

Ne ex aliena malignitate alienum damnum emergat. *d. l. ult. vide* 2661.

Si autem Dominus fundum, quem ab usufructuario conduxerat, vendidit, et nihilominus pensionem ususfructuario solvit, amittitur ususfructus, *l.* 29. *quib. mod. ususfr.*

Tunc enim non usufructuarii nomine, sed suo fruitus est emptor. *ibid.*

Sed Dominus qui vendidit, tenetur ex locato. *ibid. et quidem ex dolo.*

2013. Possideri possunt quae sunt corporalia, *l.* 3. *h. t. incorporalia quasi possidentur. Goth. ibi, vide* 2025.

Neque ususfructus, neque usus possidentur, *l.* 1. § 8. *quor. legat.*

Imo naturaliter videtur possidere is, qui usumfructum habet, *l.* 12. *h. t. solve, detentio pro possessione est, cum* et naturaliter a fructuario teneatur, *l.* 49. *h. t.*

Columbas et apes possidemus, quia secundum consuetudinem redeunt, *l.* 3. §. 16. *h. t.*

Non quarum natura fera est. *l.* 3. *in f. de acq. rer. dom. vide* 1993.

2014. Desinimus possidere locum quem flumen aut mare occupaverit, *l.* 3. §. 17. *h. t.*

Quia publicus efficitur, *l.* 10. *de divis. rer.*

Nisi ex inundatione et recessu fluminis restitutus, *l.* 30. §. 3. *de acqu. rer. dom. vide* 484. 1991.

Nec possidere desinimus, *l.* 30. §. 3. *h. t.*

Demersae *enim* rei possessionem non retinemus, dominium retinemus. *l.* 13. *h. t.*

2015. *Accessiones possessionum sunt CONJUNCTIONES temporum, quibus duo aut plures*

eandem rem possident. Goth. in l. 14. *de div. temp.*

In sola aequitate consistunt. *d. l.* 14.

Tribuuntur his qui in aliorum locum succedunt. *d. l.* 14. §. 1.

Et haeredibus, etiam ulterioribus, *l.* 2. §. 18. *pro empt.*

Si res medio tempore a nullo possessa sit, *l.* 20 *de usurp. et usuc.*

Vacuum enim tempus prodest, *l.* 31. §. 5. *eod. tit.*

Accessio *vero* sine nostro tempore nobis prodesse non potest, *l. ult. de div. temp.*

Qui ex persona auctoris utitur, uti debet cum sua causa, suisque vitiis, *l.* 13. §. 1. *h. t.* nam successorem auctoris sui culpa comitatur, *l.* 11. *cod. h. t. vide* 2026. 2651.

Verum, auctoris vitium possessioni non nocet, *l.* 5. *de divers. temp. modo aliud sit, quam reale Goth. ibid. vide* 2027.

Idcirco usucapere possum quod auctor meus usucapere non potuit. *d. l.* 5.

Item, possessio nisi naturaliter comprehensa, ad haeredem non transit, *l.* 23. *h. t. quod fallit in Gallia ex regula*, le mort saisit le vif. *Goth. ibi.*

2016. Possessorem cogi dicere TITULUM possessionis suae, incivile est, *l.* 11. *cod. de petit. haered. vide* 452.

Dum actor in probatione dominii cessat, *l.* 2. *cod. de probat. vide* 1185.

Nec possessor restituere cogitur, nisi suam intentionem implenti, *l. ult. cod. de rei vindic. vide* 379.

Cogitur tamen ut dicat utrum pro possessore, an pro haerede possideat. *l.* 11. *cod. de pet. haeredit.*

2017. Nihil commune habet proprietas cum possessione, *l.* 12. §. 1. *h. t. vide* 1990.

Nec misceri debent, *l.* 52. *h. t.*

Ideo prius pronuntiet judex uter possideat, *l.* 35. *h. t. l.* 37. *de judic. vide* 2106. 553.

Et tunc de dominio quaeratur. *d. l.* 35. *vide* 1000.

Intellige de judice ejusdem loci, *ut de utroque cognoscat. l. un. cod. ubi de possess.*

2018. Qui universas aedes possidet, singulas res, quae in aedificio sunt, non videtur possedisse, *ll.* 30. *h. t.* 7. §. 11. *de acq. rer. dom* 23. *de usurp. et usuc.*

Idem, de nave et de armario. *d l.* 30.

2019. Eandem rem in solidum duo possidere non possunt, *l.* 19. *de precar vide* 2002.

Nam neque justae, neque injustae possessiones duae concurrere possunt. *ibid.*

2020. *De re vi amissa.* 2105... *uti possidetis.* 2113.

TIT. III.

De usurpationibus et usucapionibus.

COD. VII. 26. NOVEL. 119. CAP. 7. 8.

2023. USURPATIONEM Oratores frequentem usum vocant, *l.* 2. *h. t. sive interpellatio est ut fiat interruptio. Goth. ibi. vide* 2162.

De continuata sive juncta possessione, vid. 2015

2024. USUCAPIO est adjectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti, *l.* 3. *h. t.*

Sive dominii adeptio. Vulp tit. 19. §. 8.

Alienationis verbum etiam usucapionem continet, *l.* 28. *de verb. signif.*

Veluti si quis non utendo amisit servitutem. *ibid.*

Bono publico introducta est, ne quarumdam rerum diu et fere semper incerta dominia essent, *l.* 1. *h.* t.

Utque aliquis litium finis esset, *l. ult. pro suo.*

Non quasi nudum tempus vim habeat, sed ex causa legitima cum tempore, quasi qui tanto tempore, res suas non persequitur, videatur eas alienare. Goth. in d. l. ult.

2025. *Ad usucapionem requiruntur quinque conditiones.*

1.° POSSESSIO cum sine possessione usucapio contingere non possit, *l.* 25. *h. t.*

Nec usucapiuntur res incorporales, *l.* 43. §. 1. *de acqu. rer. dom.*

Nec possideri intelligitur jus incorporale, *l.* 4. §. 27. *h. t. vide* 2013.

Usucapionem *enim* recipiunt maxime res corporales, *l.* 9. *h. t.*

Idcirco non usucapiuntur servitutes, nisi una cum aedificiis, *l.* 10. §. 1. *h. t. vide* 448.

Libertatem vero servitutum usucapi posse, verius est, *l.* 4. §. 29. *h. t.*

Qui ampliores fines fundi empti possedit, totum usucapit, licet venditi non sint. *l.* 2. §. 6 *pro empt.*

Quoniam universitas ejus possideatur, non singulae partes. *ibid. l.* 30. *de acq. vel amitt.*

Pupillus sine tutoris auctoritate usucapit, si animum possidendi habeat. *l.* 4. §. 2. *h. t.*

2026. 2.° Requiritur verus sive justus TITULUS *l.* 5. *cod. de praescr. longi temp.*

Veluti pro emptore, *l.* 2. *pro empt.*

Pro suo, ex qualibet causa, *l.* 1. *pro suo,*

etiam lucrativa, *l.* 11. *cod. de praescr. longi temp. l.* 5. *h.* t.

Pro soluto, in eo qui rem debiti causa recepit, *l.* 1. *pro sol.*

Pro haerede, usucapio locum non habet, *l.* 1. *cod. de usuc. pro haer*

Cum vitium possessionis perdurat ad successorem, *l.* 11. *cod. de acqu. vel retin. l.* 11. *de div. temp. praescr.*

Nec jus successionis sine justo titulo prodest, *l.* 4. *cod. de praescr. longi temp.*

Nisi si putet rem ex haereditate esse, quae non sit, *l.* 3. *pro haer.*

Pro legato prodest, *l. ult. pro legat.* etiam si non jure legatum relictum sit. *ibid.* et ab haerede perperam traditum, *l.* 4. *in f. pro suo.*

Modo cum legatario testamenti factio sit, *l.* 7. *pro leg.*

Pro donato prodest, si res tradita sit, *l.* 1. *pro don.*

2027. 3.° Requiritur BONA FIDES, *l.* 2. *cod. de praescr. longi temp.*

Alienantis *quoque* mala fides nocet emptori, *auth.* malae fidei. *cod. eod. tit.*

Si verus Dominus ignoret suum jus, et alienationem factam. *ibid.*

Nisi auctor rem suam existimans, bona fide eam vendat aut donet, aliquo errore deceptus, *l.* 36. *h. t.*

Olim bona fide accipiens usucapiebat, *l.* 38. *h. t.*

Haeres ejus qui bona fide rem emit, usu non capiet sciens alienam, si modo ipsi possessio tradita sit, *l.* 43. *h. t.*

Item, nec res furtiva usucapi potest, *ll.* 4. §. 6. *h. t.* 84. *de furtis*, nec subrepta, *l. ult. h. t.*

Nec vi possessa, *l.* 4. §. 25. *h. t. l. ult. vi bon. rapt.*

Nec clam, *id est*, si furtive ingressus est possessionem, et controversiam timens, *l.* 6. *de acqu. vel amitt.*

Nec precario, veluti si pro alieno possideat, *l.* 13. *h. t.* ne quidem 30. ann. *l.* 2. *cod. de praescr. trig. vide* 2009.

Item, ubi lex inhibet usucapionem, bona fides possidentis nihil prodest, *l.* 24. *h. t.*

Item, nunquam in usucapionibus juris error possessori prodest, *l.* 31. *h. t. l.* 8. *de jur. et fact. ign. vide* 1226.

Facti vero prodest. *d. l.* 8. *vide* 1228.

Superveniens mala fides, etiam denuntiatione Domini, non nocet, *l.* 13. *pro empt. vide* 1163. *sed contrarium apud nos praevaluit, ex Canonistarum sententia. Argentr. art.* 266. *cap.* 4. *n.* 7.

2028. 4.° Requiritur continuata POSSESSIO, nec interrupta inquietudine litis, *l.* 2. *cod. de praescr. longi temp.*

Per DECENNIUM adversus praesentes, et vicennium adversus absentes, *l.* 7. *cod. qu. non objic.*

Inter absentes dicitur, si in aliis locis miles sit, *l. ult. eod. tit.*

Vel absentia justa sit, *l.* 2. *cod. eod. tit.*

Et ob necessitatis publicae obsequium, *ll.* 2. et 4. *eod. tit. vide* 279.

Vel maxime fortuito casu. *d. l.* 4.

Si quibusdam annis praesentia, quibusdam absentia intervenit, tot anni adjiciuntur super decennium, quot annis ex decennio fuit absens, *auth.* quod si. *cod. de praescr. longi temp.*

Item, absens est, qui non est in loco quo

petitur, *l.* 199. *de verb. signif.* id est, in eadem Provincia. *l. ult. cod. de praescr. longi temp. aliud est enim absentem esse, aliud pro absente haberi.*

2030. 5.° Requiritur ut res ALIENATIONEM recipiat, nec usucapiuntur res sacrae, sanctae, publicae, *l.* 9. *h. t. vide* 71. 913.

Nec fiscales, *l.* 18. *h. t vide* 2161. 2549,

De pupillaribus, vide 1400. 2157.

2031. Qui pignus persequitur, a longi temporis praescriptione excluditur, *l.* 1. *cod. si adv. cred. praescr. vide* 2159.

Salva personali actione adversus debitorem. *ibid. vide.* 2156.

2032. Res MOBILES continuo triennio usucapiuntur, *l. un. cod. de usuc. transf. vide* 2158.

A bonae fidei possessore, et justum titulum habente. *ibid.*

Nisi furtivae sint, aut vi possessae. §. *furtivae quoque* 2. *instit. de usucap. vide* 2027.

Si non prius in potestatem Domini res revertatur, *l.* 4. §. 6. *l. ult. h. t.*

Non autem intelligitur rediisse, si ignoravit subreptam sibi fuisse, *l.* 7. §. 7. *pro empt.*

Qui sciens alienam rem vendidit vel tradidit, ex hoc furtum committit. §. *quod autem* 3. *instit. de usucap.*

2033. Qui pignoris causa fundum creditori tradidit, intelligitur possidere. *l.* 36. *de acqu. vel amitt. vide* 2012.

LIBER XLII.

TIT. I.

De re judicata etc.

Cod. VII. 52. 53.

2037. Res judicata dicitur, quae finem controversiarum pronuntiatione judicis accipit, *l.* 1. *h. t.*

SENTENTIA est decretum absolutionem vel condemnationem rei continens. Cujac. in cod. de sentent.

INTERLOCUTIO est sententia quae neque condemnationem continet, neque absolutionem. Cujac. h. t.

Sive sententia de articulo causae quodam, non de summa re. ibid.

2038. Tunc universi judices intelliguntur judicare, cum omnes adsunt, *l.* 37. *h. t.*

Nec obstat uni de re non liqueat, *l.* 36. *h. t.* vel contra ille sentiat, *l.* 39. *h. t.*

Id enim quod major pars omnium judicavit, ratum est, cum et omnes judicasse, palam est, *l.* 18. *de recept. arbitr. vide* 298.

Si inter pares numero dissonae sententiae proferantur, pro libertate statutum obtinet, *l.* 38. *h. t. vide* 443. 1985.

Et pro reo, etiam in judiciis publicis. *ibid.*

Et minima summa spectanda est. *ibid* §. 1.

Idem, in testium dictis. *l.* 24. §. 1. *de manum* et creditorum, *l. ult. cod. qui bon. ced. poss. vide* 2059.

2039. Si convenerit inter litigatores quid pronuntietur, non abs re erit judicem hujusmodi sententiam proferre, *l.* 26 *h. t.*

Praeterquam in compromissis *l.* 19. *de recept. arbitr. vide* 297.

2040. Si cum non justo contradictore pronuntiatum est, inefficax est decretum, *l.* 3. *de collus. deteg.*

Vel si contra solidum judiciorum ordinem, *l.* 4. *cod. de sentent. et int.*

Vel si a non suo judice, *l. ult. cod. si a non compet.*

Vel si die feriato, *l.* 4. *cod. quom. et qu.*

Vel si non publice, sed in secreto loco, *l.* 6. *cod. de sent. et int. puta inconsueto. Goth. ibi.*

Vel si contra indefensos minores, *l.* 45. §. 2. *h. t. l.* 6. *in f. cod. quom. et qu. vide* 259.

2041. Quod jussit vetuitve Praetor, contrario imperio tollere et remittere licet, de sententiis contra, *l* 14. *h. t.* nequidem praedecessoris sui, *l.* 1. *cod. sent. rescin. ergo de interlocutoriis DD. ibi. in Gallia non potest indistincte. Goth. ibi.*

Potest tamen beneficio Principis. *tit. cod. de precib. imper. offer. unde quod dicitur,* requete civile.

Item potest si de causa vel disciplina publica, ut in melius redigatur.

Item, judex *delegatus* posteaquam semel sententiam dixit, judex esse desinit, *l.* 55. *h. t.*

Nec amplius corrigere sententiam suam potest, dum officio functus est. *ibid.*

Nequidem eodem die, *l.* 62. *h. t.*

Actorum verba emendare, tenore sententiae perseverante non est prohibitum. *l.* 46. *h. t.*

2042. Praetor quoque jus reddere dicitur, etiam cum inique decernit. *l.* 11. *de jus. et jur. intellige contra aequitatem, non contra jus scriptum. Goth. ibi.*

Propter rerum judicatarum auctoritatem, *l.* 65. §. 2. *ad S. C. Trebell.*

Quia res judicata pro veritate accipitur, *l.* 25. *de statu hom. l.* 207. *de regul. jur.*

Cum sit finis controversiarum, *l.* 1. *h. t.*

Nihilque postea quaeratur. *l.* 56. *h. t. vide* 2147.

2043. Qui una sententia in unam quantitatem condemnati sunt, pro portione VIRILI conveniuntur, *l.* 43. *h. t. l.* 10. §. 3. *de appell.*

Si non singuli in solidum, *l.* 1. *cod. si plur. un. sent.*

2044. *De effectu condemnationis in id quatenus quod facere possit? Vide* 1970. *qui sic damnentur socii?* 898. *conjuges,* 1312. *parentes,* 1904. *donatores,* 1970. milites, *l.* 18. *h. t. ex bonorum cessione.* 2057.

Non vero *eorum* fidejussores, *l.* 24. *h. t.* nec haeredes. *l.* 25. *h. t. vide* 2142.

Facere posse videtur qui dolo fecit quominus possit, *l.* 63. §. 7. *pro socio.*

Non tamen si non dolo, sed culpa facere posse desiit. *ibid.*

2045. Nonnunquam per manum militarem decreta exequi oportet, *l.* 3. *ne vis fiat.*

Ut quis in possessionem inducatur. *ibid.*

Vel ut possessio auferatur ei qui judicato non paruit. *l.* 68. *de rei vindic.*

2046. Condemnatus si ultra 4. menses solvere distulerit, USURAS praestabit, *l.* 2. *cod. de usur. rei jud. in Gallia usurae debentur ex die citationis. Ordin. Aurel.* 1560. *art.* 60.

Tempus judicati nonnunquam arctat vel prerogat judex, *ll.* 2. 31. *h. t.*

Diesque dat debitoribus ad solvendum. *d. l.* 31. *vide tamen* 2278.

2047. Etiam NOMINA jure pignoris capit qui exequitur judicatum, *l.* 15. §. 8. *h. t. l.* 5. *cod. de exec. rei jud. l.* 1. *cod. de praet pign. vide* 1044.

Si nihil aliud sit quod capi possit, *d.* §. 8. *indistincte vero apud nos.*

In venditione pignorum captorum primo res mobiles, deinde immobiles, quod si non sufficiant, tunc pervenietur ad jura, *l.* 15. §. 2. *h. t. vide* 1085.

Et STIPENDIA deficientibus aliis rationibus, *l.* 4. *cod. de exec. rei jud.*

Et eodem modo de commodis Ecclesiasticis. Goth. in Novel. 53. *cap.* 5. *quamvis contra sentire videatur de praebendis et fructibus beneficiorum in d. l.* 4. *et recte quoad quotidianas distributiones.*

2048. Nimis propere judex pignora capit et distrahi jubet, ante rem judicatam, *l.* 1. *cod. de exec. rei jud.*

Recte tamen apud nos in jurisdictione submissionum.

2049. *De exceptione rei judicatae, vide* 2147. . .

Tit. II.

De Confessis.

Cod. VII. 59.

2050. CONFESSUS *in jure* pro judicato est, *ll.* 1. 3. 6. *h. t. un. cod. h. t.*

Et quodammodo sua sententia damnatur, *l. 1. h. t.*

Nec a sua confessione recedere potest, *l. un. cod. h. t. l.* 29. §. 1. *de donat. vide* 1187.

Cum in confitentes nullae partes sunt judicantis, *l.* 25. §. *ult. ad l. aquil. praeterquam in criminalibus judiciis. Goth. in d.* §. *ult.*

Verum non fatetur qui errat, nisi jus ignoraverit. *l.* 2. *h. t. vide* 1228.

2051. Qui TACET non utique fatetur, sed tamen, verum est eum non negare, *l.* 142. *de regul. jur. vide* 2706.

Qui apud Praetorem omnino non respondit, contumax est, *l.* 11. §. 4. *de interr. in jure, vide* 589.

Ita ut si primum tenebatur in partem, postea in solidum conveniatur, quia Praetorem contemnere videtur. *d.* §. 4.

2052. In *CRIMINALIBUS plerumque scinditur confessio. Goth, in l.* 4. *ad l. aquil. puta, si quis ad sui defensionem interfecisse dixerit, quia adversus interficientem ipsum homicidium facit. Goth. ibid.*

Jus enim male praesumit adversus eum qui interfecit, proinde onus probationis in eum transferendum est. Goth. ibid.

2053. *In civilibus confessio non scinditur, verum qui dicit,* mutuum dedisti, sed solvi, *non est securus. In civilibus ergo scinditur confessio? Sed tunc, quia duabus enuntiationibus utitur, non autem fatetur qui ita excipit,* solvi actori quidquid debeo. *Goth. in l.* 9. *de except. praescr.*

2054. Non utique existimatur confiteri de intentione adversarius, quia exceptione utitur. *l.* 9. *de except. praescr.*

2055. *De interrogationibus in jure, vide* 587. . . .

Tit. III.

De cessione bonorum.

Cod. VII. 71. Novel. 135.

2056. *Honestius est CEDERE bonis, quam pati ex edicto bonorum venditionem. Cujac h. t.*

Ex bonorum cessione salva manet existimatio. *l. ult. cod. h. t.*

2057. Qui cedit bonis audiri non debet antequam debitum agnoscat, vel in jus confiteatur, *l.* 8. *h. t.*

In eo tantummodo beneficium prodest, ne detrahatur in carcerem, *l.* 1. *cod. h. t.*

Jurat *enim* se non habere unde aeris supplementum faciat. *Novel.* 135. §. 1.

Porro de futuris, si advenerint, satisfacere debet. *d.* §. 1.

Unde si quid postea ei pinguius accesserit, hoc a creditoribus legitimo modo avelli potest, *l.* 7. *in f. cod. h. t.*

Modo tales facultates acquisitae sint, quibus Praetor moveri possit, *l.* 7. *h. t.*

Non si ex his tantum percipiat, quantum ei alimentorum nomine satis est, *l.* 6. *h. t.*

Cum in quantum facere potest, conveniatur. *l.* 4. *h. t. vide* 1970.

2058. VOLUNTARIA debet esse bonorum cessio. *Novel.* 135. *vide* 2688. §. 47.

In pecuniaria condemnatione, *licet ex causa criminali* potestas datur cedere bonis. *l. ult.* §. 4. *cod. de custod. reor.*

2059. Petentibus debitoribus dat Princeps ele-

ctionem creditoribus, ut quinquennale spatium indulgeant, vel bonorum accipiant cessionem, *l. ult. cod. h. t.*

Nulla differentia inter hypothecarios et alios, quantum ad hanc electionem observanda. *d. l. ult.*

Electa vero dilatione quinquennii, cessionis auxilio renuntiatur. Cujac. in parat. cod. h. t. a debitore Glos. in l. ult. h. t.

Si creditores dissentiunt, ex cumulo debiti causa judicatur, *l. ult. cod. h. t. vide* 2226.

Pari quantitate debiti inventa, tunc amplior pars creditorum obtinet. *ibid.*

Si undique aequalitas emergat, humanior sententia. *ibid.*

2060. Bonis cedi extra jus potest, *l. ult. h. t.*

In Gallia secus. Edicto Mart. 1673. *tit.* 10. *art.* 1.

2061. Filii-familias bonis cedere possunt, *l.* 7. *cod. h. t.*

Tit.

De privilegiis creditorum.

(In Pandectis Florentinis titulus iste deest. ipsiusque leges sub. tit. V. de reb. auct. jud. poss. reperiuntur, incipiendo a l. 16. *quae prima est. tit. de privileg. creditor.)*

Cod. VII. 72.

2065. PRIVILEGIA creditorum non ex tempore aestimantur, sed ex causa. *l.* 17. *h. t.*

Si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint. *ibid.*

Vide dos, funeraria, fiscus, etc. in indice.

Tit. VI.

De Separationibus.

Cod. VII. 72.

2068. Creditoribus defuncti contra creditores haeredis, haereditaria bona separare permittitur, *l.* 1. §. 1. *h. t.* causa cognita, *l.* 2. *cod. de bon. auctor.*

Quoties haeredis bona solvendo non sunt, *l.* 6. *h. t.*

Etiam his quibus ex die vel sub conditione debetur, *l.* 4. *h. t.*

Et legatariis, *l.* 6. *h. t.*

Et adversus fiscum et municipes, *l.* 1. §. 4. *h. t.*

2069. Denegatur his qui novandi animo ab haerede stipulati sunt, *l.* 1. §. 10. *h. t.*

Vel ab eo satis acceperunt. *ibid.* §. 11. vel pignus. *ibid.* § 15.

Sibi *enim*, imputent, cur minus idoneum accipiebant. *d.* §. 11.

Item, cessat, si impossibilis efficiatur. *ibid.* §. 12.

2070. Impetrata separatione, creditores defuncti ad haeredis bona reverti non possunt, *l.* 5. *h. t.*

Quamvis decepti minus consecuti sint, quam proprii haeredis creditores. *ibid.*

2071. Creditores haeredis non impetrabunt separationem. *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Tit. VII.

De Curatore bonis dando.

2073. Curator bonis constituendus est, si diu incertum sit, haeres extiturus necne, *l.* 8. *qu. ex caus. in poss. l.* 1. §. 1. *h. t.*

Et ita res urgeat. *d. l.* 8. puta, si quaedam actiones periturae sint, *l.* 14. *de reb. auct. jud. possid.*

Vel si grave aes alienum sit, quod ex poena crescat, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

2074. A Praetore datur ex consensu majoris partis creditorum, *l.* 2. *h. t. quae sit major pars? Vide* 2226.

Unus ex creditoribus curator constituitur, *l.* 8. *in f. et l.* 9. *qu. ex caus. in poss.*

Et interdiu qui creditor non est, *l* 2. §. 4. *h. t.*

Invitus *vero* non cogitur, nisi ex magna necessitate. *l.* 2. §. 3. *h. t.*

Tit. VIII.

Quae in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur.

Cod. VIII. 75.

2075. Consulit Praetor creditoribus REVOCANDO ea quaecumque in fraudem creditorum alienata sunt, *l.* 1. §. 1. *h. t. vide* 2688. §. 23.

Intra ANNUM quo experiundi potestas fuit, *l.* 1. *h. t.* ex die factae venditionis, *l.* 6. *in f. h. t.*

Et quodcumque fraudis causa factum est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Sive rem alienavit, sive acceptilatione, vel pacto aliquem liberavit. *ibid*

Vel jusjurandum detulit, *l.* 9. §. 5. *de jurejur. vide* 642.

Vel si rem suam pro derelicto habuerit, *l.* 5. *h. t.*

Vel donavit, *l.* 6. §. 11. *h. t.*

Si fraudem ignoravit qui accepit, in eum hactenus datur actio quatenus locupletior, non ultra. *d.* §. 11.

Scientem accipimus eum qui particeps fraudis est, *l.* 10. §. 2. *h. t.*

Non eum qui simpliciter sçit illum creditores habere. *d.* §. 2. *et* §. 4. *h. t. vide* 2079.

Scientia TUTORIS vel curatoris nocet, quatenus quid ad pupillum pervenit. *ibid.* §. 5. *vide* 1400. 2169.

Idem, si dotis constituendae causa acceptum debitum fecerit, et hoc certo certius est. *d. l.* 10. §. 14. *h. t.*

Vel DOS in fraudem constituta sit, *l.* 2. *cod. de revoc. his qu.*

Sed in maritum qui ignoravit non datur actio, cum indotatam uxorem ducturus non fuerit, *l.* 25. §. 1. *in f. h. t.*

Idem, si debitum in diem praesenti die solverit, *ll.* 10. §. 12. 17. *in f. h. t.*

Nam Praetor fraudem intelligit etiam in tempore fieri. *dd. ll.*

Vel si quid fecit ut desinat habere, *l.* 3. *in f. h. t. vide* 1600. 2011.

Vel non fecit quod debet facere, id est, si non utatur servitutibus, *l.* 4. *h. t.*

Vel se debere confessus est, cum non debeat. *l.* 28. *ad S. C. Vellei.*

2076. Pertinet Edictum ad diminuentes patrimonium suum, non ad eos qui id agunt ne locupletentur, *l.* 6. *h. t.*

Nec fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore, sed cum quid de bonis diminuitur, *l.* 134. *de regul. jur. l.* 6. *h. t.*

Nec intelligitur alienare qui occasione acquirendi non utitur, *l.* 28. *de verb. signif.*

Idcirco pater qui non expectata morte sua fideicommissum filio restituit, omissa ratione falcidiae, non videtur fraudasse creditores, *l.* 19. *h. t. vide* 1689.

Idem, qui ex Trebelliano totam haereditatem restituit, non videtur in fraudem creditorum alienasse portionem quam retinere potuisset, sed magis fideliter facere, *l.* 20. *h. t.*

Neque interdictum est, ut quis omittat haereditatem, si sine fraude id fiat, *l.* 6. §. 8. *si qu. omiss. vide* 1600. *Intellige non colludendo cum cohaerede.*

Proinde qui repudiavit haereditatem, non est in causa edicti, noluit enim acquirere, nec suum patrimonium diminuit, *l.* 6. §. 2. *h. t.*

Idem, si legatum repudiavit. *ibid.* §. 4.

Vel si filium emancipavit, ut suo arbitrio adeat haereditatem. *ibid.* §. 3.

Vel si conditioni non paret sub qua stipulatus erat, ne committatur stipulatio. *ibid.* §. 1.

Non vero si dolo malo quid factum sit, quominus haberet vel possideret, *l.* 131. *de regul. jur. vide* 367. 2011. *aliud est enim aliquid facere quominus habeat, longe aliud omittere quod nunquam habuit.*

2077. Ita revocatur quod factum est, si eventum fraus habuit, *l.* 10. §. 1. *h. t.*

Exigimus enim et consilium et eventum, *l.* 15. *h t. l.* 79. *de regul. jur.*

Consilium fraudis, eventum damni. *l.* 1. *cod. qui manumit. vide* 239. 2441.

2078. Qui minore pretio a debitore in fraudem emit, fundum restituet etiamsi pretium non recipiat, *l.* 7. *h. t.*

Nisi adhuc in bonis nummi extarent, *l.* 8. *h. t.*

Quia ea ratione nemo fraudetur. *ibid.*

Et fructus etiam hi qui percipi potuerunt, deductis necessariis impensis, *l.* 10. §. 20. *h. t.*

Nam Praetor id agit ut perinde sint omnia, atque si nihil alienatum esset. *l.* 38. §. 4. *de usur. vide* 217.

2079. Qui SUUM recepit, nullam videtur fraudem facere, *l.* 6. §. 6. *h. t. vide* 2659 680.

Quamvis sciens debitorem solvendo non esse. *ibid.* §. 7.

Vel si consecutus est fugientem secum ferentem pecuniam, et abstulit, *l.* 10. §. 16. *h. t.*

Sibi enim VIGILAVIT, meliorem conditionem fecit, *l.* 24. *h. t.*

Jus civile vigilantibus scriptum est *ibid.*

Et creditori licet vigilare ad suum consequendum, *l.* 21. *de pecul.*

Nisi si post bona debitoris possessa, *l.* 10. §. 16. *h. t.*

Cum jam par conditio omnium creditorum facta sit. *l.* 6, §. 7. *in f. h. t.*

2080. Cessat edictum, si alienationi consenserint creditores. *l.* 6. §. 9. *h. t.*

Nemo *enim* videtur fraudare eos qui sciunt et consentiunt. *ibid. et l.* 145. *de regul jur. vide* 2355.

Item, cessat in secundum bona fide emptorem, *l.* 9. *h. t. vide* 2027.

Qui vero dolo malo vendit, in solidum de pretio quod accepit, tenetur. *ibid.*

LIBER XLIII

TIT. I.

De interdictis

Cod. VIII. 1.

2084. *Interdicta sunt decreta de possessione, vel quasi possessione, facta, quibus non perpetua possessio addicitur sed temporaria, quoad de proprietate judicatum sit. Cujac. in cod. h. t.*

In actionibus de jure agitur, in interdictis de facto Goth. in l. 2. §. 3. si servit vind.

Item, in interdicto possessio, in actione proprietas vertitur, *l.* 14. §. *ult. de except. rei jud.*

2085. Interdicta omnia, licet in rem videantur concepta, vi tamen ipsa personalia sunt, *l.* 1. §. 3. *h. t.*

Tres species sunt, exhibitoria, prohibitoria, restituoria *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Tit. VIII.

Ne quid in loco publico vel itinere fiat

2088. Si quod opus in publico fiat quod ad privati damnum redundet, prohibitorio interdicto locus est, *l.* 2. §. 2. *h. t.*

Sive ad incommodum, *l.* 2. *ne qu. in loc. sac.*

Damnum *enim* pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequebatur, quale quale sit, *l.* 2. §. 11. *h. t. vide* 1996.

Cum in re pari potior est causa prohibentis, *l.* 28. *comm divid.*

Tuendus est qui in litore vel in mari aedificat, si nemo damnum sentit, *ll.* 2. §. 8. 3. §. 1. *h. t. vide* 72.

In mare piscantibus liberum est casam, in litore ponere, qua se recipiant, *l.* 5. §. 1. *de divis. rer.*

Item, qui in publico piscari, navigare, ludere, lavare, spectare prohibetur, injuriarum agere potest. *l.* 1. §. 9. *h. t.*

2089. Nemine prohibente in publico aedificata non tolluntur, ne ruinis urbs deformetur, *l.* 2. §. 17. *et l. ult. h. t. vide* 2686.

Si publico usui obstent, debent deponi. *ibid.* §. 18.

Vel si quis adversus edictum Praetoris aedificaverit, *l. ult. h. t.*

Nec praescriptione temporis tuetur. *l.* 6. *cod. de oper. publ. vide* 2620.

2090. Neque muri, neque portae *civitatum* habitari sine permissu Principis possunt, *l. ult. ne qu. in loc. sac.*

Propter fortuita incendia. *ibid.*

Nec refici, nec licet aliquid eis conjungere vel superponere, sine Principis vel Praesidis auctoritate, *l.* 9. §. 4. *de divis. rer.*

Item, ad curatoris Reip. officium spectat ut diruptae domus a Dominis extruantur. *l.* 46. *de damn. infect.*

2091. LITUS est quo usque maximus fluctus pervenit, *ll.* 96. 112. *de verb. signif.*

In litore, jure gentium aedificare licet, nisi usus publicus impediretur, *l.* 4. *h. t.*

Idemque juris in lacu, nisi totus privatus sit. *l.* 112. *de verb. signif.*

TIT. X.

De via publica, et si quid, etc.

2094. VIARUM quaedam publicae sunt, quaedam privatae, quaedam vicinales, *l.* 2. §. 22. *ne qu. in loc. publ.*

Vicinales quarum memoria non extat, publicarum viarum numero sunt, *l.* 3. *de loc. et itin. publ.*

Viae publicae solum publicum est, *l.* 2. §. 21. *ne qu. in loc. publ.*

Et coelum quod supra est liberum esse debet. *l.* 1. *de servit. urb. praed.*

2095. Via publica amissa, vicinus proximus viam praestare debet, *l.* 14. *in f. quem. servit. amitt.*

Et ea uti nemo recte prohibetur, *l.* 11. *cod. de servit.*

Nec non utendo amittitur. *l.* 2. *de via publ. et itin.*

2096. Unusquisque viam publicam construat, ita ut non prohibeatur vehiculum transire, *l. un.* §. 3. *h. t.*

Idque secundum propriam domum. *ibid.*

Et aquaeductus purget, qui sub coelo libero sunt. *ibid.*

Si mercede habitat, computabit dispendium in mercedem. *ibid.*

2097. Tenetur interdicto ille qui in suo ita aedificat, ut aqua in via publica collecta restagnet, *l.* 2. §. 28. *ne qu. in loc. publ.*

Et quia immittit, et quia non recipit. *ibid.*

Item, si aqua derivata deteriorem viam faciat, ab eo videtur factum qui usum aquae habet. *d.* §. *vide* 1951.

Idem, si viam minus habilem reddat, *l.* 2. §. 26. *eod. tit.*

Etiamsi in futurum tantum nocere debeat. *ibid.* §. 31.

Idem, si arbor in via publica ceciderit, nisi Dominus pro derelicto eam habeat. *ibid.* §. 40. *vide* 1943.

2098. Non permittitur rixari in viis, *l. un.* §. *ult. h. t.*

Neque stercora projicere, neque morticina, neque coria jacere. *ibid.*

Praeterquam si Fullo vestimenta siccet, aut *Faber rotas* exterius ponat, modo ut non prohibeat vehiculum ire, *l. un.* §. 4. *h. t.*

Item, *studeant Aediles* ne parietes domorum quae ad viam ducunt, sint caduci. *d. l. un.* §. 1.

2099. Ad constructiones et reparationes itinerum pontiumque, nullum genus hominum excusatur, *l.* 4. *cod. de privil. dom. aug.*

Nequidem domus divinae. *ibid.*

Nec sanctae Ecclesiae. *Nov.* 131. *cap.* 5.

Tit. XII.

De Fluminibus et ne quid, etc.

2100. Publicum FLUMEN est quod perenne sit, *l.* 1. §. 3. *h. t.*

Et ripae ejus publicae sunt, *l.* 3. *h. t.*

Et publici usus, *l.* 5. *de divis rer.*

RIPA ea putatur esse, quae plenissimum flumen continet, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Proprietas ejus est, 'cujus praedio cohaeret. *d. l.* 5.

2101. Qui in utraque ripa domum habet, PONTEM privati juris facere non potest, *l. ult. h. t.*

Si deterior statio vel navigatio fiat, *l.* 1. §. 12. *h. t.*

Caetera non coercet Praetor. *d.* §. 12.

2102. Quominus ex flumine publico ducatur aqua, nihil impedit, *l.* 2. *h. t. vide* 487.

Praeterquam si aut navigabile est, aut ex eo aliud navigabile fit. *l.* 2. *h. t. l.* 10. §. *ult. de aqu. et aqu.*

2103. Non potest fieri ut aliter aqua fluat, quam priore aestate fluxit, *l. un. ne qu. in flum. vide* 1949. 2688. §. 12.

Nec ut rapidior sit, cum incommodo accolentium. *d. l. un.* §. 3.

Nisi quis cursum ad aliquid immutavit, ut agrum suum tueretur. *ibid.* §. 7.

Vel ripam muniat, *l. un. de ripa mun. l.* 1. *cod. de alluvion.*

TIT. XVI.

De vi et de vi armata.

COD. VIII. 4. 5.

2105. *Duo proponuntur in hoc titulo interdicta restitutoria de vi, prius est de vi quotidiana, posterius de vi hominibus coactis armatisve. Cujac. h. t.*

Utrumque ad recuperandam possessionem, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Aequissimum est *enim* vi dejecto subvenire. *d.* §. 1.

Perinde ex interdicto habetur, ac si possideret, *l.* 17. *de acqu. vel amitt.*

Cum recuperandae possessionis facultatem habeat. *ibid.*

VIM autem facit qui non sinit possidentem uti arbitrio suo, *l.* 11. *h. t.*

Attamen non videtur vim facere qui suo jure utitur, *l.* 155. §. 1. *de regul. jur.*

Item, ad defendendam justam possessionem inculpatae tutelae moderamine, illatam vim propulsare licet. *l.* 1. *cod. unde vi, vide* 526.

2106. Ante cognoscendum de vi quam de proprietate rei, *l.* 5. §. 1. *ad l. Jul. de vi publ. vide* 2017.

Ut pristina causa restituatur, et quidquid damni senserit qui dejectus est, *l.* 1. §. 31. *h. t.*

Et quanti intersit possidere, *l.* 6. *h. t.*

Fructuumque ratio habetur, etiam mobilium rerum, quae ibi erant, *l.* 1. §. 40. *h. t.*

Et quorumcumque habiturus, vel assecuturus erat. *ibid.* §. 41.

2107. Hoc interdictum *unde vi*, vel non Domino datur, quoties cum possideret, vi dejectus est, *l.* 8. *h. t.*

Quamvis vi, vel clam, vel precario possideat. §. *recuperandae*, *instit. de interd.*

Intra annum datur, *l.* 1. *h. t.* utilem. *ibid.* §. 39. *et l.* 2. *cod. unde vi.*

Post annum de eo datur, quod ad eum qui vi dejecit, pervenerit. *l.* 1. *h. t.*

2108. Dejicitur qui amittit possessionem, non qui non accipit. *l.* 1. §. 26. *h. t. vide* 2076.

2109. ARMATOS non utique eos intelligere debemus, qui tela habuerunt, sed etiam quid aliud quod nocere possit, *l.* 9. *ad l. Jul. de vi publ. vide* 2379.

Armorum enim appellatio, et fustes et lapides significat, *l.* 41. *de verb. signif.*

Quoties dejectus est, armata vis facta esse videtur, etsi sine armis. *l.* 3. §. 5. *h. t.*

2110. Negantes debitores non oportet armata vi terreri. *l.* 9. *cod. de obligat*

2111. Dejicit et qui mandat, *ut dejiciatur. l.* 152. §. 1. *de regul. jur.*

TIT. XVII.

Uti possidetis.

2113. Hoc interdictum prohibitorium est ad retinendam possessionem, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Scriptum est ne vis fiat ei qui nec vi, nec clam, nec precario possidet, *l.* 1. *h. t.*

Quique toto superiore anno possedit. Cujac. in parat. cod. h. t. vide 2123.

Etiam injusta possessio adversus caeteros prodest, hoc ipso quod possessor plus juris habet, quam ille qui non possidet, *l.* 2. *h. t. vide* 2693.

Datur et superficiariis *possessoribus*, *l. un. de superfic.* et fructuariis, *l.* 4. *h. t.*

Et ei qui diu servitute usus est, *l.* 5. §. 3. *de itin. act. priv. vide* 452.

Item, videris mihi possessioni controversiam facere, qui prohibes me uti mea possessione. *l.* 3. §. 2. *h. t. vide* 2105. veluti in meo aedificare. *ibid.*

TIT. XIX.

De itinere, actuque privato.

2115. Hoc interdictum datur, ne vis fiat ei, qui itinere actuque privato nec vi, nec clam, nec precario usus est, *l.* 1. *h. t.*

Tamquam suo jure, *l. ult. h. t. non jure familiaritatis.*

Modo hoc anno usus sit, vel modico tempore, id est, non minus quam 30. diebus in eo anno, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Per se, per colonum, hospitem, vel quem alium, *l.* 1. §. 7. *et l.* 3. §. 4. *h. t.*

Tunc *enim* ego ire intelligor, nec opinio, tua, sed mea quaerenda est, *l.* 1. §. 11. *h. t.*

Nec nocet quod postea clam vel precario usus est, *l.* 1. §. *ult. h. t.* vel omnino usus non est, *l.* 1. §. 9. *h. t.*

Cum superiore anno recte usus sit. *dd. ll.*

Nec si ipse eodem anno vitiose usus sit, dum testator venditorve recte usi sunt, *l.* 6. *h. t.*

Cum corrumpi aut mutari non potest, quod recte transactum est, superveniente delicto. *l.* 2. *h. t.*

2116. *De servitute itineris, vide* 478.

Tit. XX.

De aqua quotidiana et aestiva.

2117. Quotidiana aqua non illa est quae quotidie ducitur, sed qua quis quotidie possit uti, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Ait Praetor, ut hoc anno aquam non vi, non clam, non precario duxisti, quominus ita ducas vim fieri veto. *l.* 1. *h. t.*

Idem, de fonte, de lacu, puteo et piscina. *l. un. de fonte.*

2118. Interdictum de RIVIS datur, ne vis fiat ei qui rivos purgat aquae ducendae causa, dum ne aliter ducat, quam uti priore aestate, non vi, non clam, non precario duxit. *l.* 1. *de rivis. vide* 2103.

2119. SPATIUM relinquitur quo dextra et sinistra terram, limum, lapidem, arenam et calcem jacere possit, *l.* 11. §. 1. *comm. praed. vide* 455.

Accedenti facultas est qua accedere sit necesse, refectionis gratia. *d. l.* 11. *vide* 477.

Non *vero* si rivum deprimat, vel attollat, aut dilatet, vel extendat, non si operiat apertum, vel contra, *l.* 1. *in f. de rivis.*

Aliud est enim reficere, longe aliud facere, *l.* 3. §. *pen. de itin. act. priv.*

In novis CANALIBUS spectatur utilitas ejus qui ducit, sine incommoditate ejus, cujus ager est, *l.* 2. §. 3. *de rivis.*

De jure aquaeductus, *vide* 485.

Tit. XXIII.

De Cloacis.

2120. CLOACA est locus cavus per quem colluvies quaedam fluit, *l. un.* §. 4. *h. t.*

Ex interdicto competit in vicini aedes venire, et rescindere pavimenta, purgandae cloacae gratia. *ibid.* §. 12.

Modo paratus sit restaurare id quod ex necessitate resciderat *ibid.*

Idque contempta operis novi nuntiatione. *ibid.* §. 13. *vide.* 1932.

Ita tamen ne damnum aedibus alienis detur. *ibid.* §. 14.

Tit. XXIV.

Quod vi aut clam.

2121. Hoc interdictum *non de possessione est*, *sed* de opere facto vi, aut clam, ut restituatur, *l.* 1. *h. t.*

VI factum videtur, si quis contra quam prohiberetur, fecerit, *l.* 1. §. 5. *h.* t.

Vel quominus prohibeatur, consecutus est, puta janua perclusa, *l.* 20. *h. t.*

Per semetipsum, vel per alium, *l.* 3. *h. t.*

CLAM factum videtur, si quis celavit adversarium, neque ei denuntiavit, si modo timuit ejus controversiam, aut debuit timere. *l.* 3. §. 7. *h. t.*

2122. Parvi refert utrum jus habuerit faciendi, an non, *l.* 1. §. 2. *h. t. vide* 1933.

Et tenetur interdicto propter quod vi, aut clam fecit. *d.* §. 2.

Tueri *enim* jus suum debuit, non injuriam comminisci. *d.* §. 2.

2123. Post annum hoc interdictum non competit, *l.* 15. §. 3. *h. t.*

Intellige utilem. Goth. ibi.

Ex quo opus factum perfectum est, aut fieri desiit. *ibid.* §. 4.

2124. Hoc interdictum locum non habet, si melior causa facta sit agri, quamvis vi, vel clam fecerit. *l.* 7. §. 7. *h. t.*

2125. Ita fit restitutio ut eadem sit conditio actoris, quae futura esset, si id opus nec vi, nec clam factum esset. *l.* 15. §. 7. *h. t.*

Tit. XXVI.

De Precario.

Cod. VIII. 9.

2126. PRECARIUM est quod precibus petentis utendum conceditur, tamdiu, quamdiu is, qui concessit, patitur, *l.* 1. *h t.*

Magis ad donationes et beneficii causam, quam ad negotii contracti spectat, *l.* 14. *h. t.*

Et est simile commodato, *l.* 1. §. *ult. h. t. vide* 722.

Verum, ante tempus concessum auferri potest *l.* 12. *h. t.*

Quia nulla vis est hujus conventionis ut rem alienam, Domino invito, possidere liceat. *d. l.* 12.

Idcirco, precarium revocare volenti, competit interdictum restitutorium de precario. *l.* 2. §. 1. *et* §. 2. *h. t.*

2127. Rem precario datam possidet alter animo, alter corpore, *l.* 15. §. 4. *h. t.*

Cum duo insolidum possidere non possint, ne quidem precario, *l.* 19. *h. t. l.* 3. §. 5. *de acqu. vel amitt. vide* 2002.

In rebus etiam mobilibus constitit, *l.* 4. *h. t.* et juribus, *l.* 2. *in f. h.*

Rei *autem* suae precarium non est, *l.* 4. §. 3. *h. t. vide* 447.

Praeterquam si quis rem suam pignori datam precario rogaverit, cum possessionis rogetur, non proprietatis, *l.* 6. §. *ult. h. t.*

ACCESSIONES rei precario datae in eadem causa habentur. *l.* 10. *h. t. vide* 1039.

2128. Ad haeredem ejus qui concessit, transit, *l.* 12. §. 1. *h. t.*

Non ad haeredem ejus qui rogavit. *d.* §. 1. *et l.* 2. *cod. h. t. ne nimis extendatur concedentis beneficium. Goth. in d.* §. 1.

Quippe ipsi dumtaxat non etiam haeredi concessa possessio est. *d.* §. 1.

Apud nos vero haeredes in eadem causa sunt ac accipientes.

2129. DOLUM solum et culpam dolo proximam praestat qui precario rogavit, *l.* 8. §. 3. *h. t.*

Contra in commodato. *ibid. vide* 724. et in pignore, *l.* 21. §. 2. *de pign. et hypoth. vide* 738.

Et fructus ex die interdicti. *l.* 8. §. 4. *h. t.* et omnem causam. *ibid.* §. 6. *vide* 1167.

Tit. XXVII.

De arboribus caedendis.

2132. Hoc interdicto vim fieri Praetor vetat ei, qui arborem quae suis aedibus impendet, adimit, *l.* 1. *h. t.*

Et succidi eam praecipitur. *ibid.* §. *ult.*

Prius data vicino adimendi facultate, *l.* 1. §. 6. *h. t.*

Si in agro arbor impendeat, tantum usque ad 15. pedes a terra coercetur. *ibid.* §. *ult.*

Si vento inclinata est in fundum vicini, de adimenda ea agetur, *l.* 2. *h. t.*

2133. Arbor prope confinium posita si etiam in vicinum fundum radices egerit, communis est, *l.* 7. *in f. de acq. rer. dom. vide* 573.

Non ut vicini sit, quamvis radicibus aleatur in ipsius fundo, *l.* 6. *in f. h. t.*

Nec nocentes radices excidere vicino licet,

agere vero licebit. *ibid.* §. 2. ad exemplum interdictorum. *l.* 1. *cod. de interd.*

TIT. XXVIII.

De glande legenda.

2135. Glandis nomine omnes fructus continentur, *l.* 1. §. 1. *h. t. l.* 236. §. 1. *de verbor. signif.*

Ait Praetor, glandem quae ex illius agro in tuum cadat, quominus illi tertio quoque die legere, auferre liceat, vim fieri veto, *l.* 1. *h. t. l.* 9. §. 1. *ad exhib. vide* 1943.

Si quis dolo pecus immisit ut glandem comederet quae in suo fundo cecidit, ad exibendum actione tenetur. *d.* §. 1. *vide.* 582.

TIT. XXX.

De liberis exhibendis.

COD. VIII. 8.

2137. Praetor omnimodo restituendum putavit eum qui in potestate est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Cessat hoc interdictum in nupta. *d. l.* 1. §. *ult.* ne bene concordantia matrimonia jure patriae potestatis turbentur. *ibid.*

Imo marito datur adversus patrem. *l.* 2. *h. t.*

2138. Etiam si pater probet filium in sua potestate esse, tamen causa cognita mater in retinendo eo, potior erit, *l.* 3. §. 5. *h. t.*

Ob nequitiam patris. *ibid.*

2139. *De actione ad exhibendum*, *vide* 580...

LIBER XLIV.

TIT. I.

De exceptionibus, praescriptionibus et praejudiciis.

Cod. VIII. 36.

2140. Exceptio dicta est quasi exclusio quae opponi actioni solet, *l. 2. h. t. est defensio justa quae objicitur actioni. Cujac. in parat. cod. h. t.*

Praescriptio ab exceptione nihil distat! Cujac. h. t. vide 2154.

Praejudicia sunt speciales quaedam exceptiones Cujac. h t.

2141. *Omnes EXCEPTIONES ab aequitate aestimandae sunt. Fab. in ration. ad l.* 57. *Mandati.*

Quaedam eximunt, quaedam minuunt damnationem, *l. 22. h. t.*

Aliae sunt PEREMPTORIAE et perpetuae quae semper locum habent, ut doli mali, rei judicatae, si quid contra leges, pacti conventi perpetui, *l. 3. h. t.*

Quas priusquam sententia feratur, objicere quandoque licet, *l* 8. *cod. h. t. l. 2. cod. sent. resc. non pos.*

Aliae sunt DILATORIAE et temporales, ut pactum ne intra quinquennium ageretur, *l.* 3. *h. t.*

Et quae ad personas judiciis, actoris, procuratoris pertinent. Goth. in l. 19. cod. de probat. quae opponi quidem initio oportet. *d l.* 19.

Et inter exordia litis, *l. penult. cod. h. t.*

Veluti praescriptiones fori, *l. ult. cod. h. t. vide* 324.

Et merito, nam peremptoria sunt de judicio constituto finiendo, dilatoria de judicio constituendo, unde praepostere agitur de constituendo, dum judicium constitutum est. Goth. in d. l. penult. cod. h. t.

2142. Exceptiones quae personae cujusque cohaerent, non transeunt ad alios, *l.* 7. *h. t.* veluti ne ultra quod facere potest. *d. leg.* 7. *vide* 2044.

Quae rei cohaerent etiam FIDEJUSSORIBUS competunt ut rei judicatae, doli mali, jurisjurandi, quod metus causa, *l.* 7. §. 1. *h. t. vide* 2240.

Etiam invito reo, *l.* 19. *h. t.*

Et emptori nocent. *l.* 4. §. 27. *de doli mali et met.*

2143. Nemo prohibetur pluribus exceptionibus uti, quamvis diversae sint. *l.* 8. *h. t.*

2144. Agere is videtur qui exceptione utitur, nam reus in exceptione actor est, *l.* 1. *h. t. vide* 1186.

Cui actio, eidem et exceptio multo magis competit. *l.* 156. §. 1. *de regul. jur.*

2145. *Quae annua sunt ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum. Goth. in l.* 5. *cod. h. t. vide* 2167.

Cum actor quidem in sua potestate habeat, quando utatur suo jure, is autem cum quo agitur, non habeat potestatem, quando conveniatur. *l.* 5. *in f. de doli mali et met. vide* 2199. 2185.

2146. *De exceptionibus doli, metus, Macedoniani, etc. vide in indice.*

Tit. II.

De exceptione rei judicatae.

2147. *Quae sit res judicata? Vide* 2037.

Post rem judicatam nihil quaeritur, *l.* 56. *de re judic. vide* 685.

Nequidem errore facti, causa judicata instauratur, *l.* 7. *cod. de jur. et fact. ignor.*

Nec errore juris, cum Praetor quoque jus reddere dicitur, etiam cum inique decernit, *l.* 11. *de just. et jur. vide* 2042.

Res *enim* judicatae, si sub praetextu computationis instaurentur, nullus erit litium finis, *l.* 2. *cod. de re judic. id est, sub novis rationibus. Cujac. in d. l.* 2.

Nec sub praetextu novorum instrumentorum restituitur negotium, *l.* 35. *de re judic. l.* 4. *cod. eod. t. vide* 150.

Nisi de negotio publico. *d. l.* 35.

Vel si ex falsis instrumentis judicatum sit, *l.* 11. *de except. et tit. cod. si ex fals. instr. et* probetur eum qui judicaverat secutum ejus instrumenti fidem, *l.* 3. *cod. eod. t.*

Secus in Gallia regiarum litterarum beneficio (Requete civile.)

2148. Res inter alios judicata aliis non praejudicat, *l.* 63. *de re judic. et tit. cod. inter alios acta, vide* 2688. §. 5. 2661.

Nec si is, contra quem judicatum est, haeres extiterit ei, contra quem nihil pronuntiatum est, *l.* 10. *de except.*

Nec legatariis si perlusorio judicio actum sit adversus testamentum, *l.* 14. *de appell.*

Cum judicatum tantum in praesentes teneat, *l.* 47. *de re judic.*

Nec aliis obest, *l.* 10. *de except.* quamvis in eodem vel simili negotio. *d. l.* 47. *l. ult. cod. qu. res jud.*

Quapropter cohaeredi qui non litigavit non nocet. *l.* 29. *h. t. vide* 2538.

2149. Haec exceptio obstat, quoties eadem quaestio inter easdem personas revocatur, *id est, renovatur, ll.* 3. 7. §. 4. *h. t.*

Vel eorum successores etiam singulares, *ll.* 9. §. *ult.* 28. *h. t.*

Non retro de successore ad auctorem. *d.* §. *ult.*

Obstat exceptio quamvis alia actione agatur, vel alio genere judicii, *ll.* 5. *et* 7. §. 4. *h. t.*

Modo idem corpus sit, *l.* 12. *h. t.* quod pinguius accipitur, *l.* 14. *h. t. id est, non tam stricte.*

Idem jus, *l.* 13.

Quantitas eadem. *d. l.* 13. *id est, qualitas. Goth. ibi.*

Eadem causa petendi, *l.* 14. *h. t.*

Eadem conditio personarum. *d. l.* 14.

Quae nisi omnia concurrant, alia res est. *ibid.*

Item, eandem causam facit etiam origo petitionis, *l.* 11. §. 4. *h. t.*

Mutata autem opinio petitoris non facit petitionem novam, si modo ex causa haereditaria opinabatur habere, deinde ex causa donationis. *ibid.* §. 5.

2150. Si quis, cum totum petisset, partem petat, exceptio rei judicatae nocet, *l.* 7. *h. t.*

Nam pars in toto est. *ibid.*

Nisi postea pars ei accrevit *l.* 14. §. 1. *h. t.*

2151. Dilationem petens, acquievit sententiae *l.* 5. *cod. de re judic.*

2152. *De actione ex re judicata, vide* 2037....

Tit. III.

De diversis temporalibus praescriptionibus, et de accessionibus possessionum.

Cod. VII. 39.

2154. *PRAESCRIPTIONIS nomine nihil aliud quam exceptio significatur. Cujac. in parat. cod. de praescr. lon. temp. vide* 2140.

Contra desides homines et sui juris contemptores, odiosae exceptiones oppositae sunt, *l. ult. in f. cod. de ann. except.*

USUCAPIO vero favorabilis est, quia titulo nititur. *l.* 1. *de usurp. et usuc. vide* 2026.

2155. *Ex jure vetere praescriptione longi temporis non acquiritur dominium. Cujac. ubi supr. hodie vero* plenam dat securitatem, *l. ult. cod. de Edict. div. Adr. vide* 2161.

Et actionem utilem ad rem vindicandam, *l. penult. cod. de praescr.* 30. *vel* 40. *ann.*

De ACCESSIONIBUS possessionum, vide 2015. 2156. Si qua res vel jus postuletur, vel persona qualicumque actione vel persecutione pulsetur, erit agenti 30. ann. praescriptio metuenda, *l.* 3. *cod. de praescr.* 30. *vel* 40. *ann.*

Ex quo actio jure competere caepit. *d. l.* 3.

Vel ex quo debitor usuras minime persolvit, *l.* 8. *in f. cod. eod. t.*

Vel ex quo dies vel conditio *evenerit*, *l.* 7. §. 4. *cod. eod. tit.*

In annuis praestationibus, ab initio cujusque anni praescriptio computatur. *ibid.* §. *ult.*

2157. Non sexus fragilitate, non absentia, non

militia contra hanc legem defendenda, *l.* 3. *cod. de praescr.* 30. *vel* 40. *ann.*

Nec legis ignorantia. *ibid.*

Sed PUPILLARI aetate dumtaxat, ea lege ut cum ad pubertatis annos pervenerint, in eis similiter ut aliis servetur. *d. l.* 3.

Longi temporis vero praescriptioni, tempus quod in MINORE aetate transmissum est non imputatur, *l.* 3. *cod. qu. non objic.*

Sed tunc currere incipit, quando ad majorem aetatem pervenerit, *ibid. vide* 1472. *id est, cum* 25. *annum compleverit. Goth. ibi.*

Deducitur enim tempus quo si quid fuerit gestum succurri solet, *l.* 7. *cod. eod.*

Item, contra non valentem agere, non currit praescriptio, nisi ex quo actionem movere potest, *l.* 1. §. 2. *cod. de ann. except.*

Quis enim incusare eum poterit, si hoc non fecerit, quod etsi maluerit, minime adimplere lege obviante valebat. *ibid.*

Idcirco cessat adversus filium-fam. *d.* §. 2.

Nisi ex quo actionem movere potuit. *d.* §. 2. *Novell.* 22. *cap.* 24.

Item, cessat adversus mulierem *praeterquam in paraphernis. l.* 30. *cod. de jure dot. vide* 1261.

2158. Quas actiones decennalis, vicennalis, et tricennalis praescriptio excludit, si loco religioso competant, 40. *tantum* ann. excluduntur. *auth.* quas actiones. *cod. de sacr. Eccles. vide* 2688. §. 17.

Usucapione triennii, vel quadriennii praescriptione in suo robore durantibus. *d. auth. vide* 2032.

Sola Romana Ecclesia gaudente 100. ann. spatio, vel privilegio. *d. auth. vide* 2688. §. 31.

2159 Hypothecaria contra ipsos debitores aut haeredes eorum, non ultra 40. annos prorogatur, *l. 7. et §. 1. cod. de praescr* 30. *vel* 40. *ann. Apud nos non ultra* 30. *Duperier, liv.* 5. *Maximes de Droit.*

Contra alios non ultra 10. *annos, sive* longum tempus. *l.* 3. *cod. eod. t. vide* 2031.

2160. Qui precario possidet, nec per 40. annos praescriptione tutus est, *l.* 2. *cod. de praescr.* 30. *quod intellige de reali, non de ficto.*

Idem, de eo qui ad possessionem conductor accedit. *ibid.*

Etiam jure emphyteutico, *l.* 7. *in f. eod. t. Unde melius non habere titulum, quam habere vitiosum.*

2161. In patrimoniis Principum et templorum, qui per 40. ann. etiam sine titulo hactenus possederunt, nullam penitus inquietudinem formidare debent, *l. ult. cod. de fund. patrim. vide* 2549.

Item, si legitimum tempus effluxerit possessori, plenissime securitas super dominio praestatur, *l. ult. cod. de Edict. div. Adr. vide* 2155.

Quapropter negata actione, restitutio in integrum negata videtur, sive absentiae, sive ignorantiae vel talibus causis, vel aetatis, si praescriptiones cum majoribus sunt coeptae. Argentr. art. 269. *in verb.* Est defendu.

Sic cum leges plenam et plenissimam securitatem statuere, restitutione eludere irrisisse est, et miserae mortalitati verbis inanibus illusisse. ibid.

Unde ut familia Titionum *in aedibus suis et successionibus adversus detentores ab initio per vim possidentes integraretur, speciali Im-*

peratoris Justiniani beneficio opus fuit. Cujac. X. observ. 12.

2162. Naturaliter INTERRUMPITUR possessio, cum quis de possessione vi dejicitur, vel alicui res eripitur, *l.* 5. *de usurp. et usuc.* aut subripitur, *l.* 15. *de acqu. vel amitt. poss.*

Civiliter ex citatione apud judicem, modo libellatam. Argentr. art. 266. *cap.* 6. *n.* 6.

Non vero ex actu extrajudiciali, praeterquam 1.° *si praescriptio ex conventione currit.* 2.° *ante ademptam possessionem* 3.° *cum judex abest, ibid. cap.* 5. *n.* 2. *vel adiri non potest, puta tempore feriato.*

Item, Interrumpitur, si sine violentia, rem sibi suppositam tenuerit, *l.* 7. §. 5. *cod. de praescr.* 30. *vel.*

Vel si debitor se debitorem agnoverit, *ibid.* etiam dilationem petendo, *argum. l.* 5. *cod. de re judic.*

Idem, ex petitione apud arbitrum, *l.* 5. §. 1. *cod. de recept. arbitr.*

Non *tamen* ex simplici denuntiatione. *l.* 13. *pro empt. vide* 2027. 1163.

2163. In omnibus temporalibus actionibus, nisi novissimus totus dies compleatur, non finit obligatio, *l.* 6. *de obl. et act.*

Praeterquam in usucapione, *l.* 6. *de usurp. et usuc. facile enim usucapere debet qui bona fide possidet. Goth. in l.* 6. *de oblig. et act.*

Tit. IV.

De doli mali, et metus exceptione.

2167. *Definitio doli* 237. *metus* 223.

Haec exceptio competit ei, qui per dolum obligatus est, *l.* 36. *de verb. oblig. vide* 132.

Ne cui dolus suus contra naturalem aequitatem prosit, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Ea tutus est, qui aequitate defensionis infringere actionem potest, *l.* 12. *h. t.*

Et quidem perpetuo, *l.* 5. §. *ult. h. t. et per mille annos. Goth. ibi.*

Et sine temporis praefinitione. *l.* 6. *cod. de excep. seu praescr. vide* 2145.

2168. An dolo quid factum sit ex facto intelligitur, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Nec sufficit ostendere in ea re esse dolum, sed dolo malo ab eo factum, *l.* 2. §. 1. *h. t.* et personam specialiter enumerare. *ibid.*

Ille *vero* qui petit ex stipulatione *qua alter per dolum obligatus est*, hoc ipso dolo facit quod petit, *l.* 36. *de verb. oblig.*

Item, dolo facit qui petit quod quaque exceptione elidi potest, *l.* 2. §. 5. *h. t.*

Vel quod redditurus est, *l.* 8. *h. t. l.* 173. §. 3. *de regul. jur.* eidem a quo petit, non alteri, *l.* 44 §. 1. *solut. matr.*

Vel contra pactum petit, *l.* 2. §. 4. *h. t.*

Vel contra voluntatem testatoris. *ibid. l.* 4. §. 10. *h. t.*

Nisi talis ignorantia sit, ut dolo careat, *l.* 2. §. 5. *h. t.*

Puta si ignorat causam cur non debet petere. *l.* 177. §. 1. *de regul. jur.*

2169. ALIENUS dolus nocere alteri non debet, *l.* 11. *h. t.*

Proinde de auctoris dolo exceptio emptori non objicitur, *l.* 4. §. 27. *h. t. vide* 2661.

Nec in similibus qui vicem emptorum obtinent, *l.* 4. §. 31. *h. t.*

Secus in eo qui ex lucrativa causa agit. *ibid.* §. 29.

Vel prope lucrativa. *d.* §. 31.

Et in eo qui ex persona auctoris utitur accessione. *ibid.* §. 27. *vide* 2015.

Vel si rei exceptio cohaereat. *d.* §. 27.

Cum ipsa res in se dolum habet, *l.* 36. *de verb. oblig. et circumscriptionem et laesionem evidentem. Goth. ibi.*

Dolus TUTORIS pupillo nocet, si ex eo pupillus locupletior factus est, *l.* 4. §. 23. *h. t. vide* 1400. 2075.

Verum haec exceptio pupillo non objicitur, si protutor vendiderit. *d. l.* 4. §. 24. quia huic rerum pupilli administratio concessa non fuit. *ibid. vide* 1447. 1400.

Quae in tutore dicimus, eadem in curatore dicenda. *ibid.* §. 25. *intellige de curatore cui administratio concessa est.*

2170. Adversus doli exceptionem, non datur replicatio doli, *l.* 4. §. 13. *h. t.*

Ne communis malitia alii premio sit, alii poena. *d.* §. 13. *vide* 2665.

Cum longe aequum sit, ex eo quod perfide gestum est, actorem nihil consequi. *d.* §. 13.

Idcirco dolus ex utraque parte compensatur *l. ult.* §. 3. *de eo per qu. vide* 243. 2306.

Nec pecunia data repetitur. *l.* 3. *de cond. ob turp. vide* 671.

2171. De pupilli dolo interdum excipiendum est, *l.* 4. §. 26. *h. t. vide* 270.

Ex ea aetate quae dolo non careat. *ibid. puta* 1. *vel* 2. *ann. ante pubertatem, vide* 2318.

2172. In metus causa exceptione non inspicitur an is qui agit, metus causa fecit aliquid, sed an omnino metus causa factum est, *l.* 4. §. 33. *h. t. vide* 229. in rem enim scripta est. *ibid.*

Et in hoc differt ab exceptione doli. *ibid. vide* 2168.

2173. Metus accusationis institutae vel futurae, non vitiat stipulationem, *l.* 9. *cod. de contr. et comm. l.* 10. *cod. de his qu. vi, met. vide* 225.

Vitiat *vero*, si ob non institutam accusationem criminis pecunia promissa sit. *d. l.* 9. *vide* 671. 2374.

2174. *De actione ex dolo, vide* 237.... *ex metu* 223...

Tit. VI.

De litigiosis.

Cod. VIII. 37. Nov. 112.

2177. LITIGIOSA res est de cujus dominio causa movetur *auth.* litigiosa. *cod. h. t.*

Lite pendente, nec actiones quae in judicium deductae sunt, nec res transferri licet, *l.* 2. *cod. h. t.*

Alienationes enim post judicium acceptum interdictae sunt, *l.* 13. *fam. ercisc.*

Cum quoties in fraudem legis fit alienatio, non valet id quod actum est, *l.* 16. *de jure patr.*

Nisi legata vel relicta sit litigiosa res, *ll.* 3. *et* 4. *cod. h. t. Nov.* 112. *cap.* 1.

Vel divisa inter cohaeredes. *d. cap.* 1.

Vel dotis nomine, vel transactionis aut divisionis data sit, *l. ult. in f. cod. h. t.*

Vel si alienatio vetustiorem causam habeat, vel necessariam. *l.* 13. *fam. ercisc.*

2178. Qui actionem sive rem litigiosam emit, seu ex cessione acquisivit, nihil amplius a debitore recipiet, quam quod re ipsa dederit, *ll.* 22. *et* 23. *cod. mand.*

Exceptis cessionibus inter cohaeredes, vel inter legatarios, aut fideicommissarios quibus debita vel actiones relictae sunt. *d. l.* 22.

Idem, si creditor, vel is qui res aliquas possidet, pro debito seu pro rerum apud se constitutarum munimine ac tuitione, aliquid accepit, *d. l.* 22. *accepit, id est, fecit. Glos. ibi.*

Vel si per donationem cessio facta sit. *ibid.*

Fallit quoque in Gallia ubi cessionarius integrum debitum potest petere. Goth. in d. l. 22. *et recte propter pecuniae periculum, modo periculum fictum non sit, nam valent dictae leges contra eos qui prae avaritia vel vexandi libidine, vili pretio redimunt actiones litigiosas vel dubias. Molin. de usur. qu.* 62. *n.* 412.

2179. *De pacto de quota litis, vide* 139.

Tit. VII.

De obligationibus et actionibus.

Cod. IV. 10.

181. OBLIGATIONUM substantia in eo consistit, ut alium nobis obstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, *l.* 3. *h. t.*

Vel solvendum. §. 1. *instit. h. t.* vel praestandum, *l.* 3. *h. t.*

Quae enim non adstringit necessitate contrahentes, obligatio nulla est, *l.* 13. *cod. de contr. empt.*

Item, eum obligatum accipere debemus, qui exceptione se tueri non potest, *l.* 20. §. 3. *de liber. caus.*

Sicuti CREDITOR est qui actionem habet, *l.* 42. §. 1. *h. t. vide* 2197.

Vel cui debetur ex quacumque actione, vel jure civili, *l.* 10. *de verb. signif.*

Ex qualibet causa, *l.* 11. *eod. t.* etsi ex delicto, *l.* 12 *eod. t.*

Si exceptione perpetua summoveri non potest. *l.* 55. *eod. t.*

2182. Obligationes ex contractu aut re contrahuntur, aut verbis, aut consensu, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Item nascuntur aut ex maleficio, *ll.* 1. *et* 4. *h. t.*

Aut proprio quodam jure ex variis causarum figuris, *l.* 1. *h. t.*

Aut lege, aut jure honorario, *id est, Pretorio*, *l.* 52. *h. t.*

Aut necessitate, aut peccato. *d. l.* 52.

2183. RE contrahuntur mutui datione, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Vel commodato. *ibid.* §. 3.

Vel deposito. *ibid.* §. 5.

CONSENSU fit obligatio in emptionibus, locationibus, societatibus, mandatis, *ll.* 2. *h. t.* 35. *in f. de verb. oblig.*

Nec VERBORUM neque scripturae ulla proprietas, sed sufficit eos qui negotia gerunt consentire, *l.* 2. §. 1. *h. t. vide* 2207.

Unde inter absentes per epistolam, et per nuntium. *ibid.* §. 2. *vide* 130.

Item, alter alteri obligatur ex bono et aequo. *ibid.* §. 3.

Et solo nutu, *l.* 52. *in f. h. t. vide* 2202.

Modo hoc animo ut obligatio constituatur, *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Non si per jocum, vel demonstrandi intellectus causa, *l.* 3. *in f. h. t.*

Nec causa contractus sufficit, nisi animus utriusque consentit, *l.* 55. *h. t.*

Idcirco si aliud sentiat hic, aliud ille, nihil valet quod actum est. *l.* 57. *h. t.*

2184. Sicut initio libera potestas unicuique est habendi contractus, ita renuntiare semel constitutae obligationi, adversario non consentiente, nemo potest, *l.* 5. *cod. h. t.*

Licet statim alterum poeniteat, *l.* 39. *cod. de transact.* vel incontinenti, *l.* 12. *de contr. empt.*

Mutuo *vero* consensu, contractus DISSOLVI possunt re integra, *l.* 58. *de pact. l.* 1. *cod. qu. licet ab. vide* 956.

Etenim quod consensu contractum est, contrariae voluntatis adminiculo dissolvitur. *ibid.*

At enim post traditionem interpositam *sive*

executionem, nuda voluntas non resolvit, si non actus similis retro agens intercesserit. *ibid.*

Nam quod alicui deberi caeperit, *non nisi* certis modis desinit deberi, *l.* 44. §. 1. *h. t.*

Cum nihil tam naturale est, quam eo genere quidquid dissolvere quo colligatum est, *l.* 35. *de regul. jur.*

Et quibus modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur, quibus acquirimus, iisdem amittimus, *l.* 153. *eod. tit.*

Omnia *enim* quae jure contrahuntur, contrario jure pereunt, *l* 100. *eod. t.*

Item, obligationum causae pactione possunt immutari, *l.* 27. *eod. t*

Factum tolli non potest. *l.* 31. *eod. t.*

2185. Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus, *l.* 19. *de regul. jur.*

Qui *autem* in alterius loco succedunt, justam habent causam ignorantiae, *l.* 42. *et d. l.* 19. *eod. t.*

Praeterquam si ipse agat, certus enim esse debet cum sit in potestate ejus quando velit experiri. *d. l.* 42. *vide* 2199. 2145.

2186. Ubi ex re actio venit, furiosus et pupillus obligantur, *l.* 46. *h. t.*

FILIUS-FAM. ex omnibus causis tamquam pater-fam. obligatur, *l.* 39. *h. t. vide* 2236. 56.

Nec obstat, *l.* 43. *h. t. ex qua lege* obligari potest pater-familias suae potestatis pubes, *nam et recte obligatur qui suae potestatis non est, cum* accepta ex mutuo pecunia Macedoniano opus sit. *l.* 1. *de S. C. Maced. vide* 780.

2187. Certissimum est ex ALTERIUS contractu neminem obligari, *l.* 3. *in f. cod. ne uxor. pro mar. vide* 2661.

Nam de se quemque promittere oportet, *l.* 38. *de verb. obl. vide* 2216.

Neque alius pro alio promittens obligatur. *ibid. vide* 719. *si nihil suu nomine promiserit.*

Idcirco nec uxor pro marito, nec e converso. *tit. cod. ne uxor pro.*

Nec filius pro patre et contra. *tit. cod. ne filius pro. vide* 2688. §. 8.

2188. Obligationes quae non propriis viribus consistunt, neque officio judicis, neque legis potestate confirmantur, *l.* 27. *h. t. vide* 1042.

2189. BONA FIDES quae in contractibus exigitur, aequitatem summam desiderat, *l.* 31. *depos.*

Eamque in contractibus considerari aequum est, *l.* 4. *cod. h. t.* et praestari *l.* 59. §. 1. *mandati, vide* 2663.

Unde in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est, *l.* 3. *de reb. cred. vide* 2207.

In his qui *specialiter* bonae fidei sunt. (*ut* 2695.) hoc servatur, ut si utriusque contrahentis commodum versetur, etiam culpa, si unius solius, dolus malus tantummodo praestetur, *l.* 108. §. 12. *de legat.* 1. *l.* 5. §. 2. *commod. vide* 847. 724.

Porro cum de bona fide agitur, non congruit de apicibus juris disputare, *l.* 29. §. 4. *mandati*

Sed de hoc tantum, fuerit debitor necne. *d.* §. 4.

2190. NATURALIS obligatio manere potest inter patrem et filium non emancipatum, *l.* 38. §. 1. *de condit. ins.*

Etiam ex mutuo. *ibid. et* §. 2.

Pacta enim jure naturae talia sunt, ut etiam inter parentes et liberos sint servanda. Goth. in d §. 1. *sicut* inter Dominum et servum *l.* 64. *de condict. indeb.*

Is autem natura debet, quem jure gentium dare oportet, *l.* 84. §. 1. *de regul. jur.* cujus fidem secuti sumus. *ibid. vide* 836.

Nec soluta repetit. *l.* 10. *de S. C. Maced. vide* 680.

2191. Uniuscujusque contractus initium spectandum est, et causa. *l.* 8. *Mand. vide* 2203. 2662.

2192. Quidquid in calore iracundiae vel fit vel dicitur non prius ratum est, quam si perseverantia apparuerit judicium animi fuisse, *l.* 48. *de regul jur. vide* 2351.

Intellige in contractibus, in voto, in juramento, in confessione, non vero in delictis. Goth. in d. l. 48. *ea enim iracundia non excusat.*

2193. Nihil aliud est ACTIO, quam jus quod sibi debetur, judicio persequendi, *l.* 51. *h. t.*

Obligatio actionem parit, *l.* 42. §. 2. *de procur.*

In rem actio VINDICATIO dicitur, *l.* 25. *h. t. vide* 366.

In personam CONDICTIO appellatur. *d l.* 25.

Mixtae dicuntur actiones in quibus uterque actor est, *l.* 37. §. 1. *h. t. vide* 556.

Omnis actio PRAETORIA aestimanda tota est ex aequitate. Faber ration. in l. 57. *mandati.*

2194. Invitus agere nemo cogitur, *l. un. cod. ut nemo invit. vide* 2688. §. 36. 48.

2195. FILIUS-FAM. suo nomine nullam actionem habet, nisi injuriarum, et quod vi aut clam, et depositi et commodati, *l.* 9. *h. t.*

Habet, et actiones in factum. *l.* 13. *h. t.*

2196. Is nullam videtur actionem habere, cui ob inopiam adversarii inanis actio est, *l.* 6. *de dolo malo, vide* 2321.

Vel cujus actio per exceptionem infirmatur. *l.* 112. *de regul. jur.*

2197. Bonis adnumeratur, si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus, *l.* 49. *de verbor. signif.*

Item, rem habet in bonis qui eam conservare exceptione potest, vel recuperare actione, *l.* 52. *de acqu. rer. dom.*

Porro apud se quis habere videtur, de quo habet actionem, habetur enim id quod peti potest, *l.* 143. *de verb. signif.*

Minus *tamen* est actionem habere, quam rem, *l.* 204. *de regul. jur. vide* 2234.

Idcirco conditionalis creditor est, cui actio competitura est, *l.* 54. *de verbor. signif.*

Vel qui spem habet ut competat. *ibid.*

Nec exceptione perpetua summoveri potest, *l.* 55. *eod. t vide* 2181.

Item, debitor intelligitur is a quo invito exigi pecunia potest, *l.* 108. *eod. t.*

2198. Ei qui alio jure venit, quam eo quod amisit, non nocet id quod amisit, sed prodest quod habet, *l.* 42. *de bon. libert.*

Item, numquam actiones poenales de eadem pecunia concurrentes, alia aliam consumit, *l.* 60. *h. t. l.* 130. *de regul. jur. vide* 2402.

2199. Qui agit, certus esse debet, cum sit in potestate ejus, quando velit experiri, *l.* 42. *de regul. jur. vide* 2145.

Et ante debet rem diligenter explorare, et tunc ad agendum procedere. *ibid.*

De stipulationibus, in tit. seq.

LIBER XLV.

TIT. I.

De verborum obligationibus.

Cod. VIII. 38. 39.

2200. STIPULATIO est verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, alteri daturum se facturumve respondit, *l.* 5. §. 1. *h. t.*

Non potest confici, nisi utroque loquente, *l.* 1. *h. t.*

Si diversis linguis, valet per verum interpretem, *l.* 1. §. 6 *h. t.*

2201. Inventae sunt stipulationes ad hoc ut unusquisque acquirat quod sua interest, *l.* 38. §. 17. *h. t.*

Unde alteri stipulari nemo potest, ut alter suo nomine agat. *ibid. et l.* 11. *de oblig. et act. vide* 2661.

Nisi sua interest, *l.* 38. §. 20. *h. t.*

Nec obstat pecuniam alterius nomine numerari et credi posse, *l.* 2. *cod. per qu. pers.*

2202. Si scriptum fuit promisisse, perinde est ac si interrogatione praecedente responsum sit. §. *si scriptum.* 18. *instit. de inut. stip.*

Si res inter praesentes gesta est, *l.* 1. *cod. de contr. et comm. l.* 134. §. 2. *h. t.*

Quia videntur omnia solemniter acta, *l.* 30. *h. t. vide* 627. 2207. 1193.

Si interrogatus responderit quidni? Obligatur, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Contra si sine verbis annuisset. *d.* §. 2.

Intellige ex stipulatu non obligari, nam nutu solo obligatio *simplex* constituitur, *l.* 52. *in f. de oblig. et act. vide* 2183.

Consensu contrahentium firmantur stipulationes, quibuscumque verbis compositae sint. *l.* 10. *cod. de contr. et comm.*

2203. In stipulationibus id tempus spectatur quo contrahimus *l.* 78. *h. t. l.* 144. §. 1. *de regul. jur. vide* 2191. 2662.

Proinde etsi post emancipationem conditio stipulationis a filio-fam. factae extiterit, *nihilominus* patri actio competit, *l.* 78. *h. t.*

Aliter in legatis, quorum conditio existens. retro non trahitur ad mortis vel testamenti tempus. Goth. in d. l. 78.

2204. Omnis stipulatio ad haeredes, et contra haeredes transmittitur, *l.* 13. *cod. de contr. et comm.*

Cum plerumque tam haeredibus nostris, quam nobismetipsis cavemus, *l.* 9. *de probat vide* 2658.

Unde factum *sive conditio* ab haerede impleri potest *d. l.* 13.

2205. Inutilis est stipulatio, si id tale sit ut dari non possit, *l.* 1. §. 9. *de oblig. et act. vide* 713.

Impossibilium *enim* nulla obligatio est, *l.* 135. *de regul. jur.*

Porro impossibilis conditio faciendi stipulationis obstat, *l.* 7. *h. t. l.* 1. §. 11. *de oblig. et act.*

Quae in testamentis non obstaret, *l.* 6. *in f. de cond. et dem. vide* 1816.

Nec in donationibus, *l.* 8. *cod. ob. caus. dat. vide* 1966.

Ea *enim* dumtaxat quae natura sui possibi-

lia sunt, in obligationem deducuntur, *l.* 83. §. 5. *h. t.*

Et ex impossibili conditione praesumitur nihil agi voluisse, *l.* 31. *de oblig. et act.*

Nisi alii possibilis sit, *l.* 137. §. 5. *h. t. vide* 2214.

Vel in non faciendi concipiatur, veluti *si in coelum non ascenderit, l.* 7. *h. t.*

Si conditio omnimodo exstatura est, pure videtur stipulari. *l.* 9. §. 1. *de novat. vide* 1828.

2206. Inutilis est stipulatio de loco sacro, aut religioso dando, *l.* 1. §. 9. *de oblig. et act. vide* 71. 913.

Idem, de vasis, vestibus, caeterisque ad divinam religionem necessariis, *l.* 21. *cod. de sacr. Eccles.*

Praeterquam in redemptionem captivorum. *ib.*

Cum ea quae juris divini sunt, humanis nexibus non obligari sancitum est. *ibid.*

Turpes conditiones nullius sunt momenti, *l.* 26. *h. t.* vel si contra bonos mores. *l.* 4. *cod. de inut. stip. vide* 131. 891. 1817.

2207. In stipulationibus cum quaeritur quid actum sit, verba contra stipulatorem interpretanda sunt, *l.* 38. §. 18. *h. t. vide* 929.

Cum ei fuerit liberum verba late concipere, *l.* 99. *h. t.*

Voluntatem *vero* contrahentium potius quam verba spectari placuit. *l.* 219. *de verb. signif. vide* 2183. *nisi si ex tali interpretatione nihil operaretur. Goth. in l.* 38. §. 18. *h. t.*

Quaedam *enim* in sermone tacite excipiuntur, *l.* 9. *de servit.*

Videlicet si via sit relicta, in infinito per quamlibet partem ire licebit, civiliter modo et minore servientis fundi detrimento. *ibid.*

Item, in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est, *l.* 3. *de reb. cred.*

Et solemniter actum, *l.* 30. *de verb. oblig. id est, videri solemnem stipulationem intercessisse. Cujac. ibi.*

Utque dolus praestetur, *l.* 1. §. 7. *depos. vide* 246. 132.

Item, ut tempus necessarium ad solutionem in certo loco faciendam detur, *l.* 2. §. 6. *de eo quod cert. vide* 713. 2277.

Dies enim tacite in stipulatione inest *d.* §. 6.

Et in causa dotis, ut nuptiae fuerint secutae. *l.* 21. *de jure dot.*

2208. Plerumque ea quae in praefationibus concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur, *l.* 134. §. 1. *h. t.*

Sic tamen ut non ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio. *d.* §. 1. *vide* 138.

2209. Si in nomine erratum sit, cum de corpore constat, valet stipulatio, *l.* 32. *h. t. vide* 1533.

Sive in appellatione rei, sive personae, *l.* 65. §. 1. *h. t.*

Si alter corpus aurum putabat, cum aes esset, valet quidem stipulatio aeris nomine, sed doli tenetur qui fidem fefellit. *l.* 22. *h. t. vide* 916.

2210. Sub hac conditione, SI VOLAM nulla fit obligatio, *l.* 8. *de oblig. et act. l.* 46. *in f. h. t.*

Nec consistere potest quae ex *sola* voluntate promittentis statum capit, *l.* 108. *in f. h. t.*

Nec si *cum voluero*, nisi vivus tempus constituam, *l.* 46. §. 2. *h. t.*

Secus in legatis et fideicomm. *l.* 11. §. 6. *de legat.* 3. *vide* 1868. *si in dote constituta, vide* 1267.

Si 10. dari *cum petiero*, fuerim stipulatus, magis admonitio erit, quo celerius reddantur, quam conditio. *l.* 48. *h. t.*

2211. Si quis ARBITRATU Titii stipulatus sit, a persona Titii non est recedendum, *l.* 43. *h. t. vide* 924.

Eorum vero qui arbitrio alieno se substituunt, ea mens est, ut quia sperent eum recte arbitraturum, *l.* 30. *de oper. libert.*

Non quia vel immodice obligari velint. *ibid.*

Nec aliter quam si aeque arbitratus sit. *ibid.*

Idcirco corrigitur, si manifesta iniquitas appareat, *l.* 79. *pro socio*, si Titius omnino non arbitretur, nihil valet stipulatio, nec poena adjecta committitur. *l.* 44. *h. t.*

Fallit in bonae fidei judiciis, in quibus pro boni viri arbitrio habendum est. *l.* 22. §. 1. *de regul. jur. vide* 2695. 990.

2212. INCERTA stipulatio est ubi non appareat quid, quale, quantum est in stipulatione, *l.* 75. *h. t.*

Unde si ex pluribus fundis idem nomen *habentibus*, unum stipuletur, incertum stipulatur, id est, illum quem promissor dare voluerit, *l.* 106. *h. t.*

Fundo vero non demonstrato, inutilis est stipulatio, *l.* 69. §. 4. *de jure dot.*

Valet tamen, *illud aut illud* dari, *l.* 138. §. 1. *h. t. l.* 44. §. 3. *de oblig. et act. vide* 682.

Et mutare voluntatem licet in eo quod praestaturus est. *d.* §. 1.

Si dixerit creditor *quem volam*, mutandi potestatem habet, donec judicium dictet, *l.* 112. *h. t. id est, litem contestetur. Goth. ibi.*

In haeredes transit electio, quamvis personalis sit, *l.* 76. *h. t. vide* 1724.

2213. In stipulationibus faciendi, ad judicem, id est, ad virum bonum res remittitur, ut aestimet quanto tempore confici possit, *l.* 137. §. 2. *h. t. vide* 993.

Si jam caepit mora faciendi, tunc agetur diesque obligationis cedit, *l.* 72. *in f. h. t.*

Sed quamdiu lis non est contestata, facientem liberari placet. *ll.* 84. *et* 137. §. 3. *h. t.*

2214. Unusquisque quod spopondit suo impendio dare debet, *l.* 20. *de oper. lib.*

Cum causa difficultatis praestandi ad incommodum promissoris pertineat, *l.* 137. §. 4. *h. t.*

Nec facit inutilem stipulationem difficultas praestationis, *l.* 2. §. 2. *in f. h. t.*

Quoties ab alio res possibilis sit. *d. l.* 137. §. 5.

2215. Si stipulanti mihi 10. tu 20. spondeas, in 10. contracta obligatio est, *ll.* 1. §. 4. 12. 83. §. 3. *h. t. vide* 142. 630.

Cum manifestissimum sit. 20. et 10. inesse. d. §. 4.

Et semper in summis id quod minus est, sponderi videtur, *l.* 83. §. 3. *h. t.*

Vel quod longius est. *l.* 109. *h. t. vide* 138.

2216. Nemo alienum factum promittendo obligatur, *l.* 38. *h. t. l.* 65. *de fidei. vide* 2187. 2661.

Unde *habere licere spondes?* Hoc continet ne ipse, neve haeres ejus faciat quominus habere liceat. *l.* 38. *h. t.*

Sed non per omnes futurum ut habere liceat. *ibid.*

Nisi si poena stipulata sit, *l.* 38. §. 17. *h. t. vel si dixerit facere ut habeam spondes?*

Vel si operae alienae promissae sint. *l.* 5. *de duob. reis.*

Vel si quasi fidejussor promisit, *l.* 4. *in f. de fidei. vide* 2232.

Vel si constituit se pro alio soluturum, *l.* 14. *de pecun. const.*

2217. Nemo rem suam utiliter stipulatur, *l.* 82. *h. t. vide.* 447.

Nisi sub conditione, si eo tempore sua non fuit. *l.* 31. *h. t.*

2218 Qui BIS idem promittit, amplius quam semel non tenetur, *l.* 18. *h. t.*

Intellige de re, non de quantitate. Cujac. in d. l.

2219. Stipulatio in annos singulos, una est et perpetua, *l.* 16. §. 1. *h. t.*

De obligationibus citra stipulationem, vide 2181 ...

Tit. II.

De duobus reis constituendis.

Cod. VIII. 40. Nov. 99.

2220. Qui stipulatur, reus stipulandi videtur, *sive creditor*, *l.* 1. *h. t.*

Qui promittit, reus promittendi habetur. *d. l.* 1.

Cum duo eandem pecuniam, aut promiserunt, aut stipulati sunt, ipso jure et singulis in solidum debetur, et singuli debent, *l.* 2. *h. t.*

Idem, si separatim, et promissor respondeat, *utrique vestrum dare spondeo.* §. 1. *instit. h. t.*

Si ille et ille stipulati sunt, et non fuerit adjectum ut duo rei stipulandi essent, in virilem partem singuli stipulati videntur, *l.* 11. §. 1. *h. t.*

Olim ab uno ex duobus reis promittendi, solidum peti poterat, *l.* 3. §. 1. *h. t. l.* 2 *cod. h. t.*

Hodie non nisi pactum fuerit speciale, unumquemque teneri in solidum. *auth.* hoc ita. *cod. h. t.*

Si non convenerint specialiter, ex aequo sustinebunt omnes. *ibid.*

Si *autem* alter solvendo non sit vel absens, in illo tenetur alter quod accipere ab alio non potuit. *Nov.* 99. *cap.* 1.

2221. In duobus reis stipulandi, ab altero delatum jusjurandum etiam alteri nocebit, *l.* 28. *de jurejur.*

Si unus acceptum fecerit, liberatio contingit in solidum, *l.* 13. §. *ult. l.* 16. *de accept. l.* 2. *h. t. vide* 2293.

Cum et uni recte solvatur, *l.* 27. *de pact.*

Plures *enim* eandem actionem habentes, unius loco sunt, *l.* 9. *eod. t.*

Attamen si semel unus egerit, alteri promissor offerendo nihil agit. *l.* 16. *h. t.*

2222. Unus ex duobus sociis *reisque stipulandi*, non potest debitum novare, licet possit in solidum petere et recipere, *l.* 27. *de pact.* et compromittere, *l.* 34. *de recept. arb.*

Imo potest novare, *l.* 31. §. 1. *de novat. quod non placet Fab.* 11. *conject.* 18.

2223. Cum duo eandem pecuniam debent, si unius persona liberatur, manente obligatione, alter durat obligatus, *l. ult. h. t. vide* 2239.

Multum *enim* interest utrum res ipsa solvatur an persona liberetur. *ibid. vide* 135.

2224. In unum debitorem ex pluribus in eodem contractu obligatis interruptio, aliis nocet sicuti unius agnitio, *l. ult. cod. h. t.*

Item, unius creditoris admonitio, aliis prodest. *ibid.*

Et alterius factum alii nocet, *l.* 18. *h. t.*

Unde perceptio usurarum ab uno, actiones adversus omnes cohaeredes conservat, *l.* 40. §. 3. *de pact.*

2225. Ex duobus reis promittendi, si alter juravit, alteri quoque prodest, *l.* 28. §. 3. *de jurejur.*

Si juravit, quia solverit, *ibid.* §. 2. *in f. non si, quia non promisit. Glos. ibi in verb.* distinguendum est.

Attamen unicuique eorum sua mora nocet. *l.* 173. §. 2. *de regul. jur. vide* 2661.

2226. Exemplum creditorum praesentium, absentes sequi debent, etiam privilegiarii, *l.* 10. *de pact.*

Major pars creditorum aestimatur, pro modo debiti, non pro numero personarum, *l.* 8. *de pact. vide* 853. 2059.

Nam inter eos potior est is, cui major pecunia debetur, *l.* 1. *de privil. cred.*

Nisi hypothecas habeant. *l.* 10. *de pactis.*

2227. Alter reus etiam ex intervallo accipitur, *l.* 3. *h. t.*

Modicum *enim* intervallum temporis, item modicus actus qui modo contrarius obligationi non sit, nihil impedit, *l.* 6. §. 3. *h. t. vide* 136.

Quia pacta incontinenti facta, stipulationi inesse creduntur, *l.* 40. *de reb. cred.*

Attamen si hodie alter, alter postera die responderit, non esse duos reos intelligitur, ac ne quidem obligatum eum qui postera die responderit. *l.* 12. *h. t.*

2228 Iniquum est in plures adversarios distringi eum, qui cum uno contraxerit, *l.* 27. §. *ult. de pecul. vide* 746. 1457.

Debitores quidem haereditarii unicuique haeredum pro portione haereditaria obligati sunt. *l.* 1. *cod. de except. vide* 1601.

LIBER XLVI.

TIT. I.

De fidejussoribus et mandatoribus.

Cod. VIII. 41. V. 57. Nov. 4.

2232. *FIDEJUSSOR est qui suo nomine pro debitore promittit citra novationem. Cujac. h. t.*

SATISDARE, est adpromissores dare, qui idem promittunt, *l.* 5. §. 2. *de verb. oblig.*

Satisdatio quasi satisfactio ut securum faciamus creditorem, datis fidejussoribus, *l.* 1. *qui satisd. cog.*

CAUTIO, id est, nuda promissio, *l.* 63. §. 4. *pro socio, l.* 3. *cod. de verb. et rer.*

Idonee cavere, est satisdare utique, aut pignoribus datis. *l.* 4. §. 8. *de fideic. lib.*

2233. Omni obligationi fidejussor accedere potest, *l.* 1. *h. t.* sive re, sive verbis, sive consensu, *l.* 8. §. 1. *h. t.*

Tam futurae, *l.* 4. *h. t. l.* 50. *de pecul. l.* 35. *de judic.* quam praeteritae, *l.* 6. *h. t.*

Tam civili quam naturali, *l.* 16. §. 3. *h. t.*

Etiamsi ex delicto oriatur, *l.* 8. §. 5. *h. t.*

Non *tamen* ut pars furti furi restituatur ab alio fure; cum flagitiosae rei societas coita nullam vim habet. *l.* 70. §. *ult. h. t. vide* 891.

2234. Plus cautionis est in re, quam in persona, *l.* 25. *de regul. jur. vide* 2197.

Idcirco possessores rerum immobilium satisdare non compelluntur. *l.* 15. *qui satisd. cog.*

2235. Fidejussor rei locum obtinet, *l.* [illegible]

Quamvis reus ignoret, *l.* 30. *h. t. vide* 2257.

Rei *tamen* obligatio plenior est, *l.* 5. *h. t.*

Item, pro fidejussore fidejussor accipi nequaquam dubium est. *l.* 8. *in f. h. t.*

2236. FILIUS-FAM. pro patre poterit fidejubere, nec erit sine effectu haec fidejussio, *l.* 10. §. *ult. h. t. l.* 8. *cod. h. t. vide* 2186. 56.

Sed nec mulier, nec minor, nec miles probandi sunt, praeterquam si in rem suam fidejubeant, *l.* 8. §. 1. *qui satisd. cog. quia* pro reis accipiendi sunt, *l.* 24. *de pact. vide* 815.

Veluti uxor pro marito, quoties fundus dotalis ab eo petitur. Goth. ibi.

2237. Fidejussor videtur idoneus non tantum ex facultatibus, sed etiam ex conveniendi facilitate, *l.* 2. *qui satisd. cog.*

Unde merito recusatur, si habeat praescriptionem fori, *l.* 7. *eod. t.*

Nisi specialiter privilegio suo renuntiaverit. *ibid. l.* 1. *si quis in jus. l* 29. *cod. de pact. vide* 137.

Qui *autem* admisit fidejubentem, idoneum eum esse comprobat, *l.* 3. *in f. h. t.*

Fidejussor evidentissime locuples, si non sit acceptus tamquam de injuria sibi facta queri potest, *l.* 5. *in f. qui satisd. cog. vide* 112.

2238. Fidejussor obligari non potest ei apud quem reus promittendi obligatus non est, *l.* 16. *h. t.*

Puta sub conditione impossibili, *l.* 29. *h. t. vide* 2205.

Nec si reus tempore liberatus est, *l.* 37. *h. t.*

Nec in duriorem causam, *l.* 8. §. 7. *h. t.* vel deteriorem, *l.* 34. *h. t.*

Nec in majorem quantitatem, *l.* 4. *de compens.*

Nec in poenam vel multam quam non spo-

pondit, *l.* 68. *h. t. l. un. cod. de per. eor. qui pr. vide* 2612.

Nec in aliam rem quam quae credita est, *l.* 42. *h. t.*

In minorem vero, vel leviorem causam potest. *l.* 8. §. 7. *h. t.*

2239. Cum lex contractui occurrere voluit, fidejussor quoque liberatur, *l.* 46. *h. t. vide* 825. 783.

Non quando minori succurritur, si cum sciret minorem, alter pro eo fidejusserit, *l.* 13. *de minor.*

Nisi deceptus sit, *l.* 2. *cod. de fid. min.*

Salva actione mandati contra minorem, modo in ea non juvetur, *l.* 1. *cod. eod. t.*

Si fidejusserit ipse et mulier, subducta muliere, in solidum obligatur, *l.* 48. *h. t.*

Cum scire potuit, aut ignorare non debuit, mulierem frustra intercedere. *ibid.*

2240. PACTA in rem fidejussoribus prosunt, *l.* 21. §. *ult. de pact. vide* 135.

Et novatio obligationis, *l.* 60. *h. t. l.* 4. *cod. h. t.*

Item, ubicumque natura debitum manet, tenetur fidejussor. *d. l.* 60. *vide* 2190.

Pactum ut non petatur, fidejussori prodest, propter rei personam, ne mandati judicio a fidejussore conveniatur, *l.* 32. *de pact. vide* 1769.

Unde si mandati actio non sit, non prodest. *d. l.* 32.

Item, debitoris conventio fidejussoribus proficiet, *l.* 21. *in f. de pact.*

Acquisita semel exceptione pacti, fidejussor iterum non obligatur invitus, licet debitor pactus sit, ut a se peti liceat, *l. ult. eod. t.*

Idem, si exceptio rei cohaereat. *l.* 7. §. 1. *de except. vide* 2142.

2241. Si quis reo liberationem legavit, fidejussor quoque liberatus est, *l.* 5. *de liber. leg.*

Alioquin si fidejussor conveniatur, et reus a fidejussore convenietur. *d. l.* 5. *vide* 1769.

Non vero si fidejussor regressum non habet adversus reum, puta si donationis causa intervenit. *ibid. vide* 783. 2245.

2242. De facto rei tenetur fidejussor, si ex mora ipsius perpetua sit obligatio, *l.* 58. §. 1. *h. t.* vel crescat, *l.* 9. §. 4. *de verbor. oblig.*

Cum mora rei, fidejussori quoque noceat, *l.* 88. *eod. t.*

Dum in totam causam spopondit. *d.* §. 4.

2243. Dividitur actio contra fidejussores, si solvendo sint, *ll.* 26. 28. *h. t* 10. *in f. cod. h. t.*

Non ipso jure. *d. l.* 26. sed per exceptionem a fidejussoribus opponendam, *l.* 28. *h. t.*

Quamvis ut singuli in solidum tenerentur, adjectum sit, *l.* 3. *in f. cod. h. t.*

Nisi in fidejussoribus tutorum. *l. ult. rem pup. salv. vide* 1457.

2244. Electo fidejussore non liberatur reus, nec e converso, *l. ult. cod. h. t.*

Manet *enim* jus integrum, donec in solidum pecunia persolvatur. *ibid.*

Hodie fidejussor ante debitorem conveniendus non est. *Nov.* 4. *cap.* 1.

Nec nisi prius discusso pignore. *ibid. cap.* 2. *praeterquam si beneficio legis renuntiaverit.*

Nec ultra id quod ex bonis debitoris defuit, *ll.* 13. 55. 68. §. 1. *h. t.*

Nam in solidum et cum reo, et cum fidejussoribus agi jure non potest. *l.* 1. *cod. de fidej. tut.*

2245. Non aliter condemnatur qui credere mandavit, quam si ille qui credidit actiones suas

adversus debitorem ei praestiterit, *l.* 13. *h. t. vide* 2271. et jura hypothecae sive pignoris, *l.* 21. *cod. h. t. idem* in his qui pro debitore solvere obstricti sunt, *ll.* 17. 36. 41. §. 1. *h. t. non si sponte, vide* 2271.

Etiam in re fiscali, *l.* 11. *cod h. t.*

Si actio cessa non fuit, confidejussor securus est, *ll.* 39. *h. t.* 11. *cod. h. t.*

Qui pro reo solvit, negot. gestor. *actione* agere potest, *l.* 4. *de negot. gest.*

Vel actione mandati, *l.* 10. §. 11. *Mand.*

Etsi sine judicio solverit. *d.* §. 11.

Nisi donandi animo fidejussit, *l.* 4. *de negot. gest. vide* 2241.

Et statim agit, etiam si solverit debitorem non idoneum delegando, *l.* 18. *h. t.*

Quia bonum nomen fecit creditor qui admisit, *l.* 26. §. 2. *mandati.*

Nec obstat, si eum remunerari voluit creditor, multo magis si mortis causa accepto tulit, vel si liberationem legavit, *l.* 10. §. *ult. mand. eodem animo remunerandi. Fab. ration. ibi.*

Si non remunerandi causa, sed principaliter donando, mandati non aget. *l.* 12. *eod. t.*

2246. Fidejussor certiorare debet reum de solutione, cum possit, *l.* 29. §. 3. *mandati.*

Alioquin si deinde reus solvit, fidejussor repellitur, id enim dolo proximum est. *d.* §. 3.

Similiter et reus solvens, fidejussorem suum certiorare debet. *l.* 29. *et* §. 2. *eod. t.*

2247. Fidejussor qui sciens solvit, omittens exceptionem qua reus uti potuit, mandati actionem non habet, *l.* 10. §. 12. *mandati.*

Nisi si reus uti non potuit. *ibid.*

Si ignorans omisit, nihil est quod ei imputetur, *l.* 29. *cod. t.*

Idem, si errore facti ignoravit inutilem esse obligationem *ibid.* §. 1. *vide* 1228.

Secus si errore juris. *ibid. vide* 1226.

Verum, non ei congruit de apicibus juris disputare. *ibid.* §. 4. *vide* 2189.

Si ante diem solvit, licet per errorem, ante diem non petet. *ll.* 22. 51. *eod. tit.* 31. *h. t.*

2248. Fidejussiones ab haerede acceptae, transeunt ad fideicommissarium, *l.* 21. *h. t.*

Item liberantur fidejussores, quoties *quis vel* fiscus tam debitori, quam creditori succedit. *l.* 2. *cod. de solut.*

2249. Fidejussor agere potest adversus reum ut liberetur, si diu in solutione cessavit, aut bona sua dissipavit, *l.* 38. *in f. mand.*

Diu, *id est decennium, vel verius arbitrio judicis. Glos. ibi. in verb.* condemnetur.

Tunc *enim* eum urgere potest ad solutionem, *l.* 10. *cod. mandati.*

Vel alia ex justa causa officio judicis. *l.* 45. *h. t.*

2250. Ne fidejussores dotium dentur. *tit. cod. ne fidej. dot.*

Nec a marito, nec a patre ejus, nec ab omnibus qui dotem suscipiunt, *l.* 2. *eod. tit.*

Nisi ante sponsalia ita convenerit. Goth. in d. l. 2.

2251. Haeredem obligatum fidejussor relinquit, *l.* 4. §. 1. *l.* 24. *cod. h. t.*

Ejusque haeredi succurritur, sicut ipsi fidejussori. *l.* 27. §. 3. *h. t.*

2252. Rursus cavendum non est, si forte dicatur egenos fidejussores esse datos, *l.* 3. *in f. ut in poss. legat.*

Nisi nova causa allegetur, veluti quod fide-

jussor decesserit, vel etiam rem familiarem inopinato fortunae impetu amiserit. *l.* 4. *eod. t.*

2253. *Qui satisdare cogentur? vide* 112....

Tit. II.

De novationibus et delegationibus.

Cod. VIII. 42.

2254. NOVATIO est prioris debiti in aliam obligationem transfusio, ita ut prior perimatur, *l.* 1. *h. t.*

A novo nomen accepit, et a nova obligatione. *ibid.*

2255. Ita demum novatio fit, si hoc agatur ut novetur obligatio, *ll.* 2. *et* 6. *h. t.*

Nec nisi specialiter remiserint priorem obligationem, et hoc expresserint quod secundam magis pro anterioribus elegerint, *l. ult. cod h. t.*

Generaliter definitur, voluntate solum esse non lege novandum. *d. l. ult. id est, non ipso jure.*

Nec subintelligitur novatio ex rebus ipsis. Goth. in d. l. ult. ipsius legis ultimam partem restituendo et recte

2256. Qualiscumque obligatio novari verbis potest, *l.* 1. §. 1. *l.* 2. *h. t.*

Et legata et fideicommissa, si in stipulationem deducta sint, *l.* 8. §. 1. *h. t.*

Etiam priusquam advenerit dies, *l.* 5. *h. t.*

Modo conditio extiterit, *l.* 14. §. 1. *h. t.*

Dummodo sequens *obligatio* aut civiliter teneat, aut naturaliter. *l.* 1. §. 1. *h. t.*

2257. Novatio fieri potest ignorante reo, si quod debet alius promittat novationis causa, *l.* 8. §. *ult. h. t. vide* 2271. 2235.

Et a tutore, si hoc pupillo expediat, *l.* 20. §. 1. *h. t. vide* 1381.

Et a procuratore omnium bonorum. *d. l.* 20. *in f. vide* 2269.

Et a curatore, aut agnato furiosi, si furioso expediat. *l. ult.* §. 1. *h. t.*

2258. In duobus reis promittendi frustra timetur novatio, *l.* 3. *de duob. reis.*

Et a socio. *l.* 27. *de pactis, vide* 2222.

2259. Jure novationis liberatur debitor, quamvis creditor a novo debitore non faciat exactionem, *l.* 3. *in f. cod. h. t.*

Et ejus mandator, *sive fidejussor, l.* 4. *cod. de fidejuss. vide* 2240.

Et pignus et hypothecae liberantur, *l.* 18. *h. t. l. un. cod. ob chirogr. vide* 1103.

Et usurae non currunt, *ll.* 18. 27. *h. t.*

2260. DELEGARE est vice sua alium reum dare, *l.* 11. *h. t.*

Exacta pecunia est, quae delegata est, *l.* 187. *de verb. sign.*

Solvit enim qui reum delegat. *l.* 8. §. 3. *ad S. C. Vellei.*

2261. Delegatio fit et per stipulationem, vel litis contestationem, *l.* 11. §. 1. *h. t.*

Vel scripturam, vel nutum ubi fari non potest, *l.* 17. *h. t.*

Ubi ex lite contestata fit, prius privilegium manet, *l.* 29. *h. t.*

Neque deteriorem causam nostram facimus actionem exercentes, sed meliorem *ibid. vide* 313.

2262. Delegatio debiti, nisi consentiente et stipulante debitore, jure perfici non potest, *l.* 1. *cod. h. t.*

Nominis *vero* venditio *etiam* invito eo contrahi solet. *ibid. vide* 950. 1044.

De cessione nominis, vide 2281.

Prioribus exceptionibus non utitur debitor delegatus, adversus novum creditorem, *l.* 19. *h. t.*

Nequidem doli exceptione, nec Macedoniano. *ibid.*

Diversum est in muliere quae contra S. C. promisit, quia in secunda promissione, intercessio est. *d. l.* 19.

Et in minore qui circumscriptus delegatur, quia si etiam nunc minor est, rursum circumvenitur. *ibid.*

2263. Adversus debitorem debitoris nemo agit ex chirographo, nisi sibi delegatus sit, *l.* 7. *cod. h. t.*

Secus dum jure taciti vel manifesti pignoris. Cujac. parat. in cod. qu. fisc. vel. priv. prius discusso pignore. *l.* 2. *eod. tit.*

Tit. III.

De solutionibus et liberationibus.

Cod. VIII. 43. XI. 39.

2266. SOLUTIONIS verbo omnis satisfactio accipitur, *l.* 176. *de verb. sign.*

Et solvit qui facit quod facere promisit. *ibid.*

Solutio est praestatio ejus quod debetur. Cujac. in parat. cod. h. t.

Confusione perinde extinguitur obligatio, ac solutione, *l.* 21. §. 1. *de liber. legat. dum quis simul creditor et debitor ejusdem rei efficitur.*

2267. *LIBERATIO genus est tollendae obliga-*

tionis, *solutio species. Cujac. in parat. cod. h. t.*

Liberationis verbum eandem vim habet, quam solutionis, *l.* 47. *de verb. signif.*

Species acquirendi, est liberari obligatione, *l.* 11. *de acceptil.*

Potest enim videri cepisse. *l.* 115. *de regul. jur.*

2268. Est in arbitrio solventis, dicere quod potius debitum voluerit solutum, *l.* 1. *h. t. l.* 1. *cod. h. t.*

Dummodo in re praesenti, hoc est, statim atque solutum est, *l.* 1. *h. t.*

Postea non permittitur, *l.* 3. *h. t.*

Si dictum non sit, in duriorem causam semper videtur exsolvisse. *ibid. vide* 138.

Gravior autem est quae sub satisdatione, *l.* 5. *h. t. l.* 4. *in f. h. t.*

Sed prius in usuras, *l.* 1. *cod. h. t. l.* 48. *h. t.* quas debitor exsolvere cogitur, *l.* 5. §. 2. *in f. h. t.*

Quamvis dictum sit in sortem et in usuras se accipere. *d. l.* 5. *in f.*

Item, et in debitum cujus dies venit, *l.* 3. *in f. h. t.* et ad solutionem compelli potest, *l.* 103. *h. t.*

Item, potior causa est ejus pecuniae quae sub infamia debetur, *l.* 7. *h. t. et l.* 97. *h. t.*

Mox ejus quae poenam continet. *d. l.* 97. vel inficiatione crescit, *l.* 7. *in f. h. t.*

Tertio ejus quae sub hypotheca vel pignore contracta est, *l.* 97. *h. t.*

Deinde potior habetur propria, quam aliena causa. *ibid. id est*, magis quod suo nomine, quam quod pro alio, *l.* 4. *h. t.*

Si nihil eorum interveniat, vetustior contractus ante solvetur, *ll.* 97. 5. *h. t.*

Si par dierum et contractuum causa sit, pro portione videtur solutum. *l.* 8. *h. t.*

2269. PROCURATORI recte solvitur, modo ei mandatum sit, *l.* 12. *h. t. vide* 868.

Nisi postea ei vetuerit creditor accipere, et debitor scierit, *l.* 12. §. 2. *et l.* 34. §. 3. *h. t. vide* 882.

Nam quod jussu creditoris alii solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset, *l.* 49. *h. t. l.* 140. *de reg. jur.*

Si mandatum non habuit, tunc liberatur cum Dominus habuerit ratum, *l.* 58. *h. t. vide* 2302.

Pro mandato *autem* est omnibus negotiis aliquem praeponere, *l.* 34. §. 3. *h. t.*

Item, recte solvitur vel uni ex tutoribus, *l.* 14. §. 5. *h. t.*

Et protutori, si pecunia in rem pupilli pervenit, *l.* 28. *h. t. vide* 1447.

Et curatori, *l.* 14. §. 7. *h. t. intellige administrationem habenti.*

Et reo criminis, *ll.* 41. 42. *h. t. vide tamen* 2481. nisi majestatis sive perduellionis, *l. ult. cod. ad l. Jul. maj. vide* 1965. 2417.

Item, et cohaeredi, si res individua sit, *l.* 81. §. 1. *h. t. vide* 1601. optimum tamen est id per magistratum facere. *d.* §. 1.

Vel satisdationem exigere, *l.* 1. §. 36. *depositi.*

Vel ea non interveniente, deponere. *ibid.*

Item, et cuilibet successori recte solvitur. *l.* 49. *h. t.*

2270. Quod stipulatus ita sum *mihi aut Titio*, Titius nec petere, nec novare, nec acceptum facere potest, *l.* 10. *h. t.*

Tantumque ei solvi potest. *d. l.* 10.

Etsi pupillo sine tutoris auctoritate, *si mihi aut pupillo,* dictum sit, *l.* 11. *h. t. vide* 766. 744.

Non tamen haeredi Titii, *l.* 81. *h. t.* nec successoribus ejus, *l.* 55. *de verb. oblig.*

Item, si semel petam, amplius Titio solvi non potest, *l.* 57. §. 1. *h. t.*

Eum qui dicat *mihi* 10. *et Titio* 10. eadem decem non alia 10. dicere credendum est, *l.* 39. §. 19. *de verb. oblig.*

Quia alteri nemo stipulando cavere potest. *l.* 73. §. 4. *de regul. jur. l.* 27. §. 4. *de pact. vide* 2661. *apud nos resecata juris subtilitate* 20. *deberentur quamvis enim Titius petere non possit, jus tamen habet accipiendi cum de utroque* 10. *dixerit.*

2271. Solvere pro ignorante et invito cuique licet, *ll.* 23. 53. *h. t.* 39. *de negot. gest. vide* 2257.

Cum liceat *etiam* ignorantis et inviti meliorem conditionem facere. *dd. ll.* 53. *et* 39.

Nec obstat invito donare non licere, *l.* 19. § 2. *de donat. vide* 1964.

Nec beneficium invito datur, *l.* 69. *de regul. jur. vide* 2660.

Et sit species acquirendi liberari obligatione, *l.* 11. *de accept. vide* 2267.

Ude alio pro debitore solvente, tollitur obligatio, *l.* 1. §. *pen. de exercit.*

Etiam si debitor nolit, *l.* 8. *in f. de novat.*

Verum, non potest cogi creditor, jus suum in solventem transferre, *l.* 5. *cod. h. t.*

Nisi condemnatus fidejussor solverit. *l.* 13. *de fidei. vide* 2245.

2272. Non cogitur creditor in aliam formam nummos accipere, si ex ea re aliquod damnum passurus sit, *l.* 99. *h. t.*

Nec in alio loco quam in quo *debitor* promisit. *l.* 9. *de eo qu. cert. vide* 712.

Si illo aut illo loco, petitor electionem habet ubi petat, reus ubi solvat, si ante petitionem, *l.* 2. §. 3. *eod. tit.*

Si *Ephesi et Capuae*, Ephesi partem, Capuae partem petat. *ibid.* §. 4.

Item, non cogitur, si deterior res sit, *l.* 3. *de reb. cred.*

Vel reprobi nummi, *l.* 24. §. 1. *de pign. act. l.* 102. *h. t.*

Nec aliud pro alio, *l.* 2. §. 1. *de reb. cred.* veluti nomen pro pecunia, *l.* 16. *cod. h. t.*

Nec partem dumtaxat, si totum debeatur. *l.* 21. *de reb. cred. l.* 41. §. 1. *de usur.* nisi Praetoris auctoritate. *d. l.* 21.

2273. OBSIGNATIONE totius debitae summae solemniter facta, liberatio contingit, *l.* 9. *cod. h. t. vide* 1079. 1097. 1156.

Si eo loco quo debetur. *d. l.* 9. *vide* 712.

Item, Praetor denegat actionem, si debitor offerret pecuniam quae peteretur, et creditor nollet accipere. *l.* 30. *h. t.*

Et tenetur creditor, si sine culpa sua debitor eam perdiderit, *l.* 72. *h. t.*

Vel si oblatam pecuniam alia die accepturus creditor distulit, et mox pecunia qua Respublica utebatur, quasi aerosa jussus Praesidis sublata est, *l.* 102. *h. t.*

Secus si inopportuno tempore vel loco *debitor* obtulerit. *l.* 39. *h. t.*

2274. Iniquum est cogi eum judicium accipere, qui vult solvere, *l.* 73. *de procur. l.* 16. *judic. solvi.*

Si petitor facultatem pecuniae non habuit,

Praeses jubet in aede sacra deponi. *d. l.* 73. *vide* 1156.

Etiam in pupillaribus pecuniis. *ibid. vide* 1385.

2275. Quod quis aliquo anno dare promisit aut damnatur, ei potestas, est, quolibet ejus anni die dandi, *l.* 50. *de obl. et act.*

Totum enim medium tempus, ad solvendum promissori liberum relinqui intelligitur, *l.* 70. *h. t.*

Cum in stipulationibus promissoris gratia tempus adiiciatur, *l.* 17. *de regul. jur.*

Item, quod in diem debetur, ante solvi potest, licet peti non possit. *l.* 137. §. 2. *de verb. oblig. vide* 684. et quidem statim, *l.* 70. *h. t. intellige nisi dies in favorem creditoris adjectus appareat.*

2276. *Si Kalendis stichum non dederis*, 10. *dare spondes?* Expectandae sunt Kalendae, quamvis stichus mortuus sit, *l.* 8. *de verbor. oblig.*

Et licet ad conditionem committi videatur, dies tamen superest. *ibid.*

Item, si dictum sit, *si Kalendis in Italiam non venerit*, 10. *dare spondes?* Non ante peti potest, quam exploratum sit ante eam diem, eum venire non posse. *l.* 10. *de verb. oblig.*

2277. Quoties dies in obligatione non ponitur, praesenti die, debetur, *l.* 41. § 1. *de verbor. oblig. l.* 14. *de regul. jur.*

Nisi si locus adjectus spatium temporis inducat. *d.* §. 1. *vide* 713.

Item, modicum tempus statuendum est non minus 10. dierum ut exactio celebretur, si pecunia sine die constituta sit, *l.* 21. §. 1. *de pecun. const.*

Nec cum sacco debitor adire debet, *l.* 105. *h. t.*

Quando dies comprehensa non est, modicum spatium datum videtur, *l.* 23. *in f. de oblig. et act.*

Secus si dictum sit, *decem hodie spondes?* cum possit vel eo die pecunia peti, *l.* 118. §. 1. *de verb. oblig.*

Cum in puris stipulationibus nullum laxamen detur. Cujac. ibi.

2278. Auditur debitor, si fateatur se debere, paratumque dicat solvere, daturque ei dies ad solvendum cum competenti cautela, *l.* 21. *de judic.*

Et quidem prorogatur, *l.* 31. *de re judic.*

Duorum mensium, *ibid. vel* 4. *mensium exemplo condemnati, vide* 2046. *et ita Goth. in d. l.* 21. *in Gallia trium, sine prorogatione. Ordin.* 1669. 6. 1.

Item, humanum est propter fortuitos casus dilationem accipi, *l.* 36. *de judic.*

Veluti si patrem, vel filium, vel uxorem amisit. *ibid.*

Nec magnum damnum est in mora modici temporis. *l.* 21. *eod. tit.*

2279. Contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo ut solveret se obligavit. *l.* 21. *de oblig. et act.*

2280. DIES solutionis sicut summa pars est stipulationis, *l.* 1. §. 2. *de edendo.*

Nec antequam dies venit, compensabitur, *l.* 7. *de compens. vide* 834.

Item, minus solvit qui tardius solvit, *l.* 12. §. 1. *de verb. sign.*

Nam et tempore minus solvitur. *d.* §. 1.

Cum solidum non solvitur, non minus quantitate, quam die, *l.* 85. *h. t.*

Et tempore plus petitur. §. 34. *inst de action.*

2281. Delegatione non interposita, cessio nominis revocari potest, re integra, *l.* 3. *cod. de novat.*

Unde exigere a debitore potest, si ei denuntiatum non sit. *d. l.* 3.

Vel si lis contestata non sit. *ibid.*

2282. PRO SOLUTO datum vicem venditionis obtinet, *l.* 4. *cod. de evict.*

Idcirco meliorem industria vel eventu fundum pro pecunia debita datum non juste petit, qui dederat, *l. pen. cod. h. t.*

Contrarium non postulaturus, si minoris distraxisset, *qui acceperat: ibid.*

2283. Liberationem probat redditio CHIROGRAPHI ab ipso creditore facta, *l.* 7. *cod. de remiss. pign. et Goth. in l.* 15. *cod. h. t. vide* 1765.

Videtur enim convenisse ne peteret, *l.* 2. §. 1. *de pactis vide* 1100.

Nisi si contra voluntatem creditoris *l.* 15. *cod. h. t.*

Confessio *vero* solutionis plus probat, quam si chirographum fuisset redditum, *l.* 14. *cod. h. t.*

Verum probata solutione, chirographum condici potest, *l. ult. cod. h. t. vide* 693.

Item, solutio debiti in scriptis concepti, non nisi quinque testibus idoneis probatur. *l.* 18. *cod. de testib. vide* 1215. *In Gallia probatio testibus improbatur, si pluris* 100. *libr. agatur. Ordin.* 1667. 20. 2. *multo magis ex nuda subscriptione.*

2284. Tenetur debitor exemplar APOCHAE pro redituum vel usurarum perceptione subscribere, vel antapocham dare, ut debitum probetur. *l.* 19. *cod. de fide instrum.*

2285. Si quis acceptam quantitatem falso scripsit, figmento veritatis extingui non potuit obligatio, *l.* 13. *cod. h. t.*

Nec si per errorem universum se recepisse cavit, *l.* 6. *cod. h. t. et ibi Glos. in verb.* cavit.

Nec si sub spe futurae numerationis, *l.* 21. *eod. tit.*

Cum non videntur data quae eo tempore accipientis non fiunt, *l.* 167. *de regul. jur. vide* 2643.

Nec si pecunia numerata non fuit, *l.* 14. §. 2. *cod. de non num. pecun.*

Verum, intra 30. dies agere debet creditor. *ibid. an exceptio non numeratae pecuniae sit in usu? Vide* 633.

2286. Quoties res debita ad creditorem pervenit et ei nihil absit, nec repeti possit, competit liberatio. *l.* 61. *h. t. vide* 2732.

2287. Post solutum sine ullo pacto, actiones inutiliter ceduntur, *l.* 76. *h. t.*

Cum nulla obligatio supersit. *ibid. vide* 2704.

Nisi si ante solutionem convenisset, ut mandarentur actiones. *d. l.* 76.

Item, utiliter ex post facto, ceduntur fideicommissario qui obligatam rem luit, *l.* 57. *de legat.* 1.°

Per jurisdictionem Praesidis. *ibid.*

Quia coactus solvit, non ut principalem obligationem extingueret, sed ut ab obligatione se liberaret. Lois. du deguerp. lib. 2. *cap.* 8. *n.* 83. *Molin. lect. dolan. n.* 23.

2288. Rem immobilem quam habet meliorem, offerre debitor potest, facta per judicem aestimatione. *auth.* hoc nisi. *cod. h. t.*

At si creditor paratus sit emptorem praestare, oportet debitorem rem tunc distrahere ut *in pecunia* satisfiat creditori. *ibid. vide* 1086.

2289. Non potest improbus videri, qui ignorat quantum solvere debeat. *l.* 99. *de regul. jur.*

2290. Aditio haereditatis aliquando pro solutione cedit, *l.* 95. §. 2. *h. t.*

Haereditas enim ipsa, haeredi protinus in articulo ipso aditionis, id quod debet, videtur exsolvere. Cujac. in d. § *lib.* 28. *quaest. Pap. t.* 4. *col.* 473. *ex l.* 41. §. 2. *de evict. ll.* 50. *et* 71. *de fidei.*

Haec solutioni species dicitur BREVI MANU facta ad exemplum. l. 43. §. 1. *de jure dot.*

Tit. IV.

De acceptilatione.

Cod. VIII. 44.

2291. ACCEPTILATIO est imaginaria solutio. §. 1. *instit. qu. mod. toll. oblig.*

Ex qua omnimodo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit, *l.* 19. §. 1. *h. t.*

Fit vel donationis gratia, *l.* 2. *cod. h. t.* vel ex causa, *l.* 9. *de praescr. verb.*

His verbis, *quod ego tibi promisi, habesne acceptum*? Habeo, *l.* 6. *h. t.*

Sive *accepta facis* 10.? Facio. *l.* 7. *h. t.*

2292. SI AQUILIANA stipulatio intervenerit, omnibus ex causis liberatio fit, *l.* 18. §. 1. *h. t. vide* 147.

Cum omnes praecedentes obligationes novat et perimit, *l.* 4. *de transact.*

Et omnis via agendi percluditur. *l. ult. cod. h. t.*

2293. Si ex pluribus obligatis uni accepto fe-

ratur, caeteri quoque liberantur, *l.* 16. *h. t. vide* 2223.

Quoniam velut solvisse videtur is, qui acceptilatione solutus est. *d. l.* 16.

Idem, si ex pluribus reis stipulandi, unus acceptum fecerit. *l.* 13. §. 12. *h. t. vide* 2221.

2294. Acceptilatione per fidejussorem, reus liberatur, *l.* 13. §. 7. *h. t.*

Si acceptilatio inutilis fuit, *solemnitate deficiente*, tacita pactione id actum videtur ne peteretur. *l.* 27. §. 9. *de pactis.*

Tit. VII.

Judicatum solvi.

2298. Stipulatio praetoria, *officio Judicis constituta*, judicatum solvi, id est, litis aestimationem solvi. §. 1, *instit. de satisd.*

In quantum Judex pronuntiaverit, *l.* 9. *h. t.*

Tres clausulas in unum collectas habet, de re judicata *solvenda*, de re defendenda, de dolo malo *ut absit*, *l.* 6. *h. t.*

2299. Satisdationem judicatum solvi, praestat ille qui alterius defensionem subit. §. *si vero* 6. *instit. de satisd.*

Cum nemo alienae rei, sine satisdatione defensor idoneus intelligitur. *d.* §. 6. *vide* 181.

Nec expromissor, *l.* 110. §. 1. *de regul. jur.*

Jure Gallico locum non habet in criminalibus. Goth. h. t.

In civilibus haec satisdatio exigitur tantum ab actore, si alienigena sit, fugitivus aut erro, Fabrot. in parat. Cujac. h. t.

Idem, si quis jure devoluti impetravit beneficium. Fabrot. ibi. ille enim satisdare cogitur pro 500. *libris. Ordin.* 1667. 15. 13.

TIT. VIII.

Ratam rem haberi, et de ratihabitione.

COD. II. 46. V. 74. 16.

2302. Rem RATAM habere, hoc est comprobare, agnoscere quod actum est a falso procuratore, *l.* 12. §. 1. *h. t.*

Interdum haec stipulatio (*quae praetoria est*) ex conventione interponi solet, ut puta si quid procurator aut vendat, aut locet, aut si ei solvatur, *l.* 10. *h. t.*

Ratihabitio Domini retro recurrit ad tempus quo hypotheca convenit, *l.* 16. §. 1. *de pign. et hypoth.*

Mandati actione adstringit, *l.* 60. *de regul. jur.*

Etiam in maleficio. *l.* 152. §. 2. *eod. tit.*

2303. Non tunc demum ratam rem haberi, cumprimum Dominus certior factus est, exigitur, sed cum laxamento et amplitudine accipiendum, nec minimo, nec maximo temporis spatio, *l.* 12. §. 2. *h. t. l.* 13. *de solut.*

Si ratam rem non habuerit Dominus, et quantum abest, et quantum lucrari potuit, praestatur, *l.* 13. *h. t. id est, intrinsece, non vero extra rem. Goth. ibi.*

LIBER XLVII.

TIT. I.

De privatis Delictis.

2305. DELICTA proprie sunt privata, CRIMINA publica, *l.* 17. §. 18. *de aedil. edict.*

Delinquitur aut proposito, aut impetu, aut casu, *l.* 11. §. 2. *de poen. vide* 2495.

2306. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest, *l.* 134. §. 1. *de regul. jur.*

Item, deteriore loco est, qui in simili delicto petitoris partes sustinet, *l.* 2. *ne qu. cum. qu. vide* 671.

Paria enim delicta mutua pensatione dissolvuntur, *l.* 39. *solut. matrim. vide.* 243.

Unde si ex utraque parte turpitudo versetur, melior est conditio possidentis, *l.* 5. §. 1. *de calumn.* et oneratur petitor, *l.* 154. *de regul. jur.*

Nec ex delicto exceptio datur, nec replicatio doli. *d. l.* 154. *l.* 4. §. 13. *de doli mali et met. vide* 2170.

2307. Nunquam plura delicta concurrentia faciunt ut ullius impunitas detur. *l.* 2. *h. t.* nec actiones praesertim poenales de eadem re concurrentes alia aliam consumit. *l.* 130. *de regul. jur.*

2308. Ignoscitur ei qui his qui vice Dominorum sunt, obtemperavit, *l.* 11. §. 7. *quod vi aut. cl. l.* 157. *de regul. jur. vide* 524. 1808. 806.

Ad ea quae non habent atrocitatem facinoris vel sceleris. *dd. ll. et. l.* 20. *de oblig. l.* 17. §. 7. *in f. de jniur.*

2309. Executio quorumdam delictorum haeredibus data est, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Haeres *enim* furti agere potest. *d.* §. 1. et legis aquiliae. *ibid.*

Sed injuriarum actio haeredi non competit. *d.* §. 1. nisi post litem contestatam. *l.* 13. *de injur. vide* 2358.

2310. Ex dolo defuncti haeres in solidum tenetur, pro ea parte qua haeres est, *l.* 157. §. 2. *de regul. jur.*

Et quoties actio ex contractu descendit, *l.* 49. *de oblig. et act. vide* 854.

In quo doli praestatio vel bona fides inest, *l.* 152. §. 3. *de regul. jur.*

Actiones *vero* quae poenales sunt, ex maleficio, adversus haeredem non transeunt, veluti furti, damni, injuriae, vi bonorum raptorum, *l.* 111. §. 1. *eod. tit.*

Nisi post litem contestatam, *ll.* 26. *et* 33. *de obligat. et act. l. un. cod. ex delict. def. l.* 87. *de regul. jur.*

Vel si possideat, aut dolo fecerit quominus possideat, *l.* 1. *h. t. vide* 2011.

In quantum ad eum pervenit, ne alieno scelere ditetur, *l. un. cod. ex. del. defunct.* sufficitque si vel momento ad eum pervenit, *l.* 127. *de regul. jur.*

Idem, si quaestio principalis ablatae pecuniae moveatur, *l. ult. ad l. Jul. pecul.*

Nam est constitutum turpia lucra haeredibus quoque extorqueri, licet crimina extinguantur, *l.* 5. *de calumn.*

Jure Canonico haeres indistincte tenetur sarcire damnum ex delicto defuncti. 16. *qu.* 6. *cap.* 3. *et* 12. *qu.* 2. *cap.* 36. *actione rei persecutoria. Molin. ad dec. in l.* 111. *de regul. jur et ita apud nos.*

TIT. II.

De furtis.

COD. VI. 2.

2314. FURTUM a furvo, id est, nigro, vel a fraude, vel a ferendo et auferendo dictum est, *l.* 1. *h. t.*

Fures vocamus qui occulte, et sine armis hujusmodi delinquunt. *Novel.* 134. *cap. ult.*

Furtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, *l.* 1. §. 3. *h. t.*

Invito Domino, a sciente, *l.* 46. §. 7. *h. t.*

Nam factum et animus exigitur, *l.* 41. §. 1. *ad l. aquil. l.* 53. §. 1. *de verbor. signif. vide* 2390.

Nec committitur sine affectu furandi, *l.* 37. *de usurp. et usuc.*

Et nisi sit cui fiat, *l.* 43. §. 5. *h. t.*

Idcirco sola cogitatio furti faciendi sine effectu, non facit furem. *l.* 1. §. 1. *h. t. vide* 2441.

2315. Qui verbis fraudem adhibuit, fallax est magis quam furtum facit, *l.* 43. §. 3. *h. t.*

Sed quia dolo fecit, de dolo tenetur. *d.* §. 3.

Is qui se simulat creditorem ut nummos accipiat, furtum facit, *l.* 43. *h. t.*

Vel si indebitos nummos sciens accepit, *l.* 18. *de cond. furt.*

Vel si nomen veri procuratoris assumpsit. *l.* 80. §. 6. *et l.* 43. §. 1. *h. t.*

2316. Ope et consilio furtum fit, *l.* 50. § 1. *h. t. vide* 596.

Etiam si inimicitiarum causa. *d.* §. 1. modo contrectatio secuta sit, *l.* 52. §. 19. *h. t.*

Et ex ope sine consilio, si scalam sciens, vel ferramenta commodavit, *l.* 54. §. 4. *h. t.*

Non *autem* ex solo consilio, *l.* 36. *h. t. et* §. *interdum* 12. *instit. de obl. quae ex del. vide* 2441.

Nec consilium habuisse nocet, nisi et factum secutum fuerit. *l.* 53 §. 1. *de verbor. signif.*

2317. DOMINUS ipse furtum facit rei suae, quoties eam aufert ab eo qui retinendi causam habet, *l.* 59. *h. t. vide* 2321.

Etiam ob impensas in re commodata factas. *ibid.*

Furtum facit COLONUS, si clam deportaverit fructus ob mercedem pignori constitutos, *l.* 61. §. 8. *h. t. etiam tacite. Goth. ibi.*

Vel si exacto conductionis tempore, fructus invito Domino perceperit, *l.* 67. *in f. h. t.*

Idem, si quis rem pignori dat, et eam subripit, *l.* 19. §. 5. *h. t. vel* vendidit. *ibid.* §. 6.

SOCIUS potest rei communis furtum facere. *l.* 45. *h. t.*

2318. IMPUBES furtum facere potest, si jam doli capax sit, *l.* 23. *h. t. vide* 2499.

Et proximus pubertati. §. *in summa.* 18. *instit. de obl. qu. ex del. vide* 270. 2484. 2171.

Fallit, si ex ope tantum ejus factum sit. *l.* 23. *in f. h. t.*

2319. Contra UXOREM datur actio rerum amotarum, non furti, *l. ult.* §. *ult. cod. h. t. ll.* 2. *et* 3. *cod. rer amot. vide* 1323.

Quae socia rei humanae atque divinae, domus suscipitur, *l.* 4. *cod. de crim. expil.*

Nec post mortem mariti expilatae haereditatis crimine accusatur, *l.* 5. *expil. haer. et d. l.* 4.

Sed actione in rem vel ad exhibendum, haeredibus mariti subvenitur. *d. l.* 4. *vide* 1324.

Si quis uxori res mariti subtrahentis opem consiliumve accomodaverit, furti tenebitur, *l.* 52. *h. t.*

Quamvis ipsa non teneatur. *ibid.* §. 1.

2320. Furtum fit, si quis usum alienae rei in suum lucrum convertat, *l.* 54. §. 1. *h. t.*

Etiam in re commodata vel deposita, *l.* 76. *h. t. vide* 728. 846.

Et a fullone et sarcinatore, si forte acceptis utatur. *l.* 82. *h. t.*

Item, rem alienam commodando furtum fit, species enim lucri est ex alieno largiri, et beneficii debitorem sibi acquirere, *l.* 54. §. 1. *h. t.*

Vel si pignore creditor utatur, *l.* 54. *h. t.*

Quamvis locare praedia recte possit, *l.* 23. *de pign.* cum fructus imputentur in debitum, *ll.* 1. *et* 2. *cod. de pign. act.* quos percepit vel quos percipere debuit, *l.* 3. *eod. tit.*

Fructus *vero* retinere potest, si debitor gratuita pecunia utatur, *l.* 8. *in qu. caus. pign.* ad modum legitimum usurarum. *ibid.*

Furtum quoque facit, qui jumenta sibi commodata longius duxerit, invito Domino. *l.* 40. *h. t. vide* 728.

2321. Furti habet actionem is, cujus honesta causa interest, *ll.* 11. 76. §. 1. *h. t.*

Modo bona fide possideat, *l.* 12. §. 1 *h. t.*

Etiam contra Dominum, puta si rem pignori datam subripuit, *l.* 12. §. 2. *l.* 19. §. 5. *h. t. vide* 2342. vel fruendam datam, *l.* 15. §. 1. *vide* 2317.

Item, et colonus, *l.* 14. §. 2. *h. t.*

Et omnes quorum periculo res sunt. *ibid.* §. 16. *ll.* 12 *et* 18. *h. t.* vel qui custodiam praestant, *l.* 48. §. 4. *h. t vide* 2335.

Si qui accepit solvendo non sit, actio furti

ad Dominum redit, *l.* 12. *h. t. instit. de oblig. qu. ex del.* §. *unde constat.* 14.

Nam qui non habet quod perdat, ejus periculo nihil est. *d. l.* 12. *vide* 2196.

2322. Fur est tametsi mutato consilio rem Domino postea reddidit, *l.* 65. *h. t.*

Nemo *enim* tali peccato poenitentia sua nocens esse desiit. *ibid.*

Nec prodest, si ad evitandam poenam, ante judicium restituat rem quam rapuit. *l.* 5. *vi bon. rapt.*

2323. Et a TUTORE furtum fit, in rebus pupillaribus. *l.* 23. *h. t. l.* 2. §. 1. *de tut. et rat.*

2324. Qui rem furtivam habet, exhibere debet venditorem ad vitandam suspicionem, *l.* 5. *cod. h. t.*

Nec a transeunte et ignoto emisse dicere convenit. *ibid.*

Eamque Domino restituere cogitur, quamvis pretio non soluto, *l.* 2. *cod. h. t. l.* 23. *de rei vind.*

Cum debuit cautius negotiari. *d. l.* 2.

Nisi in foro vel loco publico bona fide emit. Goth. in d. l. 2.

Vel si ab hostibus licito commercio res empta sit. *l.* 6. *de captiv.*

2325. Qui novit *furem*, furti non tenetur, *l.* 48 §. 1. *h. t.*

Qui celat, hoc ipso tenetur. *ibid. vide* 2376.

2326. Si fur nummos credendi animo dedit, accipientis non facit, *l.* 13. *de reb. cred.*

Quod *vero* ex re furtiva redigitur, furtivum non est. *l.* 48. *in f. h. t. vide* 361.

2327. Ex EPISTOLA intercepta datur actio furti ei cui interfuit eam habere. *l.* 14. §. *ult. h. t. vel haberi.*

2328. Columbarum furtum fit, quamdiu consuetudinem habent revertendi, *l.* 8. §. 1. *fam ercisc.*

Idem, de apibus. *ibid. vide* 1993.

2329. *Sunt lenius puniendi, quibus non ita patet furandi copia. Cujac. VI. obs.* 8.

Et gravius puniendi, quibus major patet. ibid. vide 2498.

2330. Pro furto, omnino quodlibet membrum abscindi interdictum est. *Nov.* 134. *cap. ult.*

2331. Furta DOMESTICA, si viliora sunt, publice vindicanda non sunt, *l.* 11. §. 1. *de poen. intellige quaestionibus servos et libertos afficiendo.*

In Gallia, capitali poena puniuntur. Declar. 4. *Mart.* 1724. *modo viliora non sint.*

2332. Etiamsi extincta sit res furtiva, tamen furti remanere actionem constat. *l.* 46. *h. t.*

2333. Furti actione non tenentur successores, *l.* 15. *cod. h. t. vide* 2310.

Tenentur *vero* de condictione furtiva, quia rei habet persecutionem. *l* 7. §. 2. *de cond. furt. vide* 701. 2403. *de actione haeredis, vide* 2309.

Singuli ex furto tenentur in solidum *l.* 1. *in f. si is qui testam.*

De furibus nocturnis et effractoribus, vide 2379. *furtum ignorantia non excusari, vide* 2703.

TIT. III.

De tigno juncto.

2334. TIGNI. appellatione continetur omnis materia aedificio, vel vineae necessaria, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Et omne genus materiae ex quo aedificia constant, *l.* 62. *de verb. sign.*

Lex 12. tab. alienis aedibus vel vineis junctum ne quidem furtivum solvere permittit, *ll.* 1. *h. t.* 23. §. 6. *de rei vind.*

Sed datur actio in duplum, *l.* 1. *h. t. quae non est in usu quoad duplicationem.*

Ne aedificia diruantur, vel vinearum cultura turbetur. *ibid.*

Tit. V.

Furti adversus nautas, caupones, stabularios

2335. Qui navem exercet, tenetur de furto nautarum, *l. un. h. t. vide* 306. 748.

Quamvis nec ipsius ope, nec consilio factum sit. *ibid.*

Idem, de eo qui cauponam vel stabulum exercet, si ab his quos ibi habet. *d. l. un. modo res ipsi consignatae sint*

Si rem receperit salvam fore caupo vel nauta, furti actionem habet, non Dominus, quia recipiendo, periculum custodiae subit. *ibid.* §. 4. *vide* 2321.

2336. Caupo praestat factum eorum quoque qui habitandi causa ibi sunt. *ibid.* §. *ult.*

Nam inhabitatores perpetuos ipse quodammodo eligit, qui non rejicit. *ibid.*

Sed viatorum factum non praestat. *ibid. vide* 307.

Namque eos sibi eligere caupo vel stabularius non videtur, nec repellere potest iter agentes. *ibid.*

2237. *Si nautae damnum dederint. vide* 306.

Tit. VII.

Arborum furtim caesarum.

2338. Qui arbores et maxime vites caeciderint, tamquam latrones puniuntur, *l.* 2. *h. t. unde capitale crimen est. Got. ibi*

In Gallia non nisi si succedant insylvis. Declar. 13. *Novemb.* 1714.

Tit. VIII.

Vi bonorum raptorum, et de turba.

Cod. IX. 33.

2341. VIS est et tunc quoties quis id quod deberi sibi putat, non per Judicem reposcit, *l.* 7. *ad l. Jul. de vi priv. l.* 13. *quod met. causa.*

Vel occupat, *l.* 8. *ad l. Jul. de vi priv. vide* 2317. 235.

Dolus habet in se vim. *l.* 2. §. 8. *h. t.*

2342. Qui ante sententiam possessionem rei suae violenter invadit, dominium ejus amittit, *l* 7. *cod. unde vi.*

Rem sibi obligatam rapiens crimen committit. *l.* 3. *cod. h. t. l.* 7. *cod. ad l. Jul. de vi pub.*

Et jus crediti amittit. *ibid. et l.* 7. *ad l. Jul. de vi priv.*

Sicut et ille qui vim adhibuit debitori suo, ut ei solveret, *l.* 12. *in f. qu. met. caus.*

Praeterquam si a fugiente abstulerit. *l.* 10. §. 16. *qu. in fr. cred. vide* 2079.

2343. *De vi publica, vide* 2434. *armata* 2109.

Tit. IX.

De incendio, ruina, naufragio, etc.

2344. Publice interest nihil rapi ex hujusmodi casibus, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Unde tales raptores ut latrones puniuntur, *l.* 7. *h. t.* extra ordinem, et severissime, *l.* 1. *in f. ad l. Jul. de vi priv.*

Unicuique *vero* licet naufragium suum impune colligere, *l. ult. h. t. vide* 2558. 1994.

Item, et colligere ut servari possint, *l.* 4. §. 1. *h. t. vide* 2377.

De rate in alieno fundo delata, vide 1943.

2345. Qui data opera in civitate INCENDIUM fecerint, si humiliores, bestiis objici solent, si in aliquo gradu id fecerint, capite puniuntur *l. ult.* §. 1. *h. t.*

Idem, in sylvis. Declar. 13. *Novem.* 1714.

Qui acervum frumenti juxta domum positum combusserit, igni necari jubetur, *l.* 9. *h. t.*

Item, incendiarii capite puniuntur, sive ob inimicitias, sive praedae causa incenderint intra oppidum, et plerumque vivi exuruntur, *l.* 28. §. 12. *de poen.*

Qui casam aut villam, aliquo lenius. *ibid.*

2346. Qui negligenter sine dolo ignes apud se habuerint, fustibus vel flagellis caeduntur, *l.* 4. *de off. Praef. vig.*

Si incendium subsecutum sit, *l.* 3. §. 1. *eod. t.*

De rebus naufragis. vide 2558.

Tit. X.

De injuriis et famosis libellis.

Cod. IX. 35. 36.

2347. INJURIA ex eo dicta quod non jure fiat, et hoc generaliter, *l.* 1. *h. t. vide* 523.

Specialiter dicitur contumelia, a contemnendo. *d. l.* 1.

2348. Fit aut re aut verbis. *ibid.* §. 1.

Ex affectu facientis consistit, *l.* 3. §. 1. *h. t. vide* 2390. 2353.

Infertur aut in corpus, aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinet, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Atrocior fit aut persona, aut tempore, aut loco, aut reipsa, *l.* 7. §. *ult. h. t.*

Ad tempus quo facta est refertur, *l.* 21. *h. t.*

2349. Si quis de honoribus decernendis alicui, passus non sit, injuriarum non tenetur, quamvis hoc contumeliae causa. *l.* 13. §. 4. *h. t.*

2350. Injuria aut directo fit, aut per consequentias, *l.* 1. §. 3. *h. t.*

Veluti cum fit liberis, servis, uxori, vel nurui. *ibid.*

Spectat *enim* ad nos injuria quae in his fit, qui vel potestati nostrae, vel affectui subjecti sunt. *ibid.*

Ita ut nec pactio contraria filii, patri noceat, *l.* 30. *de pactis.*

Sed pater injuriam filio factam remittere potest, *l.* 17. §. 13. *h. t.*

Nisi patris persona vilis abjectaque sit, filii honesta. *d.* §. 13.

Vel si filius-fam. injuriarum egerit. *ibid.* §. 21. absente patre. *ibid.* §. 14.

UXOR non agit ex injuria viro facta, quia defendi uxores a viris, non viros ab uxoribus aequum est, *l. 2. h. t. praeterquam si vir agere non possit.*

Si quis fecit injuriam servo ut Domino fieret, agere poterit Dominus suo nomine, *l.* 15. §. 35. *h. t.*

Nisi leviter servus percussus sit, vel maledictus leviter. *ibid.* §. 44. *propter vilitatem servorum, quod non obtinet apud nos, cum servi non sint, qui nobis deserviunt.*

Idem, si alterius esse existimavit, non caesurus eum, si meum scisset. *ibid.* §. 45.

2351. Injuria convenitur qui convicii consilio, aliquid injuriosum dixit, *l.* 5. *cod. h. t.*

Verum, lubricum linguae ad poenam facile trahendum non est, *l.* 7. §. 3. *ad l. Jul. majest. vide* 2192.

Nequidem in crimine majestatis, cum temerariis et insanis parcendum sit. *ibid.*

Qui Imperatoris nomina lacessanda crediderit, et obtrectator temporum fuerit, si id ex levitate processerit, contemnendum est, si ex insania miseratione dignissimum, si ab injuria, remittendum donec ad Principem referatur, *l un. cod. si qu. imper.*

Non condemnatur qui nocentem infamavit, *l.* 18. *h. t.*

Peccata enim nocentium nota esse et oportet, et expedit. *ibid.*

Quidquid in calore iracundiae vel fit, vel dicitur, perseverantia sola judicium animi fit. *l.* 48. *de regul. jur.*

2352. Injuriam non facit qui doli capax non est *l.* 3. §. 1. *h. t.*

Nec magistratus jure potestatis agens, *l.* 13. §. 6. *h. t. vide tamen* 529.

Vel Reipub. causa, *l.* 33. *h. t.*

Nec si quis corrigendi animo, aut emendandi, *l.* 15. §. 38, *h. t.* sive magistratus vel parens. *l.* 16. §. 2. *de poen. vide.* 532.

Nec si ab eo qui jure publico utitur, *l.* 13. §. 1. *h. t. vel suo*, *vide* 2659.

Juris enim executio non habet injuriam. *d.* §. 1. *vide* 524.

2353. Injuriam facit et ille qui nescit cui facit, *l.* 3. §. 2. *h. t.* si scit se injuriam facere. *ibid.*

Etiam ab eo cui sim ignotus, *l.* 18. §. 3. *h. t.*

Si manus adversus eum levatae sint, quamvis pulsatus non sit, utili injuriarum actione tenetur. *l.* 15. §. 1. *h. t.*

2354. Et ille qui mandavit injuriam fieri, et qui mandatum suscepit, tenentur, *l.* 11. §. 3. *h. t.* *vide* 805. 2440.

Nec in criminibus excusatur qui suscepit mandatum, *l.* 5. *cod. de accus.*

Nec qui Domino obtemperavit, *l.* 17. §. 7. *in f. h. t. vide* 2308. 549.

In maleficio ratihabitio mandato comparatur. *l.* 152. §. 2. *de regul. jur.*

2355. Nulla injuria est quae in volentem fiat, *l.* 1. §. 5. *h. t. vide* 249. 2080.

Nec in eum qui semel *fieri* voluit. *l.* 9. §. 1. *de aqu. et aqu.*

2356. Injuriarum causa non publici judicii, sed privati continet querelam, *l.* 7. *cod. h. t.*

Ex bono et aequo concepta est, *l.* 11. §. 1. *h. t. l.* 10. *de sepulc. viol.*

Idcirco dissimulatione ABOLETUR. *d.* §. 1.

Et annuo tempore praescripta est, *l.* 5. *cod. h. t.*

Item, salutatione, epulis, osculo. Goth. in l. 11. §. 1. *h. t.*

Et accepta satisfactione, *l.* 17. §. 6. *h. t.*

Et nuda voluntate non minus quam tempore. *ibid.*

Remissa ex poenitentia non recolitur, *l.* 11. § 1. *h. t.*

Quamvis a minore remissa sit, *l.* 37. *de minor. vide* 260.

2357. Haec actio famosa est, *l.* 7. *h. t.* et damnatum infamia notat, *l.* 1. *de his qui not.*

Humiliores fustibus subjiciuntur, caeteri vel exilio temporali, vel interdictione certae rei coercentur. *l. ult. h. t. vide* 2496.

2358. Nec haeredi, nec in haeredem datur, *l.* 13. *h. t. l.* 10. §. 2. *si qu. caut.* quae ex convicio nascitur, *l.* 15. §. 14. *h. t.*

Semel autem lite contestata ad successorem pertinet, *l.* 13. *h. t. vide* 2310.

Item, quoties funeri testatoris vel cadaveri fit injuria, haeredi quodammodo facta dicitur, *l.* 1. §. 6. *h. t.*

Semper *enim* haeredis interest defuncti existimationem purgare. *ibid.*

Idem, si monumento facta sit. *ll.* 27. 37. *h. t. vide* 2366.

2359. Qui agit injuriarum certum dicat quid injuriae factum sit, *l.* 7. *h. t.*

Nec debet vagari cum discrimine alienae existimationis. *ibid. vide.* 239. 2394.

2360. Injuriarium agi potest, si superioris vicini fumigandi causa fumum immittit, *l.* 44 *h. t. vide* 469.

Vel si quid superior projecit, vel infundit, *d. l.* 44.

Et in eum qui aliquem inquinaverit, vel luto oblinierit, quidve aliud ad injuriam contamina-

verit, graviter animadverti solet. *l.* 1. §. 1. *de extr. crim.*

2361. Quae in publico in honorem alicujus positae sunt, nullomodo detrahi possunt, *l.* 14. *de priv. credit.*

Quae infamandi alterius causa, tollantur de medio. *l.* 37. *h. t.*

2362. Injuriarum agi potest, si quis tabulas *testamentarias* apud se depositas pluribus praesentibus legit, hoc animo ut judicia secreta divulgarentur. *l.* 1. §. 38. *depos l.* 41. *ad l. aquil. vide* 1605.

2363. Qui famosum LIBELLUM, quamvis inventum manifestaverit, quasi auctor capitali delicto subjugatur, *l. un. cod. de fam. lib.*

Si ob carmen famosum damnatus *est*, intestabilis sit, *l.* 21. *de testib.* vel ob librum, *l.* 5. §. 9. *h. t.*

Et testimonium ejus non recipitur. *l.* 26. *qui test. fac. pos.*

2364. Ne potentiores viri humiliores injuriis afficiant, ad religionem Praesidis pertinet. *l.* 6. §. 2. *de offic. Praes.*

2365. Qui curavit convicium alicui fieri, non tamen factum sit, non tenebitur. *l.* 15. §. 10. *h. t. vide* 2441.

Tit. XII.

De sepulcro violato.

Cod. IX. 19.

2366. Qui cadavera expoliant severius puniuntur, *l.* 3. §. 7. *h. t. etiam manu praecisa. Goth. ibi.*

Si armati et more latronum, etiam capite plectuntur. *d.* §. 7.

Qui corpora extraxerint, vel ossa eruerint, humilioris fortunae summo supplicio afficiuntur, honestiores deportantur, *l. ult. h. t. vide* 2496.

De injuria funeri vel monumento facta, vide 2358.

Tit. XIII.

De concussione.

Cod. XII. 62.

2368. *CONCUSSIO est terror injectus, pecuniae vel rei alicujus extorquendae causa. Cujac. h. t.*

De leg. Jul. repetundarum, vide 2466. . . . *de peculatu* 2411 . . .

Tit. XIV.

De Abigeis.

Cod. IX. 37.

2370. ABIGEI proprie hi habentur, qui pecora ex pascuis, vel ex armentis substrahunt, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Et abigendi studium, quasi artem exercent. *ibid.*

Qui *enim* bovem aberrantem, vel equos relictos abduxerit, non est abigeus, sed fur. *ibid.*

Numerus abactorum, aut furem, aut abigeum facit, *l.* 3. *h. t.*

10. Oves, porci 5. vel 4. equus unus vel bos, abigeatus, crimen faciunt, *l.* 3. *h. t.*

Qui saepius abegerunt, licet semper unum vel alterum pecus, tamen abigei sunt. *l.* 3. §. 2. *h. t.*

2371. Abigei cum durissime puniuntur, ad gladium damnari solent, *l.* 1. *h. t.*

At non ubique, sed ubi frequentius est id genus maleficii. *ibid.*

Cur ita? Vide 2498.

Alioquin in opus et nonnumquam temporarium dantur. *d. l.* 1.

Qui cum gladio abigunt, bestiis objiciuntur. *l.* 1. §. 3. *h. t.*

TIT. XV.

De praevaricatione.

2373. PRAEVARICATOR est, qui colludit cum reo, *l.* 1. §. 6. *ad S. C. Turpill. vide* 2476.

Et causam adversariis suis donat, *l.* 212. *de verb. sign.*

Quasi varicator, qui diversam partem adjuvat, prodita causa sua, *l.* 1. *h. t.*

Item, praevaricari, est vera crimina abscondere. *l.* 1. §. 1. *ad S. C. Turpill.*

2374. Qui delatorem suum corrupit, pro victo habetur, *l. ult. h. t.*

Ut confessus de crimine, *l.* 2. *de bon. eor. qu. ant.*

Fallit in causa sanguinis. *d. l. ult.*

Ignoscendum *enim* est ei, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluit. *l.* 1. *de bon. eor. qu. ant. vide* 149.

2375. Pronuntiatus praevaricator infamis est, *l.* 4. *h. t. vide* 172.

Et eadem poena afficitur, qua tenetur reus qui per praevaricationem absolutus est. *l.* 6. *h. t.*

Tit. XVI.

De receptatoribus.

Cod. IX. 39.

2376. Pessimum genus est RECEPTATORUM, sine quibus nemo latere diu potest, *l.* 1. *h. t.*

Perinde puniuntur atque latrones. *ibid. l.* 1. *cod. de his qui latr. quod intellige de receptatoribus furum et latronum, non rerum furtivarum. Goth. ibi. si dolo et quasi participes, non si miseratione moti, vide* 2325.

Ejus *enim* qui affinem vel cognatum latronem recipit, par non est delictum. *l.* 2. *h. t.*

2377. Receptatores rerum furtivarum non minus delinquunt, quam adgressores, *l.* 3. §. 3. *de incend.*

Crimen non dissimile est rapere, et raptam rem scientem delictum servare ei, qui rapit, *l.* 9. *cod. ad l. Jul. de vi pub.*

Nisi ignarus recepit. *d.* §. 3.

Vel si ad hoc recepit ut custodiret, et salvas faceret ei, qui amiserat. *d.* §. 3. *vide* 2344.

2378. *Si non indicavit reum vide* 2325. *si ope et consilio.* 2316.

Tit. XVIII.

De effractoribus et expilatoribus.

2379. Atrociores sunt nocturni effractores, *l.* 2. *h. t.*

Ideo fustibus caesi in metallum dari solent. *ibid. in Gallia supplicio rotae afficiuntur. Edict. Jan.* 1534.

Qui aedes alienas aut villas expilaverint, effregerint et expugnaverint, si quid in turba cum telo fecerint, capite puniuntur, *l.* 11. *ad l. Jul. de vi pub. indistincte d. Edicto.*

Telorum appellatione, omnia quibus nocere possunt, accipiuntur. *ibid. vide* 2109.

Fures nocturni in poenam operis temporarii puniuntur, *l.* 1. *de fur. baln.*

Si telo se defendunt, nec cuiquam percusserunt, metalli poena vel honestiores relegationis, adficiendi erunt. *d. l.* 1.

2380. Qui injuriae causa januam effregit, quamvis inde per alios res motae sunt, non tenetur furti, *ll.* 53. 39. *de furt. intellige criminaliter, quasi latro.*

Nisi inimicitiae causa, sive ut alter furaretur, sive non. *l.* 50. §. 1. *de furt. vide* 2316. *perraro injuriae causa ab inimicitiae causa distinguitur.*

2381. Famosos latrones in his locis ubi grassati sunt, furca figendos placuit, *l.* 28. §. 15. *de poenis.*

Ut et conspectu deterreantur alii, et solatio sit cognatis et affinibus interemptorum. *d.* §. 15.

2382. Illi qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis, in domibus, in itineribus, vel in mari, poenis legalibus subjiciuntur, *Novel.* 134. *cap. ult. id est, morte.*

2383. *Si quis latrocinantem interemit. vide* 2444.

Tit. XX.

Stellionatus.

Cod. IX. 34.

2385. *Nomine STELLIONATUS continetur fallacia, impostura, dissimulatio et quidquid turpiter fit in fraudem alterius, quod proprii criminis nomen non habet. Cujac. parat. cod. h. t.*

Maxime si quis rem alii obligatam dissimulata obligatione distraxerit, vel permutaverit, vel in solutum dederit, *ll.* 3. §. 1. *h. t. ult. cod. h. t.*

Vel pignori, *ll.* 16. §. 1. 36. §. 1. *de pign. act. vide* 1045.

Vel, si in dando auro in pignore, aes subjecisset. *l.* 36. *cod. h. t. si duobus vendidit. vide* 2460.

2386. Hoc crimen infamia sequitur. *l.* 13. §. *ult. de his qui not.*

Tit. XXI.

De termino moto.

2387. Terminum motorum non multa pecuniaria est, sed pro conditione admittentium, coercitio et poena, *ll.* 1. *et* 2 *h. t.*

Extraordinaria animadversione, *l.* 1. *cod. de accus.*

Idem, in his qui faciem locorum convertunt, finalium quaestionum obscurandarum causa. *l.* 3. *in f. h. t.*

2388. *De finibus regundis, vide* 553....

LIBER XLVIII.

TIT. I.

De publicis judiciis.

2390. CRIMEN contrahitur, si et voluntas nocendi intercedat, *l.* 1. *cod. ad l. C. de sicar.*

Maleficia voluntas et propositum delinquentis distinguit. *l.* 53. *de furt. vide* 2495.

2391. Capitalia judicia sunt ex quibus poena, mors aut exilium est. *l.* 2. *h. t. l.* 10. *de jure patr.*

2392. Culpa similis est, tam prohibita discere, quam docere. *l.* 8. *cod. de malef.*

2393. Statim debet quaestio fieri ut noxius puniatur, innocens absolvatur, *ll.* 1. 5. *cod. de cust. reor. vide* 123.

Levia crimina audire et discutere DE PLANO Proconsulem oportet, *l.* 6. *de accus vide* 331.

Judicii publici causa damnatus infamis est. *l.* 7. *h. t.*

TIT. II.

De accusationibus et inscriptionibus.

COD. IX. 2. 1. X. 11. 13.

2394. *ACCUSATIO est criminalis judicii persecutio. Cujac. h. t.*

INSCRIPTIO est accusatoris libellus. Cujac. ibid.

Quo profitetur apud Praetorem se Titium reum deferre, designando loco et die criminis, *l.* 3. *h. t.*

Quia qui famosam actionem intendit, non debet vagari cum discrimine alienae existimationis, *l.* 7. *de injur. vide* 239.

Sine vinculo inscriptionis, in capitali judicio accusator non admittitur, *l. ult. cod. h. t.*

Nec in crimine publico, *l.* 3. *cod. de his qui accus.*

Cum omne genus accusationis necessitas inscriptionis adstringat, *l.* 30. *cod. ad l. Jul. de adul.*

In Gallia inscriptio requiritur, ob falsi accusationem, Edicto Jul. 1737. *tit.* 2. *art.* 3.

Item, denuntiator subscribere tenetur, dum nec suam, nec suorum vindictam prosequitur, Ordin 1670. *tit.* 3. *art.* 6.

Ut alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas, *l.* 16. *cod. h. t.*

Ne facile quis prosiliat ad accusationem, cum sciat inultam sibi non futuram, *l.* 7. *h. t.*

Turpe enim est delatoris nomen. *l.* 3. *cod. de injur. et ibi. Goth.*

2395. Non admittitur qui crimen publicum instituere properat, nisi fidejussor de exercenda lite adhibitus fuerit, *l.* 3. *cod. de his qui accus.*

Nec mulier admittitur, *l.* 12. *cod. t. l.* 8. *h. t.*

Nec infamis audiendus est, *l.* 8. *h. t.*

Nec minus 50. aureos habens, *l.* 10. *h. t.*

Nec qui jam duos reos vel delatos habet, *l.* 8. *h. t. l.* 16. *cod. de his qui accus.*

Fallit in his omnibus, si suas suorumque injurias exequantur. *d. l.* 16. *ll.* 1. 11. *h. t. hi soli admittuntur in Gallia, nisi si quis subscriptione delator extiterit.*

2396. Non audiendus FRATER contra fratrem, si crimen magnum capitale, ac non leve instituit, *imo* exilii poena plectendus est. *l.* 13. *cod. de his qui accus.*

2397. Accusatores muniti sint idoneis testibus, vel apertissimis documentis, vel indiciis indubitatis, ac luce clarioribus, *l. ult. cod. de probat. vide* 2500.

Indicia *autem* certa quae jure non respuuntur, non minorem probationis quam instrumenta continent fidem. *l.* 19. *cod. de rei vind.*

2398. Qui ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur, *l.* 1. §. 7. *ad S. C. Turpill. vide* 2476.

Et amplius agere et accusare prohibetur, *l.* 2. *eod. tit.*

Et infamia notatur, *l.* 2. *cod. eod. t. vide* 1375.

Ei *enim* qui coeperit arguere, aut vindicta proponatur, si vera detulerit, aut supplicium, si fefellerit, *l.* 7. *cod. de calumn.*

Item, CALUMNIATORES infamia sequitur, *ll.* 3. 8. *cod. eod. tit. vide* 172.

Pro qualitate admissi plectuntur. *d. l.* 3.

Vel similitudine supplicii, *l. ult. eod. tit.*

Qui *vero* justo errore ductus ad accusationem processit, absolvetur, *l.* 1. §. 3. *ad S. C. Turpill.*

Nec utique qui non probat, protinus calumniari videtur. *ibid.*

Si justam habuit rationem, *l.* 3. *cod. de calumn.*

Item, calumniae poena in paternae mortis accusatione cessat. *l.* 4. *eod. tit.*

2399. Reus purgare se debet, nec ante potest accusare, quam fuerit excusatus, *l.* 5. *de publ. jud.*

In pari vel minori crimine, *l.* 19. *cod. de his qui accus.*

Ut non relatione criminum, sed innocentia purgetur, *l.* 5. *de publ. judic.*

Secus si graviora crimina objiciat, *l.* 1. *cod. de his qui accus.*

Et in adultera *crimen retorquente. l.* 13. §. 5. *ad l. Jul. de adult. vide* 2429.

2400. Iisdem criminibus quibus quis liberatus est, non debet Praeses pati eumdem accusari, *l.* 7. §. 2. *h. t.*

Praeterquam si novus accusator suum dolorem persequatur, doceatque ignorasse se accusationem ab alio institutam, tunc enim magna ex causa admitti debet. *ibid. difficillime apud nos ex regula,* nos bis in idipsum, *nisi collusorie primus accusaverit.*

2401. *In Gallia accusatores privatum tantum damnum persequuntur, procuratores fisci publicam poenam. Goth. in tit. ad S. C. Turpill. in verb.* criminum, *vide* 2395.

2402. Civilis actio criminalem non consumit, et similiter e contrario, *l. un. cod. qu. civ. act. vide* 2198.

Sed ei adjungitur, ut utraque una sententia dirimatur, *l.* 3. *cod. de ord. judic.*

Fallit in actione injuriarum, et in quibuscumque quae vindictae privatae, non pecuniae persecutionem habent. Cujac. in parat. cod. qu. civil.

2403. Accusationes omnium fere criminum 20. annis exceptione excluduntur, *l.* 12. *cod. ad l. Corn. de fals.*

Quaedam 5. annis, *vide* 2471. 2422.

Condemnationes 30. *annis ex die executionis in effigie.*

Etiam fiscus a bonis reorum hac exceptione summovetur, *l.* 2. §. 1. *de requ. vel abs.*

Et quidem per 20. annos, si bona non occupaverit. *ibid. vide* 2549.

2404. Crimen mortalitate extinguitur, *l. ult ad l. Jul. majest.*

Adversus haeredes non transit, poena enim incipere ab haerede ita demum potest, si vivo reo accusatio mota sit, *l.* 20. *h. t.*

Vel si quaestio principalis ablatae pecuniae moveatur, *l. ult. ad l. Jul. pecul. vide* 2333. 2310. 2420.

Vel in crimine majestatis, *l.* 6. *cod. ad l. Jul. majest. vide* 2417.

Vel adulterii post mortem mulieris, *l. ult. ad. l. Jul. de adult. vide* 2422.

Vel reputandarum. *l.* 2. *de l. Jul. repet. vide* 2466.

2405. Apud eos reus accusatur et damnatur, apud quos crimen contractum ostenditur, *l. ult. h. t.*

Secus in minoribus delictis, *l.* 5. *cod. de jur. omn. jud.*

Vel ubi reus reperitur, *l.* 1. *cod. ubi de crim. unde dictum, ubi te invenero, ibi te judicabo.*

Eum vero accusare non licet qui Reip. causa abest. *l.* 12. *h. t. l.* 15. §. 1. *ad l. Jul. de adult.*

Abesse autem intelligitur, si non sui commodi causa, sed coactus absit. *l.* 36. *ex quib. caus. maj. vide* 279.

2406. Senatus censuit ne quis ob idem crimen, pluribus legibus reus fieret, *l.* 14. *h. t.*

Item, non debere cogi haeredes accusatorum, exequi crimina, *l.* 19. *h. t.*

Fit enim ex lege abolitio accusatore mortuo, vel ex justa causa impedito. *l.* 10. *ad S. C. Turpil.*

Tit. III.

De custodia et exhibitione reorum.

Cod. IX. 4. 5. Nov. 134. cap. 9.

2407. CARCER ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet, *l.* 8. §. 9. *de poenis, vide* 1483. 2505.

Idcirco in carcere damnari, vel vinculis contineri, poena interdicta est. *ibid. l.* 35. *eod. tit.*

Diligens *vero* custodia etiam vincire permittit, *l.* 1. §. 7. *de fugit.*

Sed ubi criminis qualitas etiam catenarum acerbitatem postulaverit, ita fieri debet ut cruciatio desit, *l.* 1. *cod. h. t.*

Poenis carceris perimi, innocentibus miserum est, noxiis non satis severum. *ibid.*

2408. An in carcere recipienda sit persona, an fidejussoribus committenda, vel etiam sibi, aestimatur vel pro criminis qualitate, aut personae. *l.* 1. *h. t.*

2409. SEXU dispares in carcere separari debent, *l.* 3. *cod. h. t.*

Quinimo mulieres in carceribus non includebantur. *Nov.* 134. *cap.* 9. *vide* 2688. §. 45. *quod hodie non obtinet.*

2410. Nemini licet privati carceris exercere custodiam. *l.* 1. *cod. de privat. carcer. inhib.*

2411. Ubi primus dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur, *l.* 3. *cod. de Episc. aud.*

Exceptis his a quibus contaminarentur potius gaudia, laetitiaque communis. *ibid.*

Hujusmodi liberatio, relaxatio est, potius

quam vera dimissio, Goth. ibi. Apud nos dimissio est donec Judex redintegrandum dixerit, sed hactenus in levioribus delictis, absolutionem vero nunquam imitatur.

2413. Qui de carcere eruperunt, sive effractis foribus, sive conspiratione cum caeteris, capite puniendi sunt, *l.* 1. *de effract. mitius apud nos erga carceratos.*

Quod si per negligentiam custodum, lenius. *ibid.*

Hi qui conspirationem detexerunt, a poena relevandi sunt, *l.* 13. *h. t.*

Hujusmodi poena tenetur commentariensis cui obnoxius docebitur fuisse qui fugerit, *l.* 4. *cod h. t.*

Eadem severitate ejus adjutor, si commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit. *d. l.* 4.

TIT. IV.

Ad Legem Juliam majestatis.

COD. IX. 8.

2416. Majestatis crimen illud est quod adversus populum, vel adversus securitatem ejus committitur, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Proximum est sacrilegio. *l.* 1. *h. t.*

2417. In reis majestatis eadem severitate VOLUNTAS sceleris, quam effectus punitur, *l.* 5. *cod. h. t. quod in caeteris criminibus non obtinet, vide tamen* 2423. 2441.

Etiam post mortem, fisco vindicatur eorum substantia, *l. ult. cod. h. t.*

Et crimen instauratur, nisi a successoribus purgentur, *l. ult. h. t.*

Ut filiis eorum perpetua egestate sordentibus, eis sit mors solatium, et vita supplicium, *l.* 5. §. 1. *cod. h. t. l.* 10. *cod. de bonis proscr.*

Licet in caeteris, defuncto reo, accusatio perimatur, *l.* 20. *de accus. vide* 2404.

Nec filius alieni criminis successor constituitur, *l.* 26. *de poen.*

Item, neque vendere, neque ullo modo alienare potest, qui incidit in hoc crimen, *l. ult. cod. h. t.*

Nec recte ei solvitur a debitoribus. *d. l. ult. in caeteris secus.* 2269.

2418. *Si quis Imperatori maledixerit, vide* 2351.

TIT. V.

Ad Legem Juliam de adulteris coercendis.

COD. IX. 9. NOVEL. 134. CAP. 10. NOVEL. 143.

2419. ADULTERIUM in nuptam, stuprum in virginem viduamve committitur, *ll.* 6. §. 1. 34. §. 1. *h. t.*

In sponsa quoque vindicatur, quia nec spem matrimonii violare permittitur, *l.* 13. §. 3. *h. t.*

Sine dolo malo non committitur. *l.* 43. *h. t.*

2420. Constante matrimonio, ejus qui maritus non est, accusatio non admittitur, *l.* 26. *h. t.*

Probatam enim a marito uxorem, et quiescens matrimonium non debet alius turbare. *ibid.*

Cum maritum genialis tori vindicem esse oportet, *l.* 30. *cod. h. t.*

Nisi si quis prius lenocinii maritum accusaverit. *d. l.* 26. *vide* 2427.

Vel de adulterio uxoris suae quid acceperit, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Vel deprehensam in adulterio retinuerit. *d.* §. 2. *l.* 2. *cod. h. t. tacita enim lenocinii species est adulteram retinere. Goth. in l.* 2. §. 2. *h. t.*

Copia accusandi defertur patri, fratri, patruo et avunculo, quos verus dolor ad accusationem impellit, *l.* 30. *cod. h. t.*

Item, defuncto marito, adulterii rea mulier postulatur, *l.* 11. §. 8. *h. t.*

Maritus, etiam defuncta uxore, intra duos menses probationes adulterii praestare potest, propter dotis quaestionem. *l.* 36. *cod. h. t. et propter pacta dotalia. vide* 2404. 2333.

2421. Adultera *olim* capitali poena subjecta, *ll.* 9. 30. *cod. h. t.*

Hodie verberata in monasterium mittatur, *auth.* sed hodie. *cod. h. t.*

Quam intra biennium viro recipere licet. *ibid.*

Quo transacto vel mortuo viro, tonsa ibi dum vivit, permaneat. *ibid. Apud nos marito dos adjudicatur, deductis alimentis in favorem monasterii, sive domus refugii.*

2422. Reus adulterii intra 5. annos a die criminis admissi, postulari potest, defuncta quoque muliere, *l.* 11. §. 4. *h. t.*

Hoc crimen *vero* quinquennio sopitum non excitatur, *l.* 29. §. 5. *h. t. l.* 5. *cod. h. t.*

Ex quo commissum adulterium dicitur. *d. l.* 5.

Qui *autem* per vim stuprum intulit, sine praefinitione hujus temporis accusari potest, *l.* 29. *in f. h. t. l.* 5. *in f. de vi publ.*

Item, marito praescriptio, *sive exceptio* opponitur, si adgressus accusationem adulterii destitit, *ll.* 2. §. 1. *h. t.* 16. *cod. h. t.*

Vel si uxorem post deprehensum adulterium penes se habuisse videatur. *l.* 26. *cod. h. t.* retenta uxore. *l.* 11. *cod. h. t. vide* 2427.

2423. Adulteri sive sacrilegi nuptiarum gladio puniuntur, tam ex vetere jure, *l.* 30. *in f. cod. h. t.* quam jure Novellarum. *Nov.* 134. *cap.* 10. *in princ. usu nostro iniquitas temporum praevaluit.*

Et similibus poenis, qui medii ministri impio crimini facti sunt. *d. cap.* 10.

Sollicitatores *autem* alienarum nuptiarum extra ordinem puniuntur, *l.* 1. *de extr. crim.*

Etsi effectu sceleris potiri non possunt. *d. l.* 1. *vide* 2436.

Propter voluntatem perniciosae libidinis. *ibid.*

2424. Deprehensa in adulterio notatur, quamvis absoluta sit, *l.* 43. §. 12. *de ritu nup.*

Quia factum lex, non sententia notaverit. *d.* §. 12. *in f.*

In viro secus, in quo sententia, non lex infamiam infert. Goth. ibi.

Quia major a muliere quam a viro pudicitia requiritur. ibid.

2425. Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet, *l.* 20. *h. t.*

Domi suae vel in domo generi, *l.* 22. §. 2. *h. t.*

In ipsa turpitudine deprehensa, *l.* 23. *h. t. quod moribus nostris nimis alienum est, verum si forte eveniret, minore severitate puniretur.*

Hoc jus non datur marito, quod plerumque pietas paterni nominis, consilium pro liberis capit, *l.* 22. §. 4. *h. t.*

Mariti vero calor, et impetus facile decernentis, fuit refrenandus. *d.* §. 4.

Ultimum tamen supplicium marito remitti potest, qui uxorem suam in adulterio deprehensam occidisse se non negat, *l.* 38. §. 8. *h. t. l.* 1. *in f. ad l. Corn. de sicar.*

Impetu tractus doloris, cum sit difficillimum justum dolorem temperare. *d.* §. 8.

Adulterum uxoris suae marito quoque occidere permittitur, sed non quemlibet ut patri, *l.* 24. *h. t.*

Nam ut liceat viro, oportet deprehensum domi suae, non etiam soceri in adulterio uxoris eum qui leno fuerit, qui artem ludicram ante fecerit, in scenam saltandi, cantandive causa prodierit. *ibid.*

Judiciove publico damnatum, neque restitutum. *ibid.*

Vel si per tres ex scripto contestationes, eum monuerit, et postea invenerit eum convenientem suae uxori, in sua domo, aut in popinis, aut in suburbanis. *Nov.* 117. *cap.* 15.

Si in alio loco postea talem invenerit cum sua uxore loquentem, quasi ex hoc solo adulterii crimini subjacentem, nulla alia ratione quaesita, a judice punietur. *d. cap.* 15.

Et habebit maritus licentiam exequi crimen. *ibid.*

2426. Qui stuprum sibi vel suis PER VIM inferentem occidit, dimittitur, *l.* 1. §. 4. *ad l. Corn. de sicar.*

Item, luxuriantes contra naturam ultimis subditi sunt suppliciis. *Nov.* 77. *l.* 31. *cod. h. t.*

2427. Maritus LENO quasi adulter punitur, *l.* 8. *h. t.*

Sive quid acceperit, sive deprehensam retinuit, *l.* 2. §. 2. *h. t.*

Idem, de eo qui in adulterium matris-fam. domum suam praebuit, *l.* 8. *h. t. vide* 2423.

Lenocinium facit qui occasione prostitutionis quaestum facit, *l.* 4. §. 2. 3. *de his qui not. l.* 43. §. 7. *de rit. nupt.*

Nec minus est quam corpore quaestum exercere. *ibid.* §. 6. *imo magis. Goth. ibi.*

2428. Qui duas simul habuit uxores, infamis est, *ll.* 18. *cod. h. t.* 2. *cod. de incest.* 1. *in f. de his qu. not.*

Et stupri crimine tenetur. *l.* 18. *cod. h. t. intellige quasi per vim illati, ignorantia enim secundae uxoris, vis adhibitae effectum habet: BIGAMIAM jure civili capitalem esse hinc colligit Roman. singul.* 533. *cum hujusmodi stupri poena sit capitalis. Goth. ibi. vide* 2436.

2429. Adulterii accusationem non habet mulier, *l.* 1. *cod. h. t.*

Cum virgine vel vidua commissi, sed cum aliena uxore habet. Goth. in l, 1. *cod. h. t. ex Nov.* 134.

Habet quoque *crimen retorquendo*, et potest judex et virum damnare, non ob compensationem mutui criminis, sed ut vir quoque damnetur, *l.* 13. §. 5. *h. t.*

Periniquum enim videtur ut pudicitiam ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat. *d.* §. 5.

2430. Nec ejus quae potantibus in caupona ministerium praebuit, nec in eam pro vilitate ejus, stupri et adulteri accusatio admittitur, *l.* 29. *cod. h. t.*

Domina vero tabernae non est a vinculis juris excepta. *ibid. unde adulterium in ea puniri potest Goth. ibi.*

Tit. VI.

Ad Leg. Juliam de vi publica.

Cod. IX. 12.

2434. *Omnis VIS. armata, publica semper est. Cujac. parat. cod. h. t.*

Vim vi repellere licet, *l.* 12. §. 1. *quod. met. caus. vide* 526.

Et arma armis, *l.* 1. §. 27. *de vi et de vi arm.*

Modo confestim non ex intervallo, *l.* 3. §. 9. *eod. tit.*

Et inculpatae tutelae moderamine. *l.* 1. *cod. unde vi.*

2435. Vis est majoris rei impetus qui repelli non potest, *l.* 2. *qu. met. caus.*

Quodcumque vi atroci fit, id metu quoque fieri videtur, *l.* 1. *eod. tit.*

Vim accipimus atrocem et eam quae adversus bonos mores fit. *l.* 3. §. 1. *eod. tit.*

2436. Punitur hujus leg. poena qui per vim stupravit, *l.* 3. §. 4. *h. t.*

Poena est aqua et igni interdictio, *l.* 10. *in f. h. t.*

Qui vacantem mulierem rapuit, vel nuptam, ultimo supplicio punitur, *l.* 5. §. 2. *h. t.*

RAPTORES virginum honestarum, vel quarumlibet viduarum foeminarum, capitis supplicio plectuuntur, *l. un. cod. de raptu virg.*

Qui mulierem aut puellam interpellaverit, donum pretiumve quo persuadeat, dederit, perfecto flagitio, capite punitur, *l.* 1. §. 2. *de extr. crim. Ordin.* 1579. *art.* 42. *et Edicto Novem* 1730. *art.* 1. *vide* 2423.

Corrupti comites summo supplicio afficiuntur *ibid.*

Imperfecto flagitio in insulam deportatur. *ibid.*

Persuadere *enim* est plus quam compelli, atque cogi sibi parere. *l.* 1. §. 3. *de servo corr. vide* 596.

2437. Qui sine vi, virginem aut viduam honeste viventem STUPRAVERIT, si honestus sit, publicationem dimidiae partis bonorum patitur, si humilis, corporis coercitionem. §. *Item L. Julia* 4. *instit. de publ. judic.*

Item, et decenter dotare eam arbitrio Judicis, ex usu damnatur juxta Concil. Trid. sess. 24. *cap.* 6.

Omnibus bonis, si raptae sint, *l. un.* §. 1. *cod. de rapt. virg.*

Nec sit facultas raptae, raptorem suum sibi maritum exposcere. *d.* §. 1.

2438. Actores, *id est*, *auctores* SEDITIONIS, et tumultus populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestiis objiciuntur, aut in insulam deportantur, *l.* 38. §. 2. *de poenis.*

De vi privata. vide 2105. 235.

Tit. VIII.

Ad Legem Corneliam de sicariis et veneficiis.

Cod. IX. 16. Novel. 17. cap. 7.

2440. Hac lege tenetur qui hominem occiderit, *l.* 1. *h. t.*

Mandator caedis pro homicida habetur, *l.* 15. §. 1. *h. t. in Edit. Goth.*

Nec interest occidat quis, an causam mortis praebat, *l.* 15. *h. t.*

Nulla habita differentia, cujus conditionis hominem interemit, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Idem, in eo qui falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis capitali judicio damnaretur, *l.* 1. §. 1. *h. t. vide* 1220.

Et in judice qui pecuniam accepit in capitali causa, ut publica lege reus fieret. *ibid. vide* 2467.

SPADONES quidem facere, capitale crimen est, *l.* 4 *in f. h. t. l.* 1. *cod. de Eunuch.* et in medico, et in eo qui se sponte excidendum praebuit. *d. l.* 4.

2441. Tenetur hac lege qui cum telo ambulaverit, hominis necandi causa, sicut is qui hominem occiderit, *l.* 7. *cod. h. t.*

Tametsi generaliter cogitationis poenam nemo patiatur, *l.* 18. *de poenis vide tamen* 2314.

Cum in maleficiis voluntas spectatur, non exitus, *l* 14. *h. t.*

Unde et consilia puniuntur, et conjurationes et latronum conscientia, *l.* 16. *de poen.*

2442. *CONATUS sine effectu non punitur in Gallia. Goth. in l.* 7. *cod. h. t. modo simplex sit, et latens in animo, ac nemini detecta cogitatio. Goth. in l.* 18. *de poen.*

Ut enim cogitatio ab hominibus ingnoratur, ita ab iisdem puniri non potest. Goth. ibid.

Quid *enim* obfuit conatus cum injuria nullum habuit effectum, *l.* 1. §. 2. *quod qu. juris. vide* 2365.

Punitur tamen apud nos, si ad proximum actum pervenerit, et recte excipit Goth. ibi. si conatus mediis ad extremum finem tendentibus conjunctus sit, praesertim in gravioribus, vide 2452. 2423.

2443. Si quis non occidendi animo hominem occidit, absolvi potest, *l.* 1. §. 3. *h. t. vide* 2495.

Qui autem gladium strixerit et in eo percusserit, indubitate occidendi animo admisit. *ibid.*

Sed si clavi aut cucuma non occidendi animo, lenienda poena est. *ibid.*

In hac *autem* lege, culpa lata pro dolo accipitur. *l.* 7. *h. t. vide* 238.

2444. Defensor propriae salutis, in nullo peccasse videtur, *l.* 3. *cod. h. t. vide* 526. 2434.

Unde si quis percussorem ad se venientem gladio repulerit, non ut homicida tenetur. *ibid.*

Jure *enim* caesus videtur, qui inferendae caedis voluntate praecesserat, *l.* 4. *cod. h. t.*

Idem, in aggressorem nocturnum in agris. vel obsidentem vias, atque insidiantem praetereuntibus, *l. liceat*, *cod. h. t.*

Melius namque est his occurrere et mederi, quam injuria accepta vindictam perquirere. *ibid. et l.* 1. *cod. qu. lic. unic.*

Idem, in nocturnum furem, *sed* ita demum, si parcere ei sine periculo suo non potuit, *l.* 9. *h. t.*

Interdiu deprehensum furem, ita si is se telo defendat, *l.* 4. §. 1. *ad leg. Aquil· l.* 54. §. 2. *de furt.*

Ut *tamen* utroque casu id ipsum cum clamore testificetur *d.* §. 1. *quod in urbe, non in agris adstringitur. Goth. in d.* §. 1.

2445. Infans vel furiosus, si hominem occiderit, Lege Cornelia non tenetur, *l.* 12. *h. t.*

Cum alterum innocentia consilii tuetur, alterum fati infelicitas excusat. *d. l.* 12.

2447. Tenetur hac lege qui hominis necandi causa VENENUM confecerit, dederit, *l.* 1. §. 1. *h. t.* vendiderit vel habuerit, *l.* 3. *h. t.*

Licet pigmentarius sit, si temere dederit, *l.* 3. §. 3. *h. t. vide* 530.

Plus est *enim* extinguere veneno, quam occidere gladio, *l.* 1. *cod. de malef.*

2448. Eorum scientia qui MAGICIS artibus contra salutem hominum vel pudicitiam moliuntur, severissimis legibus vindicanda, *l.* 4. *eod. tit.*

Sileat omnibus divinandi curiositas, transgressor gladio feriatur, *l.* 5. *eod tit.*

Ars quidem mathematica damnabilis est, et interdicta. *l.* 2. *cod. eod. tit. id est, genethliaca*, des horoscopes. *Cujac. in l.* 2.

2449. Sicarii et venefici solent capite puniri, *l.* 3. §. 5. *h. t.*

Lex *enim* Cornelia de sicariis homicidas ultore ferro persequitur. §. *Item l. Corn.* 5. *instit. de public. jud.*

2450. *Titulus codicis*, ne quis ab Ecclesia extrahatur, *non est in usu in Gallia, ubi solent delinquentes et debitores in Ecclesiam capi. Goth. in tit. cod. de his qui ad Eccles, vide* 2688. §. 52.

Templorum enim cautela non nocentibus, sed laesis datur a lege, unde etiam inde extrahuntur, et supplicio afficiuntur homicidae, adulteri, et virginum raptores. *Nov.* 17. *cap.* 7.

Si quis per industriam occiderit proximum, vel per insidias, ab altari meo evelles, ut moriatur. Exod. 22. 14.

2451. *De lege regia, et quanti sit tristissimi et periculosi eventus, vide* 622. *adde hanc legem de instante mortis in praegnante non esse intelligendam, cum solummodo eam humari vetat antequam excidatur, quod tractum temporis inducit, et tamen non servatur, sed praecipiti et dira festinatione nonnunquam filii successionis cupiditate mota, per saepe vivus ex occisa matre exciditur; quapropter tam la-*

mentabilis usus emendatio, et nefandi abusus justis et piis cautelis coercitio, digna vox esset humanitate regnantis, per quam solam Dei servatur imitatio.

Tit. IX.

De Lege Pompeia de parricidiis.

Cod. IX. 17.

2452. PARRICIDA insutus culeo cum cane, et gallo, et vipera, et simia, vel in vicinum mare, vel in amnem projiciatur, *l. un. cod. de his qui par.*

Prius virgis sanguineis verberatus, *l.* 9. *h. t.*

Hac poena punitur qui parentis, aut filii fata properavit, sive clam, sive palam. *d. l. un.*

Haec poena non est in usu in Gallia, parricidae supplicio rotae afficiuntur apud nos.

Idem, si emit venenum ut patri daret, quamvis non potuerit dare, *l.* 1. *h. t. vide* 2441.

Idem, committitur in matre, avo et avia, *l.* 9. § 1. *h. t.*

Conscii *etiam* extranei, eadem poena afficiuntur. *l.* 6. *h. t.*

2453. Etiam in parricidio furiosus impunitus est, *l.* 9. §. 2. *h. t.*

Nam sufficit furore ipso eum puniri, *ibid.*

Diligentiusque custodiendum esse, aut etiam vinculis coercendum. *ibid. vide* 1483.

Tit. X.

De Lege Cornelia de falsis, et de S. C. Liboniano.

Cod. IX. 22. VII. 58.

2454. *FALSUM est quidquid in veritate non est, sed pro veritate adseveratur. Cujac. in parat. cod. h. t.*

Falsi species sunt delere, mutare, subjicere, subscribere. Paul. 5. sentent. 25. §. 4.

Quasi falsum fecit qui diversa inter se testimonia praebuit, *l.* 27. *h. t. vide* 1220.

Et qui contra signum suum falsum praebuit testimonium. *ibid.* §. 1.

Et qui sibi adscribit in testamento, volente testatore. Cujac. in parat. cod. de his qui sibi adsc. ex Liboniano, *vide* 1795.

Et qui celavit vel amovit testamentum. *l.* 14. *cod. h.* t.

2455. Poena falsi vel quasi falsi deportatio est, et omnium bonorum publicatio, *l.* 1. *in f. h. t. vide* 1220.

Et capitale supplicium, si id exigat magnitudo commissi, *l.* 22. *in f. cod. h. t. vide* 2440.

Veluti ab eo qui officio publico fungitur, meme comme clerc ou commis, *Edict. Mart.* 1680. *et Declar.* 20. *Aug.* 1699.

2456. Qui nummos aureos raserit, tinxerit, vel finxerit, capite punitur, *l.* 8. *h.* t. vel argenteos. *Paul.* 5. *sentent.* 25. §. 1.

Vel si quid in aurum, vitii addiderit, *l.* 9. *h.* t.

Vel argenteos nummos adulterinos flaverit *ibid.*

Si MONETAM publicam extrinsecus sibi signavit, peculatus crimine tenetur, *l.* 6. §. 1. *ad Leg. Jul. pecul.*

Si falsa fusione, majestatis crimen committit, et flammarum exustionibus mancipatur, *l.* 2. *cod. de fals. mon. indistincte apud nos morte afficitur. Declar.* 9. *Jul.* 1697.

Idem, de eo qui cum prohibere tale quid posset, non prohibuit, *l.* 9. §. 1. *h. t.*

Vel ministerium praebuit, *l.* 1. *cod. de fals. mon.*

Qui MENSURAS publicas probatas corruperit, vel pondere fallavit, relegatur. *l.* 32. §. 1. *h. t.*

2457. Falsum est, si quis alienum chirographum imitatur, aut libellum, *l.* 23. *h. t.*

Vel rationes intercidat, vel describat. *ibid.*

Non qui alias in computatione, vel in ratione mentiuntur. *ibid.*

Si a debitore, praelato die pignoris, obligatio mentiatur, falsi crimen locus est. *l.* 28. *h. t. vide* 1197.

2458. Qui compositis per scelus codicillis, in severitatem Leg. Corn. inciderunt, non possunt defensiones eorum recusando, crimen evitare, *l.* 8. *cod. h. t.*

Nec ex eo quod illis negent uti. *d. l.* 8.

Ei *autem* qui per errorem protulit, ignoscitur *l.* 31. *h. t.*

2459. Falsi NOMINIS vel cognominis adseveratio, poena falsi coercetur, *l.* 13. *h. t.*

Licito *vero* jure mutatur, si sine fraude, nullo ex hoc praejudicio futuro. *l. un. cod. de mut. nom.*

2460. Qui duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendidit, poena falsi coercetur, *l.* 21. *h. t.*

Nisi impubes sit, cum dolus malus in eam aetatem non cadat, *l.* 22. *h. t. vide* 2445. 270.

Si rem alii obligatam? Vide 2385.

2461 Debitor morandae solutionis gratia falsi crimen objiciens, ad solutionem compellitur, *l.* 2. *cod. h. t.*

Salva executione criminis. *ibid.*

2462. Non excludetur falsi querela, nisi 20. annor. praescriptione, *l.* 12. *cod. h. t. vide* 2403.

Vel facta transactione, *l.* 7. *cod. h. t. vide* 149.

Vel morte rei ante sententiam. *l.* 12. *h. t.*

TIT. XI.

De Lege Julia repetundarum.

COD. IX. 27. XII. 62.

2466. Haec lex pertinet ad eas pecunias quas quis in magistratu, potestate, legatione, officio, ministeriove publico cepit, *l.* 1. *h. t. in munere,* ut quadruplum exsolvat, *l.* 1. *cod. h. t.*

Exceptis sobrinis, propriorive gradu cognatis a quibus licet accipere, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Ad eos quoque pertinet, qui ex cohorte eorum sunt. *d. l.* 1.

Et in comites judicum, hoc judicium datur, *l.* 5. *h.* 1.

In haeredes locum habet intra annum dumtaxat, a morte ejus qui arguebatur. *l.* 2. *h.* t.

2467. Hac lege plerumque exilio puniuntur, vel etiam durius et capitali poena, si ob hominem necandum pecuniam acceperint, vel innocentem, vel quem punire non debuerant, *l.* 7. *in f. h. t. vide.* 2440.

Item, ne testimonium publice dicere possint, *l.* 6. §. 1. *h.* t.

Nec ad testamentum testes adhiberi, *l.* 15. *de testib.*

Nec judices esse, nec postulare. *d.* §. 1.

2468. *De peculatu. vide* 2471.

Tit. XII.

De Lege Julia de annona.

Cod. IV. 59.

2469. Hac lege statuitur adversus eum qui contra annonam fecerit, vel societatem coierit, quo annona carior fiat, *l.* 2. *h. t.*

DARDANARII cujusque mercis, et locupletiores qui fructus suos aequis pretiis vendere nolunt, dum minus uberes proventus expectant, interdici et relegari solent, *l.* 6. *de extr. crim.*

Humiliores ad opus publicum dari. *ibid. aux galeres.*

Item, MONOPOLIUM exercentes conventionibus paciscendo, ut species non minoris quam inter se statuerint, venundetur, vel ut ne opus alteri commissum alter impleat, bonis propriis expoliati perpetuitate damnantur exilii. *l. un. cod. de monop.*

Tit. XIII.

Ad Leg. Jul. peculatus, et de sacrilegis et de residuis.

Cod. IX. 28. 29.

2471. PECULATUS est furtum pecuniae publicae, aut sacrae, *vel fiscalis*, *l.* 9. §. 2. *h. t. et Cujac. h. t.*

Ante quinquennium admissum objici non oportet, *l.* 7. *h. t. hodie vicennium. Goth. in d. l.* Capitale est in judicibus. *l. un. cod. de cr. pecul.*

2472. *SACRILEGIUM est furtum rei aut pecuniae sacrae ex loco sacro, vel religiosae ex religioso. Cujac. h. t.*

Capite punitur. *l.* 9. *h. t. etiamsi in loco profano admissum sit. Goth. ibi.*

2473. De RESIDUIS tenetur qui publicam pecuniam delegatam in usum aliquem, retinuit, *ll.* 2. 4. §. 3. *h. t.*

Et ille apud quem publica pecunia resedit. *d.* §. 3.

Si ab eo qui in potestate constitutus est? Vide 2466.

2474. Judicia peculatus, et de residuis, et repetundarum, adversus haeredes exercentur, *l. ult. h. t.*

Cum in his quaestio principalis ablatae pecuniae moveatur. *ibid.*

Tit. XVI.

Ad S. C. Turpillianum et de abolitionibus.

Cod. IX. 45. 42.

2476. *Hujus S. C. poena pecuniaria est in eos qui ab accusatione desistunt. Cujac. h. t. vide* 2398.

Tergiversari est in universum ab accusatione desistere, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Calumniari est falsa crimina intendere. *ibid.*

Praevaricari vera crimina abscondere. *ibid.*

2477. ABOLITIO aut publice fit ob diem insignem, aut publicam gratulationem, *l.* 8. *h. t.*

Vel ob rem prospere gestam, *l.* 9. *h. t.*

Aut privatim fit, actore postulante, *l.* 10. *h. t.*

Generalis abolitio leviorum dumtaxat criminum gratiam impertit. Goth. h. t.

Nec ad crimen falsi pertinet, *l.* 17. *h. t.*

Nec infamiam criminis tollit, sed poenae gratiam facit, *l. ult. cod. de gen. abol.*

Unde indulgentia Principis, quos liberat notat. *ibid.*

2478. *Privatam abolitionem Princeps solutius, et conniventibus oculis, et quasi dormiens concedit. Goth. h. t.*

Haec famam restituit. *l.* 1. *cod. de sentent. pass. l.* 1. §. 10. *in f. de postul.*

TIT. XVII.

De requirendis, vel absentibus damnandis.

COD. IX. 40. NOV. 134. CAP. 5.

2480. ABSENS nec punitur, nec damnatur, *l.* 1. *h. t.*

Nisi pecuniariis poenis, et usque ad relegationem, *l.* 5. *de poenis. quod fallit in Gallia, quinimo severius damnantur, vide* 2510.

Ubi gravius puniendus est, vel capitalis causa, absens requirendus aduotandus est, ut copiam sui praestet, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Damnatur et adnotatur bonorum obsignatione in Gallia, Ordin. 1670. 17. 15.

Post annum bona obsignata in fiscum coguntur, *l. ult. h. t. in Gallia, post quinquennium Ordin.* 1670. 17. 28.

Nisi habeat descendentes et ascendentes. *Nov.* 134. *cap.* 13 *in f. quod extendimus in qualescumque successores legitimos, et sic confiscatio abrogata est apud nos. Duperier, lib.* 1. *qu.* 6. *vide* 2688. §. 18.

2481. Nihil ei qui profugit a debitoribus solvi debet, ne per hoc fuga ejus instruatur. *l. ult. in f. h. t.*

TIT. XVIII.

De quaestionibus.

COD. IX. 41.

2483. QUAESTIONEM intelligere debemus tormenta, et corporis dolorem ad eruendam veritatem, *l.* 15. §. 41. *de injur.*

Non ad poenam, *l.* 21. *h. t.*

Quaestionis *enim* habendae causa nemo damnandus est. *d. l.* 21.

2484. De minore 14. annis quaestio habenda non est, *l.* 10. *h. t. l.* 1. §. 33. *ad S. C. Silan.*

Terreri tantum solent, et habena vel ferula caedi. *d.* §. 33.

Nisi si non multum a puberi aetate absint, et ministri vel participes caedis sunt, *l.* 14. *ad S. C. Silan. vide* 270.

Quod non solum in servis, sed in omnibus aliis causis obtinet. *d. l.* 14. *in f.*

2485. Et mulier torquetur, *l.* 3. §. 1. *cod. h. t.*

Sed differtur quaestio quamdiu praegnans est. *l.* 3. *de poenis. l.* 18. *de statu hom. vide* 2501.

2486. A tormentis incipiendum non est. *ll.* 1. *h. t.* 8. § 1. *cod. h. t.*

Sed tantummodo ex indiciis certis. *d. l.* 8. et argumentis, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Vel si suspicionibus urgeatur, *l. ult. h. t.*

Ita ut sola confessio deesse videatur. *d.* §. 1.

Nec in omni causa et persona, *l.* 8. *cod h. t.*

Nec ex unius testimonio. *l.* 20. *h. t. ne vel ob metum, falsum confiteri, vel suam vexationem redimere compellantur. Ordin.* 1254.

2487. Ita quaestionem habere oportet, ut reus salvus sit vel innocentiae vel supplicio, *l.* 7. *h. t.*

2488. Qui de se confessus est in caput aliorum non torquebitur, *l.* 16. §. 1. *h. t.*

Nec super conscientia aliena, *l. ult. in f. cod. de accus.*

Nec alienam salutem in dubium deducat, qui de sua desperavit. Paul. sentent. 1. 12. §. *ult.*

Apud nos torquetur, si damnatus est mor-

ti et ei quasi creditur dum ipse confessus est.

Interrogandus est reus generaliter *quis id fecerit?* Non specialiter *an Lucius Titius?* Quod magis suggerentis quam requirentis videtur. *l.* 1. §. 21. *h. t. nisi Lucius Titius conscius sit ejusdem criminis.*

2489. Reorum confessiones pro exploratis facinoribus haberi non oportet, si nulla alia probatio judicem instruat, *l.* 1. §. 17. *h. t.*

Perinde D. Augustus constituit, neque adeo fidem quaestioni adhibendam, *l.* 1. *h. t.*

Nonnunquam enim aut metu, aut qua alia de causa, in se confitentur, *l.* 1. §. 27. *h. t.*

Et in alios. *ibid.* §. 23.

Unde mentietur qui ferre poterit, mentietur qui ferre non poterit. Grotius de jure belli.

Quare res est fragilis et periculosa, et quae veritatem fallat. *d.* §. 23.

Idcirco quaestionis fides nec semper, nec tamen nunquam habenda. *ibid.*

Item, vocantibus eos a quibus apprehensi, custoditive sunt, facile credi non oportet, *l.* 4. *cod. h. t.*

Ex his, rei depositionem supplicii tempore neminem onerare colligit. Goth. in l. 3. §. 1. *ad S. C. Silan. ubi confessio seu depositio morientis et offensi, non auditur, quamvis adversus servos.*

Non obstat quod nemo *moriens* arbitratur divini timoris immemor. *l. ult. cod. ad l. Jul. repet. cum nec testatori credatur, vide* 1187.

2490. A suspectissimo incipiendum est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Et a quo facillime posse verum scire Judex crediderit. *ibid. id est, a debiliore.*

Tit. XIX.

De poenis.

Cod. IX. 47. Nov. 134. cap: 13.

2491. Facti quaestio in arbitrio est judicantis, poena vero legis auctoritati reservatur, *l.* 1. §. 4. *ad S. C. Turpill.*

Et non nisi quaque lege, vel quo alio jure, huic delicto imposita, *l.* 131. §. 1. *de verbor. signif.*

Multa nomen est specialis peccati, cujus animadversio pecuniaria est. *ibid.*

Item, poena irrogatur, non quia peccatum est, sed ne peccetur, Cujac. h. t.

Quia revocari praeterita non possunt, sed caventur futura. ibid.

2492. Ibi est poena, ubi noxia est, *l.* 22. *cod. h. t.*

Delicta *enim*, et noxae caput sequuntur, *l.* 1. §. 18. *depositi.*

Nam unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni crimini successor constituitur, *l.* 26. *h. t.*

Idcirco nullum patris delictum, innocenti filio poena est, *l.* 2. §. 7. *de Decur.*

Ut ab honoribus prohibeatur. *ibid. vide tamen* 2417.

Nec casus patris aufert dignitatem filio jam quaesitam. *l.* 34. §. *ult. de ritu nupt.*

2493. Perspiciendum est judicanti ne quid aut durius, aut remissius constituatur, *l.* 11. *h. t.*

Nec severitatis, aut clementiae gloria affectanda est. *ibid.*

Plane in levioribus causis, pronior ad lenitatem esse debet. *d. l.* 11.

Poenae enim molliendae sunt potius quam asperandae, *l.* 42. *h. t.*

Et in poenalibus causis benignius interpretandum, *l.* 155. §. 2. *de reg. jur.*

In gravioribus *vero* poenis severitatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi oportet, *l.* 11. *h. t.*

Verum non remitti poenam facile, publice interest, ne ad maleficia temere quisquam prosiliat. *l.* 14. *cod. h. t.*

2494. Viro bono non convenit credere alicujus interesse quod animo saevientis satisfactum non fuisset, *l.* 6. §. 1. *de serv. export.*

Enim vero poenae non irrogatae indignatio, solam duritiem continet. *l.* 7. *eod. t.*

2495. Consideranda sunt 7. modis crimina, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate et eventu, *l.* 16. §. 1. *h. t. vide* 2305.

Item, aut facta puniuntur, aut dicta, aut scripta, aut consilia, *l.* 16. *h. t.*

Alios enim suadendo juvisse, sceleris est instar. *ibid. vide* 596. 2316.

Item, delinquitur aut proposito, aut impetu, aut casu, *l.* 11. §. 2. *h. t.*

Refertque et in majoribus delictis consulto aliquid admittatur, an casu, *l.* 5. §. *ult. h. t. vide.* 2390. 2443.

De conatu. vide 2442.

2496. Acriter coercentur qui contemnere judicium possunt, ob infamiam suam et egestatem, *ll.* 35. *de injur.* 1. §. *ult. h. t.*

Et in eos qui inopia laborant, corpus torquendum est, *l.* 7. §. 3. *de jurisd.*

Et suo corpore *luent*, *l.* 6. *in f. cod. de se-*

pulc. viol, unde qui non solvit in aere, solvat in cute.

Item, severius puniuntur famosi, quam integrae famae homines, *l.* 28. §. *ult. h. t.*

Et humiles quam honesti, ut 2437. 2366. 2357.

Honestiores *enim* fustibus non subjiciuntur, *l.* 28. §. 2. *h. t.* nec in metallum dantur. *ibid.* §. 5.

2497. Plura delicta concurrentia non faciunt ut ullius impunitas detur, *l.* 2. *de priv. delict.*

. Nec ob aliud delictum poena minuitur. *d. l.* 2. *vide* 2307.

2498. Supplicia exacerbuntur quoties nimirum multis personis grassantibus exemplo opus sit, *l.* 16. *in f. h. t. vide* 2371.

Item, gravius vindicantur admissa *in propinquos. l.* 28. §. 8. *h. t.*

2499. Palam delinquentes ut errantes majore poena excusantur, *l. ult. in f. de ritu nupt.*

Clam committentes, ut contumaces plectuntur. *ibid.*

Impunitas delicti propter AETATEM non datur, *l.* 7. *cod. h. t.* si modo in ea quis sit, in quam crimen cadere potest. *ibid. vide* 270. 2484. 2318.

2500. De SUSPICIONIBUS non debet aliquis damnari, *l.* 5. *h. t. vide* 2397.

Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare *d. l.* 5.

Nec poena capitali damnatur, nisi qui ita convictus sit, ut vix etiam ipse ea quae commisit negare sufficiat, *l.* 16. *cod. h. t.*

Vanae autem voces populi, non sunt audiendae quando absolvi noxium, aut innocentem condemnari desiderant. *l.* 12. §. 1. *cod. h. t.*

2501. Praegnantis mulieris poena differtur quoad pariat, *l.* 3. *h. t.*

Quamvis ultimo supplicio damnatae, *l.* 18. *de statu hom.*

In caeteris non differtur supplicii poena, quidquid damnatus alleget, *etiamsi* pro salute Principis, *l.* 6. *h. t.*

Quis *enim* dubitat, eludendae poenae causa, ad haec recurrere. *ibid.*

Magisque puniendi qui tam diu conticuerant, quod pro salute Principis habere se dicere jactant. *d. l.* 6.

2502. Interdum punire permittitur, deinde scribere *ad Principem reorum appellationum vel relationis causa, l.* 6. §. 9. *de injust. rupt. vide* 2529.

Si res moram non recipiat, puta seditio praerupta, factioque cruenta. *ibid. vide* 2536.

Non poenae festinatione, sed preveniendi periculi causa. *d.* §. 9.

Idem, apud nos, si damnatus in supremo tribunali ad Principem recurrat, non vero si appellatio legitima sit.

2503. Damnatus ille est, ubi damnatio tenuit, *l.* 2. *in f. h. t.*

Cum si provocet nondum damnatus videtur, *l.* 2. §. *ult. h. t. vide* 2531. 175.

Poenam vero sua dictam sententia, Praesidi Provinciae revocare non licet. *l.* 15. *cod. h. t. vide.* 2041.

2504. Illegitima poena est de saxo praecipitari, *l.* 25. *in f. h. t.*

Veneno necari, *l.* 8. §. 1. *h. t. vel* fame, *l.* 10. *de interd. et rel.*

Vel carcere perpetuo contineri, *l.* 8. §. 9. *h. t.*

Vel quaestioni subjici, *l.* 21. *de quaest.*

Item, facies quae ad similitudinem pulchritudinis coelestis est figurata, minime maculetur. *l.* 17. *cod. h. t.*

2505. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus poena eius sublevanda erit. *l.* 25. *h. t.*

2506. Ultimo supplicio damnatus statim et civitatem, et libertatem perdit, *l.* 29. *h. t. si appellationi locus non sit.*

Itaque praeoccupat hic casus mortem. *ibid.*

2507. Qui civitatem tantum amisit, puta in opus publicum perpetuo datus, quae juris gentium sunt, habet, non quae juris civilis, *l.* 17. §. 1. *h. t.*

In metallum damnati, si valetudine aut aetatis infirmitate inutiles operi deprehendantur, a Praeside dimitti possunt, si cognatos habeant *a quibus alantur*, et non minus 10. ann. poenae suae functi sint. *l.* 22 *h. t.*

2508. Solus *Princeps* potest dare remeatum exuli. *l.* 4. *in f. h. t.*

2509. Poena tempore determinata contra sententiae fidem, ulterius non porrigitur, *l.* 8. *de postul.*

Idcirco in 5.° interdictus, post 5. ann. postulare non prohibetur. *d. l.* 8.

Vel si ad tempus de ordine motus est, *l.* 3. §. 1. *de Decurion.*

Neque exaggeranda est sententia quae modum interdictioni fecerat. *d.* §. 1. *l.* 1. *cod. de his qui in exil.*

Dum crimen ignominiam importat, in perpetuum de ordine movetur *l.* 5. *de Decur.*

2510. Qui relegationi in tempus non obtemperat, perpetuo relegatur, *l.* 4. *h. t.*

Si in perpetuum damnatus esset, deportatur. *d. l.* 4.

Si deportatus, poena capitis irrogatur. *ibid. l.* 28. §. 13. *h. t.*

Qui in opus publicum damnatus refugit, duplicato tempore quod ei superest damnari solet, *l.* 8. §. 7. *h. t.*

Ubi decennii tempus superest, aut perpetuatur poena, aut in opus metalli transfertur. *d.* §. 7.

CONTUMACIA enim cumulat poenam *l.* 4. *h. t.*

2511. Interdictus certa civitate, nec in Urbe Roma morari debet, *l. ult. de interd. et releg.*

Nec in civitate in qua versatur Princeps, vel per quam transit. *ibid.*

Si de Provincia certa, nec in Italia, *l. ult. cod. si serv. export.*

Ne qui caret minoribus, fruatur majoribus. *l.* 5. *de serv. export.*

2512. His dator multae dicendae jus, quibus publice judicium est, et non aliis. *l.* 2. §. *ult. de judic.*

2513. *Extrema NECESSITAS excusat a poena furti. Goth. in l.* 122. *de regul. jur. quod enim non est licitum in lege, necessitas facit licitum. cap. quod non est, extra. de reg. jur. vide* 524. *intellige si panem furatus sit, aut modicum ad emendum panem.*

Attamen non ignoscitur ei qui obtentu paupertatis, turpissimam vitam egit. *l.* 43. §. 5. *de ritu nupt.*

2514. Remissa propter inopiam multa exigi non debet, *l.* 6 §. *ult. de off. Praesid.*

Quamvis postea sit solvendo. Gloss. ibi. verb. reprehensa.

Tit. XX.

De bonis damnatorum.

2517. Depositum a reo capitalis judicii, cujus bona publicata sunt, in publicum deferendum est, nec ei qui dedit restituendum, *l.* 31. *depos.*

Male enim meritus, ut exemplo ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet. *ibid.* *vide* 2417.

2518. *In publicatis uxoris bonis*, omnes omnino maritus salvas actiones contra fiscum habet, *l.* 4. *h. t.* *vide* 2555.

Et pupillus in bonis tutoris. *l.* 5. *cod. de bonis proscr.*

2519. Pannicularia, id est, spolia ejus qui ad supplicium ducitur, spiculatores, sed non ultra sibi vindicent, *l.* 6. *h. t.*

Caetera ad ea servantur quae jure Praesidum solent erogari. *ibid.*

2520. Damnatione bona publicantur, cum aut vita adimitur, aut civitas, *l.* 1. *h. t.* *vide* 2480.

Non si decesserit pendente appellatione, *l.* 11. *h. t.*

In fraudem vero res alienatae revocantur, *l.* 45. *de jure fisci.* vel si non acquisitae. *ibid.*

2521. Ante concepti fili, et post. damnationem nati portiones ex bonis patrum damnatorum accipiunt. *l.* 1. §. 1. *h.* t.

2522. *Si absens damnetur*, *vide* 2480. *abrogatio confiscationis. ibid.*

Si testamentum fecerit. 1493. *de abolitione.* 2477.

Tit. XXIV.

De cadaveris punitorum.

2527. Corpora animadversorum quibuslibet petentibus ad sepulturam danda sunt, *l.* 3. *h. t.* *l.* 11. *cod. de relig. et sumpt.*

Item, et Medicis. Goth. in l. 3. *h. t.*

2528. *Ubi furcae fingendae? Vide* 2381.

LIBER XLIX.

TIT. I.

De appellationibus et relationibus.

Cod. VII. 62. 61. Nov. 23. 49. 93. 119. cap. 4. 82. cap. 46. 12. et 14.

2529. *APPELLATIO est querela non acquiescentis sententiae minoris Judicis. Cujac. h. t.*

RELATIO est consultatio Judicis ad Principem. ibid. vide 2502.

2530. Appellandi usus quam sit necessarius, nemo est qui nesciat, *l.* 1. *h. t.*

Cum iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigat. *d. l.* 1.

Licet nonnunquam bene latas sententias, in pejus reformet. *ibid.*

Nec ex hoc judicem oportet, injuriam sibi fieri existimare. *l.* 20. *cod. h. t.*

2531. Provocationis remedio condemnationis extinguitur pronuntiatio, *l.* 1. *in f. ad S. C. Turpill. intellige in criminalibus.*

Quamvis injusta appellatio visa sit, *l.* 6. §. 1. *de his qui not. inf.*

Si omnia provocationis tempora lapsa sunt, retro infamis est. *d.* §. 1. *vide* 175.

2532. Cuilibet provocare permittitur nomine ejus qui ad supplicium ducitur, *l.* 6. *h. t.*

Etsi resistat qui damnatus est, perire festinans. *d. l.* 6.

In Gallia non admittuntur renuntiationes appellationis in criminalibus. Goth. ibi nec unquam consensus reis nocet. Ordin. 1670. 25.

3. *Item, nemo auditur perire volens. Goth. ibi.*

Item, executio poenae semper remittitur ad Curiam, licet appellatum non sit. d. Ord. 26. 6.

2533. A senatu ad Principem non appellatur, *l.* 1. *a quib. appel.*

Nec ab executore sententiae. *l.* 4. *h. t. quod fallit Jure Gallico. Goth. ibi.*

2534. Non solent audiri appellantes, nisi hi quorum interest, *l.* 1. *de app. recip.*

Hi *vero* audiuntur, licet a sententia inter alios dicta appellaverint. *l.* 5. *h. t.*

2535. Intra 10. dierum spatium a recitatione sententiae numerandum, libellos appellatorios(*sive* Apostolos, *l.* 6. *in f. cod. h. t.*) offerre debet, *Nov.* 23. *cap.* 1.

In Gallia post 10. *et post* 20. *annos. Goth. in auth.* hodie. *cod. h. t. et usque ad* 30. *apud nos.*

2536. Si res dilationem non recipit, non permittitur appellare. *l.* 7. *de appel. recip. vide* 2502.

2537. DESERTA provocatio existimatur, si intra dies solemnitatibus praestitutos, appellatoris cura defuerit. ne refutatorias preces petierit, moxque *fiscale* debitum exigitur. *l.* 18. *cod h. t.*

2538. Si plures damnati sint, hi soli appellasse videntur, quorum nomina libellis sunt comprehensa, *l.* 3. §. 2. *h. t.*

Ejus qui appellavit victoria, ei quoque prodest, qui non appellavit, *ll.* 1. *et* 2. *cod. si un. ex plur. in Gallia non prodest. Goth. in d. l.* 2.

Et unius loco numerantur. *l.* 9. *de pact. intellige si correi sint. vide* 2221.

2539. Non videtur acquiescere qui appellat, ad versus eos quorum nomina comprehensa non

sunt in libello. *l.* 3. §. 1. *h. t.* nec praescribendum ab his, cum *omnium* una causa sit, *ibid.*

2540. Omissa in judicio persequuntur apud eum, qui de appellatione cognoscit, *l.* 6. §. 1. *cod. h. t.*

Quae non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur. *l.* 4. *cod. de temp. et repar.*

2541. Qui appellat, prior agit. *l.* 29. *de judic.*

2542. Mediocriter poenam sustinere debet, qui temere appellat. *l.* 6. §. 4. *cod. h. t.*

Plectitur *vero* qui conviciatur Judici a quo appellat, *l.* 8. *h. t.*

Et infamia notatur, *l.* 42. *de injur.*

2543. Si error CALCULI in sententia sit, sine provocationis remedio corrigitur, *l.* 1. §. 1. *qu. sent. sine app.* nec veritati affert praejudicium, *l. un. cod. de err. calc.*

Nisi sententia vel transactio intervenit. *ibid. super errorem calculi.*

Calculi error et post vicennium admittitur. *l.* 8. *de adm. rer. ad civ. pert.*

2544. Lite pendente nulli licet Imperatori supplicare. *tit. cod. ut lite pend. vide* 2688. §. 42.

Qui licitam provocationem omisit, perpetuo silere debet. *l.* 3. *cod. eod. t.*

2545. Tertio provocare non licet. *tit. cod. ne lic. in un.*

Nihil innovandum appellatione interposita. *t. nih. innov.*

2546. Qui appellavit, si aliam causam habeat, non potest eundem Judicem ex eo recusare, *l. un. ap. eum a quo. vide* 2688. §. 1.

Nec utetur hoc praetextu, quasi ad offensum Judicem non debeat experiri, cum possit denuo provocare. *d. l. un.*

Tit. XIV.

De jure fisci.

Cod. X. 1. VII. 73.

2547. Non puto delinquere eum qui in dubiis quaestionibus, contra fiscum facile responderit. *l.* 10. *h. t.*

Praesertim agentem actione poenali ad poenam, et actione privilegiata. Goth. in d. l. 10.

Item, quod communiter omnibus prodest, hoc rei fiscalis utilitati praefertur. *l.* 1. 14. *cod. de cad. toll.*

2548. A fisco concessa cum adjacentibus et fructibus, et omni jure tradenda sunt, *l.* 2. *cod. de bon. vac.*

Item, fiscus bona concedendo, videtur etiam obligationes concedere, *l* 21. *de verb. signif.*

Beneficia enim Principis quam plenissime interpretare debemus, *l.* 3. *de const. Princ.*

Ea vero ipsi Principes solent interpretare. *l.* 43. *de vulg. et pup. vide* 27.

2549. Quaecumque quaestio apud fiscum 20. ann. silentio praescribitur, *l.* 3. *de requ. vel absent. l.* 13. *de div. temp. veluti* si bona vacantia non occupaverit, *l.* 2. §. 1. *de requir. vel absent.*

Exceptis casibus in quibus minora tempora servantur. *d. l.* 13.

Usucapio adversus fiscum non procedit, *l.* 18. *de usurp. et usuc.*

Ex bonis vero vacantibus nondum nuntiatis, emptor diutina possessione capit. *ibid.*

Vacantium bonorum nuntiatio quadriennio finitur, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Vel quinquennio ex causa commissi. *l.* 2. *cod. de vectig.*

2550. Fiscus semper idoneus est, et solvendo, *l.* 2. *in f. de fundo dot.*

Nec solet fiscus satisdare. *l.* 1. §. 18. *ut legat. seu fideic.*

2551. Fiscus semper habet jus pignoris, *l.* 46. §. 3. *h. t.*

Quamvis specialiter id non exprimatur, *l.* 2. *cod. in qu. caus. pign.*

Idcirco praefertur omnibus hypothecam non habentibus. Goth. in l. 4. *cod. de priv. fisc.*

Etiam adversus causam dotis posteriorem, *l.* 2. *cod. eod. t. vide* 2518.

Item, in postquaesitis, licet obligata sunt, quae habiturus esset debitor, *l.* 28. *h. t. vide* 1068.

Si fiscus priori creditori successit, ipsius jure utitur. *l.* 3. §. 7. *h. t.*

Si posteriori, habet privilegium suum. *l.* 6. *h. t.*

2552. Imperator vel Augusta haeredes instituti, jus commune cum caeteris habent, *l.* 7. *cod. qu. test. fac. poss.*

Nec ex imperfecto testamento capere possunt, *l.* 3. *cod. de testam.*

Item, fiscus *succedens* iisdem conditionibus parere debet, *l.* 60. §. 1. *de cond. et dem.*

Et fideicommissario cedit, modo dies venerit, *l.* 48. §. 1. *h. t.*

Item, quod Principi relictum est, si ante conditionis eventum vita functus est, successori ejus debetur, *l.* 56. *de legat.* 2.

Fallit, si Augustae, *l.* 57. *eod. tit.* quamvis in caeteris Augusta privilegium fisci habeat. *l.* 6. *in f. h. t.*

2553. Si intestati legitimus haeres non est, fiscus succedit, *ll.* 1. 4. *cod. de bon. vac.*

2554. RESPUB. minorum jure uti solet, *l.* 4. *cod. qu. ex caus. maj. vide* 2707.

Idem judicatum erga Regem. Guid. Pap. decis. 302.

Omnibus chirographariis creditoribus praefertur, *l. pen. in f. de priv. cred. sive de reb. auct. jud. poss.*

Etiam ex nudo pacto, debentur civitatibus usurae. *l.* 30. *de usur.*

2555. Fiscalium poenarum petitio creditoribus postponitur, *ll.* 17. 37. *h. t. un. cod. poen. fisc. cred. vide* 2688. §. 46.

Nec possunt ulla bona ad fiscum pertinere, nisi quae creditoribus superfutura sunt, *l.* 11. *h. t.*

Id enim bonorum cujusque intelligitur, quod aeri alieno superest. *l.* 11. *h. t. l.* 39. §. 1. *de verb. signif.*

2556. Prius haeredes quam successores, fiscus convenire debet. *l.* 47. *h. t. l.* 1. *cod. de conv. fisc. deb.*

2557. Fiscus ab omnium vectigalium praestatiobus immunis est, *l.* 9. §. *ult. de public. et vect.*

Item, Edictum aedilitium non pertinet ad venditiones fiscales. *l.* 1. §. 3. *de aedil. edict.*

2558. Res NAUFRAGAE expulsae ad litus, ad Dominos pertinent, nec fiscus sese interponit, *l.* 1. *cod. de naufr. vide* 2344. 1994.

Quid enim jus habet fiscus in calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur. *ibid.*

Imo intra annum sub tutela regia sunt. Edicto 1681 *lib.* 4. *tit.* 9. *art.* 1. *quo exacto, nullis requirentibus, dividuntur inter Regem vel Dominum feudi hoc jus habentem, et Praefectum maris* (l' Amiral) *ibid. art.* 26.

2559. Fiscus ex suis contractibus USURAS non dat, sed ipse accipit, *l.* 17. §. 5. *de usur.*

Dare *vero* solet, si in locum privati successit, *ibid.*

Si quis instrumenta in causam fisci pertinentia, cum possit exhibere, non exhibet, ea subtracta esse creduntur, et nocitura ejus causae. *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Si contra fiscum judicatum est, intra triennium retractari potest, *l. un. cod. de sent. adv. fisc.*

Et ultra, si praevaricatio vel fraus probetur. *ibid.*

Si sine advocato fisci, nihil actum est. *l.* 7. *h. t.*

Fisco solvens, privilegio succedit. *l.* 2. *cod. de his qu. in pr. vide* 2638.

TIT. XV.

De captivis et de postliminio, etc.

Cod. VIII. 51.

2560. Retro creditur in civitate fuisse qui ab hostibus advenit, *l.* 16. *h. t.*

Si reversus non est, quasi tunc decessisse videtur cum captus est. *l.* 18. *h. t.*

Tit. XVI.

De re militari.

Cod. XII. 36.

2561. MILES qui in commeatu agit, non videtur Reip. causa abesse, *l.* 1. *h. t. id est, vagando, Glossa ibi.*

Sed tantum cum discedere signis sine periculo non potest, *l.* 45. *ex qu. caus. maj.*

Videtur *quoque* abesse, dum domum vadit aut redit, *l.* 35. §. 9. *eod. t. modo licentiam habeat.*

In ea causa sunt qui a militibus asservantur ministeriis, *l.* 10 *eod. t.*

Inter milites non sunt recipiendi judicio publico damnati, *l.* 4. §. 7. *h. t.*

Nec ille qui metu criminis, nomen militiae dedit, si jam reus postulatus est, *l. ult. h. t.*

Nec si in fraudem civilium munerum, *l.* 2. *cod. qui milit. pos.*

Vel si litis causa militiam adpetierint, *l.* 1. §. 1. *eod. t.*

Privilegia militum ad alienam injuriam porrigi non oportet. *l.* 40. *de adm. et peric. tut.*

Tit. XVII.

De castrensi peculio.

Cod. XII. 37. 31.

2562. CASTRENSE peculium est, quod a parentibus vel cognatis, in militia agenti donatum est, *l.* 11. *h. t.*

Vel eunti in militiam, *l.* 1. *cod. h. t.*

Dum in potestate est. *d. l.* 1.

Et quod ipse filius-fam. in militia acquisivit. quod nisi militaret, acquisiturus non esset *dd. ll.*

Vel in palatio Principis, *l. un. cod. de cast omn. palat.*

Vel quovis Principis beneficio, etiam foeminae. *l.* 7. *cod. de bon. qu. lib.*

In eo nullum jus patris est. *ibid. l.* 3. *cod. h. t.*

Et filii-fam. vice patrum-fam. funguntur, *l.* 2. *ad S. C. Maced.*

Actionem persecutionemque castrensium rerum semper filius etiam invito patre habet, *l.* 4. §. 1. *h. t. vide* 794.

In his cessat S. C. Macedonianum. *l.* 1. §. *ult. et l.* 2. *ad S. C. Maced.*

2563. QUASI CASTRENSE est, quod toga, foro vel beneficiis Ecclesiasticis acquiritur. *l.* 34. *cod. de Episc. et Cler. auth.* Praesbyteros *post l.* 34. *eod. t. l.* 7. *cod. de assess. l.* 4. *cod. de advoc. div.*

2564. *Caetera de peculio, vide* 793....

TIT. XVIII.

De veteranis.

COD. XII. 47.

2565. VETERANIS ita demum vacatio jure conceditur, si post vicesimum annum honestam vel causariam missionem consecuti sunt. *l. ult. cod. de his qui non impl. vide* 1419.

LIBER L.

TIT. I.

Ad Municipalem, et de incolis.

Cod. X. 38. 39.

2568. MUNICIPES dicimus suae cujusque Civitatis cives, *l.* 1. §. 1. *h. t. sive municipii. Goth. ibi.*

Vel eodem municipio nati, *l.* 228. *de verb. signif.*

INCOLA est, qui aliqua regione domicilium suum contulit, *l.* 239. §. 2. *eod. t.*

Unde cives origo, incolas domicilium facit. *l.* 7. *cod de incol.*

2569. DOMICILIUM est ubi quis negotiatur, contrahit, festos dies celebrat, *l.* 27. §. 1. *h. t.*

Ubi rerum et fortunarum summam constituit, unde non est discessurus, si nihil avocet, unde cum profectus est, peregrinari videtur, *l.* 7. *cod. de incol.*

Non ubi colendi causa diversatur, *l.* 27. §. 1. *h. t.*

Nec ubi studiorum causa, nisi 10. annis transactis. *l.* 2. *cod. de incol.*

Nec ubi sola domus possessio est. *l.* 17. §. 13. *h. t.*

2570. Duobus locis domicilium quis habere potest, *l.* 6. §. 2. *h. t.*

Licet difficile est, *l.* 27. §. 2. *h. t.*

Saltem et pluribus, si in his ex aequo negotietur, *l.* 5. *h. t.*

Senatoria dignitas domicilii adjectionem de-

disse, potius quam permutasse videtur, *l.* 11. *de senat.* dignitatis dictum. *l.* 8. *cod. de incol.*

2571. Difficile est sine domicilio esse quemquam, *l.* 27. §. 2. *h. t.*

Nisi si quis domicilio relicto, naviget vel iter faciat, quaerens quo se conferat. *ibid.*

2572. Placet etiam FILIOS-FAM. domicilium habere posse, *l.* 3. *h. t.*

Non utique ubi pater habuit, sed ubicumque ipse domicilium constituit. *l.* 4. *h. t.*

2573. MULIERES ex persona mariti domicilium habent, *l.* 13. *cod. de dignit. scilicet* posterioris. *ibid.*

Viduae mariti domicilium retinent, sicut et dignitatem. *l.* 22. §. 1. *h. t. vide* 52.

2574. Re et facto domicilium transfertur, non nuda *protestatione*, *l.* 20. *h. t. et ibi Glos.*

Ubi velit, *modo* ei interdictum non sit, *l.* 31. *h. t.*

Privilegium fori superveniens, inutile est ei, qui jam in jus vocatus est, *l.* 7. *de judic. vide* 313.

Nec mutatio fori, *seu domicilii prodest* post susceptam cognitionem, *l.* 19. *de jurisd.*

Quamvis miles vel clericus factus esset. *l. ult.* §. 1. *cod. de in jus voc.*

2575. MILES ibi domicilium habere videtur, ubi meret, *l.* 23. §. 1. *h. t.*

Si nihil in patria possideat. *ibid.*

Tit. II.

De Decurionibus et filiis eorum.

Cod. X. 31. Nov. 38.

2576. Nulli patriae suae administratio, sine speciali permissu Principis permittitur. *tit. cod. ut nulli patr.*

Imo apud nos caeteris praeponuntur, quorum non interest, modo jus eligendi a Principe concessum sit.

2577. Decuriones dicti sunt, ex eo quod initio cum coloniae deducerentur, decima pars eorum consilii publici gratia conscribi solita sit. *l.* 239. §. 5. *de verb. signif.*

2578. Magistratus municipales cum unum magistratum administrent, unius hominis vicem sustinent. *l.* 25. *ad municip.*

Proinde cum officium sit individuum, periculum commune est, nisi alter vel cautio solvendo esset, quo tempore conveniri potuit, *l.* 11. *eod. t. vide* 2613.

Item, ea quae magis imperii sunt, quam jurisdictionis, facere non possunt, *l.* 26. *eod. t.*

CONSULES dicti ab eo quod plurimum Reip. consulerent. *l.* 2. §. 16. *de orig. jur.*

2579. TERRITORIUM est universitas agrorum, intra fines cujusque civitatis, *l.* 239. §. 8. *de verb. signif.*

Dictum ab eo quod magistratus ejus loci, intra fines terrendi jus habent. *ibid.*

Tit. IV.

De Muneribus et honoribus.

Cod. X. 40.

2580. MUNUS est pubblicum officium, ex quo commodum ad cives pervenit, *l.* 239. §. 3. *de verb. sign.*

Sive administratio Reipubl. sine dignitate. Cujac. h. t.

HONOR est administratio cum dignitate. ibi.

2581. Nec honor, nec munus in eadem domo continuari oportet. *l.* 1. *cod. h. t.*

Nec ad iterationem quisque compellitur, cum alii nondum initiati sunt, *l.* 52. *cod. de Decur.*

Nisi si alii idonei non sint, *l.* 14. §. *ult. h. t. vide* 2590.

Item, honorem sustinenti, munus imponi non potest, *l.* 10. *h. t.*

Munus vero sustinenti, honor deferri potest. *ibid.*

2582. Hospitia militum per vices suscipiuntur, *l.* 3. §. 13. *h. t.*

Civilia enim munera per ordinem pro modo fortunarum sustinenda sunt, *l.* 1. *cod. de mun. patr.*

Ne sine discrimine et frequenter iisdem oppressis, simul viris et viribus Respub. destituantur, *l.* 3. §. 15. *h. t.*

Item, ne tenuis vitae homines, sub praetextu adventus officiorum seu militum lumine unico, vel brevi supellectili ad aliorum usus translatis, vexentur, Praeses Provinciae providebit. *l.* 6. §. 5. *de off. Praesid.*

2583. Magistratus in municipio creatus, fungi munere cogitur, remediis quibus tutores solent cogi ad munus agnoscendum, *l.* 9. *h. t. vide* 1377.

Et invitus judicare cogitur, *l.* 13. §. 2. *de vac. et excus.*

Civitatis Princeps dicitur. *l.* 15. §. 9. *de excusat.*

2584. Consideratur persona, origo natalitium, facultates, de honoribus sive muneribus gerendis cum quaeritur, *l.* 14. §. 3. *h t.*

Et aetas annorum 25. *l.* 8. *h. t.*

Annus autem coeptus, pro pleno habetur favoris causa. *ibid. vide* 1869.

Secus in septuagenariis. *vide* 2593. 1413.

2585. Gradatim honores deferuntur, ut a minoribus ad majores perveniatur, *l.* 11. *h. t.*

Nec prius majorem magistratum quisquam, nisi minorem susceperit, gerere potest. *l.* 14. §. *pen. h. t.*

2586 Caeteris cessantibus, caeteros honoris ordine praecellit, qui plures liberos habet, *l.* 6. §. *ult. de Decur.*

Et pater, non habenti filios antefertur, *l.* 9. *cod. de Decur.*

Et qui aliquo honore functus est. *l.* 1. *de albo scrib.*

2587. Exactio tributorum onus patrimonii est. *l.* 3. §. 11. *h. t.*

Nec inter sordida munera habetur. *l.* 17. §. 7. *ad munic.*

TIT. V.

De vacatione et excusatione munerum.

COD. X. 45. 47. *et sequ.*

2590. Ab honoribus ad honores eosdem, quinquennii datur vacatio, *l.* 2. *cod. de mun. et bon.*

Triennii ad alios. *d. l.* 2.

Intervalla temporum in continuandis oneribus invitis, non etiam volentibus concessa sunt, *l.* 18. *ad munic.*

Nisi si alii non sint idonei, qui hoc munere fungantur, *l.* 14. §. *ult. h. t. vide* 2581.

Quoties enim penuria est eorum qui magistratum gerant, immunitas ad aliquid infringitur, *l.* 11. §. 2. *de mun. et honor.*

Non ita tamen ut impuberes admittantur. *l.* 2. §. 1. *de jur. imm.*

2591. Ante 3. menses nominari debent magistratus municipales, ut si querimonia eorum justa videatur, alius subrogetur. *l.* 1. *cod. de magistr. mun.*

2592. Omnis EXCUSATIO sua aequitate nititur, *l.* 1. *h. t.*

A muneribus *vero* quae patrimoniis injunguntur, nulla praerogativa excusat, *l.* 6. §. 4. *de muner.*

Quia rei propriae cohaerent, *l.* 11. *h. t.*

Et ipsi minores eis subjugari solent, *l.* 7. *cod. de mun. patrim.*

Et mulieres, *l.* 9. *eod tit.*

Et surdus et mutus, *l.* 7. §. 1. *de Decur.*

Quando Ecclesia? Vide 2099.

Omnes pro modo fortunarum. *l.* 1. *cod. de mun. patrim.*

2593. Septuagenarius personalium munerum vacatione perfruitur, *l.* 10. *cod. de Decur. vide* 1413.

Namque majores nostri pene eumdem honorem senibus, quam magistratibus tribuebant, *l.* 5. *de jure immun. vide* 75.

Semperque senectus venerabilis fuit. *ibid.*

Verum si septuagesimus annus solummodo inceptus sit, vacatione non utetur, *l.* 3. *eod. t. vide* 1413.

Item, non excusatur, si munus honori suscepto cohaereat, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Vel si antea ad munus vocatus sit, *l.* 5. §. 7. *de jure immun.*

Vel si maxime munus pecuniae erogationem habeat, nec facile in civitate sufficientes inveniantur. *l.* 5. *eod. t. vide* 2581.

2594. Valetudo excusat. *tit. cod. qui morbo, et. l.* 13. *h. t. vide* 1413.

Non podagra, nisi rebus propriis intercessum commodare non possit, *l.* 3. *cod. qui morbo.*

Nec si minus audiens sit, *l.* 2. §. 6. *h. t.*

Nec corporis debilitas in his quae consilio *implentur. l.* 2. §. *pen. h. t.*

2595. Quinque liberorum numerus excusat, *l.* 8. *h. t. l. ult. cod. de his qui num.*

Viventium, praeterquam si in bello filius amissus sit, *l. ult. h. t. cur ita ? Vide* 1415.

A susceptis muneribus non excusat, *l.* 2. §. 3. *h. t.* si postea liberos suscipiat. *ibid. l.* 5. §. 7. *de jure imm.*

Plures nepotes ex filio *praemortuo*, pro uno tantum numerantur *l.* 2. §. 7. *de excusat. tut.*

2596. Imperfectae excusationes non juvant, *l.* 15. §. 11. *de excusat. tut.*

Idcirco 65. anni, et 3. liberi non excusant. *l.* 1. *in f. h. t.*

2597. Nec 3. tutelae simul injunctae diversarum domuum a muneribus civilibus excusant. *l.* 3. *cod. de excus. mun.*

2598. Et liberalium studiorum Antistites et Medici immunitatem habent, *l.* 1. *cod. de decr. Decur.*

Si in numero eorum sint, quibus beneficium conceditur, *l.* 1. *cod. de profess. vide* 1419.

Non *autem* Philosophi a muneribus quae sumptibus expediuntur, *l.* 8. §. 4. *h. t.*

Etenim vero Philosophantes pecuniam contemnunt. *ibid.*

Et turpe est, ut patriae functiones ferre non possint, qui etiam fortunae vim se ferre profitentur, *l.* 8. *cod. de profess.*

Escusantur vero Philosophi approbati. *d. l.* 8. et Philosophiae Praeceptores, *l. ult. eod. t.*

Non *tamen* pueros primas litteras docentes. *l.* 2. §. *ult. h. t.*

2599. Qui MILITAT, excusatur, *l.* 3. §. 1. *de. muner. vide* 1419.

Sed non a jam suscepto munere, si defugiendi oneris municipalis gratia, militia suscepta sit. *l.* 4. §. *ult. de muner. vide* 2561.

2600. CLERICI personalium munerum expertes sunt, *l.* 6. *cod. de Episc. et Cler.*

Et ostiarii et acolyti *d. l.* 6.

Quando realium? Vide 2099.

2601. Ei qui certa conditione muneribus vel honoribus se adstrinxerit, cum alias compelli non posset invitus, fides servanda est et conditio, *l.* 2. *de jure imm.*

Nec privilegium amittit in caeteris, *l.* 2. *cod. de his qui sp.*

2602. Personis datae immunitates, haeredibus non relinquuntur, *l.* 1. §. 1. *de jure imm.*

Si generi posterisque datae, ad eos qui ex foeminis nati sunt, non pertinent. *l.* 1. *in fin. eod.*

2603. Eodem tempore idem duas curas operis non administrabit, *l. ult.* §. 1. *h. t. vide* 2581.

Nisi sponte susceperit. *l.* 1. §. 1. *de oper. publ.*

Tit. VII.

De legationibus.

Cod. X. 63.

2606. Si quis legatum hostium pulsasset, contra jus gentium committit, *l. ult. h. t.*

Quia sancti habentur legati. *ibid.*

2607. Praecipitur civitatibus, ne plures quam ternos legatos mittant, *l.* 4. §. 6. *h. t.*

Nec debitores Reipubl. *l.* 4. *h. t.*

Tit. VIII.

De administratione rerum ad civitates pertinentium.

Cod. XI. 30. Nov. 95.

2609. Bona CIVITATIS abusive publica dicta sunt, *l.* 15. *de verb. sign.*

CIVITATES enim privatorum loco habentur. *l.* 16. *eod. t.*

2610. Si is qui bona Reip. jure administrat, mutuam pecuniam pro ea accipiat, potest rem ejus obligare, *l* 11. *de pign. et hypot.*

Si ad utilitatem civitatis pecuniae versae sunt, *l.* 27. *de reb. cred.*

Alioquin, ipsi soli qui contraxerunt, non civitas tenebuntur. *d. l.* 27.

2611. Etiam diligentiam debent magistratus, *l.* 6. *h. t.* sive administratores rerum civitatum, *l.* 17. §. 7. *de usur.* et pecuniae quae apud curatorem *Reip.* remansit, usura exigenda est, *l.* 9. *h. t.*

Non tamen de pecunia quam exigere non potuit. *d. l. 9. h. t.*

Nec de ea quam ex detrimento solvit. *l. 24. ad munic.*

2612. Fidejussores Magistratuum poenalibus actionibus non adstringuntur, *l. 17. §. ult. ad munic. vide* 2238.

Eos enim damnum Reip. praestari satis est. *ibid.*

2613. Prior conveniendus est, qui gessit exemplo tutorum, *l. 3. h. t. vide* 1390.

Licet in solidum teneantur curatores communis officii. *d. l. 3. vide* 2578.

Si pro indiviso, non si separatim eis mandatum sit. *l. 2. cod. qu. quisq. ord.*

2614. Quod quis suo nomine exercere prohibetur, id nec per subjectam personam agere debet. *l. 2. §. 1. h. t.*

2615. In sortem inquietari non debent debitores pecuniae publicae, maxime si parient usuras, *l. 33. de usur.*

Modo bene collocatae. *ibid.*

Id est, sub pignoribus idoneis. *ibid. §. 1.*

Item, veteres conductores fundorum publicorum, novis praeferuntur, si facta per alios augmenta suscipiant, *ll. 4. ult. in f. cod. de loc. pr. civit.*

Quamvis ingenti augmento, si perpetuarii sint. *d. l. ult. in princ.*

2616. *De Magistratibus municipalibus. vide* 2578.

Tit. X.

De operibus publicis.

Cod. VIII. 12.

2619. Qui opus publicum exstruxit, tenetur et ejus haeres usque ad annos 15. ex opere perfecto, si quid vitii in aedificatione pervenerit. *l.* 8. *cod. h. t.*

2620. Praescriptio temporis juri pubblico non debet obsistere contra ornatum et commodum, ac decoram faciem civitatis, *l.* 6. *cod. h. t. vide* 2089.

Nec licet aedes ruinosas in hortum convertere, *l.* 3. *cod. de aedif. priv. vide* 373.

Nisi consensu magistratuum et vicinorum non prohibentium. *ibid.*

2621. Pecunia in opera nova legata, prius in tutelam eorum operum quae sunt, convertetur, *l. ult. h. t.*

Si satis operum civitas habeat. *ibid.*

Si sufficiens pecunia non sit, in aliud convertetur Principis auctoritate, *l.* 4. *de adm. rer.*

Si illicito modo celebrari jussit? Vide 1663.

2622. Juxta publicas aedes non licet aedificare, nisi 15. pedum spatio interjecto. *l.* 9. *cod. de aedif. priv vide* 559.

2623. *Si quis opus fieri pollicitus est, vide* 2628. *de pontibus* 2099.

TIT. XI.

De nundinis.

COD. IV. 60.

2625. Sub praetextu privati debiti, in MERCATIBUS atque nundinis concurrentibus, molestia non debet inferri. *l. un. cod. h. t.*

2626. Nundinis impetratis a Principe, non utendo decennii tempore usus amittitur. *l.* 1. *h. t.*

TIT. XII.

De pollicitationibus.

COD. V. 11.

2628. POLLICITATIO est offerentis solius promissum, *l.* 3. *h. t.*

Si ob justam causam, tenebitur ex pollicitatione, *l.* 1. §. 1. *h. t.*

Inter jura et privilegia municiporum hoc est, ut ex pollicitatione eis debeatur. Cujac. h. t. ex l. 6. §. 1. *in f. de muner.*

Quamvis sine causa, modo coeperit facere opus quod Reip. pollicitus est, *l.* 1. §. 2. *h. t.*

Tunc enim et haeredes conveniuntur. *l.* 11. *h. t.*

2629. VOTO patres-fam. obligantur puberes sui juris, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Non si filius-fam. sine patris auctoritate. *ibid.*

Praeterquam religionis causa, modo 16. *ann. compleverint. Ordin.* 1579. *art.* 28.

Tit. XIII.

De extraordinariis cognitionibus, et si Judex litem suam fecisse dicatur.

Cod. VII. 49.

2631. Judex *litem suam facit*, cum dolo sententiam dixerit, si evidens arguatur ejus vel gratia, vel inimicitia, vel sordes, *l.* 15. §. 1. *de judic.*

Et quasi ex maleficio tenetur, *l.* 5. §. 4. *de obligat. l. ult. h. t.*

Existimationis dispendio, *l. ult. cod. de poen. jud. qu.*

Et veram aestimationem litis praestat, *l.* 15. §. 1. *de jud. d. l. ult.*

Si per imprudentiam tenetur in quantum de ea re, aequum religioni judicantis visum fuerit, *l. ult. h. t.*

Summus vero magistratus non potest in jus vocari. Goth. in l. 13. *de peric. et com.*

2632. Qui diffidentia justae sententiae pecuniam vel judici, vel adversario dedit, amittit actionem, *l.* 1. *cod. de poen. jud. qu.*

Adversario dare licet apud nos, etiam in criminalibus.

Qui accepit in criminali causa, confiscatis omnibus bonis, in exilium mittitur. *auth.* novo jure. *cod. eod. t. intellige de eo qui crimen publicum suo nomine persequitur, quod non licet hodie, vide* 2395. 2401.

2633. In haeredem judicis haec actio non competit. *l.* 16. *de judic.*

Tit. XIV.

De proxeneticis.

Cod. V. 1.

2635. PROXENETA conciliator est sive nuptiarum, *l. ult. cod. de sponsal.*

Sive licitorum contractuum. *l. ult. h. t.*

2636. Proxenetica jure licito petuntur, *l. 1. h. t.*

Ita *tamen* ut modus adhibeatur, et quantitatis et negotii, *l. ult. h. t.*

Non in nuptiis, nisi de hoc convenerit, *l. ult. cod. de sponsal.*

Si pactum intercessit, non ultra vicesimam partem dotis petuntur. *d. l. ult.* si dos ad 200. usque libras auri pertingit, si majoris quantitatis, non ultra 10. lib. auri. *ibid.*

2637. Proxeneta non tenetur ex eo quod nomen laudavit, *l. 2. h. t. vide* 878.

Nisi si dolo vel calliditate. *d. l. 2.*

Tit. XV.

De censibus.

Cod. XI. 57. IV. 47.

2638. Actiones a fisco praestantur *ei qui pro caeteris tributum solvit*, ut omnes pro modo praediorum conferant. *l. 5. h. t. vide* 2559. 1078.

2639. Relevatur a censu qui frui certis ex causis non potuit, puta si agri portio chasmate (*un*

abyme) perierit, si vites mortuae sint vel arbores aruerint, *l.* 4. §. 1. *h. t. vide* 388. 1015.

Modo non ipse exciderit. *ibid.*

2640. Censualis professio Domino fundi praejudicare non solet, *l.* 7. *cod. de donat.*

Quamvis in finalibus quaestionibus census auctoritas sit sequenda, *l.* 11. *fin. regund. vide* 554.

Census enim et monumenta publica potiores sunt testibus. *l.* 10. *de probat.*

Tit. XVI.

De verborum significatione.

Cod. VI. 38.

2641. MUNUS est donum cum causa, *l.* 194. *h. t.* *Item*, officium publicum. *l.* 239. §. 3. *h. t.*

2642. NATORUM appellatio et ad nepotes extenditur, *l.* 104. *h. t.*

Etiam posthumos, *l.* 164. *h. t.*

Appellatione FILII nepos videtur comprehendi, et PATRIS nomine avus quoque demonstratur, *l.* 201. *h. t.*

Liberorum appellatione nepotes, pronepotes, caeterique qui ex his descendunt, continentur, *l.* 220. *h. t.* si virilis, sive foeminini sexus sunt, *l.* 56. §. 1. *h. t.*

Et in partem filii succedunt, *l.* 1. §. 4. *de suis et legit.*

NURUS appellatio etiam ad pronurum, et ultra porrigenda est, *l.* 50. *h. t.*

Appellatione PARENTIS etiam avus, et proavus, et deinceps continentur, et mater, et avia, et proavia. *l.* 51. *h. t.*

2643. Proprie BONA dici non possunt, quae plus incommodi quam commodi habent, *l.* 83. *h. t.*

Et nisi quod aeri alieno superest, *l.* 39. §. 1. *h. t.*

Habere *enim* sicut pervenire, cum effectu accipiendum est, *l.* 164. *in f. h. t. vide* 2285.

SOLVENDO esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest solvere, *l.* 114. *h. t.*

LOCUPLES est qui satis idonee habet, pro magnitudine rei quam actor restituendam esse petit. *l.* 234. § 1. *h. t.*

2644. Videtur RES ei abesse, cui pretium abest, *l.* 14. *h. t. vide* 409.

2645. Perfecisse aedificium is videtur, qui ita consummavit ut jam in usu esse possit. *l.* 139. §. 1. *h. t.*

2646. Natura CAVILLATIONIS haec est, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes, disputatio ad ea quae evidenter falsa sunt, perducatur. *l.* 177. *h. t.*

2647. DIES dicitur de media nocte ad mediam noctem, *l.* 8. *de feriis.*

Major pars est horarum septem primarum, *l.* 2. §. 1. *h. t.*

Dies utilis est, quo experiundi potestas est, *l.* 1. *de div. temp. praes. vide* 1114.

Quid in dilationibus? Vide 124.

2648. PARTITIO dimidium significat, si portio adjecta non sit. *l.* 164. §. 1. *h. t. l.* 43. *de usufr.*

2649. PALAM est coram pluribus, *l.* 33. *h. t.*

1.° MULIERES appellatione, etiam virgo viri potens continetur, *l.* 13. *h. t.*

2.° Ter enixa videtur, etiam quae trigeminos peperit, *l.* 137. *h. t.*

3.° PLEBS est, caeteri cives sine senatoribus, *l.* 238. *h. t.*

4.° Verbum RECTE, pro viri boni arbitrio est, *l.* 73. *h. t.*

5.° CORAM Titio, non videtur praesente eo fecisse, nisi Titius intelligat, *l.* 209. *h. t.*

6.° FAMILIAE appellatione, etiam liberi homines qui bona fide serviunt, continentur, *l.* 25. §. 2. *de Aedil. Edict. Vide* 1677.

Et hi qui in potestate sunt. *d.* §. 2.

7.° Semper SEXUS masculinus, etiam foemininum sexum continet *in animale legato*, *l.* 62. *de legat.* 3.°

8.° SPONSIO appellatur, omnis stipulatio promissioque, *l.* 7. *h. t.*

9.° Adjectio PLURISVE, non infinitam pecuniam continet, sed modicam, *l.* 192. *h. t.*

10.° Corpora quoque, PECUNIAE appellatione continentur, *l.* 178. *h. t.*

Item, et jura, *l.* 222. *h. t.*

11.° CONFESTIM sic erit accipiendum, ubi primum potuit, *l.* 2. §. 43. *ad S. C. Tertyll.*

12.° Non ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu NOMINA exaudiri debent, *l.* 7. §. 2. *de suppell. leg.*

14.° LUCRUM non intelligitur, nisi omni damno deducto, *l.* 30. *pro socio.*

Neque DAMNUM, nisi omni lucro deducto. *ibid.*

15.° SUPREMUS intelligitur, etiam post quem nemo sit, proximus etiam ante quem nemo sit, *l.* 34. *de vulg. et pup.*

Item, proximus est, quem nemo antecedit, supremus est, quem nemo sequitur, *l.* 92. *h. t. vide* 1922.

Etiam et ille qui solus est, *l.* 155. *h. t.*

16.° PATER-FAMILIAS est, qui in domo dominium habet, *l.* 195. §. 2. *h. t.* licet pupillus sit. *ibid.*

17.° RATIONES reddere jussus, intelligitur summam pecuniae, quae ex reliquis colligitur, jussus dare, *l.* 69. §. 4. *de evict.*

18.° Plena PUBERTAS, id est, 18. anni, *l.* 40. §. 1. *de adopt.*

19.° Incipit AESTAS ab aequinoxio verno, *l.* 1. §. 32. *de aqu. quotid.*

Et ad aequinoxium autumnale refertur, *ibid. et l. un.* §. 8. *ne qu. in flum.*

Sic senis mensibus aestas, atque hyems dividitur. *d.* §. 32.

20.° *Verba Judicis (etiam impropriando, si opus sit) reducuntur ad intellectum juris et materiae subjectae, et talis ejus mens praesumitur, qualis esse debet. Molin. tit.* 1. §. 60. *Glos. in verb.* par main souveraine, *n.* 16.

Item, potius improprianda sunt verba, quam quod sint superflua. Barbosa. axiom. 216. n. 5.

21.° *Replicatio est exceptionis exceptio. Cujac. in tit. de except.*

22.° DIU, *id est decennium, vide* 2249.

Caetera ex indice

Tit. XVII.

De diversis regulis juris antiqui.

2650. Regula est quae rem, quae est, breviter enarrat, *l.* 1. *h. t.*

Non ex REGULA jus sumitur, sed ex jure quod est, regula fit, *l.* 1. *h. t.*

In his quae contra rationem juris constituta sunt, non possumus sequi regulam juris, *l.* 15. *de legib.*

Regula exceptione firmatur argum. l. 4. *in f. de penu. leg. vide* 1742.

2651. Secundum naturam est COMMODA cujusque rei, eum sequi, quem sequuntur incommoda, *l.* 10 *h. t.*

Aequum est *enim* ut cujus participavit lucrum, participet et damnum, *l.* 55. *pro socio.*

Idcirco ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum praestare debet, *l.* 149. *h. t.*

Non aspernari debet obesse sibi factum ejus, cui etiam profuerit, *l.* 10. *si qu. om. caus.*

Item, qui ex persona auctoris utitur, uti debet, cum sua causa, suisque vitiis. *l.* 13. §. 1. *de acq. vel amitt. pos.*

2652. Non debet cui PLUS licet, quod minus est non licere, *l.* 21. *h. t.*

Unde qui pòtest invitis alienare, potest et ignorantibus, et absentibus *l.* 26. *h. t.*

Et cui est donandi, eidem et vendendi et concedendi jus est. *l.* 163. *h. t.*

2653. IMPERITIA culpae adnumeratur, *l.* 132. *h. t. l.* 9. §. 5. *locat. vide* 516. 530.

Item, culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti. *l.* 36. *h. t.*

2654. Pro FACTO accipitur id, in quo per alium morae sit quominus fiat, *l.* 39. *h. t.*

Et pro impleta conditio, si per eum cujus interest, fit, quominus impleatur. *l.* 161. *h. t.*

2655. CONSILII non fraudulenti nulla obligatio est, *l.* 47. *h. t. vide* 879.

Quia nemo ex consilio obligatur, *l.* 2. *in f. mandati.*

Si *vero* dolus et calliditas intersit, de dolo actio competit. *d. l.* 47. *vide* 237.

Ne vel illis malitia sua sit lucrosa, vel istis simplicitas damnosa, *l.* 1. *de dolo malo*, *vide* 2170.

Item. Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam. *l.* 75. *h. t.*

2656. Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest, *l.* 50. *h. t.*

Nec ullum crimen patitur, *l.* 109. *h. t.*

Fallit, si armatus inermem interfici passus est. Goth. in d. l. 50.

Qui cum prohibere posset, nummos adulterinos flare non probibuit, eadem poena tenetur. *l.* 9. §. 1. *ad l. C. de fals.*

2657. Cujusque rei potissima pars PRINCIPIUM est. *l.* 1. *de orig. jur.*

2658. Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet, *l.* 54. *h. t.*

Unde emptoris eadem causa est, quae fuit auctoris, *l.* 156. §. 3. *h. t.*

Nec debeo melioris conditionis esse, quam AUCTOR meus. *l.* 175. §. 1. *h. t. vide* 2015.

Quia qui in jus dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet, *l.* 177. *h. t.*

Et quod ipsis qui contraxerunt obstat, et successoribus eorum obstat, *l.* 143. *h. t.*

Cum *enim* quis in alii locum successerit, non est aequum ei nocere hoc quod adversus eum non nocuit, in cujus locum successit. *l.* 156. §. 2. *h. t.*

2659. Nullus videtur DOLO facere, qui suo jure utitur, *l.* 55. *h. t. nec publico, vide* 2352.

Nihilque dolo creditor facit, qui suum recipit. *l.* 129. *h. t. vide* 2079.

2660. Invito BENEFICIUM non datur, *l.* 69. *h. t. vide* 1964.

Quod cuique pro eo praestatur, invito non tribuitur, *l.* 156. §. 4.

Item, ubi PERSONAE conditio locum facit beneficio, ibi deficiente persona deficit beneficium, *l.* 68. *h. t.*

Unde privilegia quae personae sunt, ad haeredem non transeunt, *ll.* 196 et 68. *h. t.*

Quodque pro quibusdam introductum est, inferre eis jacturam minime rationi convenit aequitatis, *l.* 19. *in f. cod. de fide instr.*

Sive quod favore quorumdam introductum est, ad laesionem eorum inventum non videtur, *l.* 6. *cod. de leg. et const.*

Nec contra ipsorum commodum. *l.* 25. *de legib.*

2661. Nec paciscendo, nec stipulando, quisque ALTERI cavere potest, *l.* 73. §. 4. *h. t. vide* 2187.

Haeredi *vero* nostro cavere concessum est, *l.* 10. *de pactis dotal. vide* 1186.

Cum nemo alieno nomine lege agere potest, *l.* 123. *h. t.*

Unde hoc vulgare, excipiens de jure tertii non auditur.

Nec pacisci, *l.* 27. §. 4. *de pact.* nisi sua interesset, *l.* 38. §. 20. *de verb. obl. vide* 2201.

Nec debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l.* 74. *h. t. vide* 208.

Neque jus corrumpi, *l.* 9. *de liber. caus.*

Quia non debet alii nocere, quod inter alios actum est, *l.* 10. *de jurejur. vide* 2688. §. 5.

Factum *enim* cuique suum, non adversario nocere debet, *l.* 155. *h. t. vide* 1229.

Nec alienum factum promittendo obligatur, *l.* 83. *de verb. oblig.*

Nec res inter alios judicata nocet, *l.* 10. *de except. et praej. vide* 2148.

Nec alterius jusjurandum, *l.* 3. §. 3. *eod. t.*

Nec alterius dolus, *l.* 11. *de doli mali et met. vide* 375.

Nec scientia, *l.* 5. *de jur. et fact.*

Item, unicuique sua mora nocet. *l.* 173. §. 2. *h. t.*

2662. Quod INITIO vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *l.* 29. *h. t.*

E contra quae semel utiliter constituta sunt, durant, licet ille casus extiterit, a quo initium capere non potuerunt, *l.* 85. §. 1. *h. t.*

Intellige de consummato et perfecto. Goth. ibi. vide 1789

2663. In omnibus quidem, maxime tamen in jure, AEQUITAS spectanda est, *l.* 90. *h. t. vide* 22.

Quisque in omni contractu bonam fidem praestare debet, *l.* 59. §. 1. *mandat.*

Quoties *enim* nihil sine captione investigari potest, eligendum est quod minimum habeat iniquitatis. *l.* 200. *h. t.*

2664. Non solent quae ABUNDANT vitiare scripturas. *l.* 94. *h. t. vide* 1524. 2689.

2665. In eo quod PLUS sit, semper inest et minus, *l.* 110. *h. t.*

In toto et pars continetur, *l.* 113. *h. t.*

Item, cum principalis causa non consistit, nec ea quidem quae sequuntur, locum habent. *ll.* 178. 129. §. 1. *h. t. vide* 1154. 1642.

2666. Quae propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi, *l.* 162. *h. t.*

Nec quod contra juris rationem receptum est. *l.* 141 *h. t.*

2667. Legem contractus dat, nisi si convenerit ne dolus praestetur. *l.* 23. *h. t.*

2668. Non omne quod LICET, honestum est. *l.* 144. *h. t. vide* 1243.

2669. In toto jure, generi per SPECIEM derogatur, *l.* 80. *h. t. l.* 99. §. *ult. de legat.* 3.° *vide* 1647.

Et illud potissimum quod ad speciem directum est. *d. l.* 80.

Semper specialia generalibus insunt. *l.* 147. *h. t. vide* 1740.

2670. Illi debet permitti poenam petere, qui in ipsam poenam non incidit *l.* 154. *h. t.*

2671. EXPRESSA nocent, non expressa non nocent, *l.* 195. *h. t. vide* 350. 1530.

Et nonnunquam actus legitimi tacite recipiunt, quae aperte comprehensa vitium afferunt. *l.* 77. *h. t.*

2672. Omnis DEFINITIO in jure civili periculosa est, *l.* 202. *h. t.*

Parum est enim ut non subverti posset. *ibid.*

2673. Non potest videri desiisse HABERE, qui nunquam habuit, *l.* 208. *h. t. vide* 1547.

Unde quod quis si velit habere, non potest, id repudiare non potest. *l.* 174. §. 1. *h. t.*

2674. Juri naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem, *l.* 206. *h. t.*

Aut damnum sentire per alterius lucrum, *l.* 6. *in f. de jure dot.*

LOCUPLETIOR est qui necessariam rem emit, licet eam perdiderit, *l.* 47. §. 1. *de solut. vide* 370.

Vel hoc ipso quod non est pauperior factus. *d.* §. 1.

Et qui pretium accepit, licet postea deperdat, *l.* 18. *qu. met. caus.*

Qui pretium donavit, locupletior non est, nisi in quantum remunerationes accepit. *l.* 25. §. 11. *de haer petit. vide* 370. 257.

2675. *Plus est praestare CUSTODIAM, quam exactissimam diligentiam. Fab. ration. in l.* 52. §. 3. *pro socio, vide* 738.

Non tamen ut venditor fatale damnum, vel vim magnam praestet, *l.* 2. *in f. de peric. et comm. vide* 307. 896.

Quia custodia adversus vim parum proficit, *l.* 31. *de act. empt.*

Nisi in eo qui mercedem accepit pro custodia *l.* 40. *locati.*

Ille *enim* hujus periculum custodiae praestat. *d. l.* 40. *et in se recipit. vide* 997.

2676. Non sic homo supinus, imo magis stultus invenitur, ut suum NOMEN ignoret, *l. ult cod. de haered. inst.*

Nec verisimile est, in suum nomen quemquam errasse. *d. l. in f.*

2677. Nefas est TRISTES CASUS expectare, *l.* 34. §. 2. *de contr. empt.*

Neque civile, neque naturale est casum adversamque fortunam spectari, *l.* 83. §. 5. *de verb. oblig.*

Item, saepe de facultatibus suis amplius quam in his est, sperant homines, *l.* 10. *qu. et a quib.*

Nec adventitii casus computandi sunt. *l.* 6. *eod t. vide* 16.

2678. Qui me POTIOR est, cum ego te superaturus sim, multo magis adversus te obtinere debet, *l.* 14. §. 3. *de div. temp. pr.*

Fallit, si tertius creditor primum per sententiam superavit, secundum enim. creditorem vicisse non intelligitur, *l.* 16. *qui potior. in pign. vide* 1075.

Quia nec successit in primi locum, nec res judicata alii prodest. *d. l* 16.

2679. Dolo facit, qui petit quod redditurus est. *l.* 173. *in f. h. t. vide* 2168.

2680. Nemo qui condemnare potest, absolvere non potest. *l.* 37. *h. t.*

2681. Praetoris gesta confirmata, quamvis servus esset, ob utilitatem eorum qui apud eum egerunt, *l.* 3. *de off. Praet.*

Communis enim ERROR jus facit. *l.* 3. *in f. de supell. leg.*

2682. Minus quam perfecta LEX est quae vetat aliquid fieri, et si factum sit, non rescindit. *fr. vulp. de legib. vide* 1241.

2683. Satis absurdum est creditoribus jus suum persequentibus legitimum auxilium denegari, legatariis vero qui pro lucro certant, leges accommodare. *l. ult.* §. 5. *cod de jure delib. vide* 2693.

2684. Qui FRAUDEM se fecisse audet dicere, audiri non debet, *l.* 5. *cod. de serv. pign. l.* 30. *cod. de transact.*

Nec haeredes ejus. *d. l.* 5.

2685. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat causam, cur non debeat petere. *l.* 177. §. 1. *h. t.*

2686. Nec Dominis ita ex AEDIFICIIS transferre licet, ut integris depositis, publicus deformetur aspectus. *l.* 2. *cod. de aedif. priv. vide* 373. 1634.

2687. Sol occasus suprema tempestas esto, *l.* 12. *tabul. de sacris.*

Nec tamen ad rescindendum pactum sufficit, quod hoc secunda hora NOCTIS intercessisse probetur, *l.* 20. *cod. de transact.*

Cum nullum tempus sanae mentis majoris 25. ann. consensum repudiet. *d. l.* 20.

Posse et nocte signari testamentum nulla dubitatio est. *l.* 22. §. 6. *qui test. fac. poss.*

2688. *Quaedam rubricae Digestorum, Codicis et Novellarum pro regulis juris habentur, veluti*:

1.° Apud eum a quo appellatur, aliam causam agere compellendum. *digest.* 49. 12. *vide* 2546.

2.° Creditorem evictionem pignoris non debere. *cod.* 8. 46. *intellige ut* 1092.

3.° Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri posse. *cod.* 8. 27. *vide* 736. 1097.

4.° Etiam per procuratorem causam in integrum restituitionis agi posse *cod.* 2. 49.

5.º Inter alios acta vel judicata aliis non nocere. *cod.* 7. 60. *vide* 2148. 2661.

6.º Ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur *digest.* 40. 15. *cod.* 7. 21. *vide* 49.

7.º Ne fidejussores vel mandatores DOTIUM dentur, *cod.* 5. 20. *vide* 2250.

8.º Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato ... conveniatur. *cod.* 4. 13.

Ne uxor pro marito, vel maritus pro uxore vel mater pro filio conveniatur. *cod.* 4. 12. *vide* 2187. 2661.

9.º Ne FISCUS rem quam vendidit evincat. *cod.* 10. 5.

10.º Ne liceat in una eademque causa tertio provocare. *cod.* 7. 70.

11.º Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus praestare, vel actiones in se tranferre. *cod.* 2. 14. *vide.* 291.

12.º Ne quid in FLUMINE publico fiat quo aliter aqua fluat atque uti priore aestate fluxit. *digest.* 43. 13. *vide* 2103.

Ut in flumine publico navigare liceat. *digest.* 43. 14.

13.º Ne quid in loco SACRO fiat. *digest.* 43. 6.

Ne quid in loco publico vel itinere fiat. *digest* 43. 8.

14.º Ne quid oneri publico imponatur. *cod.* 11. 4.

Vectigalia nova institui non posse. *cod.* 4. 62. *vide* 1959.

15.º Ne quis in sua causa judicet, vel jus sibi dicat *cod.* 3. 5.

16.º Ne quis mutuum dans AGRICOLIS terram ejus teneat. *Nov.* 32. *et* 34.

17.º Ne rei dominicae vel templorum vindicatio, temporis praescriptione submoveatur. *cod.* 7. 38. *intellige de praescriptione longi temporis. Cujac. parat. ibi. vide* 2158.

18.º Ne sine jusssu Principis certis judicibus liceat. CONFISCARE. *cod.* 9. 48. *vide.* 2480.

19.º Ne tutor vel curator vectigalia conducat. *cod.* 5. 41. *vide* 1388.

20.º Ne vis fiat ei qui in possessionem missus erit. *digest.* 43. 4.

21.º Nihil innovari appellatione interposita. *digest.* 49. 7.

22.º Plus valere quod agitur, quam quod SIMULATE concipitur. *cod.* 4. 22.

Plus enim valet quod in VERITATE est, quam quod in opinione. §. 11. *instit. de legat. nonnunquam vero* plus est in opinione quam in veritate, *l.* 15. *de acquir. vel omitt. intellige de opinione agentis, et veritatem ignorantis.*

Nec mendaci scripturae creditur, contra fidem veritatis, *l.* 2. *cod. si pign. conv.*

Cum. in contractibus, veritas potius quam scriptura perspici debet, *l.* 1 *cod. plus val. qu.*

Nec quod scriptum, sed quod gestum est inspicitur, *l.* 3. *eod. t.*

Nec acta simulata veritatis substantiam mutant, *l.* 2. *eod. t.*

Imo quae simulate geruntur, pro infecta habentur, *l.* 21. *cod. de. transact.*

Et plus actum quam scriptum valet, *l.* 4. *cod. plus val. qu. vide.* 1533.

23.º Quae in FRAUDEM creditorum facta sunt, ut restituantur. *digest.* 42. 8.

De revocandis his quae in fraudem creditorum. *cod.* 7. 75. *vide* 2075.

24.º Quod quisque juris in alterum statuerit, ut ipse eodem jure utatur. *digest.* 2. 2.

25.° Sine CENSU vel reliquis fundum comparari non posse. *cod.* 4. 47.

26.° Ut proprietas DOTIS, et proter nuptias donationis, servetur filiis. *Novel.* 98. *cap.* 1

27.° Ut causae post pubertatem adsit TUTOR. *cod.* 5. 48. *vide* 1386. 1438.

28.° Ut clerici qui recedunt, subrogatis praebeant emolumenta. *Nov.* 57.

29.° Ut defuncti seu FUNERA eorum, non injurientur a creditoribus. *Nov.* 60.

30.° Ut dignitatum ordo servetur. *cod.* 12. 8. *vide* 1333.

31.° Ut etiam ECCLESIA Romana 100. annorum gaudeat praescriptione. *Nov.* 9.

32.° Ut FRATRUM filii succedant. pariter ad imitationem fratrum, etiam ascendentibus extantibus. *Nov.* 127.

Et ut mulieres non insinuata antenuptiali donatione non laedantur *d. Nov.* 127. non insinuans vir si competat nuptiale lucrum, eo non fruatur. *d. Nov.*

Ut mulieres non secundo nubentes, Dominae sint partis sponsalitae largitatis, quantum pars facit unius filii. *d. Nov.*

33.° Ut immobilia antenuptilis donationis, neque hypothecae dentur, neque omnino alienentur a viro, nec consentiente uxore, nisi postea satisfieri possit uxori, haec vero etiam in DOTE valere, *Nov.* 61. *vide* 1278.

34.° Ut in privatis domibus sacra mysteria non fiant. *Nov.* 58.

Ut nullus fabricet oratorii domos praeter voluntatem Episcopi. *Nov.* 67.

35.° Ut MATRES etiam tutelae rationibus obnoxiae sint. *Nov.* 155.

Ut sine prohibitione matres debitrices et cre-

ditrices, tutelam gerant minorum, neque jusjurandum praesten quod non venient ad secunda vota. *Nov.* 94.

36.° Ut nemo INVITUS agere vel accusare cogatur. *cod.* 3. 7.

37.° Ut nulli patriae suae administratio sine speciali permissu Principis permittatur. *cod.* 1. 41.

38.° Ut particolares USURARUM solutiones, in duplum computentur. *Nov.* 121.

De usuris supra duplum non computandis. *Nov.* 138. *vide* 1151.

39.° Ut omnes obediant judicibus. *Nov.* 69.

40.° Ut quae desunt ADVOCATIS partium, judex suppleat. *cod.* 2. 11. *vide* 162.

41.° Quando Imperator inter pupillos, vel viduas, vel alias miserabiles personas cognoscat et ne exhibeantur, *cod.* 3. 14.

42.° Ut lite pendente, vel post provocationem, aut definitivam sententiam, nulli liceat Imperatori supplicare. *cod.* 1. 21.

43.° In integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat. *cod.* 2. 50.

44.° De privatis CARCERIBUS. inhibendis. *cod.* 9. 5.

45.° Ne mulieres carceribus includantur. *Nov.* 134. *cap.* 9. *vide tamen* 2409.

46.° Poenis fiscalibus creditores praeferri. *cod.* 10. 7. *vide* 2555.

47.° Ne quis cogatur bonis cedere. *Nov.* 135.

48.° De non alienandis aut permutandis ECCLESIASTICIS rebus immobilibus. *Nov.* 7.

49.° Ut CLERICI apud proprios Episcopos primum conveniantur .... *Nov.* 83.

50.° Ut cum de appellatione cognoscitur,

secundum illas leges debeat judicari, quae tempore latae sententiae obtinebant. *Nov.* 115.

Item, judicatur non ab eo quod erit, sed ab eo quod est. Barbosa axiom. 5. *n.* 4.

51.° Ut deliberandi jus etiam ad impuberes transmittatur. *Nov.* 158.

52.° De his qui ad Ecclesiam confugiunt vel ibi exclamant, et ne quis ab Ecclesia extrahatur. *cod.* 1. 12. *vide tamen* 2450.

53° De praediis et aliis rebus MINORUM, sine decreto non alienandis, vel obligandis. *cod.* 5. 71. *vide* 1470.

2689. Utile per INUTILE non vitiatur *in dividuis*, si tot sunt stipulationes, quot corpora, *l.* 1. §. 5. *de verb. oblig. vide* 2664.

Secus in individuis, veluti si aliam aquam miscuerit aquae quam ducebat, tota aqua recte prohibetur. *l.* 1. §. 17. *de aqu. quotid. vide* 1952.

2690. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere quo colligatum est, *l.* 35. *h. t.*

Omnia enim quae jure contrahuntur, contrario jure pereunt, *l.* 100. *h. t. vide* 2184.

Item, fere quibuscumque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur, cum quibus modis adquirimus iisdem in contrarium actis amittimus. *l.* 153. *h. t.*

2691. SUBSTITUTUS substituto est substitutus instituto *in directa substitutione, l.* 41. *de vulg. et pup. vide* 1548, *multo magis in fideicommissaria. Goth. ibi.*

Idem, et in pupillari. Duperier, lib. 2. *qu.* 5.

2692. *Non est curandum de contraria OPINIONE Glossae et Doctorum, ad quos non leges, sed illi ad leges flecti et attemperari debent. Molin. de usur. n.* 237.

2693. In pari causa melior est causa possidentis, *l.* 8. *de cond. ob. turp.*

Idem, cum de lucro duorum quaeratur, *l.* 126. *in f. h. t.*

Sive occupantis, *l.* 19. *de re jud. vide* 2113. 1074. 1992.

Et prohibentis, *l.* 28. *comm. divid.*

In eo qui lucri facturus est durior est causa petitoris, *l.* 33. *h. t. vide* 984.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor. *l.* 154. *h. t.*

2694. Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire. *l* 203. *h. t.*

2695. Actiones *sive judicia* BONAE FIDEI sunt hae, ex empto, vendito, locato, conducto, negot. gest. mandati, depositi, pro socio, tutelae, commodati, pigneratitia, fam. ercisc. comm. divid. praescriptis verbis, de aestimato, ex permutatione et haereditatis petitione. §. *actionum* 28. *instit. de action.*

Replicatio doli opposita, bonae fidei judicium facit, *l.* 3. *cod. de except. et prescr.*

Quaedam actiones sunt arbitrariae, sive arbitrio judicis pendentes. §. *praeterea* 31. *instit. de action.*

In his permittitur judicis, ex bono et aequo rei naturam aestimare *ibid.*

Cum *autem* de bona fide agitur, non congruit de apicibus juris disputare, *l.* 29. §. 4. *mand. vide* 2189.

In Gallia omnes actiones bonae fidei sunt.

Quae veniunt in his judiciis, vide 318. 575.

2696. Curare debet judex, ut omnino quantum possibile sit, certae pecuniae vel rei sententiam ferat, etiam, si de incerta quantitate apud eum actum est. §. *curare* 32. *instit. de action.*

Quanti interest officio judicis aestimato. *l.* 15. §. 7. *qu. vi aut cl.*

2697. Si deliquit qui vocat, non deliquit qui exemit, *l.* 1. §. 2. *ne qu. eum. qu. in jus.*

Cum uterque contra edictum facit. *l.* 2. *eod. tit. vide* 2306.

2698. Melius est intacta jura servare, quam post causam vulneratam remedium quaerere. *l.* 5. *cod. in qu. caus. in int.*

2699. *In reos majestatis et publicos HOSTES, omnis homo miles. Tertull. Apolog. id est, cuique his casibus reum capiendi eumque interficiendi jus permittitur. Goth. in l. 2. cod. qu. lic. unic. ex ll. 1. et 2. eod. t. intellige si alias capi non possit et salus Principis vel populi periclitetur.*

2700. Testimonio proprio resistere nimis indignum est. *l.* 13. *cod. de non num. pecun.*

2701. Suae quisque rei moderator est et arbiter. *l.* 21. *cod. mand. vide* 919.

2702. Natura, pater et filius eadem esse persona pene intelliguntur. *l. ult. in f. cod. de impub. et al.*

2703. Omnes scire debent quod SUUM non est, hoc ad alios modis omnibus pertinere, *l. ult. cod. unde vi.*

Unde ridiculum est dicere, quod per ignorantiam alienam rem aliquis quasi propriam occupaverit. *d. l. ult.*

2704. Obligatio semel extincta, instaurari non potest. *l.* 9. *in f. cod. de remiss. pign.*

2705. Duo in solidum possidere non possunt, nec habere precario. *l.* 19. *de prec. vide* 2019.

2706. Convenire is videtur, qui non testificatur dissentire, *l.* 1. *cod. de filiis-f. et qu. vide* 1241. 2051.

Unde illud commune, qui tacet, consentire videtur.

2707. Remp. ut pupillam extra ordinem juvari moris est. *l.* 3. *cod. de jure Reip. vide* 2554.

2708. Paternos honores invidere filiis non oportet. *l.* 11. *cod. de dign.*

2709. *Semper in jure enumeratio personarum, exaequat personas. Cujac. in l.* 1. *cod. de impub. et al.*

2710. Obligatio pignorum non cessat, eo quod DIES et consules additi non sint, *l.* 34. §. 1. *de pignor.*

Diem et consulem tabularum non patitur Praetor describi vel inspici. *l.* 2. §. 6. *qu. test. aper.*

Nisi ex causa, *l.* 3. *cod. qu. test. apert. vide* 1605.

Hinc constat diem et consulem testamentis adjici moris fuisse. Goth. in d. l. 3.

Si qua beneficia *Principis* personalia, sine die et consule fuerint deprehensa, auctoritate carent. *l.* 4. *cod. de div. rescript.*

2711. Nullam potest videri injuriam accipere, qui semel voluit. *l.* 9. §. 1. *de aqu. et aqu. vide* 249.

2712. Iniquum est in plures adversarios distringi eum qui cum uno contraxit. *l.* 27. §. 8. *de pecul. vide* 746.

2713. *CONTRARIETAS admittitur, si tendat ad idem in effectu. Barb. axiom.* 58. *n.* 10.

Veluti si dicat quis sententiam nullam et injustam ibid.

2714. Si cum lege non agimus, erubescimus. *nov.* 18. *cap.* 5. *in princ. id est, cum non loquimur.*

2715. Et damnum et POENAE cum competenti moderamine proferuntur, *l. un. cod. de sent. qu. pr. eo.*

Nec unquam ultra dupli quantitatem. *ibid.*

2716. Quoties per pactum ad jus actio redit, non fit causa deterior, sed formae suae redditur. *l.* 27. §. 2. *de pact.*

2718. PROTESTATIO jus conservat, *l.* 5. §. 8. *de oper. nov. et ibi Goth.*

Imo et tribuit, si consenserint, *l.* 7. *naut. cap.* Et nostrae voluntatis sententiam arguit. *l.* 14. §. 7. *de relig. et ibi Goth.*

2719. *Factum judicis reputatur factum partis. Barb. axiom.* 93. *n.* 25.

2720. Cum Praetor unum ex pluribus judicare vetat, caeteris id committere videtur. *l.* 12. *de judic.*

2721. *Nulla major justitia est, quam pacta servare. Barb. axiom.* 173. *n.* 2.

2722. Traditum est duas causas LUCRATIVAS in eumdem hominem et in eamdem rem concurrere non posse. §. *Si res aliena* 6. *inst. de legat. vide* 1630. 1972.

2723. *Non verisimile, habet imaginem falsitatis. Barb. axiom.* 223. *n.* 5.

2724. Nonnullas moras exercitio judicii habet. *l.* 15. *ut legat. seu fideic.*

2725. Coelum supra solum liberum esse debet. *l.* 1. *de servit. urb. l. ult.* §. *pen. quod vi aut clam.*

2726. Non distinguendum, si in mandatis Principum non distinguitur. *l.* 3. *de off. Praesid.*

2727. *Favores ampliandi, odia restringenda. D. D. in l.* 19. *de liber. et posth.*

2728. *Par in parem non habet imperium. Goth ex l.* 13. §. 4. *ad S. C. Trebell.*

2729. *Ubi eadem ratio, ibi idem jus esse debet. Goth. in l.* 9. §. *l.* 2. *de pact. ex l.* 32. *ad l. aquil.*

2730. Ratio naturalis, quasi lex quaedam tacita, *l.* 7. *de bonis damn. vide* 30.

Dum regula scripta deest, sufficit ejus fidem firmare ex ipsa naturali justitia, *l.* 13. §. 7. *de excusat.*

Legem quaerere ubi est ratio naturalis, est infirmitas intellectus. Barbosa axiom. 136. *n.* 13.

2731. Ubi nova res, novum quoque consilium et remedium suggerendum *l.* 1. *de inspic. vent.*

2732. Plus cautionis in re est, quam in persona. *l.* 25. *h. t. vide* 2234.

2733. Quod ad jus naturale attinet, omnes homines aequales sunt. *l.* 32. *h. t.*

2734. *Ubi non potest cadere veritas, ibi non cadit fictio. Goth. in l.* 19. §. *ult. locati.*

FINIS TOMI II. ET ULTIMI.

SELECTORUM TITULORUM,

ORDO ALPHABETICUS.

A

B

C

D

T

V

INDEX

NON PAGINA INDICATUR, SED NUMERUS.

A

D

F

G

H

I

S